J. M.

Coetzee

ROMANAS

NOBELIO
LITERATŪROS
PREMIJOS LAUREATAS

J. M. Coetzee

BARBARŲ BELAUKIANT

Tikras literatūros įvykis.

Irving Howe, *The New York Times Book Review*

Nedaug težinau rašytojų, kurie gali taip nusiaubti žmogaus širdį... Autoriui pažįstamas neapčiuopiamas Kafkos siaubas.

Bernard Levin, *The Sunday Times*

J. M. Coetzee

BARBARŲ BELAUKIANT

Iš anglų kalbos vertė
VIOLETA TAURAGIENĖ

baltų lankų
rinktinė proza

baltos lankos

UDK 821.111(680)-31
Co-39

Versta iš:
J. M. Coetzee, *Waiting for the Barbarians*,
Penguin Books Ltd, 2003

Knygos leidimą rėmė Lietuvos Respublikos kultūros ministerija

Redagavo
Diana Bučiūtė

Viršelio dailininkas
Zigmantas Butautis

Maketavo
Audris Šimakauskas

ISSN 1822-6930
ISBN 978-9955-23-713-6

I

Niekada nebuvau matęs nieko panašaus: jam prieš akis kilpose iš vielos kabo du apskriti stikliukai. Negi jis aklas? Suprasčiau tai, jei jis norėtų paslėpti nereginčias akis. Bet juk jis ne aklas. Stikliukai tamsūs ir iš išorės atrodo neperregimi, nors jis pro juos mato. Jis man paaiškina, kad tai naujas išradimas.

– Jie apsaugo akis nuo akinančios saulės, – sako. – Čia, dykumoje, jie smarkiai gelbsti. Nereikia nuolatos markstytis. Ir galvą mažiau skauda. Žiūrėkit. – Jis švelniai paliečia akių kampučius. – Jokių raukšlių. – Ir vėl nuleidžia tuos stikliukus. Tikra teisybė. Jo oda visai kaip jaunuolio. – Pas mus visi juos nešioja.

Mudu sėdim geriausioje smuklės salėje, tarp mūsų – plokščias butelis ir dubenėlis su riešutais. Neaptarinėjame, kodėl jis čia atsirado. Jo atvykimo čionai aplinkybės ypatingos, ir to pakanka. Verčiau renkamės kalbą apie medžioklę. Jis pasakoja, kaip neseniai buvo išjojęs į paskutinį žvėrių pjudymą šunimis ir buvo nudobti tūkstančiai elnių, šernų, lokių, tokia jų gausybė, kad kalnus skerdienos teko palikti pūti („O buvo gaila"). Aš jam pasakoju apie didžiulius žąsų ir ančių pulkus, kurie migruodami kasmet nutupia ant ežero, ir apie tai, kaip čiabuviai įvilioja juos į spąstus. Pasisiūlau naktį nuplukdyti jį čiabuvių valtimi pažvejoti.

– Tą reginį pamatyti būtina, – sakau, – žvejai uždega deglus ir muša būgnus virš vandens, varydami žuvis į tinklus.

Jis linksi galvą. Pasakoja, kaip lankėsi kitoje pasienio provincijoje, kur žmonės valgo kai kurias gyvačių rūšis ir laiko jas skanėstu, ir kaip jis ten nušovė milžinišką antilopę.

Jis neužtikrintai skinasi kelią tarp keistų baldų, bet tamsių akinių nenusiima. Pasišalina anksti. Jis apsistojo čia, smuklėje, nes nieko geresnio mūsų mieste nėra. Aš įtikinau personalą, kad jis labai įtakingas svečias.

– Pulkininkas Džolas – iš Trečiojo skyriaus, – pasakiau jiems. – O Trečiasis skyrius dabar – svarbiausias Civilinės saugos tarnybos padalinys. – Bent taip mes girdime iš paskalų, kurios pasiekia mus iš sostinės gerokai pavėlavusios. Smuklės savininkas pritaria, kambarinės mandagiai linksi galvas. – Privalome padaryti jam gerą įspūdį.

Išsinešu savo čiužinį ant tvirtovės pylimo, kur naktinis vėjelis leidžia bent kiek atsipūsti nuo karščio. Mėnesienoje ant plokščių miesto stogų išskiriu kitų miegančiųjų siluetus. Iš po riešutmedžių aikštėje atsklinda prislopinti balsai. Patamsy lyg jonvabalis žėri kažkieno pypkė: prigęsta ir vėl sušvinta. Vasara pamažėle ritasi į pabaigą. Sodai dejuoja po savo našta. Sostinėje nesilankiau nuo pat jaunystės.

Nubundu dar prieš aušrą ir nutipenu laiptais žemyn pro miegančius kareivius: jie vartosi ir dūsauja, sapnuodami motinas ir mylimąsias. Iš dangaus į mus žvelgia tūkstančiai žvaigždžių. Mes iš tikrųjų čia esam ant pasaulio stogo. Nubundi naktį po atviru dangum – ir tau užgniaužia kvapą.

Sukryžiavęs kojas sargybinis sėdi prie vartų ir, apglėbęs muškietą, kietai miega. Durininko niša uždaryta, jo vežimėlis stovi lauke. Praeinu pro šalį.

* * *

– Sąlygų kaliniams laikyti čia nėra, – paaiškinu. – Nusikaltimai čia – retas daiktas ir sankcijos dažniausiai būna bauda arba priverstinis darbas. Šita pašiūrė, kaip matote, – paprasčiausias prie svirno pristatytas sandėlis.

Jos viduje ankšta ir dvokia. Langų nėra. Du kaliniai guli surišti ant grindų. Tas dvokas sklinda nuo jų, seno šlapimo dvokas. Pakviečiu sargybinį:

– Atnešk jiems kuo apsiplauti ir, būk malonus, paskubėk.

Įvedu svečią į vėsią svirno prieblandą.

– Šiemet tikimės surinkti iš bendruomenės žemės tris tūkstančius bušelių. Sėjame tik kartą per metus. Oras buvo mums labai palankus.

Kalbame apie žiurkes ir kaip kontroliuoti jų skaičių. Kai grįžtame į pašiūrę, ji tvoskia drėgnais pelenais, o kaliniai jau klūpo kampe pasiruošę. Vienas jų – senis, kitas – dar tik berniukas.

– Jie buvo pagauti vos prieš kelias dienas, – sakau. – Mažiau kaip už dvidešimties mylių nuo čia buvo surengtas užpuolimas. Tai neįprastas dalykas. Šiaip jau jie laikosi atokiai nuo forto. Šituos du pačiupo vėliau. Jie sakosi neturį nieko bendro su užpuolimu. Aš nežinau. Gal jie ir sako tiesą. Jei norite juos pašnekinti, aš, žinoma, padėsiu susikalbėti.

Berniuko veidas ištinęs ir sudaužytas, viena akis išburkusi nuo sumušimo, neatsimerkia. Atsiklaupiu priešais jį, patapšnoju per skruostą.

– Klausyk, berniuk, – prabylu pasienio dialektu, – mes norim su tavim pasikalbėti.

Berniukas neatsiliepia.

– Jis apsimeta, – sako sargybinis. – Juk jis supranta.

– Kas jį sumušė? – klausiu.

– Ne aš, – atsako sargybinis. – Jį tokį atvedė.

– Kas tave sumušė? – klausiu berniuko.

Bet jis manęs nesiklauso. Žiūri per mano petį, ne į sargybinį, o į šalia jo stovintį pulkininką Džolą.

Pasisuku į Džolą.

– Ko gero, jis nieko panašaus nematė. – Mosteliu ranka. – Turiu galvoje akinius. Tikriausiai mano, kad jūs aklas.

Bet Džolas nenusišypso atsakydamas. Kalinių akivaizdoje reikia išsaugoti tam tikrą oficialumą, topteli man.

Pritupiu priešais senį.

– Paklausyk, tėve. Mes atvedėme tave čionai, nes pagavome po to, kai buvo nuvaryti tie gyvuliai. Tu supranti, kad tai ne juokas. Žinai, kad gali būti už tai nubaustas.

Senis apsilaižo lūpas. Jo veidas pilkas ir išsekęs.

– Tėve, ar matai šitą poną? Jis atvažiavo pas mus iš sostinės. Jis lanko visas pasienio tvirtoves. Jo darbas – sužinoti tiesą. Kito darbo jis neturi. Jis tik aiškinasi tiesą. Jei nenori kalbėti su manim, turėsi kalbėti su juo. Ar supratai?

– Jūsų kilnybe, – prabyla senis. Jo balsas gargždžia, ir jis atsikrenkščia. – Jūsų kilnybe, mes nieko nežinome apie tą vagystę. Kareiviai mus sustabdė ir surišo. Nei iš šio, nei iš to. Mes ėjome pas gydytoją. Jis mano sesers vaikas. Jis turi žaizdą, kuri negyja. Mes ne vagys. Parodyk savo žaizdą jų kilnybėms.

Berniukas ranka ir dantimis mitriai atriša skarmalą, kuriuo apmuturiuotas jo žastas. Paskutiniai to tvarsčio sluoksniai, prisisunkę sukepusio kraujo ir pūlių, prilipę prie kūno, bet jis nuplėšia skarmalo kraštą ir parodo man skaisčiai raudoną žaizdos kraštą.

– Matote, – sako senis, – niekaip neužgyja, ko tik nebandėme. Aš vedžiau jį pas gydytoją, kai kareiviai mus sustabdė. Štai ir viskas.

Einu atgal su svečiu per aikštę. Mus aplenkia trys moterys, grįžtančios nuo drėkinimo užtvankos, ant galvų nešasi krepšius su skalbiniais. Smalsiai nužiūri mus, nors įtempti jų kaklai nekrusteli. Saulė pliekste plieskia.

– Šitie du – vieninteliai kaliniai, kuriuos mes sulaikėme per daugelį metų, – sakau. – Tiesiog atsitiktinumas: jeigu ne jie, išvis neturėtume jokio barbaro jums parodyti. Vadinamasis banditizmas mus ne itin vargina. Būna, kas pavagia kelias avis ar nuvilioja kokį mulą nuo karavano. Kartais mes už tai surengiame jiems gaudynes. Juk jie daugiausia – skurstantys gentainiai, turi vos vieną kitą gyvulį ir gyvena palei upę. Tad plėšikavimas tampa jiems gyvenimo būdu. Senis sako, kad jiedu ėjo pas gydytoją. Galimas daiktas, tai teisybė. Juk niekas neims senio ir ligoto vaiko į žygį.

Staiga aš supratau, kad užstoju juos.

– Žinoma, negali būti tikras. Bet netgi jei jie meluoja, kokia jums nauda iš jų, iš tokių paprastų žmogelių?

Stengiuosi užgniaužti susierzinimą, kurį man kelia mįslingas jo tylėjimas ir apgailėtinai teatrališkas tamsių jo skydų, dengiančių sveikas akis, paslaptingumas. Jis vaikšto sudėjęs rankas priešais save, kaip moteris.

– Ir vis dėlto, – sako jis, – aš privalau juos apklausti. Šįvakar, jeigu jūs nieko prieš. Pasiimsiu savo padėjėją. Ir dar reikės žmogaus, kuris galėtų padėti man susikalbėti. Gal tas sargybinis. Ar jis kalba tuo dialektu?

– Mes čia visi susikalbame. Pageidautumėt, kad manęs ten nebūtų?

– Jums tai pasirodys nuobodu. Mes dirbame nustatytais metodais.

Aš negirdžiu jokių riksmų, nors vėliau žmonės tvirtins juos girdėję. Tą vakarą, dirbdamas savo darbus, visąlaik galvoju apie tai, kas dabar tikriausiai vyksta, ir net mano klausa prisiderina prie žmogaus skausmo registro. Bet svirnas – masyvus pastatas su sunkiomis durimis ir mažulyčiais langeliais; jis stovi už skerdyklos ir už malūno pietiniame kvartale. Be to, tai, kas kitados buvo sargybos postas, o vėliau pasienio fortas, peraugo į žemdirbių gyvenvietę, į trijų tūkstančių sielų apgyventą miestelį, kur kasdienybės garsai, triukšmas, skleidžiamas visų tų sielų šiltą vasaros vakarą, nesiliauja dėl to, kad kažkur kažkas rėkia. (Aš jau lyg ir pradedu teisintis.)

Vėl susitikęs su pulkininku Džolu, kai jis randa truputį laisvo laiko, užvedu kalbą apie kankinimus.

– O kas, jei jūsų kalinys sako teisybę, bet supranta, kad jūs juo netikit? – klausiu. – Argi ne baisu? Įsivaizduokit sau: žmogus pasirengęs prisipažinti, prisipažįsta, nebeturi ko prisipažinti, yra palūžęs, bet vis tiek verčiamas prisipažinti dar daugiau! Kokia atsakomybė tenka kvotėjui! Kaip jūs atpažįstate, kada žmogus sako jums tiesą?

– Iš balso tono, – paaiškina Džolas. – Kai žmogus sako tiesą, jo balso tembras įgauna tam tikrą toną. Specialus pasirengimas ir patirtis išmoko mus jį atpažinti.

– Tiesos tonas! Ar jūs girdite jį kasdienėje kalboje? Ar galite atskirti, kada aš sakau tiesą?

Dabar mudu artimiausi nuo tada, kai susipažinome, bet jis, mostelėjęs ranka, atsainiai nubraukia tą akimirką.

– Ne, jūs ne taip mane supratote. Dabar aš kalbu tik apie ypatingą situaciją, apie situaciją, kai turiu išgauti tiesą, kai pri-

valau griebtis spaudimo, kad tą tiesą atskleisčiau. Iš pradžių aš girdžiu tik melą, suprantate, – taip jau būna, – taigi iš pradžių melas, paskui spaudimas, tada dar daugiau melo, tada dar daugiau spaudimo, po to lūžis, tada dar didesnis spaudimas, o jau tada tiesa.

Tiesa – tai skausmas, visa kita kelia tik abejones. Štai ką aš sužinau iš pokalbio su pulkininku Džolu, kurį – su tais smailėjančiais nagais, su tomis violetinėmis nosinėmis, su tomis dailiomis pėdomis minkštuose batuose – įsivaizduoju vėl sostinėje, kur jam taip maga greičiau sugrįžti, vaikštinėjantį per pertraukas teatro fojė ir tyliai besišnekučiuojantį su draugais.

(O kita vertus, kas aš toks, kad tvirtinčiau, jog mudu skiria mylių mylios? Aš su juo geriu, aš su juo valgau, aš rodau jam mūsų įžymybes, aš visokeriopai jam padedu, kaip reikalaujama jo mandate, ir taip toliau. Imperija nereikalauja, kad jos tarnai mylėtų vienas kitą, ji reikalauja tik kad jie atliktų savo pareigą.)

* * *

Ataskaita, kurią jis pateikia man kaip teismo pareigūnui, trumpa.

„Tardymo metu suimtojo parodymuose buvo akivaizdžių prieštaravimų. Juos nurodžius suimtasis įsiuto ir puolė jį kvočiantį pareigūną. Prasidėjo muštynės, per kurias suimtasis smarkiai atsitrenkė į sieną. Mėginimai jį atgaivinti buvo nesėkmingi."

Išsamumo dėlei, kaip to reikalauja įstatymo raidė, išsikviečiu sargybinį ir prašau jį paliudyti, kas nutiko. Jis pasakoja, aš užrašau jo žodžius: „Suimtasis tapo nebevaldomas ir puolė atvykusį pareigūną. Buvau pakviestas jo sutramdyti. Bet man įėjus vidun grumtynės buvo jau pasibaigusios. Suimtasis gulėjo be sąmonės,

jam iš nosies tekėjo kraujas." Parodau jam, kur pasirašyti. Jis pagarbiai paima iš manęs plunksnakotį.

– Ar tas pareigūnas paaiškino tau, ką turi sakyti? – tyliai klausiu.

– Taip, – patvirtina sargybinis.

– Ar suimtojo rankos buvo surištos?

– Taip, sere. Atsiprašau, ne, sere.

Liepiu jam eiti ir užpildau laidotuvių orderį.

Tačiau prieš eidamas gulti pasiimu žibintą, pereinu per aikštę ir apylankomis, per užpakalines gatves, grįžtu prie svirno. Ten jau kitas susisupęs į antklodę sargybinis miega prie pašiūrės durų, toks pat kaimietis vaikinukas. Svirplys liaujasi svirpęs, kai priartėju. Velkė garsiai sužvanga, bet vaikinukas nenubunda. Pakeliu žibintą aukštyn ir įeinu vidun, suvokdamas, kad braunuosi į tai, kas tapo šventa ar nešventa teritorija, jeigu tarp jų esama kokio nors skirtumo, į valstybės paslapčių draustinį.

Berniukas guli kampe ant šiaudų, gyvas ir sveikas. Atrodo, kad jis miega, tačiau įtampos kupina poza jį išduoda. Jo rankos surištos priekyje. Kitame kampe guli ilgas baltas ryšulys.

Pažadinu sargą.

– Kas tau liepė palikti čia kūną? Kas jį užsiuvo?

Jis girdi mano balse pyktį.

– Tas vyras, kuris atėjo su kitu jo kilnybe, pone. Jis čia buvo, kai prasidėjo mano pamaina. Ir pasakė berniukui, aš girdėjau: „Pamiegok su savo seneliu, kad jis nesušaltų." Paskui suvaidino, kad ketina užsiūti į drobulę ir berniuką, į tą pačią drobulę, bet neužsiuvo.

Berniukas vis dar guli visiškai sustingęs, kietai sumerkęs vokus, kai mudu išnešame lavoną. Kieme, sargybiniui pašviečiant

žibintu, užkabinu siūlę peilio galu, išardau ją ir atmetu audeklą nuo senio veido.

Žila barzda sulipusi nuo sukepusio kraujo. Lūpos sutraiškytos, užstumtos ant dantenų, dantys sulaužyti. Viena akis užvirtusi aukštyn, kitos vietoje – kruvina skylė.

– Uždenk, – paliepiu.

Sargybinis suriša drobulės kraštus. Jie atsiriša.

– Man buvo pasakyta, kad jis atsitrenkė galva į sieną. O tu ką manai? – Jis baikščiai žiūri į mane. – Surask kokią virvelę ir tvirtai surišk.

Pakeliu žibintą virš berniuko. Jis nė nekrustelėjo, bet kai pasilenkiu paglostyti jam skruosto, krūpteli, ima drebėti, traukuliai bangomis ritasi visu jo kūnu.

– Paklausyk, berniuk, – sakau. – Aš tavęs nenuskriausiu.

Jis atvirsta aukštielninkas ir užsidengia veidą surištomis rankomis. Jos ištinusios, violetinės. Aš mėginu atmegzti pančius. Viskas, ką stengiuosi nuveikti to berniuko labui, išeina nerangiai.

– Klausyk, tu privalai pasakyti pareigūnui teisybę. Jam nieko kito iš tavęs nereikia, tik išgirsti teisybę. Kai tik bus tikras, kad sakai teisybę, jis tavęs nebeskriaus. Bet privalai jam pasakyti viską, ką žinai. Į kiekvieną klausimą turi sakyti tiesą. Jeigu skaudės, nenusimink. – Galiausiai atrišau mazgą ir atlaisvinau virvę. – Patrink delnus vieną į kitą, reikia išvarinėti kraują.

Pradedu trinti jo delnus tarp savųjų. Raukydamasis iš skausmo, jis sulenkia pirštus. Aš negaliu įsivaizduoti esąs kas nors geresnis už motiną, guodžiančią vaiką pertraukomis tarp tėvo įtūžio priepuolių. Ir jau supratau, kad tardytojas gali dėvėti dvi kaukes, kalbėti dviem balsais, vienu šiurkščiu, kitu masinančiu.

– Ar jis gavo ko nors pavalgyt šįvakar? – klausiu sargybinio.

– Nežinau.

– Ar tu valgei?

Jis purto galvą. Man darosi vis nejaukiau ir nejaukiau. Kurio galo aš įsipainiojau į visą šitą reikalą? Nežinau, kuo viskas baigsis. Pasisuku į sargybinį.

– Aš jau išeinu, bet noriu, kad tu padarytum tris dalykus. Pirmiausia: kai berniuko delnai atsigaus, vėl juos suriši, bet ne taip stipriai, kad ištintų. Antra: lavoną palik ten, kur jis guli, kieme. Atgal į svirną nenešk. Anksti ryte atsiųsiu laidotojus, kad jį paimtų, atiduosi jį jiems. Jeigu kas nors ims klausinėti, sakyk, kad aš taip liepiau. Trečia: dabar užrakinsi pašiūrę ir eisi su manim. Duosiu tau maisto berniukui iš virtuvės, tada sugrįši ir pamaitinsi jį. Eime.

Aš visiškai neketinau veltis į šitą reikalą. Esu miestelio teisėjas, Imperijai tarnaujantis atsakingas pareigūnas, nekantriai stumiantis šitame tingiame pasienyje dienas, kol sulauksiu pensijos. Renku Bažnyčios dešimtines ir mokesčius, administruoju bendruomenės žemes, prižiūriu, kad įgulai nieko netrūktų, vadovauju jaunesniesiems karininkams – kitokių čia nėra, – nenuleidžiu akių nuo prekybos ir dusyk per savaitę pirmininkauju teismo posėdžiams. O visa kita – grožiuosi saulėtekiais ir saulėlydžiais, valgau, miegu ir jaučiuosi patenkintas. Kai numirsiu, tikiuosi pelnyti tris smulkaus šrifto eilutes *Imperijos laikraštyje*. Nieko daugiau ir nenorėjau – tik ramaus gyvenimo ramiais laikais.

Bet pernai iki mūsų iš sostinės jau atsklisdavo pasakojimai apie barbarų keliamus neramumus. Prekeivių karavanai, anksčiau keliaudavę saugiais keliais, dabar jau būdavo užpuldinėjami ir apiplėšiami. Pagausėjo ir gyvulių grobimo atvejų, be to, jie tapo įžūlesni. Dingo keletas gyventojų surašinėtojų, vėliau jie buvo rasti paskubom iškastuose kapuose. Buvo šauta į vieną gubernatorių, kai jis keliavo po provinciją ją inspektuodamas.

Būta susirėmimų ir su pasienio sargybiniais. Sklido kalbos, kad barbarų gentys ginkluojasi; Imperija turi griebtis saugumo priemonių, nes karas neišvengiamas.

Pats su tais neramumais nebuvau susidūręs. Aš asmeniškai pastebėjau, kad kiekviena karta bent vieną sykį būtinai sukelia isteriją dėl barbarų. Nėra pasienyje gyvenančios moters, kuri nesapnavo, kaip tamsi barbaro ranka išlenda iš po lovos ir čiumpa ją už kulkšnies, nėra vyro, kuris negąsdino savęs lėbaujančių jo namuose barbarų vaizdais: jie daužo lėkštes, padega užuolaidas, žagina jo dukteris. Tie sapnai – pernelyg nerūpestingo gyvenimo padarinys. Parodykit man barbarų kariuomenę, tada patikėsiu.

Sostinėje buvo baiminamasi, kad šiaurinės ir vakarinės gentys galiausiai nenutartų susijungti. Generalinio štabo karininkus pradėta siųsti tikrinti pasienio. Kai kurios įgulos buvo sustiprintos. Prekeiviams, kurie to reikalavo, buvo suteikiama karinė palyda. Ir pasienyje pirmą kartą pasirodė Civilinės saugos tarnybos Trečiojo skyriaus pareigūnai, prieš vyriausybę nukreiptos slaptos veiklos specialistai, kovotojai už tiesą, tardymo meistrai. Taigi, manau, jau baigėsi virtinė mano nerūpestingų metų, kai aš galėdavau užmigti ramia širdim, žinodamas, kad, čia pastūmus, ten patraukus, viskas tekės po senovei. O, kad aš būčiau perdavęs tuos du paikus sulaikytuosius pulkininkui: „Štai, pulkininke, jūs išmanote tuos reikalus, tad spręskite, ką su jais daryti!", samprotauju, kad aš būčiau, kaip turėjau, išvykęs į medžioklę kelioms dienoms, gal apsilankęs aukštupyje, o paskui, jau namie, neskaitęs tos ataskaitos arba tik permetęs ją abejingai akimis, padėjęs apačioje antspaudą ir nepasiteiravęs, ką reiškia žodis „tardymas", kas po juo slypi kaip šmėkla už akmens, – kad būčiau taip protingai pasielgęs, dabar gal ir galėčiau sugrįžti prie savo įprastų užsiėmimų: paprastos medžioklės, medžioklės su

sakalais, tingaus geidulių tenkinimo, ir taip sulaukti, kol baigsis tie neramumai ir nuslūgs bangos, virpinančios pasienį. Deja, aš niekur neišjojau: trumpam užsikimšau ausis, kad negirdėčiau aimanų, tolydžio sklindančių iš svirno pašiūrės, kur laikomi padargai, o paskui naktį pasiėmiau žibintą ir pats nugoglinau pasižiūrėti, kas tenai dedasi.

* * *

Žemę nuo horizonto iki horizonto užklojo baltas sniegas. Jis krinta iš dangaus, kur šviesa sklinda ne iš vieno taško, o pasiskirsčiusi taip, tarytum saulė būtų ištirpusi rūke ir virtusi aura. Sapne žengiu pro kareivinių vartus, praeinu pliką vėliavos stiebą. Priešais driekiasi aikštė, jos pakraščiai susilieja su švytinčiu dangum. Sienos, medžiai, namai sunyko, neteko tvirtumo, pasitraukė kažkur į pasaulio kraštą.

Man slenkant ta aikšte, iš baltumos tolydžio nyra tamsūs pavidalai: vaikai ten stato sniego pilį, iškėlė ant jos raudoną vėliavėlę. Jie ginasi nuo šalčio pirštinėmis, aulinukais, šalikais. Gniūžtę po gniūžtės neša sniegą, jų pilies sienos darosi vis storesnės, ryškesnės. Jie iškvepia baltą garą. Pylimas aplink pilį jau pusiau supiltas. Įtempiu klausą, stengiuosi ką nors išskirti jų keistame ir plūduriuojančiame klegesyje, bet nieko nepagaunu.

Suvokiu, kad aš – didžiulis tamsus šešėlis, todėl manęs nestebina, kad man artėjant vaikai ištirpsta ir vienoje, ir kitoje pusėje. Išskyrus vieną. Vyresnė už kitus, gal netgi nebe vaikas, ji sėdi sniege atsukusi man vaurotą nugarą ir lipdo pilies vartus, jos kojos šleivos, ji rausia sniegą, plekšnoja jį, formuoja. Aš stoviu jai už nugaros, stebiu. Ji neatsigręžia. Mėginu įsivaizduoti jos veidą tarp tų smailos vauros vainiklapių, bet man nepavyksta.

* * *

Berniukas guli aukštielninkas, nuogas, miega, kvėpuoja tankiai ir negiliai. Jo oda blizga nuo prakaito. Ant rankos pirmą sykį nėra tvarsčio, ir aš matau piktą atvirą žaizdą, kurią jis slėpė. Priartinu žibintą. Jo pilvas ir slėpsnos nusėti šašiukų, mėlynių ir įpjovų, iš kai kurių vis dar sunkiasi kraujas.

– Ką jie jam darė? – pašnibždomis klausiu sargybinio, to paties vaikinuko, kuris čia buvo vakar.

– Darbavosi peiliu, – atšnibžda jis man. – Tiesiog peiliuku, va tokiu. – Nykščiu ir smiliumi parodo jo ilgį. Paskui sučiupęs menamą peiliuką smogia juo į miegančio berniuko kūną ir švelniai pasuka ašmenis kaip raktą, iš pradžių kairėn, paskui dešinėn. Tada ištraukia jį, nuleidžia ranką ir sustingsta.

Atsiklaupiu prie berniuko, žibintu pašviečiu į jo veidą ir jį papurtau. Jis vangiai atsimerkia ir vėlei užsimerkia. Atsidūsta, skubrus jo kvėpavimas sulėtėja.

– Klausyk! – sakau jam. – Tu sapnuoji baisų sapną. Nubusk.

Jis atsimerkia ir markstydamasis nuo šviesos žiūri į mane.

Sargybinis atneša kaušą vandens.

– Ar jis gali sėdėti? – klausiu.

Sargybinis papurto galvą. Paskui pakelia berniuką ir prikiša kaušą jam prie lūpų.

– Klausyk, – kreipiuosi į berniuką. – Jie man pasakė, kad tu prisipažinai. Sako, kad tu patvirtinai, jog judu su tuo senuku ir kiti jūsų klano vyrai vogėte avis ir arklius. Tu pasakei, kad tavo klano vyrai ginkluojasi ir kad pavasarį jūs visi susivienysite ir pradėsite didįjį karą prieš Imperiją. Ar tu kalbi teisybę? Ar supranti, ką reikš toks tavo prisipažinimas? Ar supranti? – Nutylu, jis palydi tuščiu žvilgsniu tą mano įkarštį, kaip žmogus, pavargęs

nuo ilgos distancijos bėgimo. – Juk dabar kareiviai ims puldinėti taviškius. Prasidės žudynės. Tavo gentainiai, gal net tėvai, broliai ir seserys, žus. Nejaugi tu iš tikrųjų to nori?

Jis nieko neatsako. Aš papurtau jo petį, pliaukšteliu per skruostą. Jis net nevirpteli, sakytum pliaukštelėjau lavonui.

– Matyt, jam labai bloga, – sušnibžda man už nugaros sargybinis, – labai bloga ir labai skauda.

Berniukas pažiūri į mane ir užsimerkia.

* * *

Iškviečiu vienintelį mūsų gydytoją, senuką, kuris užsidirba duoną raudamas dantis ir gamindamas meilės eliksyrus iš kaulų miltų ir driežų kraujo. Jis uždeda ant žaizdos molio pavilgą ir sutepa tepalu šimtus mažyčių įkirtų. Pažada, kad po savaitės berniukas jau galės vaikščioti. Pataria maitinti jį sočiu maistu ir skubiai pasišalina. Nepaklausia, kaip vaikas buvo šitaip sužalotas.

Bet pulkininkas nekantrauja. Jis sumanė skubiai užpulti tuos klajoklius ir pagrobti daugiau belaisvių. Jis nori, kad berniukas vyktų su juo kaip vedlys. Manęs paprašo, kad išskirčiau jam trisdešimt iš keturiasdešimties įgulos kareivių ir parūpinčiau jiems arklius.

Mėginu jį atkalbėti.

– Neužsigaukite, pulkininke, – sakau, – bet jūs nesate profesionalus karys, jums niekad nėra tekę kariauti šituose nesvetinguose kraštuose. Ir vedliu jūs turėsite tik šitą vaiką, kuriam keliate siaubą ir kuris pasakys bet ką, kas jam šaus į galvą, vien kad įsiteiktų jums, ir kuris dar per silpnas keliauti. Kareiviai irgi jums nepadės, juk jie paprasčiausi šauktiniai kaimiečiai, daugumas jų nebuvo nuėję nuo gyvenvietės toliau kaip penkias

mylias. O barbarai, kuriuos jūs vejatės, užuos jus artinantis jau pačią pirmą dieną ir pradings dykumoje. Jie nugyveno čia visą gyvenimą, jiems šitos vietos gerai pažįstamos. O mudu čia svetimi, jūs netgi svetimesnis už mane. Nuoširdžiai patariu jums nesileisti į tą žygį.

Jis įdėmiai klausosi manęs ir netgi (kaip man atrodo) truputį skatina mane kalbėti. Neabejoju, vėliau tas pokalbis bus užrašytas su prierašu, kad aš „nepatikimas". Išgirdęs viską, ką norėjo, jis atmeta mano prieštaravimus:

– Aš privalau įvykdyt man patikėtą užduotį, teisėjau. Ir tiktai aš galiu nuspręsti, kada mano darbas bus baigtas.

Keliaus jis savo dvirate karieta, prie kurios stogo pririšta kelioninė lova ir sudedamas rašomasis staliukas. Aš parūpinu būriui arklių, vežimų, pašaro ir maisto trims savaitėms. Jį lydi įgulos jaunesnysis leitenantas. Pasikalbu su leitenantu akis į akį:

– Nepasikliaukit vedliu. Jis nusilpęs ir įbaugintas. Sekite oro permainas. Žymėkitės orientyrus. Pirmoji jūsų pareiga – parvežti mūsų svečią gyvą ir sveiką.

Jis nusilenkia.

Aš vėl prieinu prie Džolo, mėginu išgauti jo ketinimus bendrais bruožais.

– Taip, – sako jis, – aš, žinoma, nesitikiu, kad pavyks viską numatyti iš anksto. Bet apskritai mes iš pradžių surasime jūsų klajoklių stovyklą, o paskui jau elgsimės taip, kaip padiktuos aplinkybės.

– Aš klausiu jūsų tik todėl, – paaiškinu, – kad, jums pasiklydus, mūsų, o ne kieno nors kito pareiga bus jus surasti ir grąžinti į civilizaciją.

Abu nutylame, ir kiekvienas savaip mėgaujamės pastarojo žodžio ironija.

– Na, taip, – prabyla jis. – Bet vargu ar taip nutiks. Juk mums pavyko gauti iš jūsų puikius apylinkės žemėlapius.

– Tie žemėlapiai, pulkininke, sudaryti tik remiantis kitų žmonių žodžiais. Aš tik sudėjau draugėn tai, ką girdėjau per pastaruosius dešimt dvidešimt metų pasakojant keliautojus. Pats niekada nesilankiau tose vietovėse, kur jūs ketinat vykti. Aš tiesiog jus įspėju.

Mane taip trikdė jo viešnagė mūsų mieste, kad jau nuo antros dienos buvau su juo tik šaltai mandagus. Man regis, kaip keliaujantis budelis, jis jau buvo įpratęs prie to, kad jo šalinamasi. (O gal budeliai ir kankintojai vis dar laikomi piktadariais tik provincijose?) Žiūriu į jį ir spėlioju, kaip jis jautėsi patį pirmą kartą: ar kai jį, dar tik mokinį, pakvietė trūktelėti replėmis arba užveržti varžtą, ar ką jie tenai daro, širdis jam virptelėjo supratus, kad tą akimirką jis peržengia leistiną ribą? Ir dar pagaunu save spėliojant, ar jis turi kokį nors asmeninį apsišvarinimo ritualą, atliekamą už uždarų durų, kuris jam leistų grįžus laužti duoną su kitais žmonėmis. Gal jis labai švariai nusimazgoja rankas ar persivelka kitais drabužiais; o gal Trečiasis skyrius sukūrė naują žmogų, gebantį ramių ramiausiai pasinert į purvą ir lygiai taip pat ramiai iš jo išnirti?

Vėlai vakare girdžiu kivirčijantis ir būgnijant orkestrą kitapus aikštės po senais riešutmedžiais. Ore tvyro rausva pašvaistė nuo krūvos įkaitusių anglių, ant kurių kareiviai kepa visą avį – „jo kilnybės" dovaną. Jie girtaus iki paryčių, paskui, išaušus, leisis į kelionę.

Į svirną nusigaunu užpakalinėmis gatvelėmis. Sargybinio poste nėra, durys į pašiūrę atviros. Jau ketinu žengti per slenkstį, kai išgirstu viduj kažin ką šnibždantis, kikenant.

Gręžiu juodą tamsą akimis.

– Kas čia? – klausiu.

Kažkas sutraška, ir į mane atsitrenkia jaunasis sargybinis.

– Atsiprašau, pone, – ištaria jis. Nuo jo tvoskia romu. – Suimtasis pasikvietė mane, ir aš mėginau jam padėti.

Iš tamsos atvilnija garsus juokas.

Aš miegu, nubundu vėl užgriaudus šokių muzikai aikštėje, paskui vėl užmingu ir susapnuoju aukštielninką išsipleikusį kūną: tankūs juodi gaktos plaukai su aukso atspindžiais blizgiai driekias aukštyn pilvu virš slėpsnų ir sminga žemyn it strėlė į griovelį tarp kojų. Kai tiesteliu ranką, kad juos paglostyčiau, jie pradeda raitytis. Tai ne plaukai, o bitės, tankiai sulipusios viena su kita: permirkusios medum, lipnios, jos ropoja iš to griovelio ir plaka sparneliais.

* * *

Galiausiai, rodydamas paskutinį mandagumo ženklą, palydžiu pulkininką iki tos vietos, kur kelias palei ežerą sukasi į šiaurės vakarus. Saulė jau patekėjusi ir, atsimušusi nuo vandens paviršiaus, žėri taip nuožmiai, kad gaunu prisidengt akis. Kareiviai, pavargę, pagiringi po nakties ūžavimo, velkasi paskui mus pakrikę. Kolonos vidury, prilaikomas šalia jojančio sargybinio, priekin stumiasi kalinys. Jo veidas išblyškęs, jis nepatogiai apžergęs arklį, žaizdos jam akivaizdžiai tebeskauda. Pačiame gale – nešuliniai arkliai ir vežimai su vandens statinėmis, maistu ir sunkiuoju kroviniu: ietimis, dagtiniais šautuvais, amunicija, palapinėmis. Apskritai vaizdas toli gražu ne įkvepiantis: kolona joja nesurikiuota, kai kurie vyrai plikomis galvomis, kiti užsivožę sunkius kavalerijos šalmus su plunksnomis, dar kiti – paprastas odines kepures. Jie nusuka akis nuo švytinčio vandens paviršiaus, visi, išskyrus

vieną: tas rūsčiai žvelgia priekin pro aprūkusio stiklo šukę, priklijuotą prie pagaliuko, kurį jis laiko prieš akis mėgdžiodamas savo vadą. Kažin, kiek išplis tas absurdiškas maivymasis?

Jojame tylėdami. Pjovėjai, nuo priešaušrio triūsiantys laukuose, liaujasi dirbę ir mojuoja mums rankomis, kai jojame pro šalį. Ties kelio posūkiu trūkteliu vadžias ir atsisveikinu.

– Linkiu laimingai pargrįžti, pulkininke, – sakau. Jis nepermantamai linkteli galvą, įrėmintą karietos langelio.

Taigi joju atgal, nusimetęs nuo širdies naštą, laimingas, kad ir vėl galiu pats vienas pasinerti į pasaulį, kurį pažįstu ir suprantu. Užkopiu ant pylimo ir nulydžiu akimis tą menką koloną, vinguriuojančią tolyn šiaurės vakarų keliu link tolimos žalios dėmės, kur upė įteka į ežerą ir augmenijos ruožas išnyksta dykumos ūkanoje. Sunki bronzinė saulė vis dar kabo virš vandens. Į pietus nuo ežero driekiasi pelkės ir druskožemiai, o už jų – melsvai pilkos nuogos kalvos. Laukuose ūkininkai krauna šieną į dvejas didžiules vežėčias. Laukinių ančių pulkas apsuka ratą jiems virš galvų ir nusklendžia žemyn prie vandens. Vasaros pabaiga, ramybės ir gausos metas. Ramybė man – visų svarbiausia, gal net ramybė bet kuria kaina.

Už dviejų mylių į pietus nuo miesto dvi kopos paįvairina tą plokščią smėlingą kraštovaizdį. Gaudyti pelkėse varles ir lėkti nuo tų kopų žemyn nugludintomis medinėmis rogutėmis – pagrindinės vaikų vasaros pramogos, pirmoji – rytais, antroji – vakarais, kai saulė jau leidžiasi ir smėlis ima vėsti. Nors vėjas pučia visais metų laikais, kopos lieka neišpustytos, jas sulaiko menkutės žolės gaubtas ir – kaip iš netyčių aptikau prieš keleris metus – medžio karkasai. Nes tos kopos dengia griuvėsius namų, pastatytų kur kas anksčiau, nei buvo prijungtos vakarinės provincijos ir iškilo tas fortas.

Kasinėti tuos griuvėsius – nuo seno vienas iš mano mėgstamų užsiėmimų. Kai nereikia darbo jėgos drėkinimo kanalams taisyti, aš smulkiems prasižengėliams skiriu kelias dienas kasinėti kopose; ten siunčiami ir nubausti kareiviai, o buvo ir tokių laikų, kai aš taip užsidegdavau, jog net mokėdavau padieniams kasėjams iš savo kišenės. To darbo niekas nemėgsta: juk kasėjai turi plušėti saulei spiginant ar kandžiojantis vėjui, neturėdami kur pasislėpti ir smėliui lekiant iš visų pusių. Žmonės dirba nenoromis, nesuprasdami mano susidomėjimo (jis jiems atrodo kaip keistas įnoris), atbaidomi greičio, su kuriuo smėlis ir vėl atslenka. O vis dėlto man pavyko per kelerius metus atkasti iki grindų lygio kelis didžiausius pastatus. Paskutinis boluoja kaip sudužęs laivas dykumoje, matomas net nuo miesto sienos. Iš to statinio, gal buvusio visuomeninio pastato ar šventovės, aš ir parsinešiau tą sunkų iš tuopos išskaptuotą karnizą, papuoštą iš vandens iššokusių susipynusių žuvų ornamentu, kuris dabar kabo virš mano židinio atbrailos. Tenai po grindimis, maiše, kuris vos paliestas sutrupėjo, radau ir paslėptas medines skalas su man niekad nematyto rašto raidėmis. Tokių skalų, išmėtytų tuose griuvėsiuose it skalbinių segtukai, mes rasdavome ir anksčiau, bet didžiuma jų buvo taip nublukintos jas gairinančio smėlio, kad rašmenys paliko nebeįskaitomi. O raidės ant šitų naujų skalų buvo be galo ryškios, lyg būtų parašytos šiandien. Vildamasis, kad iššifruosiu tą raštą, pradėjau rinkti visas tas skalas, kiek tik valiojau, o vaikus, žaidžiančius kopose, paprotinau, kad kiekviena rasta skala yra verta pinigėlio.

Rąstai, kuriuos mes atkasėm, – sausut sausutėliai ir birūs. Daugumas jų dar laikėsi vien tik dėl to, kad juos sukaustė smėlis, ir, vos iš jo ištraukti, jie sutrupa akimoju. Kiti sulūžta vos paspausti. Nežinau, kiek metų tai medienai. Barbarų – o jie gyvulių

augintojai, palapinėse gyvenantys klajokliai – legendose neužsimenama apie jokią nuolatinę gyvenvietę prie to ežero. Žmonių palaikų tuose griuvėsiuose nėra. Jei kapinių ten ir esama, kol kas mes jų neradome. Namuose nėra jokių baldų. Pelenų krūvoje radau nedegto molio šukių ir kažką rudą, kas kitados gal buvo batas ar kepurė, bet subyrėjo man prieš akis. Nežinau, iš kur jie gavo medžio namams pastatyti. Gal tais senais laikais nusikaltėliai, vergai, kareiviai plumpindavo dvylika mylių iki upės ir kirsdavo ten tuopas, jas supjaudavo, sukraudavo ir vežimais gabendavo atgal į dykrą, ten pastatė namus ir tą tvirtovę, kiek man žinoma, o paskui, laikui bėgant, išmirė, kad šeimininkai, prefektai, teisėjai, kapitonai galėtų užkopti ant stogų bei bokštų rytais ir vakarais ir tyrinėti pasaulį nuo horizonto iki horizonto, ieškodami besiartinančių barbarų ženklo. Gal šitaip kasinėdamas aš prakrapščiau tiktai paviršių. Gal dešimčia pėdų žemiau stūkso griuvėsiai kitos barbarų nušluotos tvirtovės, kur tūno kaulai tų, kurie įsivaizdavo būsią saugūs už aukštų mūrų. Gal, stovėdamas ant atkastų teismo rūmų grindų, jeigu tas pastatas iš tikrųjų buvo teismo rūmai, aš stoviu ant galvos kito tokio, kaip aš, teisėjo, kito žilagalvio Imperijos tarno, kuris krito vykdydamas pareigą, kai galų gale susidūrė su barbarais akis į akį. Kaip man tai sužinoti? Rausiantis vis giliau kaip zuikiui? Ar raidės, išpieštos ant tų skalų, man tai kada nors atskleis? Maiše buvo du šimtai penkiasdešimt šešios skalos. O gal tas tobulas skaičius – ne atsitiktinumas? Kai pirmą sykį jas suskaičiavau ir padariau tą atradimą, atlaisvinau savo kabineto grindis ir išdėliojau jas iš pradžių į vieną didelį kvadratą, paskui į šešiolika mažesnių, paskui kitomis kombinacijomis, manydamas, kad tai, ką maniau esant skiemeninės abėcėlės raides, iš tiesų gali būti elementai paveikslo, kuris staiga man atsivers visut visutėlaitis, jeigu pa-

taikysiu jį sudėti: senovės barbarų valdų žemėlapis ar išnykusio panteono atvaizdas. Aš net mėginau tyrinėti tas skalas veidrodyje, dėlioti stulpeliu, sujungti vienos puselę su kitos pusele.

Vieną vakarą užsibuvau tuose griuvėsiuose, vaikams jau išsilaksčius namo vakarieniauti, nusileidus violetinėms sutemoms, įsižiebus pirmosioms žvaigždėms ir stojus metui, kai, anot tikėjimų, nubunda šmėklos. Priglaudžiau ausį prie grindų, kaip vaikai mane mokė, kad išgirsčiau, ką girdi jie: duslų stuksenimą ir aimanas po žeme, tolimą trūksmingą būgnų kalenimą. Skruostą man nuskalavo smiltys, lekiančios iš niekur į niekur per tą dykynę. Paskutinė šviesa užgeso, tvirtovės kontūrai apsiblausė dangaus fone, ištirpo tamsoje. Aš laukiau visą valandą, susisupęs į apsiaustą ir atsirėmęs į kampo statramstį namuose, kur žmonės kitados, matyt, kalbėjo, valgė, grojo muzikos instrumentais. Sėdėjau ir žiūrėjau, kaip pateka mėnulis, atvėriau savo jusles nakčiai, laukdamas ženklo, kuris patvirtintų, jog tai, kas mane supa, kas guli man po kojomis, nėra tik smėlis, trūnėsiai, rūdys, šukės, pelenai. Ženklas nepasirodė. Nejaučiau jokio šmėklų baimės virpesio. Ta mano gūžta smėlyje buvo šilta. Netrukus pagavau save knapsint nosimi.

Atsistojau, pasirąžiau, paskui nuslimpinau namo per aromatų pritvinkusią tamsybę, susigaudydamas pagal namų židinių atšvaitus, blausiai mirgančius danguje. Nei šis, nei tas, pamaniau: užuot ėjęs namo, sukirtęs kareivišką troškinį ir atsigulęs į patogią lovą, žilabarzdis vyriškis sėdi tamsoje ir laukia, kol jį užkalbins istorijos šunkelių šmėklos. Mus čia supanti erdvė – tik erdvė, nei menkesnė, nei didingesnė už erdvę virš lūšnų, daugiabučių namų, šventyklų ir kontorų sostinėje. Erdvė yra erdvė, gyvenimas yra gyvenimas – ir jie visur vienodi. Bet aš, kitų žmonių triūso išlaikomas, stokojantis rafinuotų ydų laisvalaikiui

užpildyti, aš kruopščiai puoselėju savo melancholiją ir dykumos tuštumoje stengiuos įžvelgti kažkokį ypač skaudų istorijos momentą. Apniktas tuštybės, dyko buvimo, suklaidintas! Tad kokia laimė, kad manęs niekas nemato!

* * *

Šiandien, praėjus vos keturioms dienoms po to, kai iškeliavo ekspedicija, atvyksta pirmieji pulkininko belaisviai. Pro savo langą stebiu, kaip jie kerta aikštę, lydimi raitų sargybinių, apdulkėję, išsekę, gūždamiesi nuo juos apspitusios minios žiūrovų, nuo liuoksinčių vaikų ir lojančių šunų. Kareivinių sienos šešėlyje sargybiniai nulipa nuo arklių; belaisviai iškart pritupia atsipūsti, visi, išskyrus mažą berniuką, kuris stovi ant vienos kojos ir, įsirėmęs į motinos petį, smalsiai žiūri į tuos spoksotojus. Kažkas atneša kibirą vandens ir samtį. Jie godžiai geria, o minia vis didėja ir taip apsiaučia juos, kad aš jų nebematau. Palaukiu kareivio, kuris išsigauna iš tos minios ir jau žengia per kareivinių kiemą.

– Ką visa šita reiškia? – šaukiu jam. Jis nulenkia galvą, kniausiasi po kišenes. – Juk jie žvejai! Kaip tu galėjai juos čia atvaryti?

Jis kyšteli man laišką. Perlaužiu antspaudą ir skaitau: „Prašom laikyti šituos ir būsimus sulaikytuosius visiškai izoliuotus, iki sugrįšiu." Po jo parašu – dar vienas antspaudas, Trečiojo skyriaus antspaudas, kurį jis pasiėmė su savimi į dykumą, ir jei jis žus, aš privalėsiu, be jokios abejonės, pasiųsti antrą ekspediciją jo atgauti.

– Na ir kvėša! – šaukiu. Šėlioju po kambarį. Niekad nepeik karininko girdint jo vyrams, tėvo – girdint jo vaikams, bet šitam žmogui nejaučiu nė šlakelio lojalumo. – Negi niekas jam nepasakė, kad tai žvejai? Varyti juos čionai – tik laiko gaišinimas! Jūs

turėjote padėti jam aptikti vagis, plėšikus, Imperijos įsibrovėlius. – Išsviedžiu laišką pro langą.

Minia prasiskiria, praleisdama mane, ir štai aš stoviu pačiame viduryje prieš tuziną apgailėtinų belaisvių. Jie krūpčioja, matydami mano įsiūtį, berniukas priglunda prie motinos. Pamoju sargybiniams.

– Išsklaidykit minią ir nuveskit tuos žmones į kareivinių kiemą!

Sargybiniai nuvaro belaisvius, kareivinių vartai užsiveria mums už nugarų.

– O dabar pasiaiškinkit, – liepiu. – Negi niekas jam nepasakė, kad iš šitų belaisvių jam jokios naudos? Negi niekas jam nepasakė, kuo skiriasi žvejys su tinklais nuo laukinio raito klajoklio su strėlėmis? Negi niekas jam nepasakė, kad jie net kalba skirtingomis kalbomis?

Vienas kareivis aiškina:

– Pamatę, kad mes artinamės, jie mėgino pasislėpti tarp nendrių. Pamatė besiartinančius raitelius ir mėgino pasislėpti. Todėl karininkas, jo kilnybė, liepė mums juos suimti. Nes jie slėpėsi.

Taip susierzinau, kad vos nenusikeikiau. Policininkas! Policininko logika!

– O ar jo kilnybė nepasakė, kurio galo juos čia atsiuntė? Nepasakė, kodėl negalėjo apklausti jų vietoje?

– Niekas iš mūsų juk nekalba jų kalba, pone.

Žinoma, nekalba! Šitie paupio gyventojai – aborigenai, netgi senesni už klajoklius. Jie gyvena palei upę kolonijomis po dvi, po tris šeimas, didžiąją metų dalį žvejoja ir stato spąstus, o rudenį nusiiria prie tolimų pietinių ežero krantų, ten prisigaudo raudonų kirminų ir juos susidžiovina, pasistato iš nendrių netvirtus būstus ir vilkėdami kailiais visą žiemą dejuoja iš šalčio. Gyvena

bijodami kiekvieno sutiktojo, lindėdami nendryne, ką gi jie gali žinoti apie didžiąją barbarų kampaniją prieš Imperiją?

Pasiunčiu vieną iš kareivių į virtuvę atnešti maisto. Jis grįžta su vakarykštės duonos kepaliuku ir paduoda jį seniausiam belaisviui. Senukas pagarbiai paima duoną abiem rankom, pauosto, laužia ir siunčia ratu. Jie prisikemša burnas tos dangaus manos, kramto skubėdami, nepakeldami akių. Viena moteris išspjauna sukramtytą duoną į delną ir pamaitina ja kūdikį. Pamoju kareiviui, kad atneštų daugiau duonos. Mes stovime ir stebime, kaip jie valgo, tarsi būtų keisti gyvuliai.

– Tegu kol kas pabūna kieme, – sakau sargybiniams. – Mums bus nepatogu, bet kitos vietos nėra. Jei vakare atvės, duosiu naują nurodymą. Žiūrėkite, kad juos maitintų. Sugalvokite, ką jiems veikti, kad rankos būtų užimtos. O vartus laikykite uždarytus. Jie nepabėgs, bet aš nenoriu, kad prisirinktų vėpsotojų.

Taigi suvaldau savo pyktį ir darau, ką liepė pulkininkas: laikau jo niekam nereikalingus belaisvius „izoliuotus". O po dienos kitos tie laukiniai, regis, pamiršta, kad išvis kada turėjo kitus namus. Galutinai sugundyti gausybės nemokamo maisto, ypač duonos, jie atsipalaiduoja, šypsosi visiems, vaikšto po kareivinių kiemą nuo vieno šešėlio lopo prie kito, pasnūduriuoja, nubunda, džiugiai sukrunta, kai priartėja valgio metas. Jie neslepia savo nepadorių įpročių. Vienas kareivinių kiemo kampas tapo išviete, kur vyrai ir moterys atvirai nusilengvina, kur kiaurą dieną zyzia musės. („Paduokite jiems kastuvą!" – sakau sargybiniams; bet jie jo nenaudoja.) Mažasis berniukas, visai atsikratęs baimės, nuolat bėgioja į virtuvę ir kaulija iš moterų cukraus. Be duonos, cukrus ir arbata – toks pat didžiulis atradimas tiems žmonėms. Kas rytą jie gauna nedidelį supresuotų arbatžolių lapų briketą ir verdasi arbatą keturių galonų kibire, pastatytame ant trikojo

virš ugnies. Jie čia visai patenkinti, ir jei mes jų neišvarysime, ko gero, pasiliks su mumis visiems laikams, – regis, taip mažai tereikia, kad nuviliotum juos nuo pirmykščio būvio. Aš kiauras valandas stebiu juos pro viršutinį langą (kiti dykinėtojai turi spoksoti pro vartus). Stebiu, kaip tos moterys gaudo utėles, šukuodamos viena kitai ilgus juodus plaukus ir pindamos juos į kasas. Kai kurias iš jų kankina sauso kosulio priepuoliai. Keista, kad, be kūdikio ir mažo berniuko, tarp jų nėra vaikų. Gal kai kuriems, vikresniems, budresniems, vis dėlto pavyko pabėgti nuo kareivių? Tikėkimės. Noriu tikėti, jog kai sugrąžinsim juos į namus prie upės, jie galės papasakoti savo kaimynams daug neįtikėtinų istorijų. Noriu tikėti, kad jų nelaisvės istorija apaugs legendomis, kurias seneliai pasakos vaikaičiams. Bet noriu tikėti ir tuo, kad miesto ir lengvo gyvenimo bei egzotiškų valgių prisiminimai nebus per stiprūs ir nepavilios jų grįžti. Man čia nereikia visos tos elgetų padermės.

Kelias dienas tie upiniai – tikra pramoga miestiečiams: jų keistas veblenimas, nepasotinamas apetitas, gyvuliškas begėdiškumas, įnoringi temperamentai. Kareiviai spokso į juos, susigrūdę tarpduriuose, laido nešvankias pastabas, o tie nesupranta, kvatoja; vartų grotos nuolat aplipusios vaikų veidais; o aš stebiu, nematomas už stiklo, iš viršaus.

Paskui staiga visi pajuntam, kad jie nebekelia užuojautos. Nešvarumai, dvokas, garsūs jų barniai, korčiojimai – viso to mums jau per akis. Nutinka toks nemalonus dalykas: kareivis mėgina įsitempti vieną iš jų moterų vidun, gal jis tiktai vaidina, kas žino, bet apmėtomas akmenimis. Pasklinda gandas, kad jie serga ir užkrės visą miestą. Nors priverčiu juos iškasti kiemo kampe duobę ir ten suversti naktinius teršalus, virtuvės personalas atsisako duoti jiems lėkštes ir ima mėtyti jiems maistą

pro duris, tarsi jie iš tikrųjų būtų gyvuliai. Kareiviai užrakina kareivinių duris, vaikai jau nebesirenka prie vartų. Naktį kažkas per tvorą permeta nudvėsusią katę ir kyla triukšmas. Ilgomis karštomis dienomis jie vaikšto lyg apspangę po tuščią kiemą. Kūdikis verkia, kosčioja, verkia, kosčioja – ir aš nebeištvėręs lekiu slėptis į tolimiausią savo buto kampą. Parašau piktą laišką Trečiajam skyriui, niekad neužmingančiam Imperijos sargui, kur demaskuoju vieno iš jo agentų nekompetentingumą. „Kodėl jūs siunčiate tirti pasienio neramumų pasienio reikalų neišmanančius žmones?" – rašau. Man dar užtenka proto suplėšyti tą laišką. Jei vidury nakties atversiu vartus, svarstau, ar tie upiniai išsliūkins lauk? Bet nieko nedarau. Paskui vieną dieną atkreipiu dėmesį, kad kūdikis liovėsi verkęs. Pažvelgęs pro langą niekur jo nematau. Pasiunčiu sargybinį jo ieškoti, ir jis randa mažytį lavonėlį po motinos drabužiais. Ji jo neatiduoda, mes gauname atplėšti jį nuo jos. Paskui ji kiaurą dieną tupi pati viena užsidengusi veidą ir atsisako valgyti. Atrodo, kad gentainiai jos vengia. Ar atimdami tą kūdikį ir jį palaidodami, svarstau, pažeidėme kokį nors jų paprotį? Ir keikiu pulkininką Džolą už visas man primestas bėdas ir, be kita ko, už gėdą.

Paskui jis netikėtai grįžta vidury nakties. Į mano miegą įsiveržia nuo pylimo atsklindantys trimitų šaukiniai, kareivinėse kyla sumaištis, kai, čiupdami savo ginklus, kareiviai puola stumdytis. Mano galvoje tvyro migla, lėtai rengiuosi ir kai galiausiai pasirodau aikštėje, kolona jau žygiuoja pro vartus: vieni raiti, kiti veda arklius už pavadžių. Aš stoviu atokiau, kol susirinkusi minia spiečiasi aplink juos, liečia kareivius, spaudžia juos glėbyje, džiugiai juokiasi („Visi gyvi ir sveiki!" – šaukia kažkas), ir galiausiai priėjęs kolonos vidurį išvystu tai, ko mirtinai bijojau: juoda karieta, už kurios krypuoja belaisviai, virve už kaklų

pririšti vienas prie kito, tokie beformiai pavidalai su avikailių apsiaustais, užlieti sidabrinės mėnulio šviesos, o už jų paskutiniai kareiviai slimpina priešais vežimus ir nešulinius gyvulius. Žmonių renkasi vis daugiau ir daugiau, kai kurie rankose laiko liepsnojančius deglus, šurmulys auga ir, nenorėdamas būti pulkininko triumfo liudytoju, aš grįžtu namo. Tik dabar suprantu, kaip prašoviau pasirinkdamas nejaukų butą virš sandėlių ir virtuvės, skirtą kariniam komendantui, kurio jau daug metų nebeturime, užuot gyvenęs patrauklioje viloje su snapučiais ant palangių, skirtoje civilinių bylų teisėjui. Kaip norėčiau užsikimšti ausis ir negirdėti triukšmo, atsklindančio iš kiemo apačioje, kuris, kaip regis, jau visiems laikams tapo kalėjimo kiemu. Jaučiuosi senas ir ligotas, noriu miego. Pastaruoju metu aš miegu, kai tik galiu, o kai nubundu, tai keliuosi labai nenoriai. Miegas jau liovėsi man buvęs sveikatinga vonia, atkurianči gyvybines jėgas, dabar jis – tik užsimiršimas, naktinis prisilietimas prie nebūties. Manau, kad gyvenimas šiame bute man pakenkė, nors ne vien jis. Jeigu gyvenčiau toje teisėjo viloje ramiausioje miesto gatvelėje ir vesčiau teismo posėdžius pirmadieniais bei ketvirtadieniais, kas rytą jočiau pamedžioti, o vakarais skaityčiau klasiką, užsikimščiau ausis ir nieko negirdėčiau apie to išsišokėlio policininko veiklą, jei būčiau pasiryžęs pasišalinti ir pralaukti šį juodą metą užsiimdamas privačia praktika, gal ir nebesijausčiau žmogumi, kuris, patekęs į grįžtamosios bangos gniaužtus, liaujasi grūmęsis, liaujasi plaukęs, tik pasisuka veidu į atvirą jūrą ir mirtį. Bet būtent suvokimas to, koks mano nerimas atsitiktinis, kaip jis priklauso nuo kūdikio, kuris vieną dieną dejuoja po mano langu, o kitą jau nebedejuoja, ir skatina mane pajusti didžiausią gėdą, didžiausią abejingumą nebūčiai. Ko gero, aš per daug žinau; ir, regis, išsigydyti nuo to žinojimo, sykį juo apsikrėtus, neįmanoma.

Man nederėjo pasiimt žibinto ir eiti pažiūrėti, kas dedasi toje pašiūrėje prie svirno. O kita vertus, paėmus į rankas žibintą, jau nebebuvo jokios galimybės jį padėti atgal. Siūlas mazgosi pats apie save, aš negaliu rasti jo galo.

Visą kitą dieną pulkininkas miega savo kambaryje smuklėje, o patarnautojai atlieka savo pareigas vaikščiodami ant pirštų galiukų. Stengiuosi nekreipti dėmesio į naują belaisvių būrį kieme. Labai gaila, kad visos kareivinių durys ir laiptai, vedantys į mano butą, išeina į kiemą. Vos prašvitus išskubu lauk, kiaurą dieną skaičiuoju miesto nuomos mokesčius, o jai baigiantis vakarieniauju su draugais. Grįždamas namo sutinku tą jauną leitenantą, kuris lydėjo pulkininką Džolą į dykumą, ir pasveikinu jį laimingai sugrįžus.

– Kodėl gi jūs nepaaiškinot pulkininkui, kad žvejai negalės niekuo padėti jo tyrimui?

Jis atrodo sutrikęs.

– Aš jam sakiau, – aiškina, – bet jis man tik atšovė: „Belaisviai yra belaisviai." Nusprendžiau, kad mano rangas neleidžia su juo ginčytis.

Kitą dieną pulkininkas pradeda tardymą. Anksčiau aš maniau, kad jis tingus, tiesiog toks ydingų polinkių turintis biurokratas. Dabar matau, kaip klydau. Jis stačiai nenuilstantis tiesos ieškotojas. Tardymai prasideda ankstų rytą ir vis dar tęsiasi, kai pareinu sutemus. Į pagalbininkus jis pasiėmė medžiotoją, kuris visą gyvenimą šaudė aukštupyje ir žemupyje šernus ir moka kokį šimtą upinių kalbos žodžių. Upiniai vienas po kito kviečiami į kambarį, kur pulkininkas įsikūrė, ir klausinėjami, ar nepastebėję jojant keistų raitelių. Net vaikas buvo paklaustas: „Ar svetimi žmonės nesilankė naktį pas tavo tėvą?" (Aš, žinoma, galiu tik nuspėti, kas vyksta tame kambaryje, tą baimę, suglu-

mimą, pažeminimą.) Paskui belaisviai vedami ne atgal į kiemą, o į pagrindinę kareivinių patalpą: kareiviai iš ten iškraustyti ir apgyvendinti mieste. Uždaręs visus langus sėdžiu savo bute, troškioje bevėjo vakaro tvankumoje, stengdamasis skaityti ir vis įtempdamas ausį, kad išgirsčiau smurto garsus arba kad jų negirdėčiau. Galiausiai vidurnaktį tardymas baigiasi, durų niekas jau nebetranko, niekas nebetrepsi kojomis, kiemas, užlietas mėnesienos, nugrimzta į tylą, ir aš leidžiu sau užmigti.

Džiaugsmas pradingo iš mano gyvenimo. Kiaurą dieną krapštinėjuos prie sąrašų ir skaičių, stengiuosi kuo labiau vilkinti smulkias užduotis ir taip užpildyti valandas. Vakarieniauju smuklėje, paskui, nenorėdamas grįžti namo, užkopiu aukštyn į pertvaromis atskirtų vienviečių kambarėlių labirintą, kur nakvoja arklininkai, o merginos smagina vyrus.

Miegu kaip užmuštas. Kai nubundu vos išbrėškus, blausioje šviesoje regiu, kad mano mergina guli ant grindų susirietusi į kamuoliuką. Paliečiu jos petį.

– Kodėl tu miegi čia?

Ji šypsosi.

– Nieko baisaus. Man čia visai patogu. – Jai iš tikrųjų patogu: gulėdama ant minkšto demblio iš avikailio, ji rąžosi ir žiovauja, o jos dailus kūnelis net ir neužima jo viso. – Jūs vartėtės per miegus ir liepėte man dingti, tad nusprendžiau verčiau jau atsigulti čia.

– Ar aš liepiau tau dingti?

– Taip, per miegus. Nesikrimskit. – Ji įlipa į mano lovą ir prisiglaudžia. Dėkingas ją apkabinu, be jokio geismo.

– Norėčiau čia permiegoti ir šiąnakt, – sakau. Ji prisiglaudžia veidu man prie krūtinės. Staiga suvokiu, kad, nesvarbu, ką jai bepasakyčiau, ji išklausys su užuojauta, švelniai. Bet ką gi aš galiu jai pasakyti? „Kol mudu miegam, naktį dedasi šiurpūs

dalykai"? Šakalas išplėšia kiškiui žarnas, tačiau pasaulis gyvuoja kaip gyvavęs.

Dar vieną dieną ir naktį praleidžiu nuošaly nuo skausmo viešpatijos. Užmingu tos merginos glėbyje. Ryte ji vėlei guli ant grindų. Matydama, kaip susijaudinau, ji juokiasi:

– Jūs išstūmėte mane rankomis ir kojomis. Tik prašom nesikrimsti. Juk mes negalim nesapnuoti ar nedaryti to, ką sapnuojam.

Aš sudejuoju ir nusisuku nuo jos. Pažįstu ją jau metai, kartais lankau ją šitame kambaryje du kartus per savaitę. Jaučiu jai ramų prieraišumą, ir tai, matyt, geriausia, kas gali sieti senstantį vyrą su dvidešimtmete mergina; be jokios abejonės, daug geriau nei savininkiška aistra. Kartais net pamąstydavau, gal pasikviesti ją gyventi pas save. Stengiuosi prisiminti, kokį slogutį sapnavau, kad ją išstūmiau, tačiau man nepavyksta.

– Pažadėk, kad išbudinsi mane, jei dar kada taip pasielgsiu, – prašau jos.

Vėliau, kai sėdžiu teisme, savo kabinete, man praneša, kad atėjo lankytojas. Įeina pulkininkas Džolas ir atsisėda priešais mane nenusiėmęs savo tamsių akidangčių. Pasiūlau jam arbatos, ir man net pačiam keista, kad mano ranka nevirpteli. Jis sakosi išvažiuojąs. Ar turėčiau pasistengti nuslėpti savo džiaugsmą? Jis sėdi tiesut tiesutėlis, gurkšnoja arbatą ir įdėmiai apžiūrinėja kabinetą: gausybę lentynų su dokumentais, sudėtais į krūvą ir perrištais kaspinėliu, – nuobodaus valdininkavimo dešimtmečių rezultatą, nedidelę spintą su teisės knygomis, popieriais apgrioztą rašomąjį stalą. Šiuo tarpu jis jau baigęs savo tardymus, sako, ir skubąs grįžti su ataskaita į sostinę. Jo povyza dvelkia griežtai tramdomu triumfu. Supratingai linguoju galvą.

– Ar galėčiau kuo nors palengvinti jums kelionę?.. – klausiu. Valandėlė tylos. Paskui, lyg akmenėlį tvenkinin, metu į tą tylą

savo klausimą: – O jūsų tyrimai, pulkininke, tos klajoklių ir aborigenų apklausos, – ar jos buvo tokios sėkmingos, kokių tikėjotės?

Prieš atsakydamas jis sudeda delnus pirštas į pirštą. Man atrodo, jis žino, kaip mane erzina jo maivymasis.

– Taip, teisėjau. Galiu pasakyti, kad jos buvo sėkmingos. Ypač turint omenyje, kad tokios apklausos koordinuotai vykdomos visame pasienyje.

– Puiku. Gal galėtumėte pasakyti, ar mums yra ko baimintis? Ar galime ramiai miegoti naktį?

Jo lūpų kamputis išvypsta į šypsenėlę. Paskui jis atsistoja, nusilenkia, apsisuka ir išeina. Kitą rytą anksti išvyksta su menka savo palyda atgal į sostinę, pasirinkęs ilgąjį rytų kelią. Visą tą sunkų metą mudviem pavyko elgtis vienam su kitu civilizuotai. Aš visą gyvenimą tikėjau civilizuotu elgesiu, o vis dėlto šiuo atveju, negaliu to paneigti, man bjauru prisiminti, kaip elgiausi.

Pirmiausia aplankau belaisvius. Atrakinu kareivines, tapusias jiems kalėjimu, – koktus prakaito ir ekskrementų kvapas sukelia man šleikštulį, ir aš kiek tik įmanoma atlapoju duris.

– Išveskite juos iš ten! – šaukiu pusnuogiams kareiviams, kurie stovi kieme ir valgydami košę žiūri į mane. Belaisviai abejingai spokso į mane iš tamsos. – Eikit tenai ir iškuopkit kareivines! – šaukiu. – Noriu, kad viskas būtų išvalyta! Išplauta vandeniu su muilu! Kad viskas būtų taip, kaip anksčiau!

Kareiviai skuba vykdyti mano paliepimą, bet tikriausiai klausia savęs, kodėl aš giežiu dantį ant jų. Belaisviai išnyra į dienos šviesą. Mirksėdami, prisidengdami akis. Viena moteris nepaeina, jai reikia padėti. Ji visa kreta kaip senutė, nors yra jauna. Kai kurie taip nusilpo, kad nepastovi ant kojų.

Paskutinį kartą mačiau juos prieš penkias dienas (jei išvis galiu tvirtinti, kad juos mačiau, o ne išsiblaškęs, nenoriai permečiau

akimis). Ką jie ištvėrė per tas penkias dienas, nežinau. O dabar, sargybinių suvaryti, susispietė į krūvelę kiemo kampe, klajokliai ir upiniai drauge, ligoti, išbadėję, suluošinti, įbauginti. Būtų geriausia, jei šitas tamsus pasaulio istorijos puslapis būtų užverstas iškart, jei šitie bjaurūs žmonės išnyktų nuo žemės paviršiaus ir mes prisiektume, kad viską pradėsime iš naujo ir vadovausime imperijai, kurioje nėra neteisybės ir nebeliko skausmo. Juk taip nedaug kainuotų nuvesti juos į dykumą (gal prieš tai pavalgydinus, kad jie paeitų), priversti juos iš paskutinių jėgų išsikasti tokią duobę, kad pakaktų vietos visiems sugulti (ar net iškast ją jiems!), ir, palikus juos ten palaidotus amžinai, sugrįžti į tą mūru apjuostą miestą kupiniems naujų ketinimų, naujų užmojų. Bet tai – ne mano kelias. Naujieji Imperijos žmonės tiki naujomis pradžiomis, naujais skyriais, švariais puslapiais, o aš grumiuosi su sena istorija, turėdamas vilčių, kad, dar prieš baigiama skaityti, ji man atskleis, kodėl gi aš maniau, jog dėl to verta vargti. Tad jei jau šito krašto valdžios vairas vėl grąžintas į manas rankas, įsakau pamaitinti belaisvius, iškviesti gydytoją, kad jis padarytų viską, ką tik gali, kareivines vėl paversti kareivinėmis ir taip pasitvarkyti, kad belaisviai kuo greičiau grįžtų į savo ankstesnį gyvenimą ir kuo toliau nuo mūsų.

II

Ji klūpo kareivinių sienos šešėlyje už kelių jardų nuo vartų, apsimuturiavusi duksliu apsiaustu, priešais ją ant žemės guli atversta kailinė kepurė. Jos tiesūs juodi antakiai ir žvilgantys juodi plaukai – kaip visų barbarų. Kodėl barbarė elgetauja mieste? Kepurėje vos keli skatikai.

Tądien aš praeinu pro ją dar du kartus. Kiekvienąsyk ji kažkaip keistai pažvelgia į mane: kol aš toli, žiūri tiesiai prieš save, o paskui, kai priartėju, labai lėtai nusuka galvą. Praeidamas antrą kartą įmetu į kepurę monetą.

– Jau vėlu ir lauke šalta, – sakau. Ji linkteli galvą. Saulė leidžiasi už juodų debesų ruožo, šiaurės vėjas atneša pirmąsias snaiges, aikštė tuščia, aš nueinu tolyn.

Kitą dieną jos ten nebėra. Užkalbinu vartų sargą:

– Vakar čia visą dieną sėdėjo moteris ir prašė išmaldos. Iš kur ji atsirado?

Jis sako, kad ji akla. Viena iš tų pulkininko atvarytų barbarų. Jie išėjo, o ją paliko.

Praėjus kelioms dienoms matau ją kertant aikštę: ji eina lėtai, nerangiai, remdamasi dviem lazdom, avikailio apsiaustas velkasi paskui ją per dulkes. Liepiu atvesti ją į mano kabinetą, ir štai ji stovi, pasirėmusi dviem lazdom.

– Nusiimk kepurę, – sakau. Kareivis, kuriam liepiau ją atvesti, nuima jai kepurę. Tai toji pati mergina, tie patys juodi plaukai,

ant kaktos pakirpti nelygiais kirpčiukais, ta pati didelė burna, juodos akys, žiūrinčios tarsi kiaurai mane, tarsi pro šalį.

– Man sakė, kad tu akla.

– Aš matau, – atsako ji. Ir nugręžia akis nuo mano veido, nukreipia kažin kur į dešinę už manęs.

– Iš kur tu atvykai? – Nieko negalvodamas pažvelgiu sau per petį: ji stebeilija į tuščią sieną. Jos žvilgsnis sustingo. Iš anksto žinodamas atsakymą, pakartoju klausimą. Ji tyli.

Paleidžiu kareivį. Mudu liekam vieni.

– Aš žinau, kas tu, – sakau. – Būk gera, atsisėsk. – Paimu jos lazdas ir padedu jai atsisėsti ant taburetės. Po apsiaustu ji mūvi plačiomis lininėmis kelnėmis, sukištomis į storapadžius aulinius batus. Tvoskia dūmais, seniai skalbtais drabužiais, žuvimi. Rankos sudiržusios.

– Tu gyveni iš išmaldos? – klausiu. – Juk žinai, kad mieste tau ne vieta. Mes galim bet kada tave išvaryti ir nusiųsti atgal pas taviškius.

Ji sėdi, kraupiai spoksodama priešais save.

– Pažiūrėk į mane, – sakau.

– Aš žiūriu. Aš šitaip žiūriu.

Pamojuoju ranka jai prieš akis. Ji sumirksi. Prieinu arčiau ir įdėmiai žvelgiu jai į akis. Ji perkelia žvilgsnį nuo sienos į mane. Pieniškai balti, ryškūs kaip vaiko akių baltymai pabrėžia juodus vyzdžius. Paliečiu jos skruostą, ji krūpteli.

– Aš klausiau, iš ko tu gyveni.

Ji gūžteli pečiais.

– Skalbiu.

– Kur tu gyveni?

– Gyvenu.

– Mes neįsileidžiame valkatų į miestą. Žiema jau ne už kalnų. Privalai susirasti, kur gyventi. Kitaip teks grįžti pas saviškius.

Ji užsispyrusi sėdi kaip sėdėjusi. Žinau, kad pilstau iš tuščio į kiaurą.

– Galiu pasiūlyti tau darbą. Man reikia, kad kas nors valytų šituos kambarius ir apskalbtų mane. Moteris, kuri tai daro dabar, manęs netenkina.

Ji supranta, ką aš jai siūlau. Sėdi apmirusi, rankas sudėjusi į skreitą.

– Ar tu vieniša? Atsakyk, ko klausiu.

– Taip. – Jos balsas virsta šnibždesiu. Ji atsikrenkščia. – Taip.

– Aš tau pasiūliau dirbti pas mane. Tau nebegalima elgetauti gatvėse. Aš negaliu to leisti. Be to, privalai turėti pastogę. Jei dirbsi čia, galėsi gyventi drauge su virėja.

– Jūs nesuprantate. Jums netinka tokia, kaip aš. – Ji apčiuopomis susiranda savo lazdas. Dabar jau suprantu, kad ji akla. – Aš juk... – Ji pakelia aukštyn smilių, apgniaužia jį ir užlenkia. Neįsivaizduoju, ką tas gestas reiškia. – Ar galiu eiti? – Nueina iki laiptų pati viena, bet ten gauna palaukti, kol padėsiu jai nulipti.

Praeina diena. Aš spoksau pro langą, kur vėjas šuorais gainioja po aikštę dulkes. Du maži berniukai žaidžia lanku. Paleidžia jį pavėjui. Lankas lekia priekin, sustoja, palinguoja, rieda atgal, nuvirsta. Berniukai užverčia galvas ir bėga paskui jį, vėjas atmeta plaukus nuo tyrų jų kaktų.

Susirandu tą merginą ir sustoju priešais. Ji sėdi atsikolusi į didelio riešutmedžio kamieną: gal net užsnūdo, neaišku.

– Eime, – sakau paliesdamas jos petį. – Eime. Visi jau viduj. – Pakeliu nuo žemės jos kepurę, nupurtau dulkes ir jai paduodu, padedu atsistoti ir lėtai kiūtinu greta jos per aikštę, kuri jau tuščia, ir tik vartų sargas spokso į mus, prisidengęs delnu akis.

Židinyje plieskia ugnis. Užtraukiu užuolaidas, uždegu lempą. Sėstis ant taburetės ji atsisako, bet lazdas atiduoda ir atsiklaupia vidury kilimo.

– Viskas visai ne taip, kaip tu manai, – sakau. Kiekvieną žodį spauste išspaudžiu. Negi aš iš tikrųjų ketinu teisintis? Ji kietai sučiaupė lūpas, girdėti, aišku, irgi nieko nenori, jai nieko nereikia iš senių, juolab kankinamų sąžinės graužaties. Šmižinėju aplink ją, aiškinu mūsų įsakus dėl valkatavimo, pats savimi bjaurėdamasis. Sušilusi uždarame kambaryje, jos veido oda pradeda žvilgėti. Ji patampo savo apsiaustą, apnuogina prieš ugnį kaklą. Aš ne itin skiriuosi nuo tų, kurie ją kankino, netikėtai suvokiu; ir krūpteliu.

– Parodyk kojas, – sakau kažkokiu kitokiu, kimiu balsu, nors, regis, tai mano balsas. – Parodyk, ką jie padarė tavo kojoms.

Ji man nei padeda, nei kliudo. Nerangiai atrišinėju jos apsiausto raištelius, praskleidžiu jį, nutraukiu batus. Batai – vyriški, jai gerokai per dideli. Autais apmuturiuotos kojos juose atrodo beformės.

– Parodyk, – prašau.

Ji pradeda vynioti tuos nešvarius skarmalus. Išeinu iš kambario, nulipu žemyn į virtuvę, grįžtu su dubeniu ir šilto vandens ąsočiu. Ji sėdi ant kilimo ir laukia, jau basa. Jos pėdos plačios, pirštai trumpi ir stori, ant nagų purvo plutelė.

Ji perbėga pirštu per kulkšnį.

– Čia sulaužė. Kitą koją irgi. – Ji lošteli atgal, atsiremia į grindis alkūnėmis ir ištiesia kojas į priekį.

– Skauda? – klausiu. Pirštu perbraukiu per lūžio liniją, nieko nepajuntu.

– Nebeskauda. Užgijo. Gal vėl pradės skaudėti per šalčius.

– Verčiau atsisėsk, – sakau. Padedu jai nusivilkti apsiaustą, pasodinu ant taburetės, įpilu į dubenį vandens ir pradedu mazgoti jai kojas. Iš pradžių kojų raumenys įsitempę, paskui atsipalaiduoja.

Mazgoju lėtai: iš pradžių suplaku putas, tvirtai spaudžiu kietas blauzdas, ištrinu pėdų kaulus ir sausgysles, išplaunu tarpupirščius. Nepasikeldamas keičiu padėtį ir jau sėdžiu ne veidu į ją, o greta, kad, įspraudęs koją tarp alkūnės ir šono, galėčiau glostyti pėdą abiem rankom.

Užsimirštu, pagautas savo judesių ritmo. Pamirštu net pačią merginą. Kažkuri laiko dalis man išvis pranyksta: gal manęs net nėra čia. Kai atsipeikėju, pirštai jau suglebę, merginos koja tebemirksta dubenyje, mano galva nusvirus ant krūtinės.

Nušluostau dešinę koją, nušliurinu į kitą pusę, atraitoju plačių kelnių klešnę aukščiau kelėno ir, kovodamas su snūdu, pradedu mazgoti kairę koją.

– Kartais šitame kambaryje pasidaro labai karšta, – sakau. Jos koja vis dar taip pat stipriai spaudžia man šoną. Mazgoju toliau. – Paieškosiu švarių tvarsčių tavo kojai, – sakau, – bet vėliau. – Nustumiu dubenį į šoną ir šluostau jos koją. Jaučiu, kaip mergina stengiasi atsistoti, bet dabar tegu daro šitai pati, pagalvoju. Mano akys užsimerkia. Daros be galo malonu būti užsimerkusiam ir mėgautis palaimingu svaiguliu. Išsipleikiu ant kilimo. Ir beregint užmingu. Vidury nakties nubundu sustiręs nuo šalčio. Ugnis užgesusi, merginos nebėra.

* * *

Stebiu, kaip jinai valgo. Ji valgo taip, kaip valgo neregiai: spokso į tolį, daiktus randa apčiuopomis. Jos puikus apetitas, sveikos jaunos valstietės apetitas.

– Netikiu, kad tu matai, – sakau.

– Taip, aš matau. Tik kai žiūriu tiesiai į priekį, ten nieko nėra, ten... – Ji patrina priešais save orą, tarsi valytų langą.

– Dėmė, – sufleruoju.

– Taip, ten dėmė. Bet aš matau tai, kas iš kraštų. Kaire akim matau geriau nei dešine. Kaipgi aš vaikščiočiau, jei nematyčiau?

– Ar tai jie tau taip padarė?

– Taip.

– Ką jie padarė?

Ji gūžteli pečiais ir tyli. Jos lėkštė tuščia. Įdedu jai dar pupų troškinio, rodos, jis jai labai gardus. Ji per greitai viską sušveičia, sudeda delnus, atsiriaugėja, šypsosi.

– Nuo pupų pučia vidurius, – sako.

Kambaryje šilta, jos apsiaustas kabo kampe, batai stovi po juo, dabar ji vilki tik balta palaidine ir plačiomis kelnėmis. Kai nežiūri į mane, aš jai – tik pilkas pavidalas, nenuspėjamai judantis jos akipločio pakrašty. O kai žiūri į mane tiesiai, aš – dėmė, balsas, kvapas, kažkoks energijos centras, kuris vieną dieną užminga mazgodamas jai kojas, kitą dieną valgydina ją pupų troškiniu, o dar kitą dieną – ji ir pati nežino.

Pasodinu ją, pripilu į dubenį vandens, atraitoju kelnių klešnes aukščiau kelių. Dabar, kai abi jos kojos mirksta vandenyje, matau, kad kairė koja į vidų pasukta labiau nei dešinė ir kad stovėdama ji turi labiau remtis išoriniais padų kraštais. Jos kulkšnys storos, patinusios, beformės, oda išvagota violetinių randų.

Pradedu ją mazgoti. Ji pakelia man vieną pėdą, paskui kitą. Minkštose pieniškose putose minkau ir masažuoju suglebusius pirštus. Netrukus mano akys užsimerkia, galva nusvyra ant krūtinės. Tai ekstazė, savotiška.

Numazgojęs pėdas, imu mazgoti blauzdas. Ji turi atsistoti dubenyje ir atsiremti man į petį. Mano rankos slysta aukštyn žemyn jos blauzdomis nuo kulkšnies iki kelėno, pirmyn atgal, vis glostydamos, minkydamos. Jos kojos trumpos, tvirtos, blauzdos

raumeningos. Kartais mano pirštai pataiko į kelių linkį, užčiuopia sausgysles, spūsteli duobutes tarp jų. Lengvi kaip plunksnos pirštai nuklysta aukštyn, paliečia iš užpakalio šlaunis.

Nuvedu ją prie lovos, nušluostau šiltu rankšluosčiu. Pradedu karpyti ir valyti jai nagus, tačiau mane iškart užplūsta miego bangos. Imu knapsėti nosimi, sustingęs palinkstu į priekį. Atsargiai padedu žirkles į šalį. Paskui, apsirengęs, kaip buvau, atsigulu greta merginos, galva prie jos kojų. Apkabinu blauzdas, galvą padedu jai ant kelių ir beregint užmingu.

Nubundu tamsoje. Lempa užgesusi, tvoskia nudegusiu dagčiu. Atsistoju ir praskleidžiu užuolaidas. Mergina guli. Susirietusi į kamuoliuką, kelius prisitraukusi prie krūtinės. Kai ją paliečiu, ji sudejuoja ir dar labiau susigūžia.

– Sušalsi, – sakau, bet ji nieko negirdi. Užkloju ją antklode, paskui dar viena.

* * *

Pradžioje vyksta mazgojimo ritualas, kuriam ji jau išsirengia nuogai. Kaip ir anksčiau, aš numazgoju jai pėdas, blauzdas, sėdmenis. Mano muiluota ranka klaidžioja tarp jos šlaunų, abejingai, kaip man atrodo. Ji pakelia rankas, ir aš numazgoju jai pažastis. Paskui pilvą, krūtis. Praskiriu plaukus ir mazgoju sprandą, kaklą. Ji kantri. Nuskalauju ją švariu vandeniu ir nušluostau.

Ji atsigula ant lovos, ir aš įtrinu jos kūną migdolų aliejumi. Užsimerkiu, visiškai pasineriu į glostomųjų judesių ritmą, o židinyje ūžia aukštai sukrautų malkų ugnis.

Nejaučiu noro įeiti į šitą kresną, mažą kūną, dabar žvilgantį židinio ugnies atšvaituose. Mudu nesišnekame jau savaitę. Aš maitinu ją, suteikiau jai pastogę, va tokiu neįprastu būdu naudojuosi

jos kūnu, jeigu čia tinka pavartoti tokį žodį. Iš pradžių ji suakmenėdavo, kai leisdavau sau šiokį tokį intymumą, bet dabar jos kūnas paklūsta, kai įremiu nosį jai į pilvą ar šlaunimis suspaudžiu jos pėdas. Ji paklūsta viskam. Kartais užsnūsta, man dar nebaigus jos mazgoti. Miega kietai, kaip vaikas.

O aš, žvelgiant jos neregėms akims, galiu toje jaukioje kambario šilumoje išsirengti nė trupučio nesivaržydamas nei savo liesų blauzdų, nei glebnų genitalijų, nei pilvuko, nei sudribusios senio krūtinės, nei susiraukšlėjusio kaip kalakuto kaklo. Slampinėju po kambarį, nė negalvodamas apie nuogumą, kartais sustoju pasišildyti prie židinio ugnies, kai mergina užminga, arba sėdžiu krėsle ir skaitau.

Tačiau dažniausiai dar ją glostant mane tarsi kirvio kirtis priveikia miegas, išsipleikęs ant jos nugrimztu į užmarštį ir nubundu po valandos ar dviejų apdujęs, nieko nesuvokiantis, ištroškęs. Tie trumpi laiko tarpai be sapnų – kaip mirtis arba kerai, toks nugrimzdimas tuštumon, už laiko ribų.

Vieną vakarą, trindamas migdolų aliejų jai į galvos odą ir masažuodamas smilkinius bei kaktą, vienos akies kamputyje pastebiu pilkšvą raukšlelę, sakytum vikšras būtų įšliaužęs tenai ir gulėtų, pakišęs galvą po jos voku.

– Kas čia? – klausiu braukdamas pirštu per vikšrą.

– Čia jie mane paženklino.

– Skauda?

Ji purto galvą.

– Parodyk.

Man darosi kaskart aiškiau, kad negaliu paleisti tos merginos, kol neišsiaiškinsiu ir nesuprasiu tų ant jos kūno paliktų ženklų. Praskiriu vokus nykščiu ir smiliumi. Ties rausvu vidiniu viršutinio voko kraštu vikšras baigiasi – jo galva nukirsta. Jokio kito ženklo nėra. Pati akis sveika.

Įsižiūriu į pačią akį. Kaipgi man patikėti, kad, žiūrėdama į mane, ji nemato nieko – gal tiktai mano kojas, kai kurias kambario dalis, miglotą šviesos ratą, o vidury, kur stoviu aš, tik dėmę, tuštumą? Lėtai braukiu ranka jai priešais veidą, stebiu jos vyzdžius. Jie nejuda. Ji nesumirksi. Bet šypsosi.

– Kodėl jūs šitai darote? Manot, kad nematau?

Jos akys rudos, taip tamsiai rudos, kad beveik juodos.

Paliečiu lūpomis jos kaktą.

– Ką gi jie tau padarė? – sumurmu. Vos apverčiu liežuvį, kojos linksta iš nuovargio. – Kodėl nenori man pasakyti?

Ji purto galvą. Dar nespėjęs nugrimzti į nebūtį, staiga prisimenu, kad mano pirštai, braukdami jai per sėdmenis, lyg ir užčiuopė kažin ką panašaus į kryžmą rumbę. Po jos oda.

– Nieko nėra blogiau už tai, ką sugebam įsivaizduoti, – sumurmu. Bet ji tarsi negirdi. Griūnu ant sofos, tempdamas ją paskui save, žiovaudamas. „Pasakyk man, – noriu ištarti, – nedaryk iš to paslapties, juk skausmas – tai tik skausmas“, bet žodžiai nuo manęs pabėga. Ranka apglėbia jos pečius, lūpos įbestos jai į ausies ertmę, kankinamai stengiuosi kažką jai pasakyti, bet mane apgaubia juoduma.

* * *

Išvadavau ją iš elgetavimo gėdos ir įtaisiau indų plovėja kareivinėse. „Iš virtuvės iki teisėjo lovos – tiktai šešiolika menkų laiptelių“, – mėgsta sakyti kareiviai apie virtuvės merginas. Kitas jų mėgstamas juokelis: „Ką teisėjas daro kiekvieną rytą prieš eidamas į darbą? – Įsodina paskutinę savo merginą į orkaitę.“ Juo miestas mažesnis, juo labiau dūzgia nuo paskalų. Čia nuo kitų nieko nepaslėpsi. Tų paskalų pritvinkęs oras, kuriuo mes kvėpuojame.

Dalį dienos ji plauna indus, skuta daržoves, padeda kepti duoną ir virti įprastinę kareivišką košę, sriubą ir troškinį. Be jos, ten darbuojasi dar tokia sena moteriškė, viskam vadovaujanti beveik nuo tų laikų, kai pradėjau čia dirbti teisėju, ir dvi jaunos merginos, kurių jaunesnė pernai porą kartų buvo užkopusi tais šešiolika laiptelių. Iš pradžių bijojau, kad anos dvi prieš ją susibaus, bet nieko panašaus, regis, jos greitai susidraugavo. Išeidamas į kiemą pro virtuvės duris, kiekvienąkart girdžiu šiltu garu apsiaustus moteriškus balsus, tylų čiulbėjimą, kikenimą. Man net keista, kad juntu pavydo dilgsnius.

– Tu nieko prieš tą darbą? – klausiu jos.

– Man patinka tos merginos. Jos labai malonios.

– Bent jau geriau nei elgetauti, ar ne?

– Taip.

Trys merginos, jei nenuklysta kur kitur, miega visos drauge kambarėlyje už kelių durų nuo virtuvės. Į tą kambarėlį ji ir keliauja patamsyje, jei išsiunčiu ją lauk naktį ar ankstų rytą. Neabejoju, kad draugės išplepėjo apie jos pasimatymus ir smulkmenos dabar aptarinėjamos turgaus aikštėje. Juo vyras yra senesnis, juo absurdiškesnės žmonėms atrodo jo sueitys su moterim, nelyginant dvesiančio gyvulio konvulsijos. Aš negaliu vaidinti geležinio žmogaus ar švento našlio. Kikenimas, juokeliai, supratingi žvilgsniai – tai tik dalis tos kainos, kurią sutinku mokėti.

– Na ir kaip tau patinka gyventi mieste? – apdairiai jos teiraujuosi.

– Apskritai patinka. Čia yra daugiau kas veikti.

– Ar ilgiesi ko nors?

– Ilgiuosi sesers.

– Jei sugalvosi grįžti, – sakau, – liepsiu tave parvežti.

– Kur parvežti? – klausia ji. Guli aukštielninka, ramiai sudėjusi ant krūtinės rankas. Aš guliu šalia jos, kalbu tyliai. Taip viskas

kaskart ir pasibaigia. Tada mano ranka, glostanti jos pilvą, darosi nerangi kaip vėžys. Erotinis impulsas, jeigu tai būta jo, užgęsta; su nuostaba regiu save prigludusį prie šitos flegmatiškos merginos, nevaliojantį prisiminti, kas sužadino man geismą, pykstantį ant savęs už tai, kad geidžiu jos ir negeidžiu.

O ji pati nesuvokia mano nuotaikų kaitos. Jos gyvenimas pamažėle įeina į kasdienes vėžes ir, rodos, ji tuo patenkinta. Rytais, kai išeinu, ji ateina tvarkyti kambario. Paskui virtuvėje padeda virti pietus. Jos popietės dažniausiai laisvos. Po vakarienės, iššveitusi prikaistuvius ir keptuves, išplovusi grindis ir užgesinusi ugnį, ji palieka drauges ir kopia laiptais pas mane. Nusirengia, atsigula ir laukia nesuprantamų mano dėmesio ženklų. Kartais prisėdu greta jos, glostau jos kūną ir laukiu, kada man užkais kraujas, nors iš tikrųjų jis niekad neužkaista. Kartais tiesiog užpučiu lempą ir atsigulu greta. Patamsy ji beregint mane užmiršta ir užminga. O aš guliu šalia to sveiko jauno kūno, kuris nuo miego prisirpsta dar daugiau sveikatos ir tyloje gydosi net tas vietas, kur buvo nepagydomai pažeistas, – akys, pėdos, – kad vėl taptų sveikas, nesužalotas.

Sugrįžtu mintimis atgal, stengiuosi prisiminti, kokia ji buvo anksčiau. Beveik tikiu, kad ją mačiau tą dieną, kai kareiviai atvedė prirakintą už kaklo prie kitų belaisvių barbarų. Tikriausiai perbėgau ją žvilgsniu, kai ji sėdėjo drauge su tais kitais kareivinių kieme ir laukė, kas dabar bus. Mano akys už jos užkliuvo, bet tos akimirkos neprisimenu. Tądien ji dar nebuvo paženklinta, bet turiu prisiversti patikėti, kad ji nebuvo paženklinta, kaip turiu prisiversti patikėti, kad kitados ji buvo vaikas, maža mergytė su kasytėmis, lakstanti paskui mylimą ėriuką pasaulyje, kur aš žirgliojau kažkur labai toli pačiam gyvenimo žydėjime. Kad ir kaip stengiuos įtempti atmintį, pirmasis prisiminimas vis tiek lieka klūpančios elgetos.

Aš jos nepaėmiau. Nuo pat pradžios mano geismas krypo ne tokia tiesia kryptimi, ne taip tiesmukiškai. Pakanka pagalvoti, kad mano iškaršusi lytis įsiskverbia į šitą karšto kraujo užlietą makštį, ir iškart regiu pilant rūgštį į pieną, pelenus į medų, kreidą į duoną. Kai pažvelgiu į jos nuogą kūną, o paskui į savąjį, atrodo neįmanoma patikėti, kad kitados žmogaus pavidalą aš įsivaizdavau kaip gėlę, išsiskleidžiančią iš strėnose glūdinčio pumpuro. Ir jos, ir mano kūnai – kažkas išsklidusio, dujų pavidalo, kažkas, kas neturi centro, kas vieną akimirką sukasi kaip sūkurys va čia, kitą – kreša, tirštėja kažkur kitur, bet dažnai ir kažkas plokščio, tuščio. Kaip debesis danguj nežino, ką daryti su kitu debesiu, taip ir aš nežinau, ką daryti su ja.

Stebiu ją nusirengiant, tikėdamasis, kad jos judesiuose aptiksiu užuominą į būtąjį atsipalaidavimą. Bet net judesyje, kuriuo ji nusitraukia per galvą palaidinį ir numeta šalin, justi irzlumas, gynyba, įtampa, sakytum ji bijotų atsitrenkti į nematomas kliūtis. Jos veide – žvilgsnis padaro, žinančio, kad yra stebimas.

Nupirkau iš medžiotojo sidabrinį lapiuką. Jis vos kelių mėnesių, ką tik nujunkytas, jo dantukai – kaip smulkaus pjūklo. Pirmą dieną jinai nusinešė jį į virtuvę, bet jis išsigando ugnies ir triukšmo, todėl dabar laikau jį viršuje, kur jis gūžias po baldais kiaurą dieną. Naktį kartais girdžiu, kaip klaidžiodamas po kambarį jis skrebina medines grindis. Laka pieną iš dubenėlio ir ėda virtos mėsos gabaliukus. Laikyti jį visąlaik namuose neįmanoma, kambariai prasmirdo jo išmatomis, bet išleisti lakstyti po kiemą dar per anksti. Kas kelias dienas aš vis pasikviečiu virėjos vaikaitį, ir jis išvalo tą mėšlą šliaužiodamas už bufeto ir po kėdėmis.

– Labai jau gražus padarėlis, – sakau.

Ji gūžteli pečiais.

– Žvėriukų vieta – lauke.

– Ar nori, kad nuneščiau prie ežero ir paleisčiau?

– Negalima to daryti, jis dar per jaunas, nudvės iš bado arba jį pagaus šunys.

Taigi lapiukas pasilieka. Kartais matau, kaip jo smaila nosytė išlenda iš kurio nors tamsaus kampo. Bet dažniausiai tik girdžiu krebždesį naktimis ir visur juntu aitrų šlapimo dvoką, laukdamas, kol jis paaugs ir aš galėsiu jo atsikratyti.

– Žmonės sakys, kad aš laikau namuose du laukinius žvėris: lapę ir merginą.

Jai nesuprantamas tas juokelis, o gal ir nepatinka. Ji sučiaupia lūpas ir įduria akis į sieną, žinau, kad iš paskutiniųjų stengiasi žiūrėt į mane rūsčiai. Užjaučiu ją visa širdimi, bet ką aš galiu padaryti? Ar stovėčiau prieš ją vilkėdamas teisėjo mantiją, ar nuogas, ar išplėščiau dėl jos iš krūtinės širdį, – vis tiek esu tas pats žmogus.

– Atleisk, – sakau jai ir žodžiai vangiai sklinda man iš burnos. Ištiesiu ranką su penkiais storais pirštais, glostau jos plaukus. – Na, žinoma, kad tai ne tas pats.

* * *

Apklausiu vieną po kito kareivius, kurie ėjo sargybą, kai buvo tardomi belaisviai. Ir visi jie kartoja tą patį: jie beveik nesikalbėjo su belaisviais, jiems nebuvo leista įeiti į kambarį, kur vyko tardymas, ir jie negali pasakyti, kas ten vyko. Tačiau iš kareivinių šlavėjos bent sužinau, kaip atrodė tas kambarys: „Ten buvo tik staliukas ir taburetės, trys taburetės, ir kampe demblys, daugiau nieko... Ne, jokio židinio, tik gorė. Aš iškratydavau iš jos pelenus."

Dabar, kai gyvenimas sugrįžo į senas vėžes, tas kambarys vėl užimtas. Man įsakius, keturi ten įkurdinti kareiviai ištempia

savo skrynias į koridorių, sumeta krūvon čiužinius, ant jų sudeda lėkštes ir puodelius, nukabina skalbinių virves. Uždarau duris ir stoviu tuščiame kambaryje. Lauke nevėjuota, šalta. Ežeras jau pradėjo trauktis ledu. Iškrito pirmas sniegas. Tolumoje girdžiu poniais kinkytų vežimų varpelius. Užsimerkiu ir prisiverčiu kambarį įsivaizduoti tokį, koks jis buvo prieš du mėnesius, kai čia lankėsi pulkininkas; bet kai už durų slampinėja keturi jaunuoliai, iš šalčio trinantys rankas, trepsintys kojomis, kažką murmantys, nekantriai laukiantys, kol išeisiu, iškvepiantys šiltą, ore besiraitantį garą, fantazijai atsiduoti sunku.

Atsiklaupiu ir tyrinėju grindis. Jos švarios, kasdien šluojamos, tokios pačios, kaip bet kurio kito kambario grindys. Virš židinio ant sienos ir ant lubų – suodžiai. Ir dar dėmė sulig mano delnu, kur suodžiai buvo įtrinti į sieną. Daugiau ant sienų nieko nėra. Kokių gi pėdsakų aš sumaniau ieškoti? Atidarau duris ir pamoju vyrukams, kad neštų savo daiktus atgal.

Antrą kartą paklausiu tų dviejų sargybinių, kurie tuomet budėjo kieme:

– Pasakykit man tiksliai, kas nutiko, kai belaisvius tardė. Pasakykit, ką matėte savo akimis.

Atsako aukštesnysis, žvitrus vaikinukas pailgu smakru, kuris man visada patikdavo:

– Karininkas...

– Policijos karininkas?

– Taip... Policijos karininkas ateidavo į patalpą, kur buvo laikomi belaisviai, ir durdavo pirštu. Mes tuos belaisvius atrinkdavom ir nuvesdavom tardyti. Paskui parvesdavom atgal.

– Po vieną?

– Ne visada. Kartais po du.

– Kaip žinote, vienas belaisvis paskui mirė. Ar jį prisimenate? Ar žinote, ką jie jam padarė?

– Mes girdėjome, kad jis įsiuto ir puolė juos.

– Iš tikrųjų?

– Mes taip girdėjome. Aš padėjau jį partempti atgal į patalpą, kur jie visi miegojo. Jis keistai kvėpavo, labai giliai ir greitai. Tai buvo paskutinis kartas, kai aš jį mačiau. Kitą dieną jis jau buvo negyvas.

– Pasakok toliau. Aš klausau. Noriu, kad papasakotum viską, ką prisimeni.

Vaikinuko veidas įsitempia. Neabejoju, kad jam buvo patarta neplepėti.

– Tą vyrą tardė ilgiau nei bet kurį kitą. Mačiau, kaip jis pats vienas sėdėjo kampe susiėmęs už galvos po pirmo tardymo. – Jis vogčia žvilgteli į savo porininką. – Jis nieko nevalgė. Nebuvo alkanas. Jo duktė buvo šalia ir stengėsi priversti jį, bet jis vis tiek nevalgė.

– Kas nutiko jo dukrai?

– Ją irgi tardė, bet ne taip ilgai.

– Pasakok toliau.

Bet jis nebeturėjo ką man pasakyti.

– Klausyk, – sakau, – mudu abu žinom, kas ta duktė. Tai mergina, kuri gyvena su manim. Tai ne paslaptis. Taigi pasakok toliau: pasakyk, kas nutiko.

– Pone, aš nežinau. Manęs ten nebuvo didžiąją laiko dalį. – Jis prašomai žvelgia į savo draugą, bet tas neprataria nė žodžio. – Kartais būdavo girdėti riksmas, tikriausiai jie ją mušė, bet manęs ten nebuvo. Aš iškart išeidavau, kai pasikeisdavo pamaina.

– Tu juk žinai, kad ji nebegali vaikščioti. Jie sulaužė jai kojas. Ar jie taip elgėsi su ja to vyro, jos tėvo, akivaizdoje?

– Taip, manau, kad taip.

– Ir tu žinai, kad nuo tada ji beveik nebemato. Kada jie tai padarė?

– Pone, mums buvo marios darbo su tais belaisviais, ir kai kurie iš jų buvo ligoniai! Aš žinojau, kad jos kojos sulaužytos, bet kad ji akla, sužinojau tik daug vėliau. Juk nieko negalėjau padaryti, tad nenorėjau painiotis į reikalus, kurių nesuprantu.

Jo draugas neturėjo ko pridurti. Paleidžiu juos abu.

– Tik nesibaiminkit, kad pakalbėjot su manimi, – sakau.

Naktį ir vėl sapnuoju tą patį sapną. Sunkiai klampoju per sniegą bekraštėje lygumoje link mažyčių figūrėlių, žaidžiančių aplink sniego pilį. Man prisiartinus, vaikai nusėlina tolyn arba ištirpsta ore. Lieka tik viena figūra – atgręžęs man nugarą vaurotas vaikas. Vaikštau aplink vaiką, o jis ir toliau ploja sniegą prie pilies sienų, ir galiausiai man pavyksta pažvelgti po vaura. Veidas, kurį matau, tuščias, be jokių bruožų, tai gemalo ar mažo banginiuko veidas; tai išvis ne veidas, o tik kažkokia žmogaus kūno dalis, kyšanti, aptraukta oda; ji balta; ji – sniegas. Sustingusiais nuo šalčio pirštais aš atkišu monetą.

* * *

Žiema jau įsigalėjo. Vėjas pučia iš šiaurės ir pūs nepaliaudamas dar keturis mėnesius. Kai stoviu prie lango, kaktą prispaudęs prie šalto stiklo, girdžiu, kaip jis švilpauja pakraigėje ir krutina atšokusias nuo stogo čerpes. Aikštėje dulkių šuorai vaiko vienas kitą, smiltelės daužosi į lango stiklą. Padangė pritvinkusi smulkių dulkelių, saulė pakyla į oranžinį dangų ir ten įsitvirtina raudona kaip varis. Retkarčiais atūžia sniego viesulai ir trumpam baltai nubarsto žemę. Žiema jau apgulė mus. Laukai ištuštėjo, žmonėms nebėra ko eiti už miesto sienų, išskyrus tuos, kurie gyvena iš medžioklės. Kas dvi savaites vykdomas kariuomenės paradas laikinai atšauktas, kareiviams leista persikraustyti iš

kareivinių į miestą, jei jie to nori, nes jie ne itin ką turi veikti, nebent tik gerti ir miegoti. Kai ankstų rytą apeinu pylimą, pusė stebėjimo bokštų stovi tušti, o tie keli kailiais apsitūloję budintys sargybiniai sunkiai prisiverčia pakelti ranką pasveikinimui. Ir jie lygiai taip pat galėtų gulėti savo lovose. Nes iki žiemos pabaigos Imperijai niekas negresia: ten, kur nebesiekia akis, barbarai irgi, susispietę aplinkui krosnis, kalena iš šalčio dantimis.

Šiemet barbarai pas mus nesirodė. Anksčiau, būdavo, klajoklių būriai apsilankydavo gyvenvietėje, pasistatydavo anapus miesto sienų palapines ir pradėdavo mainikauti: siūlydavo vilną, kailius, veltinį ir odos dirbinius mainais už medvilnės audinius, arbatą, cukrų, pupas, miltus. Barbarų odos dirbiniai mūsuose aukštai vertinami, ypač jų tvirtai pasiūti batai. Prekybą aš skatinau nuo seno, tačiau draudžiau mokėti pinigais. Be to, stengiausi, kad jie nebūtų įleidžiami į smukles. Labiausiai bijau, kad miesto pakraščiuose neišaugtų parazitinė gyvenvietė, kurioje glaustųsi elgetos ir valkatos, vergaujantys stipriems svaigalams. Senais laikais man visados būdavo skaudu matyti, kaip tie žmonės tampa krautuvininkų apgaulės aukomis: iškeičia savo prekes į niekniekius ir girti voliojasi grioviuose patvirtindami miestiečių prietarų litaniją: barbarai esą tinginiai, ištvirkę, nevalyvi, buki. Kadangi civilizacija iškreipia barbarų dorybes ir padaro juos priklausomais žmonėmis, nusprendžiau stoti prieš tokią civilizaciją ir tas pasiryžimas tapo mano administravimo pagrindu. (Ir tai tvirtinu aš, pasiguldęs į savo lovą barbarę!)

Bet šiemet užuolaida nusileido ant viso pasienio ruožo. Nuo savo pylimo mes žvelgiame į tyrus. Nors ir žinome, kad iš anos pusės į mus žvelgia skvarbesnės akys. Prekyba baigėsi. Nuo tada, kai iš sostinės atėjo žinia, jog viskas, kas reikalinga Imperijai išgelbėti, bus padaryta bet kuria kaina, mes vėl grįžome į

antpuolių ir ginkluotos sargybos amžių. Beliko tik išblizginti kardus, stebėti ir laukti.

Laisvalaikį aš užpildau senomis pramogomis. Skaitau klasikus, toliau kataloguoju įvairias savo kolekcijas, lyginu turimus pietų dykumos žemėlapius, o kai žvarbus vėjas aprimsta, veduosi žemkasių būrį nukasti užnešto smėlio nuo kasinėjamų griuvėsių, o kartą ar du per savaitę pats vienas išvykstu anksti ryte medžioti antilopių palei ežerą.

Prieš kokius trisdešimt metų čia buvo tokia gausybė antilopių ir kiškių, kad naktimis išplaukusius kviečius sargybiniai saugodavo su šunimis. Bet spaudžiamos miesto ir pirmiausia saugodamosi šunų, kurie laukėjo ir medžiojo gaujomis, antilopės pasitraukė į rytus ir šiaurę, į upės žemupį ir prie tolimųjų ežero krantų. Tad dabar medžiotojas turi būti pasirengęs joti bent valandą, kad galėtų pradėti tykoti grobio.

Kartais, kai pasitaiko geras rytas, aš vėl pasijuntu kupinas jėgų ir vikrus, koks buvau pačiame savo vyriškų jėgų žydėjime. It kokia šmėkla slenku nuo krūmyno prie krūmyno. Avėdamas batais, kurie per trisdešimt metų kiaurai persisunkė tepalu, brendu per lediną vandenį. Ant striukės užsimetu didžiulę seną lokeną. Barzdą aptraukia šarma, bet pirštams kumštinėse pirštinėse šilta. Mano akys žvitrios, klausa nepriekaištinga, aš kaip skalikas uodžiu orą, apimtas pakilios nuotaikos.

Šiandien arklį palieku supančiotą ten, kur niūriame pietvakarių krante baigiasi viksvos, ir skinuosi kelią per nendres. Šaltas, sausas vėjas pučia man į akis, saulė it apelsinas pakibusi virš juodais ir violetiniais dryžiais išraižyto horizonto. Kažkokia absurdiška sėkmė – beveik iškart užeinu vandeninį ožį, patiną sunkiais riestais ragais ir jau žiemiškai gauruotą, jis stovi šonu į mane ir, siekdamas nendrės galvutės, susverdi.

Iki jo mažiau nei trisdešimt žingsnių, ir aš matau ramius ratu besisukančio žandikaulio judesius, girdžiu, kaip šliurpsi jo kanopos. Net išskiriu ledo karoliukus ant jo kojų barzdelės virš kanopų.

Aš dar nespėjau susilieti su aplinka, ir vis dėlto kai ožys, parietęs po krūtine priekines kojas, iššoka iš nendrių, pakeliu šautuvą ir taikau jam į mentę. Darau tai sklandžiai ir tvirtai, bet tikriausiai šautuvo vamzdis blyksteli saulėje, nes ožys, dar nespėjęs nusileisti, pasuka galvą ir pamato mane. Jo kanopos kaukšteli į ledą, snukis sustingsta neužčiauptas, ir mudu spitrijam vienas į kitą.

Mano pulsas nepadažnėja: man akivaizdžiai nė motais, kad ožys kris negyvas.

Jis vėl puola kramtyti – tik vienas krimst – ir sustingsta. Giedro ryto tyloje pajuntu, kaip kažin koks neaiškus jausmas atsėlina iš mano sąmonės gelmių. Žiūriu į tą suakmenėjusį ožį, ir man atrodo, kad atėjo metas viskam, net metas pažvelgt į savo vidų ir suvokti, kas atėmė visą medžioklės žavesį: pojūtis, kad tai jau nebe paprasta ryto medžioklė, o proga, leisianti tam išdidžiam ožiui mirtinai nukraujuoti ant ledo arba senam medžiotojui prašauti pro šalį; rodos, kol trunka šita suakmenėjusi akimirka, žvaigždės danguje lyg surakintos ir jų išsidėstymas reiškia ne pačius įvykius, o kažką kita. Stoviu už savo niekingos priedangos, stengdamasis atsikratyti to nemalonaus, labai keisto jausmo, kol ožys apsisuka ir, tvykstelėjęs uodega, kaukštelėjęs kanopomis, pranyksta tarp aukštų nendrių.

Dar paklaidžioju be tikslo kokią valandą ir grįžtu namo.

– Dar niekad nebuvau patyręs jausmo, kad mano gyvenimas man nepaklūsta, – sakau merginai, stengdamasis paaiškinti, kas nutiko.

Jai nesmagu dėl tokių mano kalbų, tarsi aš reikalaučiau, kad ji ką nors atsakytų.

– Nesuprantu, – sako ji. Ir purto galvą. – Argi jūs nenorėjote nušauti to ožio?

Mudu ilgai tylime.

– Kai nori ką nors padaryti, tai ir darai, – sako ji labai tvirtai. Ji stengiasi išreikšti savo mintį aiškiai, bet gal ji turi omenyje kažką kita. – Jei būtumėt norėjęs tai padaryti, būtumėt padaręs.

Mūsų pačių susikurtoje kalboje, kuria bendraujame, niuansų nėra. Ji, kaip pastebėjau, mėgsta faktus, kategoriškus pareiškimus, jai nepatinka fantazijos, klausimai, svarstymai; mudu netinkame vienas kitam į porą. Gal barbarai kaip tik taip ir auklėja savo vaikus: gyventi reikia mechaniškai, kliaujantis tėvų perduota išmintim.

– O tu? – klausiu. – Ar visada elgiesi taip, kaip nori? – Regis, paleidau vadžias ir esu nešamas tų žodžių pavojingai toli. – Ar guli su manim mano lovoje todėl, kad nori to?

Ji guli nuoga, aliejumi įtrinta jos oda žvilga židinio šviesoje žolės auksu. Būna akimirkų – vieną tokią ateinant jaučiu dabar, – kai mano geismas, šiaip jau labai neryškus, staiga įgauna pavidalą, kurį aš atpažįstu. Mano ranka atgyja, glosto ją, o delnas atkartoja jos krūties kontūrą.

Ji neatsako į mano klausimą, bet aš nenustygstu, tvirtai apkabinu ją, kimiai murmu į ausį:

– Na, pasakyk gi, kodėl tu čia?

– Nes neturiu daugiau kur dėtis.

– O kodėl aš noriu, kad tu čia būtum?

Ji rangosi mano gniaužtuose, sugniaužia delną į kumštį ir laiko jį tarp savo krūtinės ir manosios.

– Jūs norit visąlaik kalbėti, – skundžiasi ji. Akimirkos paprastumas išnyko; mudu atsiskiriame vienas nuo kito ir gulime tylėdami greta. Koks paukštis išdrįs giedoti spyglių tankumyne. – Atsisakykite medžioklių, jei jos jums nepatinka.

Papurtau galvą. Mano pasakojimas buvo visai ne apie tai, bet kokia prasmė ginčytis? Juk aš kaip nepatyręs mokytojas traukiu iš jos atsakymus pagalbinių klausimų replėmis, o turėčiau užtvindyti ją tiesa.

Ji prabyla.

– Jūs vis klausinėjat manęs to, tai dabar aš jums atsakysiu. Tai buvo šakutė, tokia savotiška šakutė su dviem dantim, o ant jų buvo užmauti du rutuliukai, kad nedurtų. Jie palaikydavo ją žarijose, kol ji įkaisdavo, o paskui ja badydavo, kad nudegintų. Mačiau ant žmonių tas deginimo žymes.

Argi aš klausiau jos šito? Noriu užprotestuoti, bet tyliu ir toliau klausausi, stingdamas iš siaubo.

– Manęs jie nedegino. Žadėjo išdeginti akis, bet neišdegino. Tas vyras prikišo ją man prie pat veido ir vertė žiūrėti. Jie laikė atvėrę mano akių vokus. Bet aš neturėjau ką jiems pasakyti. Štai ir viskas.

Tuomet tai ir atsitiko. Aš lioviausi mačiusi taip, kaip mačiau anksčiau. Į ką bepažiūrėdavau – visur regėdavau tik dėmę, matydavau tik palei kraštus. Tai sunku paaiškinti...

Bet dabar jau darosi geriau. Kairė akis taisosi. Štai ir viskas.

Aš suimu delnais jos veidą, įdėmiai žiūriu į negyvus vyzdžius, iš kurių į mane iškilmingai žvelgia mano paties dvynys atspindys.

– O šitai? – klausiu paliesdamas į kirminą panašią raukšlelę akies kamputyje.

– Tai niekis. Čia jie šakutę priglaudė. Truputį nudegino. Čia neskauda. – Ji nustumia mano rankas.

– Ką tu jauti tiems, kurie tai padarė?

Ji guli, ilgai galvoja. Paskui ištaria:

– Aš pavargau nuo kalbų.

* * *

Kartais būna, imu ir pasipiktinu ta baudžiava, kuria man tapo aliejaus įtrynimo ritualas, tuo snūdu, tuo kritimu į nebūtį. Nebesuprantu, kokį malonumą man teikia jos užsispyręs, apatiškas kūnas, ir netgi pajuntu sukylant pyktį. Darausi uždaras, irzlus; mergina atsuka man nugarą ir užminga.

Vieną vakarą, užėjus tokiai nuotaikai, apsilankau antrame smuklės aukšte. Man kopiant išklerusiais išoriniais laiptais, nunarinęs galvą pro mane nuskuba žemyn vyriškis, kurio aš neatpažįstu. Koridoriuje pabeldžiu į antras duris ir įžengiu vidun. Kambaryje viskas taip pat, kaip jį prisimenu: tvarkingai paklota lova, virš jos – lentyna, apkrauta niekniekiais ir žaislais, dega dvi žvakės, nuo didžiulio, per visą sieną dūmtraukio sklinda šiluma, ore tvyro apelsinmedžio žiedų kvapas. Pati mergina kažką daro sėdėdama priešais veidrodį. Man įžengus ji krūpteli, bet šypsodamasi atsistoja manęs pasveikinti ir užstumia durų velkę. Rodos, nėra nieko natūraliau, kaip pasodinti ją ant lovos ir pradėti išrenginėti. Gūžčiodama pečiais, ji padeda man apnuoginti jos tvarkingai prižiūrimą kūną.

– Kaip aš jūsų ilgėjausi! – atsidūsta ji.

– Kaip man smagu čionai sugrįžti! – sušnibždu atsakydamas. Kaip malonu, kai tau meluojama taip meiliai! Aš ją apkabinu, prasmengu joje, ištirpstu minkštame, paukštiškame jaudrinime.

Tos kitos moters kūnas, uždaras, dramblotas, miegantis mano lovoje toli nuo čia, atrodo visiškai neperprantamas. Skendėdamas šituose lipšniuose malonumo dilgsniuose niekaip nesuprantu, kas patraukė mane prie ano svetimo kūno. Mergina mano glėbyje spurda, dūsuoja, pasiekusi malonumo viršūnę surinka. Džiugiai šypsodamasis ir slysdamas į tingų snūdą staiga suvokiu, kad anos net veido negaliu prisiminti. „Jai kažko trūksta!" – sakau sau. Ir nors toji mintis jau ima slinkti šalin, aš kabinuos į ją. Vaizduotės akimis regiu, kaip užmerktos jos akys, uždaras veidas apsitraukia oda. Tuščias, it kumštis po juodu peruku, tas veidas auga tiesiai iš gerklės ir tuščio kūno, be jokios kiaurymės, be jokio įėjimo, po ja. Suvirpu iš pasibjaurėjimo savo moters-paukštės glėbyje, prispaudžiu ją prie savęs.

Kai vėliau, vidury nakties, išsivaduoju iš jos glėbio, ji suinkščia, bet nenubunda. Apsirengiu patamsyje, išėjęs uždarau duris, nulipu apčiuopomis laiptais ir skubu namo; sniegas gurgžda po mano kojomis, ledinis vėjas graužiasi į nugarą.

Uždegu žvakę, pasilenkiu ties pavidalu, kuris, rodos, beveik padarė mane vergu. Palengva vedžioju pirštų galiukais per jos veidą: ryškus smakras, atsikišę skruostikauliai, didelė burna. Iš lengvo paliečiu akių vokus. Neabejoju, kad ji nemiega, nors ir niekuo neišsiduoda.

Užsimerkiu, giliai įkvepiu, kad nusiraminčiau, ir visas susitelkiu į jos vaizdą, kurį regiu aklais savo pirštų galiukais. Ar ji daili? Ta, kurią ką tik palikau, ta, kurios kvapą (staiga suvokiu), ko gero, ji dar užuodžia ant manęs, – labai daili, be jokios abejonės: tam veriamam malonumui, kurį aš patiriu su ja, ypatingo aštrumo suteikia smulkaus jos kūno elegancija, jo įpročiai ir judesiai. O apie šitą negaliu pasakyti nieko tikro. Nėra jokio ryšio, kurį galėčiau apibūdinti, tarp jos moteriškumo ir mano

geismo. Nesu net visiškai tikras, kad jos geidžiu. Visas mano erotiškumas reiškiasi netiesiogiai: slampinėju aplink ją, liečiu jos veidą, glostau kūną, neįeidamas į ją ir net nejausdamas tokio poreikio. Ką tik grįžau iš moters, kurios geismas per visus šiuos metus, kai ją pažįstu, nė karto nesukėlė jokių abejonių: jos geisti reiškė ją apkabinti, įeiti į jos kūną, perskrosti jos paviršių, sujaukti jos ramų vidų, sukelti ten ekstazės kaupiną audrą, o paskui atsitraukti, nurimti ir laukti, kol geismas vėl sugrįš. O šita moteris vidaus tarsi neturi, vien tik paviršių, po kurį aš zuju pirmyn atgal ieškodamas, pro kur įeiti. Ar šitaip jautėsi jos kankintojai, ieškodami juos dominančios paslapties, kad ir kokia ji buvo? Pirmąsyk pajuntu jiems sausą gailestį: kokia natūrali klaida manyti, kad gali išdeginti, išgręžti ar iškirsti sau kelią į kito žmogaus kūno paslaptį! Ta mergina guli mano lovoje, bet visiškai nebūtina, kad tai būtų lova. Tam tikra prasme aš bendrauju su ja kaip meilužis: nurengiu ją, numaudau, glostau, miegu greta, – bet lygiai taip pat galėčiau pririšti ją prie kėdės ir mušti, tai būtų ne mažiau intymu.

Ir toli gražu nėra taip, kad su manim dedasi kažkas, kas nutinka tam tikro amžiaus vyrams, kad riedu žemyn nuo ištvirkavimo į kerštingą bejėgio gašlumo sadizmą. Jei mano dorovinė esybė keistųsi, aš tai pajusčiau; ir to raminamo eksperimento šįvakar nebūčiau griebęsis. Aš – toks pat, koks buvau visada, tik laikas perskilo, kažkas užgriuvo mane iš dangaus, netyčia, iš niekur: tas kūnas mano lovoje, už kurį jaučiuosi atsakingas, ar bent jau taip atrodo, kitaip kurio galo jį čia laikyčiau? Kol kas, o gal taip bus visada, jaučiuosi tiesiog sutrikęs. Man atrodo visiškai vis vien, ar atsigulsiu šalia jos ir užmigsiu, ar suvyniosiu ją į paklodę ir užkasiu į sniegą. O vis dėlto, palinkęs ties ja ir liesdamas pirštų galiukais jos kaktą, aš saugau, kad ant jos neužtikštų žvakės vaško.

Nežinau, ar ji nuspėjo, kur aš buvau, bet kitą vakarą, kai jau beveik miegu, užliūliuotas aliejaus įtrynimo ritmo, pajuntu, kaip ji sustabdo mano ranką, palaiko ją, paskui nuleidžia sau į tarpkojį. Kurį laiką ranka guli ant jos lyties, paskui užlašinu ant pirštų dar truputį šilto aliejaus ir pradedu ją glamonėti. Netrukus jos kūnas įsitempia, ji išsilenkia, suvirpa ir nustumia mano ranką šalin. Toliau trinu jos kūną, kol irgi atsipalaiduoju ir mane priveikia miegas.

Nepajuntu jokio jaudulio per tą labiausiai abipusį mudviejų iki šiol atliktą veiksmą. Jis nė kiek nepriartino manęs prie jos ir, regis, ją paveikė taip pat menkai. Iš ryto įdėmiai tyrinėju jos veidą: jis tuščias. Ji apsirengia ir nuklibinkščiuoja žemyn dirbti savo įprastinių darbų virtuvėje.

Aš praradau ramybę. „Ką turiu padaryti, kad tave supurtyčiau?“ – šie žodžiai tvinksi galvoje murmesiu iš po žemių, kuris jau ima atstoti dialogą. „Negi niekas negali tavęs supurtyti?“ – ir siaubo apimtas matau atsakymą, kuris visą tą laiką piršte man piršosi: veidas, pridengtas dviejų juodų stiklinių vabzdžio akių, siunčiančių man ne atsakomąjį žvilgsnį, o vien tik dvigubą mano paties veido atspindį.

Pats netikėdamas įsiutęs purtau galvą. *Ne! Ne! Ne! Ne!* – šaukiu pats sau. Apniktas tuštybės, aš gundau pats save atsiduoti visokioms spėlionėms bei analogijoms. Koks ištvirkimo poreikis raizgo mane iš visų pusių? Aš ieškau paslapčių, atsakymų, kad ir kokie keisti jie būtų, kaip ta senė, burianti iš arbatžolių. Niekas manęs nesieja su kankintojais, su tais, kur sėdi laukdami kaip tarakonai tamsiuose rūsiuose. Kaipgi galėčiau patikėti, kad lova – tai kažkas kita, o ne lova, kad moters kūnas – kažkas

kita, o ne džiaugsmų buveinė? Turiu įrodyti, kad tarp manęs ir pulkininko Džolo – praraja! Nesiruošiu kentėti už jo piktadarybes!

* * *

Pradedu reguliariai lankytis pas smuklės merginą. Kartais dieną, kai sėdžiu savo kabinete už teismo salės, stoja akimirkos, kai mano dėmesys nuklysta kažkur kitur ir aš nugrimztu į erotines svajones: nuo jaudulio pajuntu karštį, pabrinkstu, mano vaizduotės žvilgsnis slysta jos kūnu, lyg geidulių pagauto užsisvajojusio jaunuolio, paskui nenoromis prisiverčiu sugrįžti prie nuobodaus skrebinimo ant popieriaus arba nueit prie lango ir spoksot į gatvę. Prisimenu, kaip aš, vos paskirtas čionai, sutemus klaidžiodavau po atkampius miesto kvartalus apsiaustu prisidengęs veidą, kaip kartais kažkieno nenuorama žmona persilenkdavo per priebučio turėklą, už kurio blykčiodavo židinio ugnis, ir nė nemirktelėjusi atsakydavo į mano žvilgsnį, kaip užkalbindavau jaunas merginas, vaikštinėjančias po dvi, po tris, kaip nupirkdavau joms šerbeto, o paskui gal pasivesdavau vieną kurią į tamsą, į seną svirną ant maišų patalo. Jei ir gali ko pavydėti paskirtajam dirbti į pasienį, kalbėdavo man draugai, tai laisvo oazių elgesio, ilgų kvapnių vasaros vakarų ir nuolaidžių moterų įkypomis akimis. Metų metais aš vaikščiodavau kaip nupenėtas veislinis kuilys. Vėliau neišrankumą pamažėle pakeitė diskretiškesni ryšiai su ekonomėmis, tarnaitėmis, kurias kartais apgyvendindavau savo kambariuose viršuj, o dažniausiai apačioje su virtuvės parankinėmis, ir ryšiai su smuklės merginomis. Supratau, kad moterų man reikia rečiau; daugiau laiko skirdavau darbui, pomėgiams, antikvarinių daiktų rinkimui, kartografijai.

Ir šitai dar ne viskas: pasitaikydavo tokių iš vėžių išmušančių atvejų, kai lytinio akto vidury staiga pasijusdavau tarytum pasakotojas, staiga pametęs savo pasakojimo giją. Visas virpėdamas prisimindavau tas komiškas istorijas apie storus senius, kurių širdys nuo per didelio krūvio liaujasi plakusios, ir jie numiršta savo meilių glėbyje su lūpose įspaustu atsiprašymu, tada juos privalu išnešti ir numesti tamsiam akligatvy gelbstint namų reputaciją. Net ir pati meilės akto kulminacija būdavo kažkokia nutolusi, geibi, lyg kokia keistybė. Kartais pamažėle viską nutraukdavau pusiaukelėje, kartais viską užbaigdavau mechaniškai. Savaites, mėnesius laikydavausi celibato. Andainykštis moterų kūnų šilumos ir apvalumų teikiamas džiaugsmas neapleido manęs, bet atsirado nauja mįslė. Ar iš tikrųjų aš geidžiu įeiti į tas dailias būtybes ir jas užvaldyti? Geismas, regis, atnešdavo ir nutolimo bei išsiskyrimo liūdesį, kurį neigti buvo beprasmiška. Be to, dabar ne visada suprasdavau, kodėl vienos mano kūno dalies su neprotingais jos troškimais ir melagingais pažadais reikia paisyt kaip geismo laidininko labiau negu bet kurios kitos. Kartais mano lytis atrodydavo kaip visai kitas padaras, kaip kažkoks kvailas gyvis, parazituojantis ant mano kūno, išbrinkstantis ir susitraukiantis priklausomai nuo savavališkų įnorių, įsikibęs į mane žnyplėmis, kurių aš negaliu nuplėšti. Kodėl turėčiau tampyti tave nuo vienos moters prie kitos, klausdavau: ar vien tik todėl, kad tu gimei be kojų? Ar tau nebūtų vis vien, jei būtum įaugęs į katę arba šunį, o ne į mane?

Bet kartais, ypač pernai, su mergina, smuklėje praminta Žvaigžde, nors aš ją visada įsivaizduodavau kaip paukštį, vėlei pajusdavau tą seną juslinių kerų galią, įplaukdavau į jos kūną ir būdavau nuplukdomas iki pat senųjų malonumo ribų. Todėl galvodavau: „Tai tik amžius, geismo ir apatijos ciklai pamažu vėstančiame, mirštančiame kūne. Kai buvau jaunas, mane įjaudrindavo

vien moters kūno kvapas, o dabar, matyt, tą galią turi tik pačios gražiausios, pačios jauniausios, pačios naujausios. Ateis diena, kai tai bus ne merginos, o jauni berniukai." Ir su savotišku pasibjaurėjimu laukiau paskutinių savo metų šitoje palaimingoje oazėje.

Ir štai aš jau trečia diena iš eilės lankausi mažame jos kambarėlyje, atnešu dovanų kanangų aliejaus, saldumynų ir indelį rūkytų žuvies ikrų, žinau, kad ji mėgsta godžiai mėgautis jais, kai pasilieka viena. Kai ją apkabinu, ji užsimerkia, jos kūnu, regis, nuvilnija pasitenkinimo bangos. Anksčiau ją man rekomendavęs draugas taip apibūdino jos talentus: „Visa tai, žinoma, vaidyba, – paaiškino, – bet ji skiriasi nuo kitų tuo, kad tiki savo vaidmeniu." O man, kaip suvokiu, tai visiškai vis vien. Jos vaidybos pagautas, atsimerkiu viso to plasnojimo, virpėjimo ir dejonių vidury, paskui ir vėl nugrimztu į tamsią savo paties malonumo upę.

Tris dienas skendėju ilgesingoje palaimoje, mano vokai apsunkę, jaučiuosi truputį įsijaudrinęs, sapnuoju vidury dienos. Namo grįžtu po vidurnakčio, įsliūkinu į lovą, nekreipdamas dėmesio į tą surambėjusį pavidalą greta manęs. Jeigu iš ryto nubundu nuo jos bruzdulio, deduosi miegąs, kol ji išeina.

Kartą, iš netyčių praeidamas pro virtuvės duris, žvilgteliu vidun. Pro garų tumulus įžiūriu kresną merginą, kuri sėdi prie stalo ir taiso valgį. „Žinau, kas ji", – nustebęs pagalvoju, bet kai einu per kiemą, prieš akis iškyla tik priešais ją ant stalo gulėjusi žalių aguročių krūva. Aš sąmoningai stengiuosi nukreipti vaizduotės akis nuo aguročių prie juos pjaustančių rankų, o nuo rankų prie veido. Jaučiu, kaip kažkas manyje stengiasi to išvengti, tam priešinasi. Žvilgsnis taip ir lieka svaigiai įkibęs į aguročius, į šviesos blyksnius ant jų drėgnos žievės. Sakytum nejudėtų savo paties valia. Ir tuomet pradedu aiškiai suvokti, ką mėginu padaryti: aš ketinu ištrinti tą merginą iš atminties. Suvokiu, kad paėmęs pieš-

tuką jos veido kontūrams apmesti, nežinočiau, nuo ko pradėti. Nejau ji iš tiesų tokia beveidė? Pasistengęs įtempiu atmintį. Matau kažkokią figūrą su kepure ir sunkiu beformiu apsiaustu, netvirtai stovinčią, palinkusią į priekį, išsižergusią, pasirėmusią ant lazdų. Kaip bjauru, sakau pats sau. Lūpos pačios savaime ištaria tą bjaurų žodį. Mane tai stebina, bet nesipriešinu: ji bjauri, bjauri.

Ketvirtą naktį pargrįžtu blogos nuotaikos, garsiai trankausi po kambarius, man nė motais, kad galiu ką išbudinti. Vakaras baigėsi prastai, atgimusio geismo tėkmė nutrūko. Nusviedžiu ant grindų batus ir įlipu į lovą, siekdamas barnio, ieškodamas ant ko išgiežti dantį, bet sykiu gėdydamasis savo vaikiškumo. Niekaip nesuprantu, ką šita moteris, gulinti mano lovoje greta manęs, veikia mano gyvenime. Jau vien nuo minties apie tas keistas ekstazes, kurias patyriau per jos netobulą kūną, mane užlieja toks šaltas pasibjaurėjimas, sakytum naktį iš nakties būčiau lytiškai santykiavęs su manekenu iš oda aptrauktų šiaudų. Ir išvis, kuo gi ji mane patraukė? Stengiuosi prisiminti, kokia ji buvo dar prieš tai, kai skausmo žyniai pradėjo vykdyt savo apeigas. Negali būti, kad mano žvilgsnis jos nekliudė, kai ji sėdėjo su kitais belaisviais barbarais kieme tądien, kai juos atvarė. Esu tikras, kad kažkur mano sąmonės koryje nugulė kažkoks prisiminimas, tačiau nesugebu ištraukti jo į paviršių. Prisimenu moterį su kūdikiu, net patį kūdikį. Prisimenu kiekvieną smulkmeną: nubrizgusį vilnonės skaros kraštą ir prakaito apnašą po plonyčių kūdikio plaukų sruogelėmis. Prisimenu kaulėtas to numirusio vyro rankas, manau, kad jeigu pasistengčiau, galėčiau net atkurti atminty jo veidą. Bet šalia jo, ten, kur turėjo būti mergina, nieko nėra, tuščia.

Nubundu vidury nakties, nes ji mane purto, ore tebetvyro tylios jos dejonės aidas.

– Jūs šaukėt per miegus, – aiškina ji. – Jūs prižadinot mane.

– Ką aš šaukiau?

Ji kažką sumurma ir atsuka man nugarą.

Kiek vėliau naktį ji pažadina mane vėl.

– Jūs šaukėte.

Atbukęs, sutrikęs ir piktas stengiuosi pažvelgti į savo vidų, tačiau matau tik sūkurį, o sūkurio vidury – užmarštis.

– Ką nors susapnavote? – klausia ji.

– Neprisimenu jokio sapno.

O gal vėl susapnavau tą vaurotą vaiką, statantį sniego pilį? Bet šitas sapnas, be jokios abejonės, būtų palikęs kokį nors neatstojantį prieskonį ar kvapą, ar atšvaitą.

– Privalau kai ko tavęs paklausti, – sakau. – Ar prisimeni, kaip jus atvedė čia, į kareivinių kiemą, pirmą kartą? Sargybiniai privertė jus visus atsisėsti. Kur tu tada sėdėjai? Į kurią pusę veidu?

Už lango regiu debesų kuokštus, plaukiančius per mėnulio skritulį. Ji prabyla iš mane gaubiančios tamsos:

– Jie liepė susėsti mums visiems drauge šešėlyje. Aš sėdėjau greta tėvo.

Stengiuosi prisiminti, kaip atrodė jos tėvas. Stengiuosi atgaivinti mintyse tą karštį, dulkes, visų tų pavargusių kūnų kvapą. Kareivinių sienos šešėlyje vieną po kito susodinu visus belaisvius, kuriuos tiktai įstengiu prisiminti. Štai moteris su kūdikiu, vilnonė jos skara, nuoga krūtinė. Kūdikis klykia, girdžiu tą klyksmą, kūdikis pernelyg pavargęs, kad žįstų. Susitaršiusi, ištroškusi jo motina žiūri į mane svarstydama, ar gali prašyti pagalbos. Paskui regiu du miglotus siluetus. Miglotus, bet tikrus: žinau, kad pasitelkęs iš dalies atmintį, iš dalies vaizduotę išgausiu ryškius jų pavidalus. Štai sėdi merginos tėvas, sudėjęs priešais save kaulėtas rankas. Kepurė užsmaukta jam ant akių, jis jų nepakelia. Dabar pasisuku į erdvę greta jo.

– Tu sėdėjai į kairę nuo tėvo ar į dešinę?

– Į dešinę.

Erdvė į dešinę nuo to vyro tebėra tuščia. Kankinamai susikaupiu, matau net paskirus akmenėlius ant žemės greta jo, sienos nelygumus už jo.

– Ką tu tuomet darei?

– Nieko. Visi mes buvom labai pavargę. Mes ėjome nuo pat aušros. Tik vieną kartą buvom sustoję pailsėti. Buvom pavargę ir ištroškę.

– Ar tu mane matei?

– Taip, mes visi jus matėm.

Apglėbiu rankomis kelius, sutelkiu visą dėmesį. Erdvė greta to vyro tebėra tuščia, bet randasi nežymus tos merginos buvimo jausmas, pradeda ryškėti jos aura. *Nagi! Dar trupučiuką!* – raginu save: štai atsimerksiu, ir ji jau bus tenai! Atsimerkiu. Dumsoje išskiriu šalia savęs jos kūno kontūrus. Stipraus jausmo pagautas tiesiu rankas paglostyti jos plaukų, veido. Jokio gyvo atsako. Lyg glamonėtum urną arba kamuolį, kažką, kas turi tik paviršių.

– Stengiuosi prisiminti tave tokią, kokia buvai prieš visam šitam atsitinkant, – sakau. – Tai labai sunku. Gaila, kad negali man nieko papasakoti.

Nesitikiu, kad ji paprieštaraus, ir jokio prieštaravimo nepasigirsta.

* * *

Atvyko naujokų būrys pakeisti vyrų, ištarnavusių savo trejus metus pasienyje ir pasirengusių keliauti namo. Būriui vadovauja jaunas karininkas, kuris čia pasiliks.

Pakviečiu jį su dviem jo kolegomis pavakarieniauti drauge smuklėje. Vakarą leidžiame kuo puikiausiai: valgis gardus, išgert netrūksta, mano svečias turi ką papasakoti apie savo kelionę, į kurią leidosi atšiauriu metų laiku jam visiškai nepažįstamoje srityje. Sako praradęs joje tris vyrus: vienas išėjo iš palapinės naktį atlikti gamtinių reikalų ir negrįžo, kiti du dezertyravo jau beveik priėjus oazę, išsėlinę į nendres. Jis pavadina juos maištautojais, ir jam nebuvę gaila jų atsikračius. Bet ar aš nemanąs, kad dezertyravę jie pasielgė kvailai? Labai kvailai, atsakau, ar jis nutuokiąs, kodėl jie taip pasielgė? Ne, atsako jis: su jais buvo elgiamasi gražiai, bet šauktiniai, suprantate... Jis gūžteli pečiais. Jiems reikėjo dezertyruoti kelionės pradžioje, pakišu mintį. Šitie kraštai svetingumu nepasižymi. Jei iki šiol jie nesurado, kur prisiglausti, tai jų jau nebėra gyvų.

Užeina kalba apie barbarus. Jis įsitikinęs, prisipažįsta, kad dalį kelio barbarai sekė jį iš tolo.

– Jūs tikras, kad tai buvo barbarai? – klausiu.

– O kas gi kitas galėjo būti? – atsako jis. Kolegos jam pritaria.

Man patinka šito jaunuolio energija, susidomėjimas naujais pasienio gyvenimo vaizdais. Pagirtina ir tai, kad jis sugebėjo atvesti čionai savo vyrus tokiu nelemtu metų laiku. Kai pasiteisinę vėluma mūsų pašnekovai atsisveikina ir išeina, atkakliai įkalbinėju jį pasilikti. Jau po vidurnakčio, o mudu vis dar sėdime, kalbame ir geriame. Išgirstu paskutines sostinės, kurioje lankiausi taip seniai, naujienas. Pasakoju jam apie vietas, kurias prisimenu su ilgesiu: parkus su pavėsinėmis, kur muzikantai groja vaikščiojančiai publikai, o po kojomis šiugžda nukritę kaštonų lapai; tiltą, nuo kurio matyti, kaip mėnulio atspindys vandenyje ribuliuoja aplink frontonus primindamas rojaus gėlę.

– Brigados štabe sklinda gandas, kad pavasarį prieš barbarus bus surengtas didelis puolimas, kad jie bus nustumti nuo pasienio atgal į kalnus, – sako jis.

Man gaila nutraukti prisiminimų giją. Nenoriu baigti vakaro ginču. Ir vis dėlto įsiveliu į jį:

– Neabejoju, kad tai tik gandas, negali būti, kad jie būtų nutarę tai rimtai. Juk žmonės, kuriuos mes vadiname barbarais, – klajokliai, jie kasmet keliasi iš priekalnių į kalnus ir atgal, tai jų gyvenimo būdas. Jie nieku gyvu nesileis užspeičiami kalnuose.

Jis kažkaip keistai žiūri į mane. Pirmą kartą šįvakar pajuntu, kaip tarp mudviejų atsiranda užtvara, užtvara, skirianti kariškį nuo civilio.

– Bet, atvirai kalbant, – prabyla jis, – tai ir yra karo prasmė: priversti ką nors rinktis tai, ko jis nepasirinktų savo laisva valia.

Jis nužiūrinėja mane su arogantišku ką tik iškepto Karo mokyklos absolvento atvirumu. Esu tikras, kad jo atmintyje dabar išplaukia plačiai pasklidusi istorija, kaip aš atsisakiau bendradarbiauti su Trečiojo skyriaus pareigūnu. Manau žinąs, ką jis regi priešais save: smulkų valdininkėlį, kuris, praleidęs daugybę metų šitame užkampyje, apkiauto kaip ir tie vietiniai, pradėjo senamadiškai mąstyti ir dėl laikinos, neužtikrintos taikos yra pasirengęs statyti ant kortos Imperijos saugumą.

Jis pasilenkia į priekį, jo veide – pagarbi vaikiška nuostaba: man darosi vis aiškiau, kad jis iš manęs šaiposi.

– Pone, tarp mūsų kalbant, kuo tie barbarai nepatenkinti? – klausia. – Ko jie iš mūsų nori?

Turėčiau būti apdairus, bet toks nesu. Turėčiau nusižiovauti, nuleisti jo klausimą negirdomis ir palinkėti jam labos nakties; bet matau, kad negaliu atsispirti pagundai. (Kada gi aš išmoksiu suktai laikyti liežuvį už dantų?)

– Jie nori, kad mes liautumėmės kurti gyvenvietes jų žemėse. Jie nori, kad galiausiai jų žemės būtų jiems sugrąžintos. Jie nori laisvai judėti iš ganyklos į ganyklą su savo gyvuliais, kaip buvo pratę. – Dar nevėlu liautis skaičius tą paskaitą. Bet girdžiu, kaip mano balso tonas užkyla ir aš, deja, atsiduodu svaiginančiam pykčiui. – Nekalbėsiu apie tai, kaip pastaruoju metu mes organizuodavome prieš juos reidus, be jokio pateisinimo, ir apie juos lydėjusius beprasmiško žiaurumo veiksmus, nes Imperijai, bent jau taip man buvo aiškinama, grėsė pavojus. Prireiks daugelio metų atlygint žalai, padarytai per tas kelias dienas. Bet nekalbėkim apie tai, geriau aš pasakysiu jums, kas mane slegia kaip valdininką netgi taikos metu, netgi tada, kai pasienyje santykiai normalūs. Žinot, yra toks laikas metuose, kai klajokliai užsuka pas mus paprekiauti. Taigi apsilankykite tuo metu turguje ir pažiūrėkite, kas apsveriamas, apgaunamas, aprėkiamas ir prievartaujamas. Pažiūrėkite, kas priverstas palikti savo moteris stovykloje iš baimės, kad jos nebūtų išniekintos kareivių. Pažiūrėkite, kas guli girtas griovyje ir kas jį tenai spardo. Panieka barbarams, panieka, kurią rodo kiekvienas nususęs arklininkas ar prasčiokas ūkininkas, – štai su kuo aš kaip teisėjas turiu kovoti jau dvidešimt metų. Kaip išnaikinti tą panieką, ypač kai ji grindžiama tokiais nereikšmingais dalykais, kaip kitokiu elgesiu prie stalo ar skirtinga akies voko forma? Pasakyti jums, apie ką aš kartais svajoju? Aš svajoju, kad tie barbarai sukiltų ir mus pamokytų, pamokytų mus juos gerbti. Mes manome, kad šitas kraštas – mūsų, kad jis – dalis mūsų Imperijos, mūsų priešakinis postas, mūsų nausėdija, mūsų prekybos centras. Tačiau šitiems žmonėms, šitiems barbarams, taip visai neatrodo. Mes čia gyvename jau daugiau kaip šimtą metų, mes atsikovojome žemę iš dykumos, nutiesėme drėkinimo kanalus, užsėjome lau-

kus, pastatėme tvirtus namus ir apjuosėme miestą mūru, bet jie vis tiek laiko mus svečiais, laikinais gyventojais. Tarp jų dar yra senukų, kurie prisimena tėvų pasakojimus apie šitą oazę, kokia ji buvo kitados: pavėsinga vietovė prie ežero su gausybe ganyklų net žiemą. Taip jie pasakoja apie šituos kraštus ir taip, ko gero, jie juos vis dar *mato*, sakytum tos žemės nė karto nepalietė kastuvas, sakytum nė viena plyta nebuvo uždėta ant kitos. Ir jie neabejoja, kad netrukus ateis diena, kai mes susikrausime viską į vežimus ir išvyksime ten, iš kur atvykome, kad mūsų pastatuose apsigyvens pelės ir driežai, o jų gyvuliai ganysis mūsų apsėtuose derlinguose laukuose. Jūs šypsotės? Norite, pasakysiu jums dar šį bei tą? Vanduo ežere sulig kiekvienais metais darosi vis sūresnis. Paaiškinimas paprastas, bet nesvarbu. Barbarai šitai žino. Ir dabar jie patys sau sako: „Būkime kantrūs, vieną dieną jų derlius nunyks nuo tos druskos, jie nebeišsimaitins, jiems teks išsikraustyti." Štai ką jie galvoja. Kad jie mus pergyvens.

– Bet mes iš čia nesikraustysim, – ramiai patikina vaikinas.

– Jūs dėl to tikras?

– Mes nesikraustysim, taigi jie klysta. Net jeigu teks gabenti čionai maistą iš kitur, mes nesikraustysim. Juk tos pasienio nausėdijos – priešakinė Imperijos gynybos linija. Ir kuo greičiau barbarai tai supras, tuo jiems bus geriau.

Nors jis atrodo patraukliai, jo mąstymas dvelkia kažkokiu nelankstumu, tikriausiai atsiradusiu iš jo karinio išsimokslinimo. Aš atsidūstu. Išliejęs savo jausmus, nieko nepasiekiau. Blogiausi jo įtarimai, be abejonės, pasitvirtino: kad aš ne tiktai senamadiškas, bet dar ir nesveikas. Na, o aš pats ar tikiu tuo, ką pasakiau? Ar iš tikrųjų laukiu įsigalėsiant barbarų gyvenseną: intelektinį stingulį, apsileidimą, taikymąsi su ligomis ir mirtimi? Jeigu mums bus lemta išnykti, ar barbarai kasinės laisvalaikiu

mūsų griuvėsius? Ar laikys po stiklu vitrinose mūsų gyventojų surašymo ritinius ir mūsų javų prekijų sąskaitų knygas, ar atsidės mūsų meilės laiškų šifravimui? Ar mano piktinimasis Imperijos politika tėra nepatenkintas niurzgimas senio, kuris nenori, kad būtų kėsinamasi į paskutinių jo gyvenimo pasienyje metų ramybę? Stengiuosi nukreipti pokalbį prie tinkamesnių temų: arklių, medžioklės, oro, bet jau vėlu, mano jaunasis pašnekovas nori eiti, o man reikia atsiskaityti su smuklės šeimininku už vakaro pramogą.

* * *

Vaikai ir vėl žaidžia sniege. Tarp jų, atgręžusi man nugarą, vaurotos mergaitės figūrėlė. Man prie jos brendant ją tarpais uždengia krintančio sniego marška. Kojos prasmenga taip giliai, kad vos galiu jas pakelti. Kiekvienas žingsnis trunka amžių. Šitiek sniego dar niekada nebuvau susapnavęs.

Man sunkiai klampojant prie vaikų, jie liaujasi žaidę ir spokso į mane. Pasisuka mano pusėn rimtais švytinčiais veidais, kvėpuoja, ir aukštyn kyla balto garo tumulai. Mėginu nusišypsoti ir juos paliesti eidamas pro šalį prie merginos, bet mano veidas sustingęs nuo šalčio, šypsenos išspausti nevalioju, rodos, kad burną sukaustė ledo pluta. Pakeliu ranką, kad ją nuplėščiau, bet mano rankos apmautos storomis pirštinėmis, o pirštai jose sustingę į ledą, ir kai paliečiu skruostą pirštine, nieko nepajuntu. Nudrambloju pro tuos vaikus tolyn.

Dabar jau matau, ką ta mergaitė daro. Ji stato iš sniego tvirtovę, mūru apjuostą miestą, kurio aš atpažįstu kiekvieną smulkmeną: dantytą sieną su keturiais sargybos bokštais, vartus su sargo būdele prie jų, gatves, namus, didžiąją aikštę su kareivinėmis

viename kampe. O štai čia – toji vieta, kur stoviu aš! Tačiau aikštė tuščia, visas miestas baltas, nebylus, tuščias. Rodau į aikštės vidurį. „Tau reikia išrikiuot čia žmones!" – noriu pasakyti. Bet iš burnos neišsprūsta nė garso, liežuvis prišalęs it žuvis. Tačiau mergaitė atsako. Klūpodama ant kelių, ji atsitiesia ir pasuka į mane vaurotą galvą. Paskutinę akimirką išsigąstu, kad ji mane nuvils, kad veidas, kurį ji man atgręš, bus bukas, glotnus, kaip koks vidinis organas, kuriam neskirta gyventi šviesoje. Bet ne, tai jos veidas, tai ji, kokios niekada nesu matęs, toks besišypsantis vaikais, šviesa blyksi ant jos baltų dantų, žiburiuoja jos blizgančiose juodose akyse. „Tai štai ką reikia pamatyti!" – tariu pats sau. Noriu įveikti sąstingį veide ir pakalbėt su ja. „Kaip tau pavyksta toks subtilus darbas mūvint pirštines?" – noriu paklausti. Atsakydama į mano mykimą, ji meiliai šypsosi. Paskui vėl nusisuka ir toliau lipdo sniego tvirtovę.

Nubundu persmelktas šalčio, sustembęs į kaulą. Iki aušros dar visa valanda, ugnis židinyje užgesusi, galva nutirpo nuo šalčio. Mergina miega šalia manęs susirangiusi į kamuoliuką. Aš išlipu iš lovos ir susisupęs į teisėjo mantiją vėl pradedu kurstyti ugnį.

Tas sapnas įaugo į mane. Kiekvieną mielą naktį aš vis grįžtu į sniegu užneštą aikštės dykrą, bidzenu prie jos viduryje klūpančios figūros, ir kiekvieną sykį iš naujo įsitikinu, kad jos statomas miestas – be gyvybės.

Klausiu merginos apie jos seseris. Ji turi jų dvi, jaunesnioji, anot jos, „labai daili, bet lengvabūdė".

– Ar tu nenorėtum vėl jų pamatyti? – klausiu. Netaktas lieka kvailai kaboti ore.

– Žinoma, kad norėčiau, – atsako ji.

O dar klausinėju ją apie tą laikotarpį po jos įkalinimo, kai jos dar nepažinojau, nors ji gyveno šitame man pavaldžiame mieste.

– Žmonės buvo geri man, kai pamatė, kad maniškiai mane paliko. Kurį laiką, kol kojos pasitaisė, aš miegodavau smuklėje. Vienas vyras ten rūpinosi manimi. Jis jau išvyko. Jis laikė arklius.

Ir dar ji pamini vyriškį, davusį batus, kuriais ji avėjo, kai ją pamačiau pirmą sykį. Klausiu, ar buvo dar kitų vyrų.

– Taip, buvo. Aš neturėjau pasirinkimo. Kitaip ir būti negalėjo.

Po šito pokalbio mano santykiai su eiliniais kareiviais tapo įtempti. Eidamas iš namų į teismą praeinu pro eilinius, išrikiuotus retai vykstančiai apžiūrai. Ir esu tikras, kad tarp vyrų, išsitempusių poza „ramiai" su prie kojų padėtais aprangos ryšuliais, yra ir tų, kurie miegojo su šita mergina. Ne, man neatrodo, kad jie šaiposi, prisidengę lūpas delnu. Priešingai, dar nesu matęs, kad jie taip stojiškai lygiuotų tam žvarbiam vėjui šluojant aikštę. Dar niekada jie neatrodė tokie pagarbūs. Jeigu galėtų, žinau, jie pasakytų man, kad visi mes žmonės ir kad bet kuris vyras gali pamesti galvą dėl moters. O vis dėlto stengiuosi vakarais grįžti namo vėliau, kad išvengčiau vyrų rikiuotės prie virtuvės durų.

Paaiškėjo, kas nutiko tiems dviem leitenanto dezertyrams. Traperis užėjo juos negyvai sušalusius prastoje pašiūrėje prie kelio už trisdešimties mylių į rytus nuo čia. Nors leitenantas linkęs juos ten palikti („Trisdešimt mylių pirmyn ir trisdešimt mylių atgal tokiu oru: per daug garbės vyrams, kurie jau nebe vyrai, ar jums taip neatrodo?"), aš jį įtikinu pasiųsti būrį jų pargabenti.

– Jie privalo būti palaidoti su visomis apeigomis, – sakau. – Be to, tai teigiamai paveiks jų draugus. Šie neturi galvoti, kad ir jie gali mirti dykumoje ir būti užmiršti. Privalome padaryti tai, ką privalome, kad palengvintume klaikias jų mintis apie tai, kad jiems reikės palikti šitą gražų pasaulį. Galų gale, juk mes, o ne kas kitas, įtraukiame juos į tuos pavojus.

Taigi būrys išvyksta ir po dviejų dienų grįžta su susirietusiais apledėjusiais lavonais vežime. Man vis dar keista, kad tie vyrai dezertyravo už šimto mylių nuo namų, kai liko tik viena diena kelio iki valgio ir šilto būsto, tačiau toliau to klausimo nebegvildenu. Stovėdamas prie kapo apledėjusiose kapinėse, kol vyksta atsisveikinimo su išėjusiaisiais apeigos ir laimingesni išėjusiųjų draugai, apnuoginę galvas, ją stebi, stengiuos parodyti jaunuoliams, kad mirtis toli gražu nereiškia išnykimo, kad mes išliekame kaip atšakos mus pažinojusiųjų atmintyje. Bet argi iš tikrųjų tik dėl jų aš atlieku šias apeigas? Argi nenoriu paguosti ir save patį? Pasisiūlau atlikti nemalonią pareigą – parašyti tėvams ir pranešti apie juos ištikusią nelaimę.

– Pagyvenusiam žmogui tai padaryti lengviau, – aiškinu.

* * *

– Ar nenorėtumėte pabandyti kaip nors kitaip? – klausia ji.

Jos koja vis dar guli mano skreite. Mano mintys klaidžioja kažkur kitur, mane užvaldęs tas patinusios kulkšnies trynimo ir masažavimo ritmas. Jos klausimas mane nustebina. Ji pasakė taip tiesiai šviesiai pirmą kartą. Abejingai gūžteliu pečiais, šypsausi, mėginu vėl įsliūkinti į savo transą, mane jau masina miegas, ir aš nenoriu būti išblaškytas.

Koja sukruta mano gniaužtuose, atgyja, švelniai įsiremia į mano slėpsnas. Atsimerkiu ir žiūriu į tą nuogą auksinį kūną ant lovos. Galvą atmetusi ant sukeistų rankų, ji žiūri į mane tuo skersu žvilgsniu, prie kurio aš jau pripratęs, demonstratyviai rodydama savo strangrias krūtis ir glotnų pilvą, trykštančius jaunatviška gyvuliška sveikata. Jos kojos pirštai tebetiria padėtį, bet nesulaukia atsakymo iš klūpančio priešais ją geibaus senio su tamsiai violetiniu chalatu.

– Kitą sykį, – atsakau, ir mano liežuvis kvailai pinasi ties kiekvienu žodžiu. Nors ir žinau, kad meluoju, vis tiek ištariu: – Gal kitąsyk. – O paskui nukeliu jos koją ir atsigulu šalia. – Seniams skaistybės saugoti nebereikia, tad ką aš galiu tau pasakyti? – Juokas nevykęs, prastai išreikštas, ir ji jo nesupranta. Ji praskiria mano chalatą ir ima mane glamonėti. Po valandėlės nustumiu jos ranką.

– Juk jūs lankotės pas kitas merginas, – sušnibžda ji. – Manote, aš nežinau?

Įsakmiai pamoju ranka ją tildydamas.

– Ar ir su jomis taip pat elgiatės? – sukužda ji ir pravirksta.

Nors man jos labai gaila, nieko negaliu padaryti. Bet jai tai toks pažeminimas! Kol apsirengia prieš išeidama, ji nerangiai grabinėja drabužius ir svirduliuoja po kambarį. Dabar ji tokia pati belaisvė, kaip ir anksčiau. Paplekšnoju jai per delną ir dar labiau paniūrstu.

Tai paskutinė naktis, kai mudu miegam vienoje lovoje. Aš persinešu sulankstomąją lovelę į svetainę ir nakvoju ten. Fizinis mudviejų artumas baigiasi.

– Tai laikinai, – aiškinu. – Kol baigsis žiema. Taip bus geriau.

Ji priima tą paaiškinimą nepratardama nė žodžio. Kai vakarais pareinu namo, ji atneša man arbatos ir klūpo greta patarnaudama. Paskui sugrįžta į virtuvę. Po valandos, taukšėdama lazdomis, užlipa laiptais paskui merginą, nešančią padėklą su vakariene. Mudu pavalgome drauge. Po vakarienės pasišalinu į kabinetą arba išeinu iš namų visam vakarui, vėl grįžtu prie apleistų draugijos pramogų: lošiu šachmatais draugų namuose ar kortomis su karininkais smuklėje. Kartą kitą apsilankau antrame smuklės aukšte, bet kaltės jausmas man sugadina visą

malonumą. Kiekvieną syk man parėjus mergina jau miega, ir aš gaunu vaikščiot ant pirštų galiukų kaip prasikaltęs vyras.

Ji nesiskųsdama prisitaiko prie naujos tvarkos. Įtikinėju save, kad ji paklūsta dėl savo barbariško auklėjimo. Bet ką gi aš išmanau apie barbarų auklėjimą? Tai, ką vadinu paklusnumu, gali būti paprasčiausias abejingumas. Koks skirtumas elgetai, mergaitei be tėvo, ar aš miegu vienas, ar ne, kol ji turi pastogę virš galvos ir jos pilvas netuščias? Ligi šiol man patikdavo manyti, kad, nepaisant nieko, ji žiūri į mane kaip į aistros apimtą vyrą, nors ir kokia iškreipta ir neaiški ta aistra būtų, kad toje rūsčioje tyloje, kuri iš esmės ir sudaro mūsų bendravimą, ji jaučia, kaip mano žvilgsnis slegia ją visu žmogaus kūno svoriu. Aš linkęs nesvarstyti minties, kad auklėdami dukteris barbarai nebūtinai jas moko paklusti bet kuriam vyro įnoriui, neišskiriant nė įnorio jos nepaisyti, o veikiau moko jas suvokti kūnišką aistrą, nesvarbu kieno, arklio, ožio, vyro ar moters, kaip paprasčiausią gyvenimo faktą, natūraliai pasireiškiantį ir natūraliai užsibaigiantį, ir kad nelogiški poelgiai senstančio svetimšalio, kuris atsiveda ją iš gatvės ir įkurdina savo bute, kad galėtų čia bučiuoti jai kojas, čia ją bauginti, čia trinti retais aliejais jos kūną, čia jos nepaisyti, čia miegoti jos glėbyje kiaurą naktį, čia, užėjus prastai nuotaikai, miegoti atskirai nuo jos, galbūt atrodo tik kaip impotencijos, neryžtingumo, savo paties geismų atsižadėjimo įrodymas. Ir nors man ji – tik toks pat sužalotas, randuotas, luošas kūnas, kaip ir anksčiau, pati ji, ko gero, jau įaugo į tą savo naują pažeistą kūną, juo tapo ir jaučiasi sužalota ne daugiau, nei jaučiasi katė, turinti nagus vietoj pirštų. Man reiktų rimtai apsvarstyti šitas mintis. Būdama kur kas paprastesnis padaras, nei aš manau, ji, ko gero, ir manęs nelaiko kuo nors ypatingu.

III

Kiekvieną rytą oras pilnas sparnų plastėjimo: paukščiai, atskridę iš pietų, prieš nusileisdami druskinguose pelkių pirštuose suka ratus virš ežero. Vėjo gūsiai atskraidina jų nedarnius klyksmus, kvarksėjimą, gagenimą, kleketavimą, atrodo, kad tai triukšmas, atsklindantis iš įsikūrusio ant vandens miesto varžovo: pilkosios ir želmeninės žąsys, smailiauodegės antys, cyplės, didžiosios antys, kryklės, dančiasnapiai.

Pirmųjų migruojančių paukščių pasirodymas patvirtina ankstesnius ženklus: šiltesnius gaivaus vėjo gūsius, stiklinį ežero ledo skaidrumą. Pavasaris jau artinasi, netrukus stos metas sėti.

O kol kas medžioklės metas. Priešaušriu vyrai traukia būriais prie ežero spęsti tinklų. Ir dar gerokai prieš vidurdienį pargrįžta su dideliu laimikiu: paukščiai su nusuktais kaklais, pakabinti už kojų ant lazdų, karo tankiomis eilėmis ar gyvi grūdasi mediniuose narvuose, klykia iš įtūžio ir trypia vienas kitą, o kartais jų vidury labai tyliai susigūžusi tupi gulbė giesmininkė. Gamta mums pateikė gausybės ragą: ateinančias savaites visi bus sotūs. Prieš išvykdamas turiu surašyti du dokumentus. Pirmasis adresuotas provincijos gubernatoriui. „Norėdamas bent kiek atitaisyti žalą, padarytą Trečiojo skyriaus antpuolių, – rašau, – ir nors iš dalies atkurti būtąją geros valios atmosferą, nusprendžiau trumpam apsilankyti pas barbarus." Pasirašau ir užantspauduoju voką.

Koks bus antrasis dokumentas, dar nežinau. Testamentas? Atsiminimai? Išpažintis? Trisdešimties metų gyvenimo pasienyje istorija? Visą tą dieną sėdžiu apimtas ekstazės prie rašomojo stalo, žiūriu į tuščią baltą popierių, laukiantį, kol jame rasis žodžių. Antra diena praeina lygiai taip pat. Trečią dieną aš pasiduodu, įkišu popierių atgal į stalčių ir pradedu ruoštis kelionei. Atrodo logiška, kad vyras, kuris nežino, ką daryti su moterimi, gulinčia jo lovoje, vargiai žino, ką parašyti.

Palydovais pasirinkau tris vyrus. Du iš jų – jauni šauktiniai: mano rangas leidžia man naudotis jų paslaugomis komandiruotėje. Trečiasis – vyresnis vyras, gimęs šituos kraštuos, medžiotojas ir arklių prekijas, kuriam algą mokėsiu iš savo kišenės. Kelionės išvakarėse susikviečiu juos pas save.

– Žinau, kad dabar ne pats geriausias metas keliauti, – sakau jiems. – Klastingas metas, pati žiemos pabaiga, o pavasaris dar neatėjo. Bet jeigu lauksime ilgiau, klajokliai išsikraustys iš žiemojimo buveinių ir mes jų neberasime.

Jie nieko neklausia. Merginai tiesiog pasakau:

– Nuvešiu tave atgal, pas taviškius, arba kiek tik įmanoma arčiau jų, turint galvoje tai, kad jie jau išsibarstę.

Ji neparodo jokio ženklo, kad ją tatai pradžiugino. Padedu greta jos sunkius kailinius, kuriuos jai nupirkau kelionei, čiabuvių ornamentu išsiuvinėtą kiškenos kepurę, naujus batus, pirštines.

Dabar, jau tvirtai apsisprendęs, miegu geriau ir netgi pajuntu kažką panašaus į laimę.

Išvykstame kovo trečią, pro vartus mus išlydi murzinų vaikų ir šunų eskortas, visi patraukiame keliu, vedančiu prie ežero. Kai, praėję dambą ir paupio kelią, pasukame į dešinę, keliu, kuriuo naudojasi vien tik medžiotojai ir paukščių gaudytojai, mūsų eskortas pradeda skystėti, galiausiai iš jo lieka tik du užsispyrę

vyrukai, bidzenantys paskui mus, kiekvienas nusprendęs žūtbūt nurungti kitą ištverme.

Saulė patekėjo, tačiau nešildo. Atklydęs nuo ežero vėjas mus čaižo, spaudžia iš akių ašaras. Keturi vyrai ir viena moteris, keturi nešuliniai gyvuliai – arkliai vis stengiasi pasisukti į vėją nugara ir vis tenka juos atgręžti, – mes traukiam vorele tolyn, ir mūru apjuostas miestas, pliki laukai ir galiausiai tie uždusę vaikigaliai pamažu dingsta iš akių.

Mano planas – apeiti ežerą šituo taku iš pietų, paskui staigiai pasukus į šiaurės rytus kirsti dykumą ir patraukti link priekalnių slėnių, kur klajokliai žiemoja. Šituo keliu retai kas tesinaudoja, nes klajokliai, keldamiesi iš vietos į vietą drauge su bandomis, traukia išdžiūvusia senvage, plačiai išlinkusia nuo rytų į pietus. O mano maršrutas sutrumpins kelionę nuo šešių savaičių iki vienos arba dviejų. Pats aš šituo keliu niekad nesu keliavęs.

Taigi pirmąsias tris dienas dūlinam į pietus, paskui rytų link. Iš dešinės mums driekiasi lyguma su vėjo išėstomis molžemio terasomis, tolumoje susiliejanti su raudonų dulkių debesų virtine, o paskui su geltonu miglotu dangumi. Mums iš kairės – plyna pelkynė su nendrių ruožais ir ežeras, kurio viduryje dar neištirpo ledo paklodė. Vėjas, pučiantis virš ežero, stingdo kvėpavimą, tad, užuot joję, dažnai einame pėsti, arkliais prisidengdami kaip užuovėja. Mergina apsimuturiuoja šaliku veidą kelis kartus, susigūžia balne ir aklai seka paskui vedlį.

Du nešuliniai arkliai apkrauti malkomis, bet jas reikia išsaugoti dykumai. Kartą pusiau paskendę smėlio pusnyse užeiname it kauburys išsikėtusį eglūną, sukapojam jį malkoms, kitais atvejais turime tenkintis sausų nendrių ryšuliais. Mudu su mergina miegame vienas greta kito toje pačioje palapinėje, susisupę į kailius, kad apsigintume nuo šalčio.

Pirmosiomis kelionės dienomis valgome sočiai. Pasiėmėme sūdytos mėsos, miltų, pupų, džiovintų vaisių, o ir laukinių paukščių gali prisišaudyt į valias. Bet turime taupyti vandenį. Pelkių vanduo sekliuose pietiniuose pirštuose per sūrus gerti. Vienas iš vyrų turi įbristi iki kelių ežeran ir nueiti dvidešimt ar trisdešimt žingsnių nuo kranto, kad pripiltų odas ar veikiau priskaldytų ledo. Bet net ir ledas ištirpęs tampa tokiu karčiu ir sūriu vandeniu, kad gerti jį gali tik užplikęs stiprią raudonąją arbatą. Upė graužiasi į ežero krantus, neša į jį druską ir alūną, tad sulig kiekvienais metais jo vanduo darosi vis sūresnis. Kadangi ežeras neturi nuotėkio, mineralų kiekis jame tolydžio kaupiasi, ypač pietuose, kur didžiuliai vandens plotai pavasarį ir rudenį būna atskirti smėlio ruožų. Po vasaros potvynio žvejai aptinka seklumose pilvais į viršų plūduriuojančius karpius. Jie sako, kad ešeriai išnyko jau suvis. Kas nutiks miestui, jeigu ežeras virs negyva jūra?

Kartą, pagėrę sūrios arbatos, visi, išskyrus merginą, suviduriuojam. Aš labiausiai. Mane be galo žemina tie dažni sustojimai, tas kelnių atsisagstymas ir užsisagstymas sugrubusiais nuo šalčio pirštais pasislėpus už arklio, visiems kitiems laukiant. Stengiuosi gerti kaip galima mažiau, tiek mažai, kad galiausiai bejojant mane apninka kankinantys reginiai: vandens pilna šulė prie šulinio su trykštančiu iš samčio vandeniu, švarus sniegas. Atsitiktinės išvykos į medžioklę, pavieniai meilės nuotykiai, vienas kitas vyriškumo išbandymas slėpė nuo manęs, kad kūnas taip išglebo. Po ilgo ėjimo man laužo kaulus, o stojus vakarui būnu toks pavargęs, kad pradingsta apetitas. Kol pavelku kojas, plumpinu pėsčias, paskui užsiropščiu į balną, susisupu į apsiaustą ir pamoju kuriam nors iš vyrų, kad eitų priekyje ir ieškotų sunkiai įžvelgiamo tako. O vėjas nenuščiūva nė akimirkai. Jis kaukia mums per ledą, pučia iš niekur į niekur, aptraukia dangų raudonų dulkių debesimi. Nuo

dulkių niekur nepasislėpsi: jos skverbiasi pro mūsų drabužius, sukepina odą, įsismelkia į nešulius. Valgome apneštais liežuviais, tolydžio spjaudydamiesi, tarp dantų gurgžda. O ir pati terpė, kurioje mes gyvename, dabar jau veikiau dulkės, o ne oras. Mes plaukiame per dulkes, kaip žuvis plaukia per vandenį.

Mergina nesiskundžia. Ji gerai valgo, yra sveika, kietai išmiega visą naktį, susirietus į kamuoliuką tokiame šaltyje, kad aš bemeilyčiau miegoti apsikabinęs šunį. Ji joja kiaurą dieną net nemurmėdama. Kartą, pakėlęs akis aukštyn, išvystu, kad ji joja miegodama, jos veidas ramus kaip kūdikio.

Trečią dieną pelkės kraštas pradeda suktis į kitą pusę, šiaurėn, ir mums pasidaro aišku, kad aplenkėme ežerą. Anksti įsirengiame stovyklavietę ir kol dar nesutemo, renkam laužui viską, ką tik įmanoma surinkti, o arkliai tuo tarpu paskutinį kartą ėdinėja retą pelkių žolę. Paskui, išaušus ketvirtai dienai, patraukiam buvusio ežero dugnu, kuris išsidriekė per kitas keturiasdešimt mylių už pelkyno.

Niūresnės vietovės dar nesame matę. Niekas neauga tame druskingame buvusio ežero dugne, daiktais pasišiaušiančiame pėdos pločio šešiakampiais dantytais kristalų kauburėliais. Be to, čia dar tyko pavojai: žengdamas ypač lygia to dugno atkarpa priekinis arklys staiga pralaužia plutą ir prasmenga iki krūtinės į žalią dvokiantį dumblą, jį vedantis žmogus akimirką nustėrsta, tarsi pakibęs ore, o paskui irgi pūkšteli į dumblą. Mes plušam traukdami juos lauk, o druskos atplaišėlės trykšta iš po pašėlusiai besidaužančių arklio kanopų, skylė platėja, sūri smarvė pasklinda į visas puses. Dabar supratome, kad ežeras toli gražu neliko užpakaly, jis telkšo čia, po mumis, tarpais pasislėpęs po daugelio pėdų danga, tarpais – vos po plonyčiu lūžios druskos pergamentu. Kada gi saulė švietė paskutinį kartą virš tų negyvų vandenų?

Radę tvirtesnę žemę, sukuriame laužą tam drebančiam nuo šalčio vyrui sušildyti ir jo drabužiams išdžiovinti. O jis linguoja galvą.

– Dažnai girdėdavau įspėjant: „Saugokis žalių lopų", bet niekad nemačiau šitaip nutinkant.

Jis mūsų vedlys, vienintelis žmogus, keliavęs į rytus nuo ežero. Po to mes niukiname arklius dar labiau ir skubam išsigauti iš negyvo ežero, bijodami pradingti šaltesniame už ledą, mineralų prisodrintame, beoriame požemio skystyje. Palenkę galvas išjojame į vėją, apsiaustai mums už nugarų išsipučia, kelią renkamės per dantytus druskos kauburius, vengdami lygaus paviršiaus. Pro dulkių upę, didingai tekančią per dangų, saulė šviečia lyg apelsinas, tačiau visai nešildo. Sutemoms nusileidus įkalam palapinių smaigus į kietos kaip akmuo druskos plyšius; malkas deginame beprotiškai netaupiai ir tarsi jūrininkai meldžiame, kad greičiau išvystume žemę.

Penktą dieną ežero dugnas lieka užpakaly ir mes traukiame glotniu druskos kristalų ruožu, kurį netrukus pakeičia smėlis ir akmuo. Visi atkunta, net arkliai: kai ėjome per druską, jie gavo tik po dvi saujas linų sėmenų ir kibirą sūraus vandens. Jų būklė akivaizdžiai blogėja.

O vyrai neniurna. Šviežia mėsa jau baigiasi, bet turime sūdytos mėsos, džiovintų pupų ir daug miltų bei arbatos, pagrindinio kelionių maisto. Kiekvienąkart sustoję užplikome arbatos ir kepam blynus, išalkusiųjų skanėstą. Valgį taiso vyrai: jie drovisi merginos, nesuvokia jos padėties, juolab nesuvokia, kuriems galams mes ją gabename pas barbarus, beveik nesikalba su ja, vengia į ją žiūrėti ir jau tikrai neprašo jos padėti gaminti. Aš jos nė neraginu ką nors daryti, tikėdamasis, kad laikui bėgant varžymasis išnyks. Tuos vyrus pasirinkau todėl, kad jie ištvermingi, dori ir darbštūs. Jie seka paskui mane stengdamiesi nenusiminti, kiek įmanoma

tokiomis sunkiomis sąlygomis, nors šaunūs spindintys šarvai, kuriuos jaunieji kariai dėvėjo, kai žengėm pro didžiuosius vartus, jau surišti į ryšulius, užkrautus ant arklių, o kardų makštys pilnos smėlio.

Smėlio lygumos pamažėle pereina į kopas. Ropšdamiesi jomis aukštyn ir leisdamiesi žemyn per dieną nueinam daug mažiau. Arkliams čia eiti – tikra kankynė: vos kelis colius pasislenka į priekį, o kanopos jau skendi smėlyje. Žvelgiu į mūsų vedlį, bet jis tik gūžteli pečiais.

– Jos driekiasi dar daug mylių, turim jas pereiti, kito kelio čionai nėra.

Užlipęs ant kopos viršūnės ir prisidengęs ranka akis žiūriu į priekį ir matau tik sūkuriuojant smėlį.

Tą vakarą vienas iš nešulinių arklių neprisiliečia prie savo pašaro. Ryte, net žiauriai plakamas bizūnu, jis nebegali atsistoti. Perskirstom nešulius kitiems arkliams, o dalį malkų išmetam. Aš pasilieku prie to arklio, kiti išvyksta. Galiu prisiekti, kad arklys žino, kas nutiks. Pamačius peilį jam užvirsta akys. Kraujo fontanui ištryškus iš jo kaklo, jis atsistoja, nusverdi pavėjui žingsnį du, paskui nuvirsta. Girdėjau, jog kraštutiniais atvejais barbarai atveria gyslas savo arkliams, kad nenumirtų iš troškulio. Ar nepasigailėsime taip dosniai išleidę smėlin šitiek kraujo?

Septintą dieną, kopas palikę užpakaly, pilkai rudo tuščio gamtovaizdžio fone išvystame tamsesnį pilką ruožą. Kai prisiartinam, pamatome, kad jis driekiasi daug mylių į rytus ir vakarus. Matyti net juodi skurdžių žemaūgių medžių kontūrai. Mums pasisekė, sako vedlys: čia tikrai bus vandens.

Taigi užėjome kitados buvusios ežero įlankos dugną. Sudžiūvusios nendrės, pamėkliškai baltos ir trupančios, vos jas palieti,

ženklina buvusius krantus. Medžiai – tuopos – irgi seniai nudžiūvę. Jie nudžiūvo prieš daugelį metų, kai požeminis vanduo atsitraukė taip toli, kad šaknys nebegalėjo jo pasiekti.

Nuimame nešulius ir pradedame kasti. Dviejų pėdų gylyje aptinkame kietą mėlyną molį. Po juo – ir vėl smėlis, paskui vėl molio sluoksnis, kur kas drėgnesnis. Pasiekus septynių pėdų gylį, širdžiai pašėlusiai plakant ir spengiant ausyse, esu priverstas atiduoti kastuvą ir pasitraukt į šalį. Trys vyrai pluša toliau, traukdami iš duobės žemes, supiltas į kampuose surištą palapinės audeklą.

Dešimties pėdų gylyje vanduo pradeda sunktis jiems apie kojas. Jis gėlas, jame – nė žymės druskos, mes šypsomės vieni kitiems iš džiaugsmo; tačiau vanduo renkasi labai lėtai ir turim nesiliaudami kasti duobės kraštus, nes jie vis įgriūna. Tik vėlią popietę galim išpilti savo sūroko ežero vandens likučius ir vėl pripildyt odas. Jau beveik sutemus į savo šulinį įleidžiame šulę ir pagirdome arklius.

Dabar, kai čia gausybė tuopų medienos, vyrai iškasė molyje dvi galais suremtas krosnis ir užkūrė ant jų staugiančią ugnį, kad išdžiovintų molį. Kai ugnis apmalšta, jie jau gali sugrėbti žarijas atgal į krosnis ir ruoštis kepti duoną. Mergina stovi ir stebi visa tai, palinkusi ant lazdų, prie kurių aš pritvirtinau apskritus medukus, kad jai būtų lengviau remtis smėlyje. Suvienijęs mus tą šaunią dieną draugiškumo pojūtis ir rytojaus poilsio viltis atriša vyrams liežuvius. Linksmai juokaudami su mergina, jie pirmą kartą pasiūlo jai draugystę:

– Ateik pasėdėti su mumis ir paragauk, ką gali iškepti vyrai!

Ji atsako šypsena ir kilsteli smakrą, bet turbūt tik aš vienas žinau, kad ji taip daro, kai nori ką nors įžiūrėti. Paskui atsargiai atsisėda prie jų pasimėgauti krosnių ugnimi.

O aš sėdžiu kiek atokiau, užsiglaudęs nuo vėjo savo palapinės angoj, greta manęs mirksi viena iš žibalinių lempų: rašau dienos įspūdžius į kelionės žurnalą, bet sykiu ir klausausi, kas kalbama. Juokaujama pasienio žargonu, ir mergina neieško žodžio kišenėje. Mane nustebina jos iškalba, jos gebėjimas greitai reaguoti, jos savitvarda. Valandėlę juntu netgi pasididžiavimą: ji – ne eilinė senio šliundra, ji sąmojinga, patraukli jauna moteris! Ko gero, jeigu nuo pat pradžių būčiau mokėjęs bendraut su ja šitaip linksmai, nerūpestingai tauzydamas niekus, tarp mūsų būtų susiklostę šiltesni santykiai. Tačiau aš kaip kvailys, užuot ją džiuginęs, tiktai prislėgdavau niūria nuotaika. Pasaulis iš tikrųjų turi priklausyti dainininkams ir šokėjams! Bergždžias kartėlis, dykas liūdesys, tušti apgailestavimai! Užpučiu lempą, sėdžiu smakrą įrėmęs kumštin, spoksau į ugnį, klausau, kaip gurgia mano pilvas.

* * *

Užmingu visiškai išsekinto žmogaus miegu. Kai ji pakelia didžiulės lokenos kraštą ir patogiai prie manęs įsitaiso, pakirstu tiktai akimirkai. „Vaikas naktį sušalo“, – šmėkšteli galvoj miglota mintis, sulenkęs ranką prisitraukiu ją ir vėl užsnūstu. Galimas daiktas, valandėlei vėl kietai įmingu. Paskui, staiga visiškai išsibudinęs, jaučiu, kaip jos ranka grabinėja po mano drabužiais, o liežuvis laižo man ausį. Mano kūnu nuvilnija juslinio pasitenkinimo džiaugsmas, aš nusižiovauju, pasirąžau ir nusišypsau tamsoje. Jos ranka randa ko ieškojusi. „Na ir kas? – pagalvoju. – Kas, jei mes žūsime šituose visų užmirštuose kraštuose? Geriau jau numirkime ne ta skurdžia ir apgailėtina mirtim!“ Po palaidiniu ji visiškai nuoga. Pasikeliu, ir štai aš jau ant jos; ji šilta, pabrinkusi, pasiruošusi mane priimti; akimirka – ir penkių mėnesių bejaus-

mio neryžtingumo kaip nebūta, paskui aš vėl lengvai nugrimztu į juslinę užmarštį.

Kai nubundu, taip nieko nesuvokiu, kad paklaikstu. Tik pasitelkęs valią vėl susigaudau, kur esąs laike ir erdvėje: lova, palapinė, naktis, pasaulis, kūnas galva į rytus, kojomis į vakarus. Nors guliu išsipleikęs ant jos, prispaudęs ją visu svoriu it koks negyvas jautis, mergina miega, glebiai apkabinusi rankomis mano pečius. Išsilaisvinu, pataisau lokeną ir bandau susikaupti. Ne, nė vienos akimirkos negaliu įsivaizduoti, kad išaušus rytui atšaukiu stovyklą, grįžtu į oazę ir, įsikūręs saulėtoje teisėjo viloje, nugyvenu dienas su jauna žmona, ramiai miegodamas jai prie šono, auklėdamas jos vaikus, stebėdamas, kaip žiemas keičia pavasariai. Netrikdo manęs ir mintis, kad jai vargiai būtų manęs reikėję, jei ji nebūtų praleidusi vakaro prie laužo su jaunais vyrais. Ko gero, teisybė yra ta, kad mano glėbyje ji atsidavė vienam iš jų. Įsiklausau atidžiai į tą manyje aidinčią mintį, bet niekaip negaliu aptikti širdies plakimo, kuris paliudytų, kad mano savimeilė įžeista. Ji miega, mano delnas glosto jos glotnų pilvą, šlaunis. Tai atsitiko, aš džiaugiuosi. Bet sykiu esu linkęs patikėti, kad to nebūtų atsitikę, jei po kelių dienų mums nebūtų lemta išsiskirti. O kalbant atvirai, jos suteiktas malonumas, kurio tolimą atšvaitą vis dar jaučia delnas, – ne toks jau didelis. Ir širdis, kai liečiu tą merginą, nesuplaka stipriau negu anksčiau, o kraujas nepradeda tuksėt į smilkinius. Aš nepalieku jos ne dėl ekstazių, kurias ji man žada arba suteikia, o dėl kitų motyvų, tokių pat neaiškių, kaip ir anksčiau. Nors supratau, kad lovoje, patamsy, žymės, kurias paliko jos kankintojai: suluošintos kojos, pusiau nereginčios akys, lengvai pasimiršta. Tai gal visa bėda, kad aš geidžiu nesuluošintos moters, kad mano pasitenkinimas nebus visavertis, kol tos žymės neišnyks ir ji vėl netaps tokia, kaip buvo; o gal (aš juk ne

toks jau kvailas, leiskit man pasakyti viską iki galo) kaip tik tos žymės ir traukia mane prie jos, tačiau nusivylęs konstatuoju, kad jos nesiekia pakankamai giliai? Per daug ar per mažai: ar aš geidžiu jos, ar istorijos žymių, atspaustų ant jos kūno? Ilgai guliu spoksodamas į tai, kas atrodo juoda tamsa, nors žinau, kad pakaktų ištiesti ranką ir pasiekčiau palapinės stogą. Jokia mintis apie mano aistros kilmę, joks jos apibūdinimas, tegu ir antonimais, regis, manęs neliūdina. „Matyt, esu pavargęs, – mąstau. – O gal apibūdinti galima tik tai, kas iškreipta." Mano lūpos kruta, patylomis tariu žodžius, juos perdėlioju. „O gal tai tas atvejis, kai išgyventi galima tik tai, kas neapibūdinta." Sutelkiu dėmesį į tą paskutinį teiginį, tačiau nepajuntu savyje jokio atgarsio, nesu linkęs nei sutikti su juo, nei jį atmesti. Tie žodžiai vis labiau liejasi man prieš akis, ir štai jie jau netekę bet kokios prasmės. Atsidūstu: baigėsi ilga diena, ir jau ilgos nakties vidurys. Paskui pasisuku į merginą, apkabinu ją, stipriai prispaudžiu prie savęs. Ji šnopuoja per miegus, netrukus užmingu ir aš.

* * *

Aštuntą dieną mes ilsimės, nes arklių būklė jau iš tikrųjų apgailėtina. Jie godžiai kramsnoja negyvus nudžiūvusių nendrių stiebus. Nuo vandens jų pilvai išsipūtė, ir jie visi drauge leidžia dujas. Sušėrėme jiems paskutinius linų sėmenis ir netgi truputį savo duonos. Jeigu dar dieną ar dvi nerasime ganyklos, jie nugaiš.

* * *

Palikę savo iškastą šulinį ir išverstų žemių krūvą, išskubam šiaurės link. Visi einame pėsti, išskyrus merginą. Palikom viską, ką

tik galėjom, kad arkliams būtų lengviau, bet kadangi negalim išsiversti be ugnies, jie vis dar turi gabenti malkas.

– Kada pasirodys kalnai? – klausiu vedlio.

– Po dienos. Po dviejų. Sunku pasakyti. Nesu pro čia keliavęs. – Jis medžioja palei rytinį ežero krantą ir palei dykumos pakraštį, o kirsti dykumą jam nėra reikalo. Aš laukiu, suteikdamas jam progą kalbėti atvirai, bet jis lieka visai ramus, jam neatrodo, kad mums gresia pavojus. – Gal dar kokios dvi dienos, tada pamatysime kalnus, o paskui dar diena, kol juos prieisime. – Jis prisimerkia, įdėmiai įsižiūrėdamas į horizontą užtraukusią rudą miglą. Neklausia, ką mes darysime pasiekę kalnus.

Ta plokščia akmenuota dykra baigiasi, ir uolėtomis terasomis nusileidžiame į apačioje besidriekiančią plynaukštę, kur pasitaiko nuvytusios žiemos žolės kuokštelių. Arkliai įnirtingai puola jų draskyti. Mes su didžiuliu palengvėjimu žvelgiame, kaip jie ėda.

Vidury nakties krūptelėjęs nubundu, apniktas baisaus jausmo, kad kažkas ne taip. Mergina atsisėda greta manęs.

– Kas nutiko? – klausia ji.

– Paklausyk. Vėjas nuščiuvo.

Basa, susisupusi į lokeną, ji iššliaužia paskui mane iš palapinės. Maloniai sninga. Žemė plyti balta kur pažvelgsi po ūkanota pilnatim. Padedu merginai atsistoti, prilaikau ją, žiūrėdamas į tuštumą, iš kurios leidžiasi snaigės, aplink – tyla, stačiai apčiuopiama po savaitę be paliovos ūžusio ausyse vėjo. Vyrai iš kitos palapinės prisideda prie mūsų. Mes kvailai šypsomės vieni kitiems.

– Pavasario sniegas, – sakau, – paskutinis šių metų sniegas.

Jie pritariamai linkčioja galvas. Netoliese pasipurto arklys, ir mes krūptelim.

Sniegu apneštos palapinės šilumoje vėl myliuosi su mergina. Ji abejingai man paklūsta. Mums pradėjus esu tikras, kad gerai

nutaikiau metą, apglėbiu ją su priplūdusia aistra per pačią geismo kulminaciją, bet, dar neišsikrovęs, regis, pajuntu, kad praradau ryšį su ja, ir aktas baigiasi tuščiai. Intuicija aiškiai mane klaidina. O vis dėlto mano širdis ir toliau šiltai linksta prie šitos merginos, kuri taip greit užmigo, padėjusi man ant peties galvą. Nieko baisaus, bus kitas kartas, o jei nebus, ne taip jau ir svarbu.

* * *

Iš palapinės praskiepo atsklinda balsas:

– Pone, nubuskite!

Neaiškiai suvokiu, kad užsimiegojau. Vis dėl tos tylos, pagalvoju, sakytum ji nuleipino mus.

Išlendu iš palapinės į dienos šviesą.

– Pone, pažvelkit! – sako išbudinęs mane vyras, rodydamas į šiaurės rytus. – Artinasi dargana!

Per sniego lygumą link mūsų ritasi milžiniška juoda banga. Ji dar už daugybės mylių, bet aiškiai matyti, kaip ji ryte ryja žemę artindamasi. Jos viršūnė pranykusi tarp tamsių debesų.

– Audra! – sušunku. Nesu matęs labiau bauginančio reginio. Vyrai nuskuba suvynioti palapinės. – Arklius surinkite draugėn ir pririškite čia vidury!

Pirmieji vėjo šuorai jau kliudo mus, sniegas pradeda sūkuriuoti ir kilt aukštyn.

Mergina stovi šalia manęs, remdamasi į lazdas.

– Ar matai, kas dedasi? – paklausiu. Ji įsižiūri, kaip visada pakreipusi galvą, ir linkteli. Vyrai puola ardyti antros palapinės.

– Vadinasi, sniegas nebuvo geras ženklas!

Ji linkteli galvą. Nors suprantu, kad privalau padėti savo vyrams, negaliu atitraukt akių nuo tos didžiulės šniokščiančios

juodos sienos, kuri lekia stačiai ant mūsų šuoliuojančių arklių greičiu. Vėjas pakyla, mes jau nebesilaikome ant kojų. Linguojame, ausis užplūsta pažįstamas spengimas.

Raginu pats save.

– Greičiau, greičiau! – šaukiu plodamas delnais. Vienas vyras klūpodamas suklosto palapinės audeklą, suvynioja veltinio paklotus, sudeda patalynę, kiti du atveda arklius. – Atsisėsk! – šaukiu merginai ir prišoku padėti vyrams pakuotis. Uraganas – jau nebe vientisa juoda siena, o sūkuriuojančio smėlio, sniego ir dulkių chaosas. Paskui vienu metu vėjas pradeda staugti, nutraukia man nuo galvos kepurę ir uraganas mus pribloškia. Nuvirstu aukštielninkas, bet ne nuo vėjo, mane parverčia nutrūkęs arklys: jis duodasi aplinkui klupinėdamas, suglaudęs ausis, užvertęs akis.

– Pagaukit jį! – šaukiu. Bet mano žodžiai – tik kuždesys, aš pats jų negirdžiu. Arklys pradingsta iš akių it kokia šmėkla. Tuo pat metu palapinė pakyla sūkuriu aukštyn į dangų. Griūnu ant suvyniotų patiesalų, spausdamas juos prie žemės, iš įsiūčio riaumodamas pats ant savęs. Paskui keturpėsčias, vilkdamas paskui save patiesalus, pamažėle slenku atgal prie merginos. Tai tas pats, kas irtis prieš srovę. Mano akys jau užpiltos, o nosis ir burna užkimštos smėlio, turiu įkvėpti oro.

Ištiesusi rankas it sparnus, mergina laiko už kaklų du arklius. Rodos, ji kalbasi su jais: nors jų akys pašėlusiai žvilga, jie stovi ramiai.

– Mūsų palapinę nunešė! – šaukiu jai ausin, modamas ranka į dangų. Ji pasisuka: jos veidas apmuturiuotas juodu šaliku po kepure, net akių nematyti. – Nebėra palapinės! – sušunku vėl. Ji linkteli galvą.

Susimetę į krūvą penkias valandas slepiamės už malkų krūvos ir arklių, o vėjas čaižo mus sniegu, ledu, lietumi, smėliu, žvyru.

Šaltis įsismelkė iki kaulų smegenų. Atsukti į vėją arklių šonai apsitraukė ledu. Mes, žmonės ir gyvuliai, gūžiamės vieni prie kitų, dalijamės šiluma, stengiamės ištverti.

Paskui vidurdienį vėjas nuščiūva taip pat staigiai, kaip pakilo, sakytum kažkas užtrenkė vartus. Ausyse spengia nuo neįprastos tylos. Mums reikia judinti nutirpusias galūnes, apsivalyti, sukrauti nešulius ant arklių, daryti bet ką, kad tik išvarinėtume gyslose sustingusį kraują, bet mes tenorime vieno: dar truputėlį pagulėti savo irštvoje. Tas snūdas pragaištingas! Ištariu gergždžiančiu balsu:

– Stokitės, vyrai, metas krautis.

Smėlio kauburiai rodo, kur guli mūsų išmėtyti daiktai. Ieškome pavėjui, bet nuneštos palapinės – nė ženklo. Padedame arkliams girgždančiais sąnariais atsistoti, apkrauname juos nešuliais. Audros šaltis – tik niekis, palyginti su šalčiu, kuris stoja po jo, tarsi apgaubdamas mus ledo skraiste. Mūsų iškvėptas oras virsta šerkšnu, kojos virpa iš šalčio. Pirmasis arklys, žengęs tris svirduliuojančius žingsnius, susmunka ant užpakalinių kojų. Numetame nuo jo malkų ryšulius, kartimi pastatome jį ant kojų ir varome, plakdami bizūnu. Aš jau ne pirmą kartą save keikiu, kad tokią sunkią kelionę sumaniau su nepatyrusiu vedliu tokiu klastingu metų laiku.

* * *

Dešimta diena: oras šiltesnis, dangus giedresnis, vėjas švelnesnis. Kiūtiname ta lyguma, kai staiga vedlys kažką sušunka ir rodo. „Kalnai!“ – pagalvoju, ir širdis man šokteli iš džiaugsmo. Bet jis mato ne kalnus. Taškeliai, kuriuos jis rodo tolumoje, – žmonės, raiteliai; kas gi kitas, jeigu ne barbarai! Pasisuku į merginą, vedinas sunkiai kėblinančiu jos arkliu.

– Beveik atėjome, – sakau. – Ana ten – žmonės, netrukus sužinosime, kas jie.

Sunkumas, susitvenkęs pastarosiomis dienomis, nukrinta man nuo pečių. Paspartinu žingsnį, nusigaunu į priekį ir vedu būrį link tų trijų mažyčių figūrėlių tolumoje.

Tik po pusvalandžio atkaklios skubos suvokiame, kad nepriartėjome prie jų nė trupučio. Kai mes einame, eina ir jie. „Jie tyčia mūsų nepaiso", – mąstau ir nusprendžiu sukurti laužą. Bet kai tik paliepiu sustoti, tie trys taškeliai irgi, regis, sustoja, o kai vėl išjudame iš vietos, jie irgi leidžiasi priekin. „Gal tai tik šviesos žaismas ir jie – tik mūsų atspindžiai?" – svarstau. Mums nepavyksta sumažinti mus skiriančio nuotolio. Kaip seniai jie mus mausto? Ar jie mano, kad mes juos maustom?

– Gana, nėra prasmės jų vytis, – sakau savo vyrams. – Pažiūrėkim, ką jie darys, jei tik vienas iš mūsų patrauks jų link.

Tad sėdu ant merginos arklio ir išjoju pats vienas link tų nepažįstamųjų. Kurį laiką jie, rodos, nejuda iš vietos, stebi ir laukia. Paskui pradeda trauktis tolyn, mirgėdami dulkių migloje. Kad ir kaip ragin̄čiau savo arklį, jis per silpnas bėgti greičiau nei kerėpliška ristčia. Liaujuosi juos persekiojęs, nulipu nuo arklio ir laukiu, kol mane prisivys bendrakeleiviai.

Tausodami arklių jėgas, tolydžio trumpiname savo žygius. Šiandien įsikūrėme stovyklavietę nuėję ne daugiau kaip šešias mylias ta kieta plokščia vietove, ir visąlaik trys raiteliai priekyje šmėsčiojo mums prieš akis. Leidžiame arkliams valandą paėdinėti skurdžią žemaūgę žolę, paskui juos pririšam prie palapinės ir pastatom sargybinį. Nusileidžia naktis, ūkanotame danguje pateka žvaigždės. Ilgai mėgaujamės laužo šiluma, mums gera ištiesus skaudančias iš nuovargio kojas, nenorim visi grūstis vienoje palapinėje. Aš įduriu akis į šiaurę ir galiu prisiekti, kad

tolumoje įžiūriu žybsint kitą laužą, bet kai stengiuosi jį parodyti bendrakeleiviams, nakties tamsa pasidaro neperregimai juoda.

Visi trys vyrai pasisiūlo miegoti lauke, pasikeisdami su sargybiniu. Aš sujaudintas.

– Palaukim kelias dienas, kol atšils, – sakau.

Numingam protarpiais – susigrūdę keturiese palapinėje, kuri skirta tik dviem, mergina kukliai prisiglaudė prie paties krašto.

Dar neišaušus aš jau ant kojų, žvelgiu į šiaurę. Kai rausvai violetinis dangus pradeda švytėti auksu, taškeliai vėl pasimato ant tuščio lygumos paviršiaus, jau nebe trys, o aštuoni, devyni, dešimt, gal dvylika.

Pririšęs prie karties baltus lininius marškinius kaip vėliavą išjoju tų nepažįstamųjų link. Vėjas nurimo, oras giedras, jodamas aš skaičiuoju: dvylika figūrėlių sustingo ant šlaito, o tolumoj už jų gali nuspėti stūksant pamėkliškai mėlynus kalnus. Paskui matau, kaip figūrėlės pradeda judėti. Išsirikiuoja vorele ir ropščiasi šlaitu aukštyn kaip skruzdėlės. Kalvos viršūnėje sustoja. Dulkių sūkurys jas uždengia, paskui jos vėl išnyra: dvylika raitų vyrų dangaus fone. Aš kiūtinu pirmyn, o balta vėliava plakasi į mano petį. Nors nenuleidžiu akių nuo kalvos viršūnės, vis tiek pražiopsau tą akimirką, kai jie išnyksta.

– Turim tiesiog nekreipti į juos dėmesio, – sakau saviškiams. Mes vėl apkraunam arklius ir vėl traukiam kalnų link. Nors našta sulig kiekviena diena lengvėja, širdis mums plyšta iš skausmo, kai turim niukinti bizūnu tuos išsekusius gyvulius, kad jie judėtų pirmyn.

Merginai prasidėjo mėnesinės. Nuslėpti ji to negali, juk niekada nelieka viena, o aplinkui – nė menkiausio krūmelio, už kurio ji galėtų pasislėpti. Jai nesmagu, vyrams irgi. Sena istorija: moters kraujo išskyros – blogas ženklas: prastas derlius, nepavy-

kusi medžioklė, nužiūrėti arkliai. Vyrai paniūrsta: jie nori, kad ji laikytųsi toliau nuo arklių, nors tai ir neįmanoma, jie nenori, kad ji liestų jų maistą. Apimta gėdos, ji laikosi atokiai visą dieną, o vakare nevakarieniauja su mumis. Pavalgęs prikraunu į dubenį pupų, virtinių ir nunešu į palapinę, kur ji tūno.

– Nereikėjo, – sako ji. – Man nedera būti net palapinėje. Bet nėra kur daugiau eiti. – Toks nušalinimas jos nė kiek nestebina.

– Nieko baisaus, – raminu ją. Paglostau jos skruostą, valandėlei atsisėdu ir stebiu, kaip ji valgo.

Būtų bergždžia versti vyrus miegoti su ja vienoje palapinėje. Jie miega lauke, kursto laužą, keičia vienas kitą sargyboje. Iš ryto jiems nuraminti atlieku drauge su mergina trumpas apsivalymo apeigas (aš juk susiteršiau miegodamas jos lovoje): lazda nubrėžiu smėlyje liniją, pervedu per ją merginą, numazgoju rankas jai ir sau, paskui vėl parvedu ją per liniją atgal į stovyklą.

– Rytoj iš ryto jums teks tai pakartoti, – sumurma ji.

Per dvylika kelionės dienų mudu labiau suartėjome nei per tuos mėnesius, kai gyvenome kartu po vienu stogu.

Mes jau priėjome priekalnes. Tie keisti raiteliai kiūtina toli priekyje vingiuota išdžiūvusios upės vaga. Nebesistengiame jų prisivyti. Jau suprantame, kad sekdami mus jie sykiu mus ir veda.

Kalvoms darantis vis uolingesnėms judame vis lėčiau ir lėčiau. Kai sustojame pailsėti arba kai nepažįstamieji pradingsta upės vingiuose, jau nebijome, kad jie pradings suvis.

Kopiame į keterą, įkalbinėjame arklius, per jėgą juos stumdami ir tempdami, ir netikėtai atsirandame tiesiai prieš tuos raitelius. Jie išnyra iš už uolų, iš nematomos skrodės, tie vyrai ant gauruotų ponių, tie dvylika ir dar keli, vilkintys ožkenomis, su kepurėmis, tamsiaodžiai, vėjo nugairintais veidais, siauraakiai, – tikrų tikriausi barbarai savo gimtoje žemėje. Stoviu pakankamai

arti, kad užuosčiau jų kvapą: arklių prakaito, dūmų, žaliaminės odos. Vienas nutaiko man į krūtinę senovišką muškietą beveik sulig žmogaus ūgiu, su prie žiočių pritaisyta dvikoje atrama. Mano širdis apmiršta. „Ne“, – sušnibždu: apdairiai vengdamas staigių judesių, paleidžiu arklio, kurį vedu, vadžias ir parodau, kad mano rankos tuščios. Paskui taip pat apdairiai pasisuku, pakeliu vadžias ir klupdamas bei slidinėdamas ant akmens nuogriuvų vedu arklį trisdešimt žingsnių žemyn į keteros papėdę, kur manęs laukia bendražygiai.

Barbarai stovi išsirikiavę virš mūsų dangaus fone. Girdėti tik mano širdies plakimas, arklių prunkštimas, vėjo dejonė – ir jokio kito garso. Mes peržengėme Imperijos ribas. Tai iš tikrųjų svarbi akimirka.

Padedu merginai nulipti nuo arklio.

– Klausyk įdėmiai, – sakau. – Nuvesiu tave ant šlaito, ir tu galėsi su jais pasikalbėti. Pasiimk lazdas, žemė čia biri, kito kelio viršun nėra. Pasikalbėjusi su jais, nuspręsi, ką tau daryti. Jei norėsi eiti su jais, jei jie nuves tave iki taviškių, eik su jais. Jeigu nuspręsi grįžti su mumis, gali grįžti drauge. Ar supranti? Aš tavęs neverčiu.

Ji linkteli galvą. Ji labai jaudinasi.

Apglėbęs ją per juosmenį, padedu kopti akmenuotu šlaitu aukštyn. Barbarai stovi nekrutėdami. Suskaičiuoju tris ilgavamzdes muškietas, kiti apsiginklavę trumpais man gerai pažįstamais lankais. Kai mudu užkopiame ant viršūnės, jie truputėlį atsitraukia.

– Ar matai juos? – klausiu gaudydamas kvapą.

Ji savaip, tarsi nesąmoningai, pasuka galvą.

– Nelabai, – atsako.

– Akla: kaip bus „akla“ jūsų kalba?

Ji man pasako. Aš kreipiuosi į barbarus.

– Akla, – sakau paliesdamas savo akių vokus. Jie nieko neatsako. Muškieta, gulinti tarp ponio ausų, vis dar nutaikyta į mane. Jos šeimininko akys linksmai žvilga. Tylos pauzė darosi vis ilgesnė.

– Šnektelk su jais, – paraginu merginą. – Pasakyk jiems, kodėl mes čia. Papasakok mūsų istoriją. Pasakyk jiems teisybę.

Ji pašnairuoja į mane ir šypteli.

– Jūs iš tikrųjų norite, kad pasakyčiau jiems teisybę?

– Pasakyk jiems teisybę. O ką gi kita galėtum jiems pasakyti?

Šypsena nepalieka jos lūpų. Ji papurto galvą ir toliau tyli.

– Na, sakyk jiems ką nori. Tik va dabar, kai atvedžiau tave atgal pas taviškius, kiek tik pajėgdamas arčiau, norėčiau tiesiai šviesiai paprašyti tavęs grįžti su manim į miestą. Savo laisva valia. – Suspaudžiu jos žastą. – Ar supranti mane? Aš noriu būtent to.

– Kodėl? – tyliai klausia ji, ištardama tą žodį be jokios gyvybės. Ji žino, kad tas žodis mane glumina, glumino nuo pat pradžios. Vyras su muškieta pamažėle artinasi, kol susiduria su mumis beveik kaktomuša. Ji purto galvą. – Ne. Aš nenoriu tenai sugrįžti.

Nusirepečkoju šlaitu žemyn.

– Sukurkit laužą, užplikykit arbatos, čia sustosime, – liepiu vyrams. Iš viršaus mano ausį pasiekia švelnus merginos kalbos čiurlenimas, nutraukiamas vėjo gūsių. Ji remiasi į savo dvi lazdas, raiteliai nulipa nuo arklių, apspinta ją. Nesuprantu nė vieno žodžio. „Kaip apmaudu, – mąstau. – Tuos ilgus dykus vakarus ji galėjo mokyti mane savo kalbos! Bet dabar jau per vėlu.“

* * *

Iš balnakrepšio ištraukiu dvi sidabrines lėkštes, kurias atgabenau per visą dykumą. Nutraukiu vyniojamąjį popierių nuo šilko ritinio.

– Norėčiau tau šitai padovanoti, – sakau. Vedžioju jos delną, kad ji pajustų šilko švelnumą, užčiuoptų susipynusių žuvų ir lapų ornamentą ant lėkščių. Užnešiau ir jos mažytį ryšulėlį. Kas jame – nežinau. Padedu jį ant žemės. – Ar jie nuves tave iki taviškių?

Ji linksi galvą.

– Jis sako, kad iki vasaros vidurio nukaksime. Jis sako, kad nori dar ir arklio. Man.

– Pasakyk jam, kad mūsų laukia ilgas kelias. Mūsų arkliai jau visai nusibaigę, juk ir pats mato. Paklausk, ar negalėtume nusipirkti arklių iš jų. Pasakyk, kad sumokėsime sidabru.

Ji verčia seniui mano žodžius, aš laukiu. Jo bendražygiai jau nulipo nuo arklių, o jis vis dar raitas, per petį persimetęs milžinišką seną muškietą. Balnakilpės, balnas, kamanos, vadžios: jokio metalo, vien tik kaulas ir degtas medis, susiūti žarnomis, pririšti odiniais dirželiais. Kūnai apvilkti vilna ir gyvulių kailiais, nuo vaikystės maitinami mėsa ir pienu, jiems nežinomas lipšnus medvilnės prisilietimas, minkštų grūdų ir vaisių privalumai: štai šituos žmones plėsdamasi Imperija stumia iš lygumų į kalnus. Aš pirmąsyk matau šiauriečius jų pačių žemėje ir kalbu su jais kaip lygus su lygiais; man pažįstami barbarai – tai tie, kurie lankosi oazėje pamainikauti, vienas kitas, įsikuriantis prie upės stovyklavietę, ir apgailėtini Džolo belaisviai. Ir štai kokia didi proga ir kokia gėda būti čia šiandieną! Kada nors mano įpėdiniai rinks kolekcijoms šitų žmonių materialinės kultūros pavyzdžius: iečių antgalius, raižytas peilių rankenas, medinius dubenis, ir išstatys juos po stiklu drauge su mano paukščių kiaušiniais ir kaligrafijos mįslėmis. O aš štai lopau ateities ir praeities žmonių santykius, grąžindamas su atsiprašymais kūną, iš kurio mes iščiulpėme visą kraują, – toks tarpininkas, toks Imperijos šakalas avies kailyje!

– Jis sako „ne“.

Ištraukiu iš krepšio mažą sidabro luitą ir jam paduodu.

– Pasakyk, kad tai už vieną arklį.

Jis pasilenkia, paima blizgantį luitą, nepatikliai kąsteli jį dantimis, paskui luitas pradingsta jo apsiauste.

– Jis sako „ne". Sidabras – už tai, kad jis neatima arklio. Jis neims mano arklio, vietoj jo jis ima sidabrą.

Sunkiai valdau įniršį, bet ką čia benusiderėsi? Ji iškeliauja, ji jau beveik iškeliavo. Tai paskutinis kartas, kai aiškiai matau ją prieš akis, galiu įdėmiai įsiklausyti į savo širdies tvinksnius, pasistengti suprasti, kokia ji iš tikrųjų; paskui, žinau, atkurdinėsiu ją iš atsiminimų repertuaro, pasirinkdamas tai, kas atlieps abejotinus mano įnorius. Glostau jos skruostą, laikau ranką. Tą ryto valandą ant šito pliko kalvos šlaito neatseku savy nė pėdsako to juslinio kvaitulio, kuris taip traukė mane prie jos kūno kiekvieną mielą naktį, ir net to draugiško prieraišumo, kuris lydėjo mus kelyje. Vien tiktai tuštuma ir sielvartas, kad būta šitiek tuštumos. Stipriau suspaudžiu jos ranką, bet – jokio atsako. Tik labai aiškiai matau tai, ką matau: kresną plačiaburnę merginą su kirpčiukais ant kaktos, įdėmiai žvelgiančią į dangų man per petį; nepažįstamą moterį; viešnią, grįžtančią iš svečios šalies namo po toli gražu nelinksmo apsilankymo.

– Sudie, – sakau.

– Sudie, – atsako ji.

Jos balsas toks pat negyvas, kaip ir mano. Pradedu leistis šlaitu žemyn. Kai prieinu papėdę, išvystu, kad jie jau paėmė iš jos lazdas ir sodina ją ant ponio.

* * *

Nesu visiškai tikras, bet, rodos, pavasaris atėjo. Oras malonus, iš žemės šen bei ten jau kalasi žali jaunos žolės stiebai, dykumos putpelių pulkeliai spurda mums po kojomis. Jei būtume išėję

iš oazės dabar, o ne prieš dvi savaites, būtume keliavę greičiau ir nebūtume rizikavę gyvybėmis. Kita vertus, kažin, ar mums būtų pasisekę sutikti barbarus? Neabejoju, kad kaip tik dabar jie jau vynioja palapines, krauna vežimus ir bizūnu varo gyvulius į bandas ruošdamiesi pavasariniam kraustymuisi kitur. Rizikuodamas aš neklydau, nors žinau, kad vyrai mane smerkia. (Įsivaizduoju, kaip jie keikiasi: „Atvaryti mus čionai žiemą! Ir kurio galo mes sutikome!" Ir ką gi jie turi manyti dabar, kai suprato, kad neatliko jokios pasiuntinių misijos, kaip buvau užsiminęs, tik palydėjo moterį, mieste užsilikusią belaisvę barbarę, niekingą padarą, teisėjo kekšę?)

Grįždami stengiamės nenukrypti nuo mūsų nueito kelio, pasikliaudami žvaigždėmis, kurių išsidėstymą aš kruopščiai sužymėjau brėžinyje. Vėjas nebepučia mums į veidą, oras jau šiltesnis, nešuliai lengvesni, mes žinome, kur esame, taigi niekas netrukdo mums keliauti greitai. Bet jau patį pirmą kartą sustoję nakčiai patenkame į keblią padėtį. Mane pakviečia prie laužo, kur vienas iš jaunųjų kareivių sėdi nusiminęs, rankomis užsidengęs veidą. Batai stovi šalia, autai nuvynioti.

– Pone, apžiūrėkite jo koją, – sako vedlys.

Dešinė koja ištinusi, raudona.

– Kas nutiko? – klausiu vaikino.

Jis pakelia koją ir rodo man pėdą, aptrauktą sukepusiu krauju ir pūliais. Dvokas permuša net purvinų autų tvaiką.

– Kaip seniai tavo koja tokia? – sušunku. Jis slepia veidą. – Kodėl tu tylėjai? Ar nesakiau visiems jums, kad kojas turit laikyti švarias, kad autus turit keisti kas antrą dieną ir skalbti, kad pūsles turit tepti tepalu ir tvarstyti? Aš juk ne šiaip sau liepiau jums tai! Kaip tu dabar keliausi su tokia koja?

Vaikinas tyli.

– Jis nenorėjo, kad mes dėl jo gaištume, – sušnibžda jo draugas.

– Jis nenorėjo, kad mes dėl jo gaištume, o dabar mes turėsim gabenti jį visą kelią atgal! – šaukiu. – Užvirinkit vandens, prižiūrėkit, kad jis nusimazgotų koją ir ją sutvarstytų!

Aš teisus. Kai kitą rytą jie veltui stengiasi padėti jam užsimauti batą, jis negali nuslėpti veriamo skausmo. Su sutvarstyta, maišu apmuturiuota ir aprišta koja per lygų gruntą jis dar pašlubuoja, bet didžiąją kelio dalį yra priverstas joti.

Visi apsidžiaugsime, kai kelionė pasibaigs. Jau pavargom nuo vienas kito draugijos.

Ketvirtą dieną pasiekiame buvusios įlankos dugną ir einame juo kelias mylias į pietryčius, kol prieiname savo šulinį, apsuptą plikų tuopų kamienų. Čia vieną dieną ilsimės, kaupdami jėgas sunkiausiam ruožui. Kelionei prisikepame blynų, o paskutines pupas suverdame puode į košę.

Laikausi nuo visų atskirai. Vyrai tarpusavyje kalba nuleidę balsą, o man priartėjus nutyla. Būtasis ekspedicijos jaudulys pradingo, ne tik todėl, kad kulminacija juos taip nuvylė – tuščios kalbos dykumoje, paskui tas pats kelias atgal, – bet ir todėl, kad kai tarp mūsų dar buvo mergina, ji skatino juos demonstruoti savo vyriškas savybes, broliškai varžytis, o dabar visa tai peraugo į niūrų irzlumą, ir jie norom nenorom rūstauja ant manęs, kad išviliojau juos į tą neapgalvotą išvyką, ant arklių, kad jie tokie užsispyrę, ant draugo su pažeista koja, kad juos gaišina, ant sunkios mantos, kurią turi gabenti, ir netgi ant savęs pačių. Aš rodau pavyzdį ir klojuos patalą prie laužo, po žvaigždėmis, verčiau jau rinkdamasis gryno oro vėsą, o ne troškią šilumą palapinėje su trimis suirzusiais vyrais. Kitą naktį niekas nesiūlo ištempti palapinės, ir mes visi miegame lauke.

Septintą dieną jau traukiam per druskynes. Prarandame dar vieną arklį. Vyrai, kuriems įgriso vis tos pačios pupelės ir miltiniai blynai, prašo leidimo išdarinėti valgiui arklį. Leidimą duodu, bet pats prie to neprisidedu.

– Aš paėjėsiu su arkliais į priekį, – sakau. Tegu sau papuotauja. Nekliudysiu jiems įsivaizduoti, kad gerklę jie perpjauna man, ištraukia mano žarnas ir traiško mano kaulus. Gal po to bus draugiškesni.

Jau pasiilgau įprastinės kasdienių savo darbų monotonijos, artėjančios vasaros, ilgų, svajingų siestų, pokalbių su draugais prieblandoje po riešutmedžiais, kur jaunuoliai nešioja arbatą ir limonadą, o aikštėje prieš mus po dvi, po tris vaikšto puošniai apsirengusios dar netekėjusios merginos. Praslinko dar tik kelios dienos, kai išsiskyriau su ana, bet atmintyje jos veidas jau kietėja, blausiasi ir darosi neperprantamas, sakytum dengdamasis kiautu. Dūlindamas per druskynę staiga nustembu, pagalvojęs, kad galėjau pamilti kažką iš tokios svetimos ir tolimos karalystės. Dabar man norisi tik vieno – ramiai nugyventi dienas gerai pažįstamoje aplinkoje, numirti savo lovoje ir būti nulydėtam į kapus senų draugų.

* * *

Iki miesto dar ne mažiau kaip dešimt mylių, bet jau įžiūrime kyšančius dangaus fone sargybos bokštus; mes vis dar traukiame keliu palei pietinį ežero kraštą, rusvas miesto sienų geltonis jau pradeda išsiskirti iš pilko dykumos fono. Šnairuoju į einančius paskui mane vyrus. Jie irgi paspartino žingsnį ir sunkiai slepia jaudulį. Mes tris savaites nesimaudėme ir nekeitėme baltinių, mes dvokiame, mūsų oda išsausėjo ir tarsi pajuodo nuo vėjo ir

saulės, mes išsekę, bet žengiame kaip vyrai, net ir tas vaikinukas klibinkščiuoja vilkdamas apmuturiuotą koją, atstatęs priekin krūtinę. Galėjo būti ir blogiau, gal ir geriau galėjo būti, bet blogiau tai jau tikrai. Net arkliai nuo pelkių žolynų išpūstais pilvais, rodos, pralinksmėjo.

Laukuose jau kalasi pirmieji pavasario daigai. Mūsų ausis pasiekia spigios trimito gaidos; nuo vartų atsiskiria mūsų pasitikti išsiųstas raitelių būrys, saulė blyksi ant jų šalmų. Mes panašūs į kaliauses: reikėjo liepti vyrams užsidėti šarvus jojant tas paskutines kelias mylias. Stebiu, kaip raiteliai risnoja prie mūsų, laukiu netrukus juos pasileisiant šuoliais, pradėsiant šaudyti į orą ir šaukti. Tačiau jie laikosi labai dalykiškai, ir aš pradedu suprasti, kad jie išjojo anaiptol ne tam, kad mus pasveikintų, o ir vaikai nebėga paskui juos; jie išsiskiria į dvi dalis, apsupa mus, tarp jų nėra nė vieno man pažįstamo veido, jie žvelgia akmeniniais žvilgsniais, jie neatsako į mano klausimus, tik suvaro mus kaip belaisvius pro atvirus vartus. Ir tik tada, kai jau išnyram aikštėje, išvystame palapines, išgirstame suprantamą klegesį, mums viskas pasidaro aišku: mieste – kariuomenė, žadėtoji kampanija prieš barbarus jau prasidėjo.

IV

Prie rašomojo stalo mano kabinete už teismo salės sėdi kažkoks žmogus. Niekad nesu jo matęs, bet ženkliukas ant jo violetiškai mėlyno munduro pasufleruoja, kad jis – Civilinės saugos tarnybos Trečiojo skyriaus bendradarbis. Prie jo alkūnės guli krūva rudų aplankų, surištų rausvais kaspinėliais. Atpažįstu tuos aplankus: juose – penkiasdešimties metų senumo finansinės ataskaitos ir mokesčių žiniaraščiai. Nejaugi jis iš tikrųjų juos tikrina? Ko jis ieško?

– Gal galėčiau jums kuo nors padėti? – prabylu.

Jis nekreipia į mane jokio dėmesio, o du mane saugantys sargybiniai irgi tarsi išdrožti iš medžio. Aš anaiptol nesiskundžiu. Po savaičių, praleistų dykumoje, galima ir patinginiauti. Be to, man kelia džiaugsmą tolima nuojauta, kad, ko gero, artėja melagingos mano draugystės su Trečiuoju skyriumi pabaiga.

– Gal galėčiau pakalbėti su pulkininku Džolu? – klausiu. Aklas šūvis: kas pasakė, kad pulkininkas Džolas sugrįžo?

Jis neatsiliepia ir toliau dedasi skaitąs dokumentus. Tai dailus vyras lygiais baltais dantimis ir gražiomis mėlynomis akimis. Bet, rodos, tuščiagarbis. Įsivaizduoju, kaip jis sėdasi lovoje greta gulinčios merginos, įtempia raumenis ir mėgaujasi jos susižavėjimu. Vienas iš tų, kaip aš įsivaizduoju, kur varo savo kūną kaip mašiną, nesuvokdamas, kad kūnas gyvena savo paties ritmu.

Kai pažvelgs į mane, o jis netrukus tai padarys, jo šviesių akių žvilgsnis pasislėps po tuo gražiu negyvu veidu: taip būna, kai aktorius žvelgia į publiką iš po kaukės.

Jis pakelia akis nuo lapo. Visiškai taip, kaip maniau.

– Kur jūs buvote? – klausia.

– Buvau išvykęs į ilgą kelionę. Man nesmagu, kad nebuvau čia, kai jūs atvykote, ir negalėjau jums parodyti deramo svetingumo. Bet štai aš sugrįžau ir esu jūsų paslaugoms.

Jo skiriamieji ženklai rodo, kad jis puskarininkis. Trečiojo skyriaus puskarininkis: ką tai galėtų reikšti? Matyt, penkerius žmonių spardymo ir daužymo metus, panieką paprastai policijai ir nusistovėjusiai teisėtvarkai, bjaurėjimąsi nevaržoma aristokratiška kalbėjimo maniera, tokia, kaip manoji. Bet gal aš klystu taip apie jį galvodamas – juk taip seniai lankiausi sostinėje.

– Jūs išdavikiškai bendraujate su priešu, – pareiškia jis.

Na štai ir paaiškėjo. „Išdavikiškai bendraujate": sakinys iš vadovėlio.

– Mes čia gyvename taikingai, – aiškinu, – mes neturime priešų. – Jis tyli. – Jei aš neklystu, – priduriu. – Jeigu tas priešas – ne mes patys.

Nesu tikras, kad jis mane suprato.

– Barbarai su mumis kariauja, – sako jis. Abejoju, ar jis yra regėjęs nors vieną barbarą per savo gyvenimą. – Kodėl jūs su jais bendraujate? Kas davė jums leidimą palikti savo postą?

Išgirdęs tokią provokaciją gūžteliu pečiais.

– Tai mano asmeninis reikalas, – sakau. – Gausite patikėti mano žodžiu. Neketinu to aptarinėti. Tik noriu pasakyti, kad apylinkės teisėjas – ne sargybinis, negalintis palikti savo posto.

Kai du sargybiniai veda mane į kalėjimą, mano eigastis pasidaro spyruokliuojamai lengva.

– Tikiuosi, leisit man nusiprausti, – sakau, bet jie manęs nepaiso. Trauk juos bala.

Suprantu, iš kur tas pakilumas: mano sąjunga su Imperijos sargais nutrūko, aš jau – laisvas žmogus. Kas, manim dėtas, nesišypsotų? Bet koks tas džiaugsmas pavojingas! Ar aš ne perdėm lengvai ištrūkau? Ir ar tas mano pasipriešinimas pagrįstas kokiais nors tvirtais principais? O gal tiesiog tokią reakciją sukėlė vaizdas vieno iš tų naujųjų barbarų, užgrobusio mano rašomąjį stalą ir įžūliai besikniausiančio mano popieriuose? O dėl laisvės, kurios dabar nusikratau, kokią vertę ji man turi? Ar iš tikrųjų aš taip jau mėgavausi savo nežabota laisve praėjusiais metais, kada kaip niekada anksčiau buvau sau šeimininkas, galintis daryti ką sumanęs? Pavyzdžiui, laisve padaryti iš tos merginos, ką tiktai noriu: žmoną, sugulovę, dukrą, vergę, arba visas jas sykiu, arba ką kitą, kas šaus į galvą, nes nejaučiau jai jokių įsipareigojimų, išskyrus tai, ką pats retkarčiais susigalvodavau, – kas gi, prisikentėjęs nuo tokios laisvės priespaudos, neapsidžiaugs jos apribojimu? Mano maištavimas neturi nieko didvyriško – privalau nepamiršti to nė akimirkos.

Tai tas pats kareivinių kambarys, kuriuo jie pernai naudojosi tardydami. Stoviu ir laukiu, kol čia miegojusių kareivių čiužiniai ir patalynė bus išvilkti ir sukrauti prie durų. Trys mano vyrai, vis dar nešvarūs ir apdriskę, išlenda iš virtuvės ir spokso į mane.

– Ką jūs čia valgote? – sušunku. – Atneškite ir man, kol manęs dar neužrakino!

Vienas jų atbidzena prie manęs su karštos sorų košės dubeniu.

– Prašom, – pasiūlo.

Sargybiniai pamoja man ragindami eit į vidų.

– Luktelkit, – sakau jiems, – tegu jis atneša čia mano patalynę, ir daugiau jūsų nebevarginsiu.

Jie laukia, kol aš stoviu, nutviekstas saulės, šaukštas po šaukšto kabindamas tą košę, lyg būčiau išbadėjęs. Vaikinukas su žaizdota koja atsistoja prie manęs su puodeliu arbatos ir šypsodamasis pasiūlo jos man.

– Ačiū, – padėkoju. – Nebijokit, jums niekas negresia, jūs darėte tik tai, ką buvot liepti.

Pasikišęs patalynę ir seną lokeną po pažastim, įžengiu į savo vienutę. Ant sienos ten, kur stovėjo gorė, vis dar juoduoja suodžių pėdsakai. Durys užsiveria ir stoja tamsa.

Išmiegu kiaurą dieną ir kiaurą naktį, ir man visai netrukdo prie pat galvos už sienos kaukšintys kirtikliai nei tolimas karučių dardesys, darbininkų riksmai. Sapnuose aš ir vėl esu dykumoje, kiūtinu į neaiškų tikslą per bekraštę erdvę. Atsidūstu, apsilaižau lūpas.

– Kas tai per triukšmas? – klausiu sargybinį, kai jis man atneša valgyti.

Jie griauna namus, pristatytus prie kareivinių pietinės sienos, paaiškina jis man, jie ketina išplėsti kareivines ir įrengti tikras kalėjimo kameras.

– Na, žinoma, – sakau, – atėjo metas pražysti juodajai civilizacijos gėlei.

Sargybinis nesupranta.

Lango kambaryje nėra, vien tik skylė palubėje. Bet po dienos kitos mano akys apsiprato su prieblanda. Turiu net prisidengti nuo šviesos, kai iš ryto ir vakare durys atsiveria ir man įnešamas valgis. Geriausias metas – ankstyvas rytas, kai aš nubundu ir guliu, klausydamasis pirmųjų paukščių giesmių lauke, akis įdūręs į dūmtraukio angą, kad tik nepražiopsočiau tos akimirkos, kai tamsą išstumia pirmoji melzganai pilka šviesa.

Mane maitina tuo pačiu, kuo ir eilinius kareivius. Kas antrą dieną kareivinių vartai valandai užrakinami, tada esu išleidžiamas

apsiprausti ir pasimankštinti. Prie vartų grotų visada daug prilipusių veidų: kitados galingo žmogaus nuopuolio reginys traukia akį. Daugelį jų aš atpažįstu, bet niekas manęs nepasveikina.

Naktį, kai viskas jau nurimsta, į žvalgybą išeina tarakonai. Girdžiu, o gal tiktai įsivaizduoju, kaip jie klapsi suragėjusiais antsparniais, kaip skrebena kojytėmis lakstydami po išklotas plytelėmis grindis. Juos masina kampe stovinčio ekskrementų puskubilio kvapas, maisto trupiniai ant grindų ir, aišku, šitas mėsos kalnas, skleidžiantis daugeriopus tiek gyvybės, tiek irimo kvapus. Kartą nubudau naktį, kai vienas jų ropojo, lengvas kaip plunksna, mano kaklu. Nuo to laiko dažnai pašoku naktį iš miegų, vis trūkčioju, valausi, jaučiu jų menamus ūselių galiukus ant lūpų, ant akių. Tai man įspėjimas: iš tokių pojūčių randasi manijos.

Spoksau į tuščias sienas kiaurą dieną ir galvoju: negali būti, kad viso to skausmo ir tų pažeminimų, kuriuos jos slėpė, vaizdai neišplauktų paviršiun, jei tik aš deramai susikaupsiu; arba užsimerkiu ir įtempiu ausis, kiek tik galiu, kad prisiderinčiau prie to vos girdimo garso – silpnų visų čionai kentėjusių žmonių šauksmų, kurie tikriausiai vis dar plakasi į sienas. Meldžiu Dievą paskubinti tą dieną, kai šitos sienos bus sugriautos ir tie neramūs aidai galiausiai pakels sparnus, nors sunku negirdėti, kaip visai čia pat viena plyta klojama ant kitos.

Aistringai laukiu mankštos meto, kai veidu pajusiu vėją, o padais – žemę, išvysiu kitus veidus, išgirsiu žmonių kalbą. Po dviejų vienatvės dienų mano lūpos suglebo ir tapo nebereikalingos, mano paties kalba atrodo man keista. Žmogus išties nėra sukurtas gyventi vienas! Mano diena nesąmoningai sukasi aplink tas valandas, kai man atnešama valgyti. Maistą suryju godžiai, kaip šuo. Gyvendamas tą gyvulišką gyvenimą darausi gyvuliu.

Ir vis dėlto, tik tokiomis tuščiomis dienomis, kai pasilieku pats vienas su savim, galiu rimtai imtis kviest dvasias, užspeistas tarp šitų sienų, dvasias tų vyrų ir tų moterų, kurie, čia apsilankę, prarado alkio jausmą ir be kitų pagalbos jau nebepaėjo.

Taip jau yra, kad visada kas nors kur nors muša vaiką. Galvoju apie tą, kuri, nepaisant jos metų, buvo dar vaikas, kai ją čionai atvarė ir žalojo tėvui prieš akis, kai ji regėjo, kaip tėvas yra žeminamas, ir matė, kad jis žino, ką ji mato.

O gal tuomet ji jau buvo praradusi regėjimą ir visa tai suvokė kitaip: iš to, kaip tėvo balsas pasikeisdavo, kai jis, tarkim, maldaudavo juos liautis.

Ir aš kiekvieną sykį susigūždavau iš siaubo nuo smulkmeniško čionai vykusių dalykų vaizdo.

O paskui tėvo nebeliko. Jis susinaikino, jis mirė. Matyt, kaip tik tuomet, kai ji jo nebeprisileido, jis ir užpuolė savo tardytojus, jeigu jų pasakojime yra bent kiek teisybės, ir draskė juos nagais kaip žvėris, kol jie užtvojo jį vėzdais.

Aš sėdžiu užsimerkęs valandų valandas ant grindų vidury kambario, kur vos prasismelkia dienos šviesa, ir stengiuosi ištraukti iš nebūties vaizdą žmogaus, palikusio tokį slogų prisiminimą. Tačiau regiu tik siluetą vardu *tėvas*, ir tai galėtų būti siluetas bet kurio tėvo, suvokiančio, kad jam prieš akis mušamas vaikas, ir negalinčio jo apginti. Negalinčio atlikti pareigos tam, kurį myli. Ir žinančio, kad jam už tai nebus atleista. Tas tėviškas suvokimas, tas pasmerktumo suvokimas pranoksta jo gebėjimą ištverti. Todėl nenuostabu, kad jis norėjo numirti.

Ėmiausi ginti tą merginą, savaip dviprasmiškai pasisiūlęs jai būti tėvu. Bet pasisiūliau per vėlai, kai ji jau liovėsi tikėjusi tėvo samprata. Norėjau pasielgt teisingai, norėjau atitaisyti tai, kas padaryta; aš nemeluoju, sekiau tuo tyru polėkiu, nors jis ir

buvo sumišęs su abejotinomis paskatomis: ko gero, atgailavimo ir noro atitaisyti skriaudą iš širdies niekad neišstumsi. Ir vis dėlto neturėjau leisti atverti miesto vartų žmonėms, kurie įrodinėja, kad padorumą galima aukoti dėl aukštesnių principų. Jie išrengė tėvą jai prieš akis ir vertė jį staugt iš skausmo; jie ją žalojo, o tėvas negalėjo jiems sukliudyti (tą dieną, kurią aš praleidau savo kabinete prie miesto sąskaitų žurnalų). Po to ji buvo jau nevisiškai žmogus, ne visų mūsų sesuo. Kai kurie jos gebėjimai užjausti išnyko, kai kurie širdies virpesiai jai tapo nebeįmanomi. Jei tik išbūsiu pakankamai ilgai šitoje vienutėje, kur gyvos ne tik dukters ir tėvo šmėklos, bet ir šmėkla žmogaus, net lempai šviečiant nenusiimančio tų juodų skrituliukų nuo akių, ir šmėkla jo padėjėjo, turėjusio kurstyti gorėje ugnį, aš irgi užsikrėsiu ir virsiu niekuo nebetikinčiu padaru.

Todėl vis suku ratus aplink merginos siluetą, kuris niekaip nesiduoda supaprastinamas, metu ant jos kaskart naujų reikšmių tinklus. Įsirėmusi į dvi savo lazdas, ji mąsliai žvelgia aukštyn. Ką ji mato? Galingus sargo albatroso sparnus ar juodą siluetą bailės varnos, kuri nedrįsta kirst snapu, kol auka dar kvėpuoja?

* * *

Nors sargybiniams draudžiama su manimi ką nors aptarinėti, iš kalbų nuotrupų, kurias nugirstu, kai mane išveda į kiemą, rišlią istoriją sudurti nesunku. Pastaruoju metu visos kalbos sukasi apie gaisrą prie upės. Prieš penkias dienas tai buvo tik tamsi dėmė rūko fone šiaurės vakaruose. Tačiau ilgainiui ugnis prasigraužė kelią paupiu žemyn, kartais užgesdama, bet vis atgydama, ir dabar iš miesto ji aiškiai matoma kaip ruda drobulė virš deltos, kur upė įteka į ežerą.

Galiu atspėti, kas nutiko. Kažkas nusprendė, kad upės krantai – pernelyg jau gera priedanga barbarams, kad upė bus geriau apginamas pasienis tuos krantus išvalius. Todėl jie krūmus padegė. Iš šiaurės papūtė vėjas, ir ugnis išplito po visą lėkštą salpą. Aš jau buvau matęs stichinių gaisrų. Ugnis skrieja per nendres, tuopos užsiliepsnoja iki pat viršūnių it deglai. Greitakojai gyvūnai – antilopės, kiškiai, katės – šoka bėgti, pagauti siaubo paukščių pulkai lekia tolyn, visa kita suryja ugnis. Bet palei upę nutįsusi tokia gausybė plikų plotų, kad ugnis retai kada išplinta. Todėl visiškai aišku, kad šįkart specialus būrys traukia į žemupį paskui ugnį neleisdamas jai užgesti. Jiems nė motais, kad išdegus krūmynams vėjas pradės pustyti žemes ir dykuma priartės. Štai šitaip – niokodama žemę, leisdama vėjais tai, ką mes paveldėjome, – kovoti su barbarais atsiųsta ekspedicinė kariuomenė ruošiasi savo kampanijai.

* * *

Lentynos ištuštintos, dulkės nuo jų nušluostytos taip, kad jos atrodo kaip nupoliruotos. Rašomojo stalo paviršius blizgėte blizga, jis visiškai tuščias, ant jo stovi tik lėkštelė su įvairiaspalviais akmenėliais. Kambaryje – pavyzdinga švara. Ant staliuko kampe stovi vaza su kinrožių žiedais, užliedama orą maloniu kvapu. Ant grindų patiestas naujas kilimas. Mano kabinetas dar niekad neatrodė toks patrauklus.

Vilkėdamas tais pačiais drabužiais, su kuriais keliavau, – apatinius baltinius pavyko išsiskalbti kartą ar du, bet apsiaustas tebetvoskia laužo dūmais, – stoviu greta sargybinio ir laukiu. Stebiu, kaip saulės spinduliai mirga migdolų žieduose už lango, ir man gera.

Galiausiai jis įeina, numeta šūsnį popierių ant stalo ir atsisėda. Įdėmiai žvelgia į mane nieko nesakydamas. Stengiasi padaryti man įspūdį, nors per daug teatrališkai. Kruopštus beprasmiškas dulkino mano kabineto chaoso iššvarinimas, pasipūtėliška eigastis, kuria jis lėtai pereina per kambarį, demonstratyvus įžūlumas, su kuriuo mane tiria, – visa tai skirta pasakyti ne tik tam, kad dabar čia viską tvarko jis (kaip galėčiau nuginčyti?), bet ir tam, kad jis moka elgtis kabinete, kad netgi moka dalykiškumą suderinti su elegancija. Kodėl jam atrodo, kad aš vertas tokio spektaklio vargų? Ar todėl, kad, nepaisant dvokiančių drabužių ir gauruotos atžėlusios barzdos, vis dėlto esu kilęs iš *senos kilmingos giminės,* nors ir niekingai apsileidau šitame beviltiškame užkampyje? Nejau jis bijo, kad pasišaipysiu, jei jis neapsisiaus ta dekoracija, nusižiūrėta, aš tuo neabejoju, kruopščiai stebint Trečiojo skyriaus aukštųjų pareigūnų kabinetus? Jei pasakysiu jam, kad tai neturi jokios reikšmės, jis nieku gyvu nepatikės. Kad tik nenusišypsočiau.

Jis atsikrenkščia.

– Paskaitysiu jums ištraukų iš mūsų surinktų raštiškų parodymų, teisėjau, – kreipiasi į mane, – kad suprastumėte, kokie sunkūs jums pateikti kaltinimai.

Jis mosteli ranka, ir sargybinis išeina iš kambario.

– Štai pirmas: „Jo tarnybinis elgesys – toli gražu ne tobulas. Jo sprendimai pasižymėjo savivale, kartais ieškovams tekdavo laukti bylos nagrinėjimo ištisus mėnesius, be to, jo finansinėje apskaitoje nebuvo jokios sistemingos tvarkos." – Jis padeda popierių ant stalo. – Galiu pridurti, kad jūsų finansinės dokumentacijos patikrinimas tik patvirtino, kad ten ne viskas taip, kaip turėtų būti. „Būdamas apylinkės valdžios įgaliotiniu, jis užmezgė ryšius su gatvės moterimi ir išeikvodavo jai beveik visą energiją,

darydamas žalą oficialioms savo pareigoms. Tie ryšiai pakenkė Imperijos valdžios prestižui, nes minėtosios moters paslaugomis naudojosi net eiliniai kareiviai, be to, ji buvo įsipainiojusi į daugelį nešvankių istorijų." Pačių istorijų aš nepriminsiu.

O dabar leiskite paskaityti iš kito parodymo. „Kovo pirmąją, dvi savaitės prieš atvykstant ekspedicinei kariuomenei, jis įsakė man ir dar dviem vyrams (pavardės nurodytos) skubiai rengtis ilgai kelionei. Tada jis nepasakė, kur trauksime. Nustebom sužinoję, kad su mumis drauge keliaus barbarė, bet nieko neklausinėjome. Dar mus nustebino toks skubus išsiruošimas. Nesupratom, kodėl nebuvo galima palaukti pavasarinio atlydžio. Tik sugrįžę suvokėm, kad jis norėjo įspėti barbarus apie artėjančią kampaniją... Su barbarais mes susitikom apie kovo aštuonioliktą. Jis ilgai tarėsi su jais, o mes tose derybose nedalyvavome. Be to, jie apsikeitė dovanomis. Tuomet tarpusavy pasitarėm, ką darysim, jei jis lieps mums pereiti pas barbarus. Nusprendėm, kad atsisakysim ir patys rasim kelią namo... Mergina grįžo pas saviškius. Jis buvo netekęs dėl jos galvos, o jai jis buvo nė motais."

Štai šitaip. – Jis rūpestingai padeda ant stalo popierius, išlygina jų kampučius. Aš vis dar tyliu. – Skaičiau tik ištraukas. Kad suvoktumėte padėtį. Nekaip atrodo, kai turime atvykti čia valyti vietinės valdžios. Tai net ne mūsų darbas.

– Aš apsiginsiu teisme.

– Manote?

Manęs jų taktika nestebina. Puikiai žinau, kaip galima sureikšminti insinuacijas, niuansus ar kaip galima klausimą užduoti taip, kad padiktuotum atsakymą. Jie naudosis įstatymu prieš mane tol, kol juos tai tenkins, paskui griebsis kitų metodų. Taip veikia Trečiasis skyrius. Žmonėms, nepaisantiems įstatymų, teismo procedūros – tik vienas iš daugelio įrankių.

– Nieks neišdrįs man pasakyti šitai į akis. Kas pasirašė po pirmąja ištrauka? – prabylu.

Jis numoja ranka ir atsilošia.

– Nesvarbu. Jūs dar turėsit galimybę atsakyti.

Mudu įdėmiai žvelgiame vienas į kitą ryto ramybėje, o paskui jis nusprendžia, kad jau gana, pliaukšteli rankomis ir liepia sargybiniui mane išvesti.

Savo kameroje, likęs vienas, ilgai galvoju apie jį, stengiuos suprasti, kodėl jis man toks priešiškas, stengiuos išvysti save taip, kaip mane mato jis. Mąstau apie tai, kiek triūso jam atsiėjo pertvarkyti mano kabinetą. Užuot tiesiog sumetęs mano popierius į kampą ir užsikėlęs kojas ant stalo, jis neriasi iš kailio, kad man parodytų, koks, jo supratimu, puikus jo skonis. Kodėl? Vyras plonu berniuko liemeniu ir raumeningomis gatvės mušeikos rankomis, įsispraudęs į violetiškai mėlyną uniformą, kurią Trečiasis skyrius sukūrė savo pareigūnams. Neabejoju, kad tuščiagarbis, alkstantis pagyrų. Nepasotinamas mergišius, nepajuntantis pasitenkinimo ir jo nesuteikiantis. Jam buvo pasakyta, kad viršūnę pasiekti galima tik per lavonų krūvą. Svajojantis netrukus uždėti koją man ant gerklės ir stipriai spūstelti. O aš? Man kažkodėl sunku atsakyti jam neapykanta. Kelias į tą viršūnę, matyt, nelengvas jaunuoliams, kurie neturi pinigų, kurių niekas negloboja ir kurie gavo tik menką išsilavinimą, jaunuoliams, kuriems vienodai lengva tiek pasukti nusikalstamu keliu, tiek stoti Imperijos tarnybon (o jei jau reikia rinktis, tai kas galėtų būti geriau už Trečiojo skyriaus pareigūną!).

Ir vis dėlto priprasti prie kalėjimo pažeminimų man nelengva. Kartais, sėdėdamas ant čiužinio, spoksodamas į tris dėmeles ant sienos pajuntu, kaip tūkstantąjį kartą sukyla klausimai: *Kodėl jos išsidėsčiusios viena linija? Kas jas čia paliko? Ar jos ką nors reiškia?* Arba vaikščiodamas po tą mažą kambarėlį skaičiuoju: *viens, du,*

trys, keturi, penki, šeši, viens, du, trys... Arba mašinaliai braukdamas ranka per veidą staiga suvokiu, kad leidau jiems susiaurinti mano pasaulį iki va tokio minimumo, kad sulig kiekviena diena darausi vis panašesnis į gyvulį ar į nesudėtingą mechanizmą, pavyzdžiui, vaiko ratelį, kur ant krašto nupieštos aštuonios figūrėlės: tėvas, mylimasis, raitelis, vagis... Ir tada, perlietas protą temdančio klaiko, pradedu lakstyti po vienutę, mojuodamas rankomis, tampydamas barzdą, trypdamas kojomis, – darau bet ką, kad tik išsivaduočiau iš to stingulio, priminčiau sau, kad kitapus šių sienų egzistuoja įvairialypis ir turtingas pasaulis.

Yra ir kitokio pobūdžio pažeminimų. Nepaisoma mano prašymų atnešti švarius drabužius. Esu priverstas dėvėti tai, ką pasiėmiau, kai buvau suimtas. Kiekvieną kartą, kai mane išveda pasivaikščioti, stebimas sargybinio išsiskalbiu vieną daiktą, marškinius arba apatines kelnes, su pelenais ir šaltu vandeniu, tada parsinešu į vienutę išdžiovinti (marškiniai, kuriuos palikau džiūti kieme, dingo po dviejų dienų). Šnervėse visad tvyro suplėkęs saulės nematančių baltinių kvapas.

Bet ir tai dar nėra blogiausia. Nuo vienodo kalėjimo valgio – sriuba, košė, arbata – tuštinimasis tapo man kančia. Dienų dienas vaikštau apsunkęs, išpūstais viduriais, kol galiausiai ryžtuosi atsitūpti virš kibiro ir iškęsti skausmo dūrius ir žarnų plėšymą.

Manęs niekas nemuša, nemarina badu, nespjaudo į mane. Kaip galėčiau laikyti save persekiojimo auka, kai mano kančios tokios menkos? Nors, būdamos tokios menkos, jos dar labiau žemina. Prisimenu, kaip šyptelėjau, kai durys man įėjus užsidarė pirmą kartą ir raktas spragtelėjo spynoje. Man atrodė, kad nuo kasdienės gyvenimo vienišystės pereiti prie kalėjimo vienatvės, kur gali drauge pasiimti minčių ir prisiminimų pasaulį, – ne tokia jau didelė kančia. Tačiau dabar pradedu suprasti, kokia primityvi

yra laisvės samprata. Kokia laisvė man palikta? Laisvė valgyti arba būti alkanam, tylėti arba veblenti pačiam sau, daužyti duris arba šaukti. Jei iš pradžių, kai jie mane čia užrakino, buvau neteisingumo, menko neteisingumo auka, tai dabar iš manęs teliko nelaiminga kraujo, kaulų ir mėsos krūva.

Vakarienę man atneša virėjos vaikaitis. Neabejoju, kad jam neaišku, kodėl senąjį teisėją uždarė vieną tamsiame kambaryje, bet jis nieko neklausia. Jis įeina labai tiesus ir išdidus, nešinas padėklu, o sargybinis prilaiko atviras duris.

– Ačiū, – padėkoju. – Labai džiaugiuosi, kad atėjai, jau gerokai praalkau... – Uždedu ranką jam ant peties ir kol jis susikaupęs laukia, kada aš paragausiu ir pagirsiu valgį, užpildau mus skiriančią erdvę žmogiškais žodžiais: – Kaip laikosi tavo močiutė?

– Gerai, pone.

– O šuo? Aš šuo jau parbėgo? (Iš kiemo atsklinda jo močiutės balsas, kviečiantis jį namo.)

– Ne, pone.

– Dabar pavasaris, supranti, poravimosi metas: šunys lanko vieni kitus ir nepareina dienų dienas, paskui pargrįžta ir net nepasako tau, kur buvo. Nesirūpink, jis grįš.

– Taip, pone.

Jis laukia, aš paragauju sriubos ir pačepsiu lūpomis.

– Padėkok močiutei už vakarienę, ji labai gardi.

– Gerai, pone. – Vėl pasigirsta kvietimas: jis paima rytinį puodelį, lėkštę ir jau rengiasi eiti.

– Dar pasakyk man: ar kareiviai jau grįžo? – skubiai klausiu.

– Ne, pone.

Kol vaikas eina per kiemą, nešinas padėklu, laikau duris atvertas ir stoviu tarpduryje, įsiklausydamas į paskutinį paukščių vakaro čiulbesį medžiuose po dideliu violetiniu dangumi. Netu-

riu ko jam padovanoti, net kokios nors sagos; neturiu net laiko pamokyti jį trakšėti krumpliais ar užsimojus pagauti nosį į kumštį.

Merginą jau pradedu pamiršti. Lenkiamas miego, staiga šaltakraujiškai aiškiai suvokiu, kad nebuvau jos prisiminęs nė karto per visą dieną. Negana to, negaliu tiksliai prisiminti, kaip ji atrodo. Iš jos tuščių akių, regis, visad sklido kažin kokia migla, kažin koks ją visą gaubiantis abejingumas. Aš įduriu akis į tamsą, laukdamas, kada susiformuos koks vaizdas, tačiau vienintelis prisiminimas, kuris nekelia man abejonių, – aliejumi suteptos mano rankos, slenkančios jos keliais, blauzdomis, kulkšnimis. Stengiuosi prisiminti retas mudviejų artumo akimirkas, bet painioju jas su prisiminimais visų kitų šiltų kūnų, kuriuose glaudžiausi per gyvenimą. Pamažėle ją pamirštu, ir žinau, kad darau tai sąmoningai. Nežinau, kas mane traukė prie jos, kaip nežinojau ir tuomet, kai stabtelėjau prie kareivinių vartų ir ją pasirinkau; o dabar atkakliai stengiuosi palaidoti ją užmarštyje. Prisimenu priežodį: šaltos rankos – šalta širdis, paliečiu delnais skruostus ir tamsoje atsidūstu.

Sapnuoju, kad kažkas klūpo sienos šešėlyje. Aikštė visai tuščia, vėjas bloškia dulkes į tumulus; ji slepiasi už apsiausto apykaklės, dengdama veidą smaukia žemyn kepurę.

Stoviu palinkęs virš jos.

– Kur tau skauda? – klausiu. Jaučiu, kaip tie žodžiai susidėlioja mano lūpose, paskui girdžiu, kaip jie išlekia, lėkšti, bekūniai, lyg juos ištarė kažkas kitas.

Ji negrabiai atkiša priekin kojas ir paliečia kulkšnis. Ji tokia maža, kad beveik paskendusi vyriškame apsiauste, kurį dėvi. Atsiklaupiu, atrišu raištelius, kuriais suveržtos jos plačios vilnonės puskojinės, atvynioju tvarsčius. Jos kojos guli priešais mane dulkėse lyg atsietos nuo kūno, lyg išmestos į krantą dvi baisios žuvys, dvi milžiniškos bulvės.

Užkeliu vieną sau į skreitą, pradedu trinti. Ašaros byra merginai iš akių, teka skruostais.

– Skauda! – tyliai dejuoja ji.

– Šššš, – raminu ją, – aš tave sušildysiu.

Užkeliu antrą koją ir trinu abi. Vėjas neša ant mūsų dulkes, dantyse grikši smėlis. Pabundu nuo dantenų skausmo, burnoje jaučiu kraujo skonį. Naktis rami, mėnulis – tamsi dėmė. Valandėlę guliu taikydamasis įžiūrėti tamsą, paskui ir vėl nugrimztu į sapną.

Įžengiu pro kareivinių vartus, priešais mane – kiemas, toks pats bekraštis, kaip ir dykuma. Prieiti jo galą nėra jokios vilties, tačiau aš kiūtinu vis tiek, nešinas mergina, savo vieninteliu labirinto raktu; jos galva daužosi į mano petį, negyvos kojos nukarusios už pečių.

Būna kitokių sapnų, kuriuose personažas, kurį aš vadinu *mergina*, keičia pavidalą, lytį, dydį. O viename sapne regiu du pavidalus, keliančius man šiurpą: stambūs ir glotnūs, jie tolydžio didėja ir didėja, kol galiausiai užpildo visą erdvę, kur aš miegu. Nubundu dusdamas, šaukdamas, gerklė kažko pilna.

Kita vertus, dienų tekstūra – vienodai nuobodi, kaip košė. Niekad anksčiau nebuvau taip pasinėręs į kasdienybę. Išorinio pasaulio įvykių tėkmė, moralinis keblios mano padėties, jeigu tai kebli padėtis, matmuo, net perspektyva apsiginti teisme, prarado bet kokį įdomumą, veikiami apetito, kūno funkcijų ir nuobodybės gyventi valandą po valandos spaudimo. Aš peršalau: visa mano esybė tik čiaudo ir šnirpščia nosimi, apgailėtinai jausdamasi vien kūnu, kuris susirgo ir nori pasveikti.

* * *

Vieną popietę tas negarsus mūrininkų mentelių brūžavimas ir žvangčiojimas kitapus sienos staiga liovėsi. Gulėdamas ant

čiužinio įtempiu ausis: kažkas dunda tolumoje, rami popietė persunkta kažkokios nežymios elektros įkrovos, ir nors aiškiais garsais ji neišsilieja, mane ji dirgina ir kelia nerimą. Artinasi audra? Net prispaudęs ausį prie durų nieko negirdžiu. Kareivinių kiemas tuščias.

Vėliau mentelės vėl pradeda žvangėti.

Vakarėjant durys atsiveria, ir įžengia mano mažasis draugas nešinas vakariene. Matau, kad jis spirgėte spirga norėdamas kažką man pasakyti, tačiau sargybinis įėjo drauge su juo ir stovi uždėjęs ranką jam ant peties. Tad su manimi kalba tik berniuko akys: jos blizga iš jaudulio ir, galiu prisiekti, sako man, kad kareiviai sugrįžo. Tad kodėl gi netrimituoja linksmi trimitai, kodėl arklių kanopos nekaukši į aikštės grindinį, kodėl nesigirdi pasiruošimo šventei šurmulio? Kodėl sargybinis taip tvirtai spaudžia berniuko petį ir išstumia jį iš vienutės, man dar nespėjus pabučiuoti jo nuskustos galvos? Atsakymas akivaizdus – kareiviai grįžo, bet ne su pergale. Jei taip, turiu būti budrus.

Vėlai vakare kareivinių kieme pasigirsta triukšmas ir balsų klegesys. Durys varstomos, trankomos, batai brūkši pirmyn atgal. Kai ką iš to, kas sakoma, aš girdžiu aiškiai: niekas nekalba apie strategijas ar barbarų kariuomenes, o tiktai apie skaudančias kojas ir nuovargį, ginčijasi, kur paguldyti ligonius. Po valandos viskas ir vėl nurimsta. Kiemas tuščias. Vadinasi, belaisvių nėra. Bent jau šitai džiugu.

* * *

Jau vėlus rytas, o aš dar negavau pusryčių. Vaikštau po kamerą, pilvas gurgia kaip alkanos karvės. Vos pagalvojus apie sūrią košę ir juodąją arbatą, burnoje renkasi seilės, ir aš nieko negaliu padaryti.

Jokio ženklo ir kad mane išves pasivaikščioti, nors šiandien mankštos diena. Mūrininkai vėl pluša: iš kiemo atsklinda įprastiniai dienos darbų garsai, aš net girdžiu, kaip virėja šaukia vaikaitį. Daužau į duris, bet niekas nekreipia dėmesio.

Galiausiai į popietės pabaigą duryse barkšteli raktas ir jos atsidaro.

– Ko jūs norite? – klausia kalėjimo prižiūrėtojas. – Ko daužote duris?

Kaip jis tikriausiai manęs nekenčia! Diena iš dienos saugoti užrakintas duris ir tenkinti kito žmogaus gyvuliškus poreikius! Jam irgi pavogta laisvė, ir vagim jis laiko mane.

– Ar neišleisite manęs šiandien į lauką? Aš dar nieko nevalgiau.

– Ar dėl to mane kvietėte? Gausi savo valgį. Išmok pakentėti. Ir taip jau esi per storas.

– Palaukit. Man reikia išpilti kibirą. Jis jau dvokia. Noriu išsiplauti grindis. Ir drabužius norėčiau išsiskalbti. Juk negaliu stoti prieš pulkininką su tokiais dvokiančiais drabužiais. Jie daro gėdą mano prižiūrėtojams. Man reikia karšto vandens, muilo ir kokio nors skuduro. Leiskite man išpilti kibirą ir atsinešti iš virtuvės karšto vandens.

Matyt, pataikiau pasakyti apie pulkininką, nes prižiūrėtojas man neprieštarauja. Jis praveria duris plačiau ir pasitraukia į šalį.

– Tik greitai! – paragina.

Virtuvėje – tik indų plovėja. Ji krūpteli, kai mudu su prižiūrėtoju įeiname vidun, tiesą pasakius, net pasirengusi bėgti lauk. Kokias gi istorijas žmonės pasakoja apie mane?

– Duok jam karšto vandens, – liepia prižiūrėtojas.

Ji palenkia galvą ir pasisuka į krosnį, kur visuomet stovi katilas su garuojančiu vandeniu.

– Kibiras... – suburbu per petį sargybiniui. – Atsinešiu kibirą vandeniui. – Ir nužirgliojęs tris žingsnius aš jau kitame virtuvės gale, prie tamsios nišos, kur drauge su miltų, druskos, trintų sorų ir džiovintų žirnių bei pupų maišais laikomos šluotos ir šepečiai. Akių aukštyje ant vinies kabo raktas į rūsį, kur kabinamos avių skerdenos. Akimirka, ir jis jau mano kišenėje. Grįžtu su mediniu kibirėliu rankoje. Laikau jį, kol mergina kaušu pila verdantį vandenį.

– Kaip laikotės? – klausiu. Jos ranka taip dreba, kad turiu paimti iš jos kaušą. – Gal galėtumėt duoti man truputį muilo ir seną skudurą?

Vienutėje išsirengiu ir mėgaujuosi prabanga nusiprausti šiltu vandeniu. Išsiskalbiu vieninteles atsargines apatines kelnes, tvoskiančias senais svogūnais, išgręžiu, pakabinu ant vinies už durų, paskui išlieju vandenį ant akmeninių grindų. Tada atsigulu ir laukiu, kada nusileis naktis.

* * *

Raktas lengvai pasisuka duryse. Kiek žmonių, be manęs, žino, kad rūsio raktu galima atrakinti mano kalėjimo kamera tapusio kambario duris ir didžiulę spintą pagrindinėje kareivinių patalpoje, kad raktas nuo buto virš virtuvės – ginklų sandėlio durų rakto dublikatas, kad šiaurės vakarų bokšto laiptinės raktu galima atrakinti ir šiaurės rytų bokšto laiptinę, mažesnę spintą koridoriuje ir vandentiekio liuką kieme? Žmogus ne veltui praleidžia trisdešimt metų pasinėręs į mažo miestelio gyvenimo smulkmenas.

Giedrame juodame danguje mirksi žvaigždės. Pro vartų grotas blyksi aikštėje liepsnojančio laužo atšvaitai. Išpūtęs akis greta

vartų išskiriu tamsų pavidalą, – tas vyras arba sėdi, atsirėmęs į sieną, arba miega susigūžęs į kamuoliuką. Ar jis mato mane, stūksantį savo vienutės tarpduryje? Kelias minutes stoviu įsitempęs. Jis nekruta. Tada iš lėto pradedu slinkti pasieniu, basos mano kojos šiugždina žvirgždo lopus.

Pasuku už kampo, praeinu pro virtuvės duris. Kitos durys veda į mano butą viršuje. Jis užrakintas. Trečios, paskutinės durys atviros. Jos veda į kambarį, kuris kartais naudojamas kaip lazaretas, kartais kaip laikinas kareivių būstas. Pasilenkęs, čiuopdamas rankomis priešais save, slimpinu prie blausaus mėlyno kvadrato – grotuoto lango, bijodamas užkliūti už kūnų, kuriuos girdžiu kvėpuojant visur aplinkui.

Staiga iš viso to raizginio išsiskiria viena sruoga: prie mano kojų tankiai kvėpuojąs miegantysis, iškvėpdamas orą, kiekvieną sykį sudejuoja. Ar jis sapnuoja? Sustoju ir laukiu, o jis, vos už kelių colių nuo manęs, dūsuoja ir dejuoja patamsyje kaip užsuktas. Slenku tolyn.

Atsistoju prie lango ir žiūriu į aikštę, pasirengęs išvysti laužus, pririštų arklių gretas, ginklų krūvas, palapinių eiles. Bet žiūrėti beveik nėra į ką: vienintelio jau gęstančio laužo žarijos ir tolumoje, po medžiais, dvi baltuojančios palapinės. Vadinasi, ekspedicinė kariuomenė dar nesugrįžo! Argi įmanoma, kad šitos kelios sielos – viskas, kas iš jos liko? Nuo tos minties širdis apmiršta. Bet tai neįmanoma! Tie vyrai juk nekariavo: blogiausiu atveju jie bastėsi po aukštupį, medžiojo beginklius piemenis, žagino jų moteris, plėšė jų namus, baidė jų bandas; geriausiu atveju jie nieko nesutiko – bent jau, aišku, nesutiko susivienijusių barbarų, nuo kurių įniršio įpareigotas mus saugoti Trečiasis skyrius.

Lengvi it drugelio sparnai pirštai paliečia mano kulkšnis. Susmunku ant kelių.

– Noriu gerti, – prisipažįsta kažkieno balsas. Tai tas pats vyras, kuris šnopavo. Vadinasi, jis nemiegojo.

– Tyliau, vaikeli, – sušnibždu. Gerai įsižiūrėjęs, išskiriu į mane pakeltų akių baltymus. Paliečiu jo kaktą: jis karščiuoja. Jis sugriebia mano ranką.

– Aš taip ištroškau! – sako.

– Atnešiu tau vandens, – kuždu jam į ausį, – bet privalai pažadėti, kad netriukšmausi. Čia ligoniai, jie turi miegoti.

Šešėlis prie vartų liko kur buvęs. Gal ten nieko nėra, gal tik koks senas maišas ar malkų krūva. Ant pirštų galiukų bidzenu per žvyrą prie latako, kur prausiasi kareiviai. Vanduo ne itin švarus, bet negaliu sau leisti atsukti čiaupo. Prie latako kabo aplamdytas katiliukas. Pasemiu juo vandens ir ant pirštų galiukų bidzenu atgal.

Vaikinukas stengiasi atsisėsti, bet yra per silpnas. Prilaikau jį, kol geria.

– Kas nutiko? – klausiu pašnibždom. Miegantysis greta jo vartosi. – Tu sužeistas ar ligonis?

– Man taip karšta! – dejuoja vaikinukas. Jis nori nusimesti antklodę, bet aš jį sulaikau.

– Turi išprakaituoti, – šnibždu. Jis linguoja galvą iš vieno šono į kitą. Laikau jo riešą, kol jis vėl užminga.

Į medinį rėmą įtaisyti trys geležiniai strypai: apatiniame kareivinių aukšte visi langai su grotomis. Įsiremiu į rėmą koja, suimu vidurinį strypą ir traukiu. Prakaitas pila, aš visas įsitempęs, į nugarą įsimetė dieglys, o strypas nejuda iš vietos. Paskui rėmas staiga trekšteli ir turiu į jį įsikibti, kad nenuvirsčiau aukštielninkas. Vaikinukas vėl pradeda dejuoti, o kitas miegantysis atsikosti. Perkeliu svorį ant dešinės kojos ir kone sušunku iš nuostabos, nutvilkytas siaubingo skausmo.

Pats langas – atviras. Palenkęs strypus į vieną pusę, pro angą iškišu galvą ir pečius, išlendu lauk, galiausiai kūliais nuriedu ant žemės už eilės pakirptų krūmų, pasodintų palei šiaurinę kareivinių sieną. Galvoju tik apie tą baisų skausmą, noriu tik vieno – gulėti ta patogiausia rasta poza: ant šono, surietęs kelius prie smakro. Mažiausiai valandą, užuot bėgęs toliau, guliu čia, girdėdamas pro atvirą langą sklindančius miegančiųjų atodūsius, murmančio sau kažką po nosimi vaikinuko balsą. Užgęsta paskutinės aikštėje degančio laužo žarijos. Žmonės ir gyvuliai miega. Tai priešaušrio valanda, pati šalčiausia. Jaučiu, kaip man į kaulus smelkiasi žemės pašalas. Jei gulėsiu čia ilgiau, sustingsiu ir iš ryto mane parveš į kamerą karučiu. Kaip sužeista sraigė pradedu šliaužti palei sieną prie tamsių pirmosios iš aikštės vedančios gatvės žiočių.

Vartai į kiemelį už smuklės atvirtę atgal ir vos laikosi ant surūdijusių vyrių. Kiemelis persmelktas puvėsių kvapo. Čia iš virtuvės išmetamos lupenos, kaulai, pelenai, išpilamos pamazgos, o paskui viskas užkasama; bet žemė pavargo, šakės, laidojančios šitos savaitės atliekas, iškapsto į paviršių anos savaitės atmatas. Dieną čia zvimbia musės, sutemoms nusileidus nubunda juodieji ir rudieji tarakonai.

Po medine laiptine, vedančia į balkoną ir į tarnaičių kambarius, yra ertmė, kur laikomos malkos ir nuo lietaus slepiasi katės. Aš ten įšliaužiu ir susiriečiu ant seno maišo. Jis dvokia šlapimu ir, žinoma, pilnas blusų, man taip šalta, kad dantys kalena, bet dabar svarbiausia – numaldyti nugaros skausmą.

* * *

Mane pažadina trepsėjimas ant laiptų. Jau šviesu: sutrikęs, apkvaitusia galva vėl susigūžiu savo irštvoje. Kažkas atidaro vir-

tuvės duris. Iš visų pusių subėga vištos. Anksčiau ar vėliau kas nors mane čia suras.

Sukaupęs visą narsą, nors ir raukydamasis iš skausmo, kopiu laiptais aukštyn. Vilkintis nešvariais marškiniais ir kelnėmis, basas ir susivėlusia barzda – kaip aš atrodau pasauliui? Meldžiu, kad mane palaikytų arklininku, grįžusiu namo po nakties gėrynių.

Koridorius tuščias. Durys į merginos kambarį atviros. Kambarys kaip visada švarus ir tvarkingas: minkštas kailis ant grindų prie lovos, langas užtrauktas raudona languota užuolaida, skrynia pristumta prie sienos po gembine su drabužiais. Panardinu veidą į jos drabužių aromatus ir galvoju apie berniuką, kuris atnešdavo man valgyti, prisimenu: uždėjęs ranką jam ant peties, pajusdavau, kaip gydanti to prisilietimo galia perlieja mano surambėjusį nuo nežmoniškos vienatvės kūną.

Lova paklota. Perbraukęs ranka po antklode, įsivaizduoju jaučiąs silpną merginos šilumos gaivą. Didžiausia laimė būtų susirangyti jos lovoje, padėti galvą ant jos pagalvės, pamiršti savo skausmus ir nuovargį, nepaisyti tikriausiai jau prasidėjusios mano medžioklės ir nugrimzti į užmarštį, kaip nugrimzdo ta mergaitė iš pasakos. Kaip geidulingai šįryt jaučiu trauką viso, kas minkšta, šilta, kvapnu! Atsidusęs atsiklaupiu ir įkalbu savo kūną palįsti po lova. Kniūbsčias, taip suspaustas tarp grindų ir lovos lentjuosčių, kad, vos man krustelėjus, lova kilsteli, stengiuosi nusiteikti lindėti čia visą dieną.

Nusnūstu, nubundu, nerišlūs sapnai keičia vienas kitą. Artėjant vidurdieniui miegoti pasidarė pernelyg karšta. Guliu prakaituodamas savo troškioje, dulkinoje slaptavietėje, kiek įstengiu. Paskui, kad ir kaip atidėlioju, ateina metas nusilengvinti. Dejuodamas nurepečkoju iki naktipuodžio, sėduos ant jo. Vėl skausmas, draskymas. Nusišluostau nukniaukta balta nosinaite, ji visa kruvina.

Kambarys dvokia: bjauru net man, savaites išgyvenusiam su ekskrementų kibiru kampe. Atidarau duris ir klibinkščiuoju koridoriumi. Iš balkono matyti stogų eilė, toliau už jų – pietinė miesto siena ir dykuma, nusidriekianti į mėlynus tolius. Apačioje nieko nėra, tik kažin kokia moteris kitoje gatvės pusėje šluoja slenkstį. Už jos keturiomis šliaužia vaikas, kažin ką stumdamas per dulkes, nematau ką. Švarus jo užpakaliukas užsirietęs viršun. Vos moteris nusisuka, išnyru iš šešėlio ir išpilu puodo turinį ant atmatų krūvos. Ji nieko nepamato.

Virš miesto jau driekiasi stingulys. Ryto darbas baigtas: nelaukdami vidurdienio šutros, žmonės traukia į savo pavėsingus kiemus arba į vėsią galinių kambarių žalumą. Vandens čiurlenimas gatvių grioviuose prityksta, paskui visai nuščiūva. Girdžiu tik kalvio plaktuko žvangesį, karvelių burkavimą ir kažkur toli kūdikio verksmą.

Atsiduses išsipleikiu ant lovos, ir mane apgaubia malonus gėlių kvapo prisiminimas. Kokia pagunda prisidėti prie kitų pogulio pasitraukusių miestiečių. Ak, tos karštos pavasario dienos, jau pereinančios į vasarą, – kaip lengva pasiduoti ilgesingai jų palaimai! Kaipgi galėčiau susitaikyti su tuo, kad mano gyvenimą ištiko neganda, kai aplinkui viskas vyksta ramiai, pagal iš anksto numatytus ciklus? Taip lengva patikėti, kad, šešėliams pailgėjus ir pirmam vėjo gūsiui suvirpinus lapus, aš pabusiu, nusižiovausiu, apsirengsiu, nulipsiu laiptais žemyn ir nueisiu per aikštę į savo kontorą, sveikindamasis su sutiktais draugais ir kaimynais, pasėdėsiu ten valandą dvi, paskui sutvarkysiu stalą, užrakinsiu duris, kad viskas vėl vyks taip, kaip vyko visada. Turiu papurtyt galvą ir sumirksėti, kad suvokčiau, jog guliu čia kaip persekiojamas žmogus, jog vykdydami savo pareigą užgrius kareiviai, ištrauks mane į lauką ir vėlei užrakins, kad nematyčiau nei dangaus, nei

kitų žmonių. *„Kodėl? –* dejuoju į pagalvę. – *Kodėl aš?"* Juk pasaulyje nėra kito tokio nieko nenutuokiančio ir nekalto žmogaus. Aš – tikras kūdikis! Ir vis dėlto, jei tiktai jiems pavyks, jie uždarys mane pūti, priešokiais rūpinsis mano kūnu, o paskui vieną gražią dieną iš anksto neįspėję ištrauks iš kameros ir skubinai, kaip priimta nepaprastaisiais atvejais, nuteis mane už uždarų durų, vadovaujant mažam nepalenkiamam pulkininkui: jo pakalikas skaitys kaltinimus, o kad procesas atrodytų teisėtas, tuščioje salėje kaip tarėjai sėdės du jaunesnieji karininkai; paskui, ypač jei jie patyrė nesėkmę, ypač jei barbarai juos pažemino, jie apkaltins mane išdavyste – ar galėčiau tuo suabejoti? Iš teismo salės jie vilks mane pas budelį: aš spardysiuos, raudosiu, suglumęs kaip tą dieną, kai gimiau, tikėdamas iki pat galo, kad jokia bausmė negali ištikti nekalto žmogaus. „Tu gyveni sapne! – sakau pats sau; tuos žodžius ištariu balsu, žiūriu į juos, tvyrančius ore, stengiuos užčiuopti jų reikšmę: – Tu privalai nubusti!" Prisiverčiu prisiminti nekaltai nukentėjusiuosius, kuriuos pažinojau: nuogas berniukas guli apšviestas gatvės žibinto, rankas prispaudęs prie slėpsnų, dulkėse tupintys belaisviai barbarai, ranka prisidengę akis nuo saulės, laukiantys, kas bus toliau. Kodėl turėtų būti neįmanoma, kad juos sutrypęs monstras sutryptų ir mane? Aš nuoširdžiai tikiu, kad nebijau mirties. Spėju, kad mane baugina gėda numirti tokiam kvailam ir suglumusiam, koks jaučiuosi dabar.

Iš kiemo apačioje atsklinda balsų, vyriškų ir moteriškų, klegesys. Skuosdamas į savo slaptavietę girdžiu ant laiptų trepsenant kojas. Jos nutyksta tolimame balkono gale, paskui tolydžio grįžta, stabteldamos prie kiekvienų durų. Šitame viršutiniame aukšte, kur miega tarnai ir kur įgulos kareiviai gali nusipirkti privačių nakties malonumų, sienos, skiriančios vienviečius kambariukus, tėra popieriumi apklijuotos lentų pertvaros: aš aiškiai girdžiu,

kaip mano medžiotojas atidaro visas duris paeiliui. Prisispaudžiu prie sienos. Viliuosi, kad jis manęs neužuos.

Žingsniai pasigirsta už kampo, paskui artėja koridoriumi. Mano durys atsidaro, pabūna atviros kelias sekundes, paskui ir vėl užsidaro. Taigi vieną išbandymą atlaikiau.

Pasigirsta greitesni, lengvesni žingsniai: kažkas atbėga koridoriumi ir įeina į kambarį. Mano galva nusukta į kitą pusę, aš nematau net jos kojų, bet žinau, kad tai ta mergina. Pats metas pasirodyti, paprašyti jos, kad paslėptų mane, iki sutems, kai galėsiu išeiti iš miesto ir nusileisti prie ežero. Bet kaip tai padaryti? Kol lova baigs kilnotis ir aš išlįsiu, ji jau bus iššokusi į koridorių ir klykdama šauksis pagalbos. Ir kas garantuos, kad ji priglaus vieną iš tos daugybės vyrų, leidusių laiką šitame kambaryje, vieną iš daugelio atsitiktinių vyrų, kuriuos patenkindama ji užsidirba duoną, vyrą, patekusį į nemalonę, bėglį? Ir ar va tokį ji atpažins mane išvis? Jos kojos plasnoja po kambarį, sustodamos tai čia, tai ten. Nepagaunu jokio judesių dėsningumo. Guliu ramiai, kvėpuoju tyliai, srūvu prakaitu. Staiga ji dingsta: laiptai sugirgžda, paskui – tyla.

Nurimstu ir staiga nušvitus protui suprantu, kaip visa tai juokinga: tas mano pabėgimas, slėpimasis, kaip kvaila gulėti tvankią popietę po lova ir tykoti progos išsmukti lauk, į nendryną, o ten gyventi mintant, be jokios abejonės, vien paukščių kiaušiniais ir žuvimis, kurių pasigausiu rankom, miegoti kokiame nors urve, laukiant, kada istorijos girnos sumals šį tarpsnį ir pasienio gyvenimas vėl nugrims į būtąjį snūdą. O kalbant atvirai, aš – jau nebe aš, panika mane apėmė, kaip suprantu, tą pačią akimirką, kai pamačiau, kaip prižiūrėtojas mano vienutėje suspaudė pirštais berniuko petį, primindamas, kad jis man nieko nesakytų, ir suvokiau: kad ir kas nutiko tą dieną, dėl visko būsiu kaltas aš.

Į vienutę įžengiau kaip sveikas vyras, neabejojantis, kad pasirinkdamas tą kelią, nors ir dabar nežinau, kas tai per kelias, buvau teisus; tačiau po dviejų mėnesių, praleistų tarp tarakonų, matant tik keturias sienas ir paslaptingą suodžių ženklą, užuodžiant tik savo kūno dvoką, kalbantis tik su sapne pasirodančia šmėkla, kurios lūpos tarsi užantspauduotos, jau anaiptol nesijaučiu toks tikras dėl savęs. Kartais noras paliesti kito žmogaus kūną arba būti jo paliestam užvaldo mane taip stipriai, kad sudejuoju: kaip laukdavau kiekvieną rytą ir kiekvieną vakarą to trumpo prisilietimo prie berniuko peties, to vienintelio man leisto dalyko! Gulėti moters apglėbtam švarioje lovoje, valgyti gerą maistą, vaikščioti saulei šviečiant – tai juk kur kas svarbiau nei teisė be policijos patarimo nuspręsti, su kuo draugauti, o ką laikyti priešu. Kaip galėčiau būti tikras esąs teisus, kai nė vienas žmogus mieste nepritaria mano nuotykiui su barbare ir nėra tokio, kuris neužsipuls manęs, jeigu jaunuoliai žus nuo mano globojamų barbarų rankos? Tačiau kokia prasmė kentėti nuo vyrų violetiškai mėlynomis uniformomis, jeigu nesu tvirtai įsitikinęs savo teisumu? Juk net jei pasakysiu savo tardytojams teisybę, žodis žodin pakartosiu viską, ką sakiau barbarams su jais susitikęs, net jeigu jie ir susigundys manimi patikėti, vis tiek jie dirbs toliau tą savo juodą darbą, nes šventai tiki tuo, kad tikrąją teisybę žmogus pasako tik visiškai prispaustas prie sienos. Aš bėgu nuo skausmo ir mirties. Nors nesu to pabėgimo suplanavęs. Jei pasislėpsiu nendryne, po savaitės numirsiu badu arba būsiu iš ten išrūkytas. Atvirai kalbant, aš paprasčiausiai noriu atsipūsti, todėl čia ir pabėgau, į tą vienintelę minkštą lovą ir draugišką glėbį, kurie man liko.

Vėl žingsniai. Atpažįstu skubrią merginos eigastį, bet šįkart ji ne viena, o su vyriškiu. Jie įeina į kambarį. Sprendžiant iš balso, jis dar tik vaikas.

– Tu be reikalo leidi jiems taip su tavim elgtis! Tu ne vergė! – aiškina jis karštai.

– Tu nesupranti, – atsako ji. – Ir apskritai aš nenoriu dabar apie tai kalbėti.

Stoja tyla, paskui intymesni garsai.

Aš nuraustu. Nepakenčiama, kad negaliu nuo to paspruktі. Bet kurgi dėsies, ir aš kaip vyras iš farso, kuriam prisegti ragai, sulaikęs kvėpavimą grimztu vis gilyn į gėdą.

Vienas iš jų atsisėda ant lovos. Batai nukrinta ant grindų, šiugžda drabužiai, du kūnai išsidriekia vos per colį nuo manęs. Lentjuostės išsilenkia, įsiremia man į nugarą. Aš užspaudžiu ausis, man gėda klausytis žodžių, kuriuos jie kartoja vienas kitam, bet norom nenorom girdžiu įsiaistrinusios merginos spurdėjimą ir dejones, kuriuos taip gerai prisimenu iš tų laikų, kai mudviejų artumas man būdavo toks mielas.

Lentjuostės spaudžia mane vis smarkiau. Aš susiploju kiek tik įmanydamas, o lova pradeda girgždėti. Nuraudęs plūstu prakaitu, man bloga jaučiant, kaip esu įjaudrintas prieš savo paties valią, bet pradedu dejuoti: pratisa tyli aimana išvinguriuoja man iš gerklės ir niekieno nepastebėta susilieja su jų pagreitėjusio kvėpavimo garsais.

O paskui viskas baigta. Jie atsidūsta ir nurimsta, trūkčiojimai ir kilnojimasis liaujasi, jie ramiai guli vienas greta kito, nešami snaudulio bangos, o aš, nelaimingas, sustingęs, miego nelikus nė padujų, laukiu, kada galėsiu išsivaduoti. Tai metas, kai snaudžia netgi vištos, metas, kai viešpatauja vien tik saulė. Karštis šitame mažyčiame kambarėlyje po plokščiu stogu dusinte dusina. Kiaurą dieną neturėjau burnoj nė trupinio, nė lašo.

Kojomis spirdamasis nuo sienos, lendu iš po lovos, kol galiausiai pavyksta atsisėsti. Nugaros skausmas, seno žmogaus skausmas, vėl duoda ženklą.

– Atsiprašau, – sušnibždu.

Jie iš tikrųjų miega, kaip vaikai, berniukas ir mergaitė, nuogi, susiėmę rankomis, išpilti prakaito, jų veidai atsipalaidavę ir apgaubti užmaršties. Mane užlieja dvigubai stipresnė gėdos banga. Jos grožis nežadina man geismo: priešingai, mintis, kad šitas sunkus, sudribęs, smirdantis senas kūnas (ir kaipgi jie tos smarvės neužuodė?) galėjo laikyti ją savo glėbyje, atrodo be galo nepadori. Ar aš žinojau, ką darau, kai spausdavau po savimi tokias gėles su švelniais žiedlapiais primenančias mergaites – ne tiktai ją, bet ir tą kitą? Juk turėjau likti tarp tokių pačių, kaip aš, nutukusių, yrančių: tarp tų vaidingų storų bobų su dvokiančiomis pažastimis, tarp kekšių su didelėmis suglebusiomis lytimis. Išbindzinu lauk ant pirštų galiukų, akinamas saulės klibinkščiuoju laiptais žemyn.

Viršutinė virtuvės durų sąvara atidaryta. Kažkokia sena moteris, sulinkusi, bedantė, stovi ir valgo iš ketaus puodo. Mudviejų akys susitinka: ji išsižiojusi suakmenėja, ranka su šaukštu pakimba ore. Ji mane atpažįsta. Kilsteliu ranką ir nusišypsau, – net nuostabu, kaip lengva man nusišypsoti. Šaukštas vėl pajuda, lūpos jį apčiaupia, ji nusuka akis, aš praeinu pro ją, žengiu tolyn.

Šiauriniai vartai uždari, grotos užstumtos. Užkopiu laiptais į sargybos bokštą prie sienos kampo, godžiai žvalgau mylimą peizažą: žalumos juosta palei upę, dabar pilna juodų dėmių, šviesesnė pelkynų žaluma, kur naujos nendrės sparčiai kalasi, akinantis ežero paviršius.

Ir vis dėlto kažkas ne taip. Kiek laiko buvau uždarytas nuo pasaulio, du mėnesius ar dešimt metų? Jauni kviečių daigai laukuose palei sieną jau turėtų būti tvirti ir ūgtelėję iki aštuoniolikos colių. Bet taip nėra: išskyrus vakarinį – drėkinamą – kraštą, regiu tik skurdžius, liguistai geltonus ūglius. Prie ežero – daugybė tuščių plotų, o palei dambą driekiasi pilkų gubų eilė.

Apleisti laukai, saulės paralyžiuota aikštė, tuščios gatvės mano akyse įgauna naują, grėsmingą pavidalą. Žmonės palieka miestą – kaip kitaip tai paaiškinti? – ir garsai, kuriuos girdėjau prieš dvi naktis, matyt, buvo ne atvykimo, o išvykimo garsai! Nuo tos minties man nusmelkia per širdį (iš baimės? iš dėkingumo?). Ir vis dėlto tikriausiai aš klystu: geriau įsižiūrėjęs žemyn, aikštėje matau du berniukus, ramiai žaidžiančius po šilkmedžiais stiklo rutuliukais; ir sprendžiant iš to, ką mačiau smuklėje, gyvenimas eina kaip ėjęs.

Pietvakariniame sargybos bokšte sargybinis sėdi ant aukštos taburetės ir bukai žiūri į dykumą. Prieinu prie jo beveik per žingsnį, tik tada jis mane pastebi ir krūpteli.

– Lipkit žemyn, – sako bespalviu balsu, – čia būti draudžiama.

Niekada nesu jo matęs. Suvokiu, jog nuo tada, kai pabėgau iš savo kalėjimo, nemačiau nė vieno senosios įgulos kareivio. Kodėl aplinkui vien tik svetimi?

– Tu manęs nepažįsti? – klausiu.

– Lipkit žemyn.

– Tuojau, tik turiu vieną labai svarbų klausimą. Supranti, be tavęs, nėra ko paklausti – visi kiti, atrodo, miega arba išvykę. Tu pasakyk man: kas tu toks? Kur visi tie, kuriuos aš pažinojau? Kas nutiko laukuose? Atrodo, kad čia būta potvynio. Tik iš kur tam potvyniui rastis? – Besiklausant mano veblenimo jo akys siaurėja. – Atsiprašau už tokius kvailus klausimus, bet aš sergau karštlige, buvau prirakintas prie lovos, – tokia neįprasta kalbos maniera išeina visai netyčia, – ir šiandien man pirmą kartą leista atsikelti. Todėl aš ir...

– Tėve, jums reikėtų pasisaugoti vidurdienio saulės, – ištaria jis. Jo ausys kyšo iš po kepurės, kuri jam aiškiai per didelė. – Verčiau jau pailsėkite tokiu dienos metu.

– Taip... Gal duotum atsigerti vandens? – Jis paduoda man gertuvę, ir aš geriu drungną vandenį, stengdamasis neišsiduoti, kaip pašėlusiai esu ištroškęs. – Bet pasakyk man, kas nutiko?

– Barbarai. Jie dalį dambos nugriovė ir užtvindė laukus. Niekas jų nematė. Jie atsėlino naktį. O kitą rytą – tarytum antras ežeras. – Jis prisikimšo pypkę ir dabar siūlo man. Mandagiai atsisakau („Aš tik pradėsiu kosėti, o man tai kenkia"). – Taip. Ūkininkai labai nusiminę. Jie sako, kad derlius pragaišo, o sėti iš naujo jau per vėlu.

– Nekas. Vadinas, mūsų laukia sunki žiema. Gausime smarkiai susiveržti diržus.

– Taip, aš jums čia nepavydžiu. Juk barbarai gali ir vėl taip padaryti. Jie gali užtvindyti laukus tiek kartų, kiek panorės.

Mudu aptarinėjame barbarus ir jų klastą. Jie niekada nestoja į kovą atvirai, sako jis, jie pripratę prisėlinti iš užpakalio ir smeigti peiliu į nugarą.

– Ir kodėl jie nepalieka mūsų ramybėje? Juk turi savo teritorijas, argi ne?

Nukreipiu kalbą kitur, prisimenu senas dienas, kai viskas pasienyje buvo ramu. Jis kreipiasi į mane „tėve", rodydamas pagarbą kaip valstietis, ir klauso mano kalbų, kaip klausomasi išprotėjusių senių paistalų, – vis tiek geriau, manyčiau, negu spoksoti kiaurą dieną į tuštumą.

– Klausyk, – sakau, – prieš dvi paras girdėjau jojant raitelius ir pamaniau, kad pargrįžo didžioji ekspedicija.

– Ne, – nusijuokia jis, – tai buvo tik keli vyrai, kuriuos jie sugrąžino. Susodino visus į vieną didelį vežimą. Tikriausiai jį ir girdėjote. Jie apsirgo nuo vandens – niekam tikusio vandens dykumoje, – tad jie juos ir sugrąžino.

– Dabar aišku! Niekaip negalėjau suprasti, kas dedasi. O kaip manai, kada grįš pagrindiniai pulkai?

– Greitai, dabar jau greitai. Ten juk negauni žemės vaisių, ar ne? Dar nesu matęs tokio negyvo krašto.

Nulipu laiptais žemyn. Po mūsų pokalbio jaučiuosi esąs beveik garbus senolis. Keista, jog niekas jo neįspėjo, kad nepražiopsotų skarmalais vilkinčio storo senio! O gal jis buvo patupdytas ten vakar vakare ir su niekuo nepersimetė nė žodžiu? Kas būtų pagalvojęs, kad moku taip sklandžiai meluoti! Jau gerokai po vidurdienio. Mano šešėlis slenka greta manęs lyg rašalo dėmė. Rodos, aš čia vienintelė judanti būtybė tarp tų keturių sienų. Ir mane užplūsta toks džiugesys, kad norisi dainuoti. Pamirštu net skaudančią nugarą.

Atidarau šoninius vartelius ir išeinu. Mano bičiulis sargybos bokšte žvelgia žemyn į mane. Pamojuoju jam, jis irgi pamoja.

– Jums reikės kepurės! – šūkteli.

Paplekšnoju sau per plikę, gūžteliu pečiais, šypsausi. Saulė pliekste plieskia.

Vasariniai kviečiai išties sunaikinti. Šiltas gelsvai rudas purvas čiulpsi man tarp kojų pirštų. Šen bei ten pasitaiko ir balučių. Daug želmenų išplauta su šaknimis. Viskas beviltiškai pagelto. Labiausiai nukentėjo paežerės laukai. Ten viskas išgulė, ir ūkininkai jau pradėjo krauti į krūvas negyvus stiebus, kad sudegintų. Laukai toliau nuo ežero išsidriekę keliais coliais aukščiau, ir tai išgelbėjo juos nuo užtvindymo. Taigi ketvirtį derliaus gal ir pavyks išgelbėti.

Pati damba, neaukšta beveik dviejų mylių ilgio žemių siena, neleidžianti išsilieti ežero vandeniui, kai vasarą jis pakyla iki savo aukščio ribos, jau atstatyta, bet kone visa sudėtinga kanalų ir vartų sistema, skirstanti vandenį po laukus, – visiškai sunaikinta. Užtvanka ir vandens ratas ežero pakrantėje nenukentėjo, bet niekur nematyti arklio, kuris šiaip jau tą ratą suka. Ūkininkų, žinoma, laukia savaitės sunkaus darbo. Ir bet kurią akimirką visas jų triūsas gali nueiti vėjais, jei to užsinorės keli kastuvais apsi-

ginklavę vyrai! Kaip mes galim laimėti tokį karą? Kokia prasmė organizuoti vadovėliuose aprašytas karines operacijas, veržlius puolimus ir baudžiamąsias ekspedicijas toli priešo užnugaryje, jei galime mirtinai nukraujuoti namie?

Renkuosi senąjį kelią, kuris, pasisukiojęs už vakarinės sienos, baigiasi takeliu, vedančiu į smėlio užpustytus griuvėsius. Kažin, ar vaikams vis dar leidžiama čia žaisti, ar tėvai laiko juos namuose, pasakodami apie įdubose tykančius barbarus? Pakeliu akis į bokštą, bet mano bičiulis, regis, nuėjo miegoti.

Viską, ką pernai buvome atkasę, vėl užnešė pustomas smėlis. Tik vienur kitur vis dar kyšo kampiniai stulpai pastatų, kuriuose, reikia manyti, gyveno žmonės. Išduobiu smėlyje duobutę ir atsisėdu pailsėti. Nemanau, kad kas nors ateis čia manęs ieškoti. Galiu sėdėti atsirėmęs į tą seną stulpą su išblukusiais delfinų ir bangų raižiniais, visas nueiti pūslėmis nuo saulės, išdžiūti nuo vėjo, galiausiai mirtinai sušalti nuo speigo, ir niekas čia manęs neras, kol tolimoje ateityje, taikos laikais, oazės vaikai sugrįš į savo žaidimų aikštelę ir užtiks vėjo atidengtus jau nebeatpažįstamais drabužiais vilkinčio andainykščio dykumos gyventojo griaučius.

Pabundu sužvarbęs. Milžiniška raudona saulė kabo vakaruose virš horizonto. Vėjas stiprėja: prie mano šono jau supūstas smėlio kalnelis. Labiausiai mane kankina troškulys. Mano sumanytas planas praleisti čia naktį tarp šmėklų, drebant iš šalčio, laukiant, kol iš tamsos išsiskirs pažįstamos sienos ir medžių viršūnės, – niekam tikęs. Už tų sienų manęs laukia tik badas. Sprukdamas kaip pelė iš vienos landos į kitą, aš net nebeatrodysiu nekaltas. Kodėl turėčiau atlikti savo priešų darbą, užuot palikęs jį jiems? Jeigu jie nori pralieti mano kraują, tegu bent bus dėl to kalti. Niauri praėjusios dienos baimė apmalšo. Gal šitas pabėgimas buvo ne bergždžias, jei aš atgausiu nors truputį pasipiktinimo.

Garsiai beldžiu į kareivinių vartus.

– Na, ar nematot, kas atėjo? Jau prisivaikščiojau, dabar įleiskit mane atgal!

Kažkas pribėga prie vartų: blausioje šviesoje pro grotas spitrijam vienas į kitą: tai tas pats vyras, kuris buvo paskirtas man prižiūrėti.

– Tyliau! – pašnibždomis iškošia jis pro dantis ir atitraukia velkes.

Jam už nugaros girdėti kuždesys, renkasi žmonės.

Jis čiumpa mane už rankos, skubinai veda per kiemą.

– Kas čia? – klausia kažkas.

Man magėte maga atsakyti, išsitraukti raktą ir pamojuoti juo, bet staiga dingteli, kad tai būtų neapdairu. Todėl laukiu prie savo buvusių durų, kol prižiūrėtojas jas atrakina, įstumia mane vidun, įeina pats ir užrakina duris iš vidaus. Kupinas įniršio jo balsas tamsoje atsklinda iki manęs:

– Įsidėmėk: tik prasitark kam nors, kad buvai išėjęs, ir nagus nusigrauši! Supratai? Sumokėsi man už tai! Tylėk! Jeigu kas nors paklaus apie šį vakarą, pasakyk, kad buvau išvedęs tave pasivaikščioti, daugiau – nė žodžio. Supratai?

Nustumiu jo pirštus nuo savo žasto ir pamažu atsitraukiu.

– Matai, kaip man būtų buvę lengva pabėgti ir susirasti prieglobstį pas barbarus, – murmu. – Kaip tau atrodo, kurio galo aš sugrįžau? Tu – tik paprastas kareivis, tavo darbas – paklusti įsakymams. O vis dėlto pagalvok apie tai, ką tau pasakiau. – Jis suspaudžia man riešą, aš vėl atgniaužiu jo pirštus. – Pagalvok, kodėl sugrįžau ir kas būtų buvę, jeigu nebūčiau to padaręs. Juk nesulauksi užuojautos iš vyrų violetiškai mėlynomis uniformo-

mis, esu tikras, kad tai žinai. Tad pagalvok, kas gali atsitikti, jeigu vėl pabėgsiu. – Dabar jau aš spaudžiu jam žastą. – Bet nebijok, neišplepėsiu: gali papasakoti ką tik nori, ir aš patvirtinsiu. Žinau, ką reiškia bijoti. – Stoja ilga įtartina tyla. – Žinai, ko noriu užvis labiausiai? – klausiu. – Pavalgyti ir atsigerti. Mirštu iš bado, visą dieną burnoj nieko neturėjau.

Taigi ir vėl viskas kaip anksčiau. Absurdiškas įkalinimas tęsiasi. Diena iš dienos guliu aukštielninkas ir žvelgiu į šviesos stulpą viršuje, kuris darosi čia ryškesnis, čia blankesnis. Klausausi, kaip tolumoje barkši mūrininkų mentelės, kaip už sienos kaukši dailidžių plaktukai. Valgau, geriu ir, kaip bet kuris kitas, laukiu.

* * *

Iš pradžių iš toli atsklinda muškietų šūviai, menki, kaip orinio pistoleto. Paskui iš arčiau, tiesiog nuo pylimo, – atsakomieji šūviai. Kareivinių kieme pasigirsta paniškai lakstančių žmonių žingsniai. Kažkas šaukia:

– Barbarai!

Bet aš manau, kad jis klysta. Visą tą klegesį nustelbia didžiojo varpo dūžiai.

Prispaudęs ausį prie durų plyšio, stengiuosi suprasti, kas dedasi.

Klegesys aikštėje virsta nepaliaujamu gaudesiu, kur jau nebeįmanoma išskirti jokio atskiro balso. Tikriausiai visas miestas išgarmėjo sveikinti kariuomenės, tūkstančiai džiūgaujančių sielų. Muškietų salvės netyla. Paskui kauksmų tenoras darosi vis skvarbesnis, jaudresnis. Pro jį nežymiai prasiskverbia variniai trimitų paringavimai.

Pagunda pernelyg didelė. O ką gi aš prarasiu? Atrakinu duris. Prisimerkęs ir dengdamas akis nuo akinančios šviesos pereinu per kiemą, išeinu pro vartus ir įsilieju į paskutines minios gretas. Muškietų salvės ir katučių griausmas nesiliauja. Juodai vilkinti senutė greta čiumpa man už alkūnės, kad neprarastų pusiausvyros, ir pasistiebia.

– Ar jūs ką nors matote? – klausia.

– Taip, matau raitus vyrus, – atsakau, bet ji nesiklauso.

Matau raitelių kavalkadą: jie įjoja pro vartus su besiplaikstančiomis vėliavomis, prijoję aikštės vidurį nusėda nuo arklių. Aikštė skendi dulkių debesyje, bet aš matau, kad jie šypsosi ir juokiasi: vienas joja pergalingai iškėlęs rankas, kitas mojuoja gėlių girlianda. Jie artinasi iš lėto, nes žmonės grūdasi, stengdamiesi juos paliesti, mėto gėles, iškėlę rankas virš galvos iš džiaugsmo ploja katučių, sukasi vijurku nesitverdami džiaugsmu. Vaikai neria pro mane sprausdamiesi tarp suaugusiųjų kojų, kad tik atsidurtų arčiau didvyrių. Salvės nepaliaujamai liejasi nuo pylimo, užtvindyto džiūgaujančios minios.

Dalis raitelių tebesėdi ant arklių. Vedami jauno kapralo rūsčiu veidu, nešančio žalią ir auksinę bataliono vėliavą, jie skinasi kelią pro kūnų grūstį į tolimąjį aikštės galą, tada pradeda sukti ratą aplink aikštę, o minia iš lėto linguoja raiteliams įkandin. Tarsi liepsna nuo vieno žmogaus prie kito lekia tas žodis: *Barbarai!*

Vėliavnešio žirgą veda kareivis, mojuojantis sunkia lazda, kad praskirtų minią. Paskui jį kitas raitelis tempia virvę: jos gale, pririšti vienas prie kito už kaklų, vorele eina vyrai, barbarai, – jie visai nuogi, delnus laiko keistai prispaudę prie veidų, sakytum visus lig vieno kankintų dantų skausmas. Iš pradžių mane stebina jų poza, tas stropus tipenimas paskui savo vadą, paskui akys pagauna metalo blyksnį, ir viskas kaipmat aišku. Pro skylutes, išdurtas jų

delnuose ir skruostuose, pervertas paprasčiausias vielos žiedas. „Iš karto tampa romūs kaip ėriukai, – prisimenu sakant kareivį, kartą mačiusį tą triuką. – Jie galvoja tik apie viena, kaip nekrutėti." Man darosi negera. Geriau jau nebūčiau išėjęs iš savo vienutės.

Mikliai atgręžiu nugarą, kad manęs nepastebėtų tiedu, kurie drauge su raitu eskortu joja procesijos gale: vienplaukis jaunas kapitonas, kuriam tai pirmoji pergalė, o greta jo, sulysęs ir įdegęs per šios kampanijos mėnesius, slaptosios policijos pulkininkas Džolas.

Garbės ratas apsuktas, visi turėjo laimės pamatyti tuos dvylika vargšų belaisvių, įrodyti savo vaikams, kad barbarai – ne pramanas. Pasiglemžusi ir mane prieš mano valią, minia jau slenka prie didžiųjų vartų, bet kelią jai užstoja pusračiu stovintys kareiviai, ir spaudžiama iš priekio ir iš užpakalio minia nebegali pajudėti.

– Kas nutiko? – klausiu kaimyno.

– Nežinau, – atsako jis. – Bet padėkit man jį pakelti. – Aš padedu jam užsisodinti ant pečių vaiką, kurį jis nešė ant rankų. – Ar matai ką? – klausia jis vaiko.

– Taip.

– Ką jie daro?

– Jie liepia tiems barbarams klauptis ant kelių. Ką jie su jais darys?

– Nežinau. Palaukim ir pamatysim.

Pamažu, titaniškai sutelkęs visas jėgas, apsisuku ir stengiuosi išsigauti iš grūsties.

– Atsiprašau... atsiprašau, – kartoju, – tas karštis... aš neištversiu... – Ir pirmą kartą pamatau, kaip galvos gręžiasi į mano pusę, kaip į mane rodoma pirštais.

Privalau grįžti į savo vienutę. Nors tuo nieko neįrodysiu ir mano poelgis nebus net pastebėtas, dėl savęs paties, kad likčiau sąžiningas, turiu sugrįžti į tą vėsią tamsą, užvert duris, pasukti

jose raktą, liept sau nebegirdėti tos patriotinės kraujotroškos garsų, sučiaupti lūpas ir niekada nebeištart nė žodžio. Kas žino, gal aš neteisus savo bendrapiliečių atžvilgiu, gal kaip tik šią akimirką batsiuvys sėdi namie ir tuksi plaktuku į kurpalį, niūniuoja sau po nosimi, kad negirdėtų riksmų aikštėje, gal yra tokių namų šeimininkių, kurios virtuvėje lukštena žirnius ir pasakoja pasakas nenuoramoms vaikams, kad juos kuo nors užimtų, gal yra ūkininkų, kurie toliau ramiai sau taiso išardytus kanalus. Jeigu mieste esama tokių draugų, kaip gaila, kad aš jų nepažįstu! Bet man, dabar žirgliojančiam nuo minios tolyn, užvis svarbiausia neužsikrėsti ta netrukus įvyksiančia baisybe ir neapsinuodyti bejėge jos vykdytojų neapykanta. Belaisvių išgelbėti negaliu, tad privalau išsigelbėti pats. Tegu bent jau bus žinoma, jei, aišku, tai taps žinoma, jei kam nors tolimoje ateityje kils noras suprasti mūsų laikus, kad šiame toliausiame šviesos Imperijos pasienio poste gyveno toks žmogus, kuris širdyje nebuvo barbaras.

Praeinu pro kareivinių vartus ir įžengiu į savo kalėjimo kiemą. Prie latako kiemo vidury paimu tuščią kibirą ir jį pripildau. Atkišęs kibirą į priekį, laistydamas vandenį vėl prisiartinu iš galo prie minios. „Atsiprašau“, – sakau ir stumiuosi į priekį. Žmonės keikia mane, praleidžia, kibiras pakrypsta, vanduo liejasi, aš braunuos priekin pro minią ir staiga atsiduriu pačioje pirmoje eilėje, čia pat už nugarų kareiviams, kurie laiko juos vieną nuo kito atskiriančias lazdas, neprileisdami minios prie arenos, kur bus vaidinamas pamokomas spektaklis.

Keturi belaisviai klūpo ant žemės. Kiti aštuoni, vis dar surišti draugėn, tupi sienos šešėlyje ir prispaudę prie skruostų delnus stebi, kas gi čia dedasi.

Klūpantys belaisviai visi drauge palinksta virš ilgo sunkaus rąsto. Virvė nuo vielos žiedo pirmojo belaisvio burnoje nutįsta žemyn po rąstu, paskui aukštyn į kito belaisvio žiedą, tada vėl

po rąstu ir vėl aukštyn į trečią žiedą, vėl žemyn po rąstu ir vėl aukštyn į ketvirtą žiedą. Mano stebimas kareivis pamažu vis smarkiau įtempia virvę, ir belaisviai lenkiasi vis žemiau, kol galiausiai įsiremia veidais į rąstą. Vienas iš skausmo trauko pečiais, dejuoja. Kiti tyli, visas mintis sutelkę į virvę: judėti tolygiai su ja ir neleisti vielai perplėšti skruosto.

Kareiviui vadovauja, iš lengvo pamodamas ranka, pulkininkas Džolas. Nors aš tik vienas iš daugybės toje daugiatūkstantinėje minioje, nors pulkininko Džolo akys kaip visada uždengtos juodo stiklo skrituliukais, taip įdėmiai į jį žiūriu ir klausimas taip nušvietė mano veidą, jog iš karto pajuntu, kad Džolas mane pastebėjo.

Aiškiai girdžiu ištartą man už nugaros žodį *teisėjas*. Ar taip tik atrodo, ar iš tikrųjų žmonės pradeda iš lėto nuo manęs trauktis?

Pulkininkas eina prie belaisvių. Pasilenkdamas prie kiekvieno iš jų, jis įtrina jam į pliką nugarą žemių saują ir anglimi parašo žodį. Skaitau tuos žodžius aukštyn kojom: PRIEŠAS... PRIEŠAS... PRIEŠAS... PRIEŠAS. Džolas žengia atgal, susideda rankas ant krūtinės. Mudu žvelgiame vienas į kitą ne daugiau nei dvidešimties žingsnių atstumu.

Paskui prasideda pėrimas. Bizūnus kareiviams atstoja tvirti žali nendrių stiebai, kuriais jie garsiai plekšnoja kaip žlugto kultuvėmis, palikdami belaisviams ant nugarų ir strėnų raudonus rumbus. Belaisviai labai atsargiai tiesia sulenktas kojas, galiausiai išsipleikia kniūbsti, išskyrus tą, kuris dejavo ir dabar aikčioja sulig kiekvienu kirčiu.

Juoda anglis ir rudos žemės išsklinda, sumišusios su prakaitu ir krauju. Kaip suprantu, to žaidimo prasmė – mušti tol, kol užrašas ir žemės visiškai nusiplaus nuo nugaros.

Nenuleidžiu akių nuo veido mažos mergytės, kuri stovi pirmoje minios eilėje, įsitvėrusi į motinos sijoną. Išpūtusi akis, į burną įsikišusi nykštį, nuščiuvusi ir išsigandusi, ji smalsiai,

neatitraukdama akių, žiūri, kaip daužomi tie dideli nuogi vyrai. Visuose veiduose aplink save, net tuose, kurie šypsosi, regiu tą pačią išraišką: ne neapykantą, ne kraujo troškulį, o tokį didžiulį smalsumą, kad jis ištraukė jiems iš kūnų visus syvus, palikdamas gyvas tik akis, tą naujo, nepasotinamo alkio organą.

Kareiviai, atliekantys egzekuciją, jau pavargo. Vienas jų stovi, įsisprendęs į klubus, sunkiai alsuoja, šypsosi, moja miniai.

Pulkininkas Džolas kažką pasako: visi keturi liaujasi triūsę ir, siūlydami savo lazdas žiūrovams, žengia jų link.

Kažkokią merginą, kikenančią, slepiančią veidą, draugai išstumia į priekį.

– Eik, eik, nebijok! – ragina jie. Kareivis įbruka jai į ranką lazdą ir veda prie belaisvių. Ji sustoja sutrikusi, susigėdusi, vis dar viena ranka prisidengusi veidą. Iš visų pusių ant jos pilasi šauksmai, nešvankūs patarimai. Ji užsimoja, energingai tvoja belaisviui per strėnas, numeta lazdą ir, lydima katučių griausmo, nubėga ten, kur saugiau.

Prasideda grumtynės dėl lazdų, kareiviams sunkiai sekasi palaikyti tvarką, aš jau nebematau ant žemės gulinčių belaisvių, nes žmonės braunasi į priekį užsiimti eilės arba tiesiog iš arčiau pasižiūrėti į egzekuciją. Visų pamirštas stoviu su kibiru tarpukojy.

Paskui pėrimas baigiasi, kareiviai vėl tampa kareiviais, minia atsitraukia atgal, arena atkurta, nors ir siauresnė nei anksčiau.

Iškėlęs virš galvos ir rodydamas miniai, pulkininkas Džolas laiko plaktuką, paprasčiausią keturių svarų plaktuką, naudojamą palapinių smaigams kalti. Mudviejų žvilgsniai ir vėl susitinka. Klegesys nuščiūva.

– *Ne!* – išgirstu pirmą žodį, išsprūdusį man iš burnos, kimų, negarsų. Paskui ir vėl: – *Ne!* – Šįkart tas žodis išsiveržia iš krūtinės kaip varpo dūžis. Kareivis, užstojęs man kelią, klupdamas traukiasi į šalį. Aš, jau arenoje, pakėlęs rankas tildau minią: – *Ne! Ne! Ne!*

Kai pasisuku į pulkininką Džolą, jis stovi per penkis žingsnius nuo manęs, sudėjęs rankas ant krūtinės. Duriu į jį pirštu.

– *Jūs!* – šaukiu. Dabar jau pasakysiu viską. Tebūnie jis tas, ant kurio išliesiu pyktį. – Jūs tvirkinate šituos žmones!

Jis nė nemirkteli ir nieko neatsako.

– *Jūs!* – Mano ranka nutaikyta į jį kaip ginklas. Mano balsas užlieja aikštę. Aplinkui – mirtina tyla, arba aš taip apniktas įtūžio, kad nieko negirdžiu.

Kažkas man trenkia iš užpakalio. Sudrimbu ant žemės, gaudau orą, juntu, kaip būtasis skausmas tvilko nugarą. Iš viršaus ant manęs leidžiasi lazda. Atkišu ranką jai atremti ir delnu pajuntu deginantį skausmą.

Dabar svarbiausia – atsistoti, kad ir kaip tai sunku dėl skausmo. Atsistoju ir išvystu, kas gi mane talžo. Tai tas kresnas vyriškis su seržanto antsiuvais, kuris padėjo kareiviams perti belaisvius. Jis stovi sulenkęs kojas per kelius, išplėtęs šnerves, jau vėl užsimojęs lazda.

– Palaukit! – žiopteliu atkišdamas į priekį ranką. – Rodos, jūs jau sulaužėt ją!

Jis kerta, aš atremiu kirtį žastu. Slepiu skaudančią ranką, nuleidžiu galvą, palinkdamas į priekį mėginu į jį įsitverti. Kirčiai pilasi ant galvos ir pečių. Nesvarbu: man reikia tik kelių akimirkų, kad baigčiau pasakyti tai, ką pradėjau. Čiumpu jį už munduro ir prisitraukiu prie savęs. Jis priešinasi, bet mušti manęs lazda nebegali; aš vėl šaukiu, ir mano šauksmas aidi jam virš galvos.

– Tik jau ne šituo! – šaukiu. Plaktukas ramiai guli sukryžiuotose ant krūtinės pulkininko Džolo rankose. – Juk jūs netrenktumėte plaktuku net gyvuliui. Net gyvuliui! – Pagautas siaubingo įsiūčio, pasisuku į seržantą ir nusviedžiu jį nuo savęs. Mane užplūdo dieviškos jėgos. Netrukus jos išseks: tegu nors tą akimirką, kol jų turiu, panaudosiu jas deramai! – Žiūrėkite! – šaukiu. Rodau į

keturis belaisvius, kurie klusniai guli ant žemės, prispaudę lūpas prie rąsto, delnais it beždžionės letenomis susiėmę veidus, jie nenutuokia apie tą plaktuką, nežino, kas dedas jiems už nugarų, jiems palengvėjo, kad tas užgaulus žodis jau išmuštas jiems iš nugarų, jie tikisi, kad egzekucija tuo baigėsi. Pakeliu savo sulaužytą ranką į dangų. – Paklausykit! – šaukiu. – Mes – didysis kūrinijos stebuklas! Bet yra smūgių, nuo kurių stebuklingas mūsų kūnas atsikurti nebegali! Kaip...! – Pristingu žodžių. – Pažvelkit į tuos žmones! – pradedu šaukti vėl. – Jie juk – *žmonės*! – Tie iš minios, kurie gali, tiesia kaklus pažvelgti į belaisvius ir net į muses, jau tupiančias ant kruvinų jų randų.

Išgirstu artėjant smūgį, pasisuku ton pusėn. Smūgis pataiko man į veidą. „Aš apakau", – pamanau sverdėdamas staiga mane apgaubusioje tamsoje. Ryju kraują, kažkas it koks pražydęs žiedas pakutena veidą: iš pradžių rausvai, šiltai, paskui tai virsta deginančiu skausmu. Slepiu veidą delnuose ir trypinėju vietoje ratu, kad nesurikčiau, kad nepargriūčiau.

Ką ketinau sakyti toliau, nebeprisimenu. Kūrinijos stebuklas – stengiuosi įsikibti į tą mintį, bet ji išsprūsta kaip dūmų sruoga. Staiga man dingteli, kad mes traiškome kojomis vabzdžius: vabalus, kirminus, tarakonus, skruzdėles, o jie, kiekvienas savaip, juk irgi kūrinijos stebuklas.

Atitraukiu pirštus nuo akių, ir vėl išnyra pilkas ašarose plūduriuojantis pasaulis. Mane užlieja toks begalinis dėkingumas, kad nebejaučiu skausmo. Kai du kareiviai velka mane pro šnibždančią minią atgal į vienutę, net nustembu suvokęs, kad šypsausi.

Ta šypsena, tas džiaugsmo pliūpsnis palieka po savęs kažkokį nerimą. Žinau, kad jie suklydo taip manęs nepaisydami. Juk aš – ne oratorius. Ką gi būčiau pasakęs, jeigu jie būtų leidę man kalbėti? Kad geriau jau nužudyti žmogų mūšyje negu sutraiš-

kyti jam kojas plaktuku? Kad kai merginai leidžiama išplakti vyrą – gėda visiems? Ir kad žiaurumo reginiai ištvirkina nekaltųjų širdis? Išties, tie žodžiai, kurių jie nebeleido man ištarti, galėjo nuskambėti apgailėtinai ir vargu ar būtų sukurstę minią. Ir apskritai, ar aš stengiuosi apginti ką nors daugiau nei seną principą – garbingai elgtis su priešo belaisviais, ar priešinuosi kam nors daugiau nei tam naujam pažeminimo mokslui, leidžiančiam žudyti parklupdytus žmones, prieš tai išniekintus ir pažemintus savo pačių akyse? Ar aš būčiau drįsęs, atsigręžęs į minią, pareikalauti teisingumo tiems juokingiems belaisviams barbarams su iškeltais į viršų užpakaliais? *Teisingumas*: tiktai ištark tą žodį, ir kuo visa tai baigsis? Lengviau jau sušukti: *Ne!* Lengviau jau būti sumuštam ir virsti kankiniu. Lengviau jau padėt ant trinkos galvą nei ginti barbarus teisingumo vardan: juk tokie samprotavimai piršų tik vieną išeitį – sudėti ginklus ir atverti miesto vartus tiems žmonėms, kurių žemę išniekinom. Senas teisėjas, įstatymo viršenybės gynėjas, savotiškas Valstybės priešas, užpultas ir įkalintas, nepalaužiamai dorovingas, irgi patiria abejonių.

Mano nosis sulaužyta, žinau, ko gero, sulaužytas ir skruostikaulis, ten, kur lazda prakirto skruostą iki kaulo. Kairė akis ištino, ir aš ja nebematau.

Nutirpęs veidas pamažėle atgauna jautrumą, skausmas kartojasi spazmais kas porą minučių, jis toks stiprus, kad man sunku ramiai gulėti. Kai jis pasiekia aukščiausią tašką, lakstau po kambarį delnais susiėmęs veidą, inkšdamas kaip šuo; palaimingomis akimirkomis, kai jis trumpam atlėgsta, giliai kvėpuoju, kad susiimčiau, kad nepradėčiau gėdingai rėkti. Rodos, girdžiu, kaip minios šurmulio bangos aikštėje čia pakyla, čia nuščiūva, nors gal man tik gaudžia ausyse.

Įprastu laiku atnešama vakarienė, bet valgyti aš negaliu. Negaliu išbūt ramiai, turiu žingsniuoti pirmyn atgal arba linguoti į šonus, kad nerėkčiau, neplėščiau nuo savęs drabužių, nesuleisčiau nagų į kūną ir nedaryčiau viso to, ką daro žmonės, kai nebeištveria. Verkiu, jaučiu, kaip ašaros gildo atviras žaizdas. Vis niūniuoju ir niūniuoju seną dainą apie raitelį ir kadagio krūmą, kabindamasis į prisimintus žodžius net tada, kai jie nebeturi jokios prasmės. Skaičiuoju: vienas, du, trys... Jeigu ištversi naktį, tai bus didžiulė pergalė, sakau sau.

Paryčiais, kai man taip svaigsta galva iš nuovargio, kad svirduliuoju, galiausiai pasiduodu ir kūkčioju kaip vaikas: sėdžiu kampe atsikolęs į sieną ir verkiu, ašaros rieda iš akių be perstojo. Skausmas tvinkčioja, paklusdamas savo paties ciklui, o aš vis verkiu ir verkiu. Staiga, kaip perkūnas iš giedro dangaus, užgriūna miegas. Nustembu, kai atsipeikėju blausioje pilkoje dienos šviesoje, susmukęs kampe, visiškai nesuvokiantis, kiek laiko praėjo. Nors skausmo tvinksniai nesiliauja, suvokiu, kad galiu jį ištverti, jei nejudu. Jis nebėra svetimkūnis. Ko gero, netrukus jis taps tokia pačia mano dalim, kaip ir kvėpavimas.

Tad ramiai atsigulu prie sienos, pasikišęs po pažastim skaudančią ranką, kad būtų patogiau, ir vėl nugrimztu į miegus, į tą vaizdų verpetą, kur aš ieškau tik vieno konkretaus vaizdo, stumdamas šalin visus kitus, lekiančius į mane kaip lapai. Aš ieškau tos mergaitės vaizdo. Ji klūpo, atsukusi man nugarą, priešais tą sniego ar smėlio pilį, kurią pastatė. Vilki ilga tamsiai mėlyna suknele. Priartėjęs prie jos matau, kad ji krapšto kažką iš pačių tos pilies vidurių.

Ji pajunta mane, atsigręžia. Apsirikau – ji pastatė ne pilį, o molinę krosnį. Dūmas rūksta iš jos angos užpakalyje. Mergaitė tiesia į mane rankas ir siūlo man kažkokį beformį gumulą, o aš

nenoromis stengiuosi įžvelgt pro rūką, kas tai. Nors ir papurtau galvą, rūkas neišsisklaido.

Jai ant galvos – apskrita auksu siuvinėta kepuraitė. Plaukai supinti į storą kasą, gulinčią ant pečių: į kasą įpintas aukso siūlas. „Kodėl tu taip pasipuošei? – noriu paklausti. – Dar nesu matęs tavęs tokios gražios." Ji man šypsosi: kokie gražūs jos dantys, kaip švyti tamsiai juodos akys! Dabar matau, kad ji man duoda duonos kepalą, dar karštą, su garuojančia kieta sutrūkinėjusia pluta. Mane užlieja dėkingumas. „Tu dar tik vaikas, kurgi išmokai taip puikiai kepti duoną dykumoje?" – noriu paklausti. Praskečiu rankas, kad ją apglėbčiau, ir nubudęs pajuntu, kaip ašaros nutvilko žaizdą ant mano skruosto. Ir nors vėl iškart įsiropščiu atgal į miego irštvą, nepajėgiu sugrįžti į tą sapną ar pajusti duonos, nuo kurios burnoje prisirinko seilių, skonio.

* * *

Mano kabinete prie rašomojo stalo sėdi pulkininkas Džolas. Kabinete neliko nei knygų, nei bylų, jis tuštut tuštutėlis, išskyrus vazą su ką tik nuskintomis gėlėmis.

Tasai gražuolis viršila, kurio vardo aš nežinau, užkelia ant stalo kedrinę skrynutę ir pasitraukia.

Pažvelgęs į gulinčius priešais jį popierius, pulkininkas prabyla:

– Tarp daiktų, rastų jūsų bute, buvo šita medinė skrynutė. Norėčiau, kad jūs ją atidžiai apžiūrėtumėte. Jos turinys – neįprastas. Joje kokie trys šimtai baltosios tuopos skalų, kiekviena maždaug aštuonių colių ilgio ir dviejų colių pločio, didžiuma jų perrišta virvelėmis. Medis sausas ir trupa. Vienos virvelės – naujos, kitos – tokios senos, kad jau sutrūnijo.

Atpalaidavus virvelę, skalos prasiskleidžia į dvi puseles glotniais vidiniais paviršiais. Paviršiai išmarginti nežinomu raštu.

Manau, sutiksite su tokiu aprašymu.

Aš nenuleidžiu žvilgsnio nuo juodų stiklų ant jo akių. Jis kalba toliau:

– Logiška išvada būtų, kad tos medinės skalos – tai pranešimai, kuriais jūs keitėtės su kitais asmenimis mūsų dar nenustatytu metu. Jums lieka paaiškinti, kas tuose pranešimuose parašyta ir kas yra tie asmenys, iš kurių gavote tuos pranešimus.

Jis išima skalą iš skrynutės ir sprigteli ją per poliruotą stalo paviršių link manęs.

Žiūriu į ženklų eilutes, išvedžiotas senų seniausiai mirusio nežinomo žmogaus. Net nenutuokiu, kaip skaityti: iš dešinės į kairę ar iš kairės į dešinę. Per ilgus vakarus, kuriuos praleisdavau tyrinėdamas kolekciją, tame rašte išskyriau daugiau kaip keturis šimtus nesikartojančių ženklų, gal net keturis šimtus penkiasdešimt. Neturiu nė menkiausio supratimo, ką jie galėtų reikšti. Ar kiekvienas jų reiškia kokį nors daiktą: apskritimas – saulę, trikampis – moterį, banga – ežerą? O gal apskritimas reiškia tiesiog apskritimą, trikampis – trikampį, banga – bangą? Ar kiekvienas ženklas rodo skirtingą liežuvio, lūpų, gerklės, plaučių padėtį, būtiną ištarti įvairiems neįsivaizduojamiems išnykusios barbarų kalbos garsams? O gal tie mano keturi šimtai ženklų – tik perrašinėtojo pagražinti rašmenys, kurių tėra dvidešimt ar trisdešimt, ir aš nematau primityvių jų pavidalų tik per savo kvailumą?

– Jis siunčia sveikinimus savo dukrai, – sakau. Ir su nuostaba išgirstu kimų, sniaukrojantį savo paties balsą. Mano pirštas braukia per ženklus iš dešinės į kairę. – Kurios jis sakosi seniai nematęs. Jis viliasi, kad ji gyva ir sveika. Jis viliasi, kad avys atsivedė daug ėriukų. Jis turįs jai dovaną, sako, kurią įteiks, kai jiedu

vėl susitiks. Tikina, kad myli ją. Jo rašysena sunkiai išskaitoma. Gal pasirašė tiesiog „Tavo tėvas", bet tai gali būti ir kas nors kita, pavyzdžiui, vardas.

Kišu ranką į skrynutę, ištraukiu kitą skalą. Viršila, sėdintis už Džolo su atversta užrašų knygute ant kelių, įdėmiai žvelgia į mane, jau palenkęs virš popieriaus pieštuką.

– O šitoje skaloje parašyta, – sakau: – „Apgailestauju, bet turiu pranešti blogą žinią. Atėjo kareiviai ir išsivedė tavo brolį. Kasdien einu į fortą prašyti, kad jį paleistų. Sėdžiu ant žemės apnuoginęs galvą. Vakar jie pirmąsyk atsiuntė žmogų su manim pakalbėti. Jis sako, kad tavo brolio čia nebėra. Jis sako, kad jį išsiuntė. „Kur?" – paklausiau, bet jis neatsakė. Motinai nieko nesakyk, tik melskis kartu su manim, kad brolis būtų išgelbėtas."

O dabar pažiūrėkim, kas parašyta šitoje skaloje. – Pieštukas vis dar pakibęs virš popieriaus, viršila nieko neužrašė, jis net nekrustelėjo. – „Vakar nuėjome pasiimti tavo brolio. Mus nuvedė į kambarį, kur jis gulėjo ant stalo, užsiūtas į paklodę. – Džolas iš lėto atsilošia. Viršila užverčia užrašų knygutę ir kilsteli nuo kėdės, bet Džolas jį sulaiko rankos mostu. – Jie norėjo, kad paimčiau jį tokį, bet aš pareikalavau, kad man leistų iš pradžių jį apžiūrėti. „Kas, jeigu jūs atiduodate man ne tuos palaikus? – paklausiau. – Pas jus čia tiek daug lavonų, šaunių jaunuolių lavonų." Taigi praskyriau paklodę ir pamačiau, kad tai iš tikrųjų tavo brolis. Abiejų akių vokai buvo užsiūti. „Kodėl jūs tai padarėte?" – paklausiau. „Toks mūsų paprotys", – atsakė jis. Aš plačiai praplėšiau paklodę ir pamačiau mėlynes ant viso kūno, pamačiau, kad jo pėdos ištinusios ir sulaužytos. „Kas jam nutiko?" – paklausiau. „Nežinau, – atsakė vyras. – Čia nieko neparašyta. Jei turi klausimų, eik pas seržantą, bet jis labai užsiėmęs." Gavome palaidoti tavo brolį čia pat, už tvirtovės, nes kūnas jau

buvo pradėjęs švinkti. Papasakok viską motinai ir pasistenk ją paguosti."

O dabar pažiūrėkim, kas parašyta štai šitoje skaloje. Matote, čia tik vienas ženklas. Tai barbarų ženklas, reiškiantis karą, bet jis turi ir kitų reikšmių. Jis gali reikšti *kerštą*, o jeigu apversi jį aukštyn kojom štai taip, gali reikšti *teisingumą*. Neįmanoma pasakyti, kuria reikšme jis pavartotas. Barbarai – gudri liaudis.

Panašiai ir su kitomis skalomis. – Kišu sveikąją ranką į skrynelę ir maišau. – Visos jos sukuria alegoriją. Gali skaityti jas, kaip nori. Be to, kiekviena atskira skala gali būti perskaityta įvairiais būdais. Visos drauge jos gali būti skaitomos kaip namų knyga, bet sykiu ir kaip karo planas, arba galima jas paversti šonu ir skaityti kaip paskutinių Imperijos metų istoriją, turiu galvoje, senosios Imperijos. Mokslininkai nesutaria dėl to, kaip reikėtų aiškinti šitas senovės barbarų relikvijas. Panašių į šitą alegorinių rinkinių galima rasti užkastų visoje dykumoje. Šitą radau mažiau nei už trijų mylių nuo čia kažkokio visuomeninio pastato griuvėsiuose. Kapavietės irgi tinkama vieta jų ieškoti, nors ne visada lengva pasakyti, kur yra barbarų palaidojimo vietos. Rekomenduojama kasti kur papuola: galimas daiktas, kad tiesiog po kojomis aptiksi audinių skiaučių, šukių, palaikų liekanų. Neužmirškim ir oro: oras pilnas dejonių ir šauksmų. Jie niekad neišnyksta: jei klausysi įdėmiai, užjaučiančia ausim, išgirsi juos, amžinai aidinčius padebesiuose. Geriausiai jie girdėti naktį: kartais, kai negalit užmigti, taip atsitinka todėl, kad jūsų ausis pasiekė mirusiųjų šauksmai, kurie, kaip ir jų rašmenys, gali būti aiškinami įvairiai.

Ačiū. Aš baigiau versti.

Visa šitai sakydamas nė valandėlei nenuleidau akių nuo Džolo. Jis sėdėjo nekrusteldamas, išskyrus tą akimirką, kai sulaikė už

rankovės pavaldinį, šokusį skelti man antausio, kada paminėjau Imperiją.

Tegu tik prisiartina – trenksiu iš visų jėgų, kiek tik jų turiu. Neketinu keliauti į kapus, nepalikęs jiems žymės. Pulkininkas prabyla:

– Jūs neįsivaizduojate, kaip jūsų elgesys mus vargina. Iš visų pasienio pareigūnų tik jūs vienintelis atsisakėte beatodairiškai bendradarbiauti su mumis. Atvirai kalbant, šitos skalos manęs visai nedomina. – Jis mosteli ranka į išmėtytas ant stalo skalas. – Jos labai panašios į lošimo žetonus. Žinau, kad kitos pasienio gentys lošia skalomis.

Prašau pamąstyti blaiviai: kokia ateitis jūsų laukia? Jums negalima leisti pasilikti savo poste. Jūs galutinai suteršėte savo reputaciją. Net jeigu ir nebūsite patrauktas baudžiamojon atsakomybėn...

– O aš noriu būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn! – šaukiu. – Kada jūs tai padarysite? Kada jūs vesite mane į teismą? Kada turėsiu progą apsiginti? – Aš įtūžęs. Mikčiojimo, kuris buvo apnikęs mane priešais minią, neliko nė padujų. Jeigu dabar galėčiau stoti prieš tuos žmones viešai, sąžiningame teisme, rasčiau reikiamus žodžius jiems sugėdinti. Kad tik turėčiau sveikatos ir jėgų: jaučiu, kaip tie liepsningi žodžiai tvenkiasi mano krūtinėje. Tačiau jie nė už ką neleis kalbėti teisme žmogui, kol jis pakankamai sveikas ir stiprus, kad juos nugalėtų. Jie laikys mane tamsiojoje tol, kol pavirsiu niekus veblenančiu silpnapročiu, savo paties šmėkla, o tada jau nuvilks į uždarą teismą ir per penkias minutes įvykdys formalumus, kurie juos taip vargina.

– Kaip žinote, kol neatšaukta ypatingoji padėtis, – sako pulkininkas Džolas, – civiliai yra nušalinti nuo teisingumo vykdymo, jį vykdo Trečiasis skyrius. – Jis atsidūsta. – Teisėjau, jūs, rodos,

manote, kad mes nedrįstame jūsų teisti, nes bijome jūsų populiarumo šiame mieste. Bet, manau, jūs nesuvokiate, kiek praradote nepaisydamas savo pareigų, vengdamas savo draugų, bendraudamas su prasčiokais. Visus, su kuriais aš kalbėjau, jūsų elgesys vienu ar kitu metu įžeidė.

– Mano asmeninis gyvenimas – ne jų reikalas.

– Ir vis dėlto turiu jums pranešti, kad mūsų sprendimas atleisti jus iš einamų pareigų daugelio buvo palankiai sutiktas. Asmeniškai aš nieko neturiu prieš jus. Kai atvykau čia vėl prieš keletą dienų, buvau nusprendęs, kad man pakaks iš jūsų gauti aiškų atsakymą į paprastą klausimą ir jūs galėsite laisvas grįžti pas savo suguloves.

Staiga man šauna į galvą, kad šitas įžeidimas ne šiaip sau jam išsprūdo, kad, ko gero, tiedu vyrai, kiekvienas dėl kitų priežasčių, apsidžiaugtų, jei nesusivaldyčiau. Degdamas įsiūčiu, jusdamas, kaip įsitempia visi raumenys, aš vis tiek tyliu.

– Tačiau atrodo, kad jūs turite naują siekį, – aiškina jis toliau. – Regis, jūs norite pagarsėti kaip Kovotojas Už Teisingumą, kaip žmogus, pasirengęs aukoti laisvę dėl principų.

Bet leiskite paklausti: negi jūs manote, kad būtent tokį jus regi miesto gyventojai po jūsų kvailo spektaklio anądien aikštėje? Patikėkite, šito miesto gyventojams jūs esate anaiptol ne Kovotojas Už Teisingumą, jūs jiems – paprasčiausias klounas, beprotis. Jūs nešvarus, dvokiantis, jie jus užuodžia iš tolo. Jūs panašus į elgetą, į šiukšlynų naršytoją. Jūs jiems išvis nebereikalingas. Čia jūs neturite jokios ateities.

Kiek suprantu, jūs norite įeiti į istoriją kaip kankinys. Bet kas gi įrašys jūsų vardą į istorijos vadovėlius? Šitie pasienio neramumai – gryni niekai. Netrukus jie liausis ir pasienis užmigs dar dvidešimčiai metų. Pasaulio užkampių istorija žmonių nedomina.

– Nebuvo jokių neramumų, kol čia nepasirodėte jūs, – sakau.

– Nesąmonės, – atkerta jis. – Jūs tiesiog nežinote faktų. Jūs gyvenate vakarykšte diena. Jums atrodo, kad mes turime reikalą su mažais taikingų klajoklių būreliais. O iš tikrųjų mes turime reikalą su gerai organizuotu priešu. Jeigu būtumėte dalyvavęs ekspedicinės kariuomenės žygyje, pats būtumėte pamatęs.

– Ir kas gi tas priešas, kurio aš turiu bijoti? Ar tik ne tie apgailėtini belaisviai, kuriuos atsivarėte, ir yra priešas? Priešas – tai *jūs pats*, pulkininke! – Nebegaliu daugiau tvardytis. Trenkiu kumščiu į stalą. – Priešas – tai *jūs*, tai *jūs* sumanėte tą karą ir *jūs* parūpinote visus kankinius, kurių jiems reikia, pradėjęs ne dabar, o prieš metus, kai pirmą kartą čia barbariškai kokčiai su jais susidorojote! Istorija patvirtins mano teisumą!

– Nesąmonės! Nebus jokios istorijos, tai, kas įvyko, pernelyg banalu.

Iš pažiūros jis ramus, bet aš neabejoju, kad man pavyko jį sukrėsti.

– Jūs – šlykštus budelis! Jus dera pakarti!

– Tai sako teisėjas, Kovotojas Už Teisingumą, – sumurma jis sau po nosimi.

Mudu įdėmiai žvelgiame vienas kitam į akis.

– Taigi, – prabyla jis, lygindamas priešais jį gulinčius popierius, – norėčiau gauti oficialią ataskaitą apie viską, kas įvyko tarp jūsų ir barbarų per pastarąjį nesankcionuotą jūsų apsilankymą pas juos.

– Ataskaitos nebus.

– Puiku. Mudviejų pokalbis baigtas. – Jis pasisuka į savo pavaldinį. – Perduodu jį jums. – Atsistoja ir išeina. Aš pasigręžiu į viršilą.

* * *

Žaizda ant mano skruosto, nė karto neišplauta ir nesutvarstyta, ištino, supūliavo ir užsitraukė storą vikšrą primenančia plutele. Kairė mano akis – mažas plyšelis, nosis – beformis pulsuojantis gumulas. Kvėpuoti tenka pro burną.

Guliu, uosdamas senų vėmalų dvoką ir apsėstas minties apie vandenį. Jau dvi dienos, kai nieko negėriau.

Mano kančiose nėra nieko tauraus. Ir skausmas – tik menka dalis to, ką aš vadinu kančia. Esu priverstas visiškai paklusti elementariems savo kūno poreikiams: gerti, tuštintis, surasti tokią pozą, kuria įsitaisius mažiausiai skauda. Kai viršila Mandelis ir jo parankinis atvedė mane čionai pirmą kartą, uždegė lempą ir uždarė duris, paklausiau savęs, kiek skausmo gali ištverti apkūnus, išlepintas senis vardan savo ekscentriškos sampratos, kaip Imperija turi elgtis. Bet skausmo mastas mano kankintojų nedomino. Jiems terūpėjo pademonstruoti man, ką reiškia gyventi kūnu, jaustis kūnu, kūnu, kuris teisingumu domisi tik tol, kol yra nepažeistas ir sveikas, ir kaipmat jį pamiršta, kai jam galva prispaudžiama prie grindų, gerklėn įspraudžiamas vamzdelis ir ąsotis po ąsočio pilamas sūrus vanduo, kol jis ima kosėti, žiaugčioti ir vemti. Į mano vienutę jie atėjo ne iškvosti, ką sakiau barbarams ir ką tie sakė man. Tad negalėjau sviesti jiems į veidą paruoštų skambių žodžių. Į mano vienutę jie atėjo, kad man parodytų, ką iš tikrųjų reiškia būti žmogumi, ir per valandą išties parodė labai daug.

* * *

Svarbu ne tai, kas turi daugiau kantrybės. Iš pradžių aš galvojau: „Jie sėdi gretimame kambaryje ir apkalba mane. Sako vienas

kitam: „Kažin, kiek dar reikės laukti, kol jis pradės mums lankstytis? Po valandos vėl užeisime patikrinti."

Bet viskas anaiptol ne taip. Jie nėra sukūrę kokios nors rafinuotos kankinimo ir žeminimo sistemos, kurią pritaiko man. Dvi dienas aš sėdžiu be valgio ir be vandens. Trečią dieną mane pamaitina. „Atsiprašau, – pasiteisina prižiūrėtojas, atnešęs man valgyti, – mes pamiršome." Ir jie pamiršo ne iš blogos valios. Kiekvienas mano kankintojas turi savo gyvenimą. Aš jiems – ne pasaulio bamba. Mandelio parankinis tikriausiai kiauras dienas skaičiuoja maišus maisto sandėlyje arba keikdamas karštį patruliuoja prie drėkinimo kanalų. Pats Mandelis, neabejoju, daugiau laiko praleidžia blizgindamas savo antsiuvus ir sagtis nei rūpindamasis manimi. Kai jam užeina ūpas, jis ateina pas mane ir duoda man eilinę žmoniškumo pamoką. Kiek ilgai dar ištversiu jų aklus puolimus? Ir kas bus, jeigu palūšiu, imsiu raudoti, pulsiu jiems į kojas, o tie antpuoliai nesiliaus?

* * *

Jie išveda mane į kiemą. Stoviu priešais juos, dengdamas savo nuogybę, saugau skaudamą ranką, kaip koks pavargęs senas lokys, nuo pernelyg dažno pjudymo tapęs klusnus.

– Bėgte! – sukomanduoja Mandelis.

Apibėgu ratą po plieskiančia saule. Vos sumažinu greitį, jis pliaukšteli man lazda per sėdmenis, ir aš tursinu ristele. Kareiviai nutraukia pogulio miegą, stebi mane iš pavėsio, indų plovėjos susispietė prie virtuvės durų, vaikai spokso pro vartų grotas.

– Nebegaliu, – sušnibždu dusdamas. – Širdis! – Sustoju, nuleidžiu galvą, spaudžiu krūtinę. Visi kantriai laukia, kol atgaunu

kvapą. Paskui lazda vėl bakština mane ir aš velkuos risčia, ne greičiau nei bet koks einantis žmogus.

Arba juos smaginu. Jie ištempia virvę ties kelių aukščiu, ir aš per ją šokinėju į priekį ir atgal. Jie pasikviečia virėjos vaikaitį ir paduoda jam virvės galą.

– Laikyk lygiai, – liepia. – Kad neužkliūtų.

Vaikas įsikimba į virvę abiem rankom ir susikaupęs laukia, kada šoksiu. Aš spyriojuos. Lazdos galas pataiko man tarp sėdmenų ir baksteli.

– Šok! – pusbalsiu sušvokščia Mandelis.

Įsibėgėju, pašoku, įsirėžiu į virvę ir sustoju. Nuo manęs tvoskia mėšlu. Man neleidžiama praustis. Musės skraido man iš paskos, suka ratus aplink masinančią žaizdą ant skruosto, tupia ant veido, vos tik stabteliu. Baidau jas, mojuodamas prieš veidą, ir ranka juda mašinaliai kaip karvės uodega.

– Pasakyk jam, kad kitą kartą turi labiau pasistengti, – sako Mandelis berniukui. Berniukas nusišypso ir nusigręžia. Sėdžiu dulkėse ir laukiu, ką Mandelis dar sugalvos.

– Ar moki šokinėti per virvę? – klausia jis berniuką. – Paduok virvę tam vyrui ir paprašyk parodyti, kaip tai daryti.

Darau ką lieptas.

Siaubingai degiau iš gėdos, kai pirmą kartą turėjau išlįsti iš savo irštvos ir stovėti plikas vėpsotojų akivaizdoje arba tampytis, kad juos palinksminčiau. Dabar nebejaučiu jokios gėdos. Galvoju tik apie viena: kad stos akimirka, kai man pakirs kojas arba širdį sugniauš kaip replėmis ir gausiu sustoti; tačiau kiekvieną kartą, kai tai nutinka, su nuostaba suvokiu, kad po menkutės atvangos, po menkutės skausmo dozės jie vėl priverčia mane judėti: šokinėti aukštyn, per virvę arba šliaužti, arba bėgti dar kurį laiką. Ar yra tokia riba, kurią pasiekęs aš atsigulsiu ir pasakysiu: „Nužudykite

mane – geriau jau mirti negu toliau visa tai tverti"? Kartais manau esąs jau prie pat tos ribos, bet visada apsirinku.

Negaliu pasiguosti net tuo, kad tai išaukština mano sielą. Nubundu naktį dejuodamas, nes sapne vėl išgyvenu tas niekingas patyčias. Regis, man nebus leista numirti žmogiškai, matyt, nustipsiu kaip šuo pakampėje.

* * *

Paskui vieną dieną jie plačiai atveria duris ir išėjęs regiu ne du vyrus, o visą kareivių būrį, stovintį poza „ramiai".

– Štai, – sako Mandelis ir paduoda man moteriškus kartūno naktinius. – Apsivilkit.

– Kodėl?

– Na, gerai, jeigu norite eiti nuogas, eikite nuogas.

Užsitraukiu marškinius per galvą. Jie nesiekia net kelių. Akies krašteliu matau dvi jauniausias virėjas neriant atgal į virtuvę plyštančias juokais.

Rankas man sudėjo už nugaros ir surišo.

– Štai ir atėjo laikas, teisėjau, – sušnibžda man prie ausies Mandelis. – Pasistenkite elgtis vyriškai. – Esu tikras, kad užuodžiu nuo jo trenkiant alkoholiu.

Jie išveda mane iš kiemo. Prie šilkmedžių, kur žemė nuo nubyrėjusių uogų sulčių virto violetine, laukia būrelis žmonių. Vaikai sulipo į medžius ir karstosi ant šakų. Kai pasirodau, visi nuščiūva.

Kareivis mesteli viršun naujos kanapių virvės galą, vaikis medyje jį pagauna, apveja aplink šaką ir numeta atgal.

Žinau, kad tai tik pokštas, naujas būdas praleisti popietę žmonėms, kuriems jau nusibodo seni kankinimai. Ir vis dėlto man viskas viduje apsiverčia.

– Kur pulkininkas? – sukuždu. Niekas nė akimi nemirkteli.

– Ar norit ką nors pasakyti? – klausia Mandelis. – Sakykit, ką tik norite. Mes jums suteikiame tokią galimybę.

Žiūriu į jo šviesiai mėlynas akis, tokias skaidrias, kad jos atrodo kaip stiklo lęšiai, uždėti ant akies obuolio. Jis irgi žvelgia į mane. Nė truputėlio nenutuokiu, ką jis mato. Galvodamas apie jį ištariau sau žodžius *kankinimas... budelis*, tačiau jie skamba keistai, ir juo dažniau aš juos kartoju, juo keistesni jie darosi, kol nugula kaip akmenys man ant liežuvio. Gal tas žmogus ir parankinis, kurį jis pasikviečia į pagalbą, kaip ir jų pulkininkas, – budeliai, gal kur nors sostinėje jų algų kortelėse šitaip ir parašyta, nors veikiausiai jie ten įvardyti saugumo karininkais. Bet kai žiūriu į jį, matau tik ryškias žydras akis, gan gražų, nors ir šiurkštoką veidą, dantis, kurie atrodo truputį per ilgi po kiek pakilusiomis dantenomis. Jis tyrinėja mano sielą: kiekvieną dieną praskiria mano kūną ir ištraukia sielą į šviesą; per savo darbo metus jis tikriausiai prisižiūrėjo daug sielų, tačiau jų gydymas, matyt, paliko jam ne didesnį pėdsaką, nei karo gydytojui palieka širdžių gydymas.

– Aš labai noriu suprasti, ką jūs man jaučiate, – sakau. Kad ir kaip stengiuos, neišeina neveblenti sau po nosimi, balsas virpa, man baisu, nuo manęs varva prakaitas. – Man būtų daug naudingiau išgirsti kelis žodžius iš jūsų nei kreiptis į šituos žmones, kuriems neturiu ką pasakyti. Labai norėčiau suprasti, kodėl jūs atsidėjote šitam darbui. Ir išgirsti, ką jaučiat man, žmogui, kurį tiek prikankinote, o dabar, regis, ketinate nužudyti.

Nustebęs klausausi to įmantraus pareiškimo, sklindančio iš mano lūpų. Negi išėjau iš proto, kad tyčia kišu galvą į kilpą?

– Matote šitą ranką? – klausia jis. Ir prikiša kumštį per colį nuo mano veido. – Kai aš buvau jaunesnis, – jis atlenkia pirštus, – šituo pirštu, – atkiša smilių, – pradurdavau moliūgą. – Prideda pirštą man prie kaktos ir spūsteli. Žengiu žingsnį atgal.

Jie turi paruošę man net gobtuvą – druskos maišą; užmaukšlina jį man ant galvos ir apriša virve ant kaklo. Pro plyšelį stebiu, kaip jie atneša kopėčias, atremia jas į medžio šaką. O paskui priveda mane prie jų, užkelia mano koją ant apatinio skersinio ir užnerta kilpa atsiduria man prie ausies.

– O dabar lipkite, – paliepia Mandelis.

Pasuku galvą ir matau du neryškius pavidalus, laikančius virvės galą.

– Aš negaliu lipti surištomis rankomis, – sakau. Širdis garsiai daužosi.

– Lipkite, – pakartoja jis, prilaikydamas mane už alkūnės. Virvė įsitempia. – Įsikibkit į ją stipriai, – paliepia.

Lipu, o jis lipa paskui mane, nukreipdamas, kur reikia. Skaičiuoju skersinius. Lapai brūžuoja mane iš visų pusių. Sustoju. Jis sugriebia mane tvirčiau.

– Ar manot, kad mes žaidžiame? – klausia. Išsvokščia tai pro dantis su kažkokiu nesuprantamu įniršiu. – Negi manote, kad juokauju?

Nuo prakaito po tuo maišu man graužia akis.

– Ne, – atsakau. – Nemanau, kad jūs žaidžiate. – Nors žinau, kol virvė įtempta, jie žaidžia. Jei tik ji bus atleista ir aš paslysiu – žūsiu.

– Tai ką gi jūs norite man pasakyti?

– Noriu pasakyti, kad tarp manęs ir barbarų nebuvo jokių kalbų karo klausimais. Tai buvo asmeniškas reikalas. Aš ten vykau grąžinti merginos jos giminėms. Jokio kito tikslo neturėjau.

– Ir tai viskas, ką norite pasakyti?

– Aš noriu pasakyti, kad niekas nenusipelno mirties. – Vilkėdamas tais absurdiškais moteriškais naktiniais, su maišu ant galvos, baimės šleikštulio smaugiama gerkle ištariu: – Aš noriu gyventi. Kaip kiekvienas žmogus nori gyventi. Gyventi, gyventi ir dar kartą gyventi. Kad ir kas būtų.

– To nepakanka. – Jis paleidžia mano alkūnę. Ant dešimto skersinio susverdėju, virvė mane sulaiko. – Dabar tau aišku? – pareiškia ir nulipa žemyn, palikęs mane vieną.

Akis graužia jau nebe prakaitas, o ašaros.

Kažkas lapuose sušlama greta manęs. Vaikiškas balsas:

– Dėde, ar jūs ką nors matote?

– Ne.

– Ei jūs, beždžionės, lipkit žemyn! – sušunka kažkas apačioje.

Iš virvės timpčiojimų jaučiu, kaip vaikai laipioja nuo šakos ant šakos.

Laikas eina, o aš stoviu atsargiai, kad išlaikyčiau pusiausvyrą ant skersinio, pėdos išlinkiu jusdamas patikimą medį, stengdamasis nesusvyruoti, virvę laikydamas įtemptą kiek tik įmanoma.

Kada gi miniai nusibos spoksot į žmogų, stovintį ant kopėčių? Aš pasirengęs čia stovėti tol, kol mėsa atšoks nuo griaučių, per audrą, krušą, potvynį, kad tik likčiau gyvas.

Bet dabar virvė įsitempia kiečiau, aš net girdžiu, kaip ji brūžuoja į medžio žievę, ir pasistiebiu, kad ji manęs neužsmaugtų.

Vadinasi, tai ne kantrybės bandymas: jei minia nepatenkinta, taisyklės keičiamos. Tačiau kokia prasmė kaltinti minią? Atpirkimo ožys įvardytas, šventė paskelbta, įstatymai laikinai atšaukti – kas gi nesusigundys atbėgti pasilinksminti? Ir kas dar, be išorinio padorumo stokos, piktina mane šituose naujosios valdžios rodomuose pažeminimo, kančios ir mirties spektakliuose? Įdomu, kas iš mano paties administravimo laikų išliks atmintyje, be skerdyklų perkėlimo padorumo dėlei iš turgaus aikštės į miesto pakraščius prieš dvidešimtį metų? Mėginu sušukti kažką, išreikšdamas savo aklą baimę, tiesiog suklykti, bet virvė įtempta jau taip kietai, kad mane smaugia, ir aš nebegaliu ištart nė žodžio. Ausyse garsiai tarsi plaktuko dūžiai tvinksi kraujas. Jaučiu, kaip mano

kojų pirštai netenka atramos. Lengvai supuosi ore. Atsitrenkiu į kopėčias, daužausi kojomis. Būgno dundesys ausyse sulėtėja, tampa garsesnis, galiausiai aš jau girdžiu tik jį.

Stoviu priešais senį, markstausi nuo vėjo, laukiu, kada jis prabils. Muškietos vamzdis vis dar stirkso tarp jo arklio ausų, bet jis nenutaikytas į mane. Suvokiu, koks didžiulis mus gaubiantis dangus ir kad prieš mus – dykuma.

Nenuleidžiu akių nuo senio lūpų. Jis tuoj tuoj prabils: turiu labai įdėmiai klausytis, gaudyti kiekvieną jo ištartą skiemenį, kad vėliau, kartodamas juos pats sau, gilindamasis į juos, rasčiau atsakymą į klausimą, kuris staiga išskrido man iš atminties kaip paukštis.

Regiu kiekvieną arklio karčių plauką, kiekvieną senio veido raukšlę, kiekvieną kalvos akmenį ir kiekvieną jos griovelį.

Mergina – juodi jos plaukai, supinti į kasą, guli ant peties, kaip būdinga barbarams, – sustabdo arklį seniui už nugaros. Nuolankiai nunėrusi galvą, ji irgi laukia jo prabylant.

Atsidūstu. „Kaip gaila, – mąstau. – Dabar jau per vėlu."

Laisvai supuosi. Vėjelis pakelia aukštyn mano palaidinį, kutena mano nuogą kūną. Aš atsipalaidavęs plūduriuoju. Vilkėdamas moteriškais drabužiais.

Žemę paliečiu tuo, kas turėtų būti mano kojos, nors jos nutirpusios ir nieko nebejaučia. Atsargiai išsitiesiu visu ūgiu, lengvas kaip lapas. Tai, kas tarsi lanku buvo surakinęs man galvą, atpalaiduoja gniaužtus. Mano viduj kažkas nuobodžiai džeržgia. Aš kvėpuoju. Viskas gerai.

Paskui man nuimamas gobtuvas, saulė mane apakina, aš pastatomas ant kojų ir man aptemsta protas.

Žodis *skraidymas* pašnibždomis rėžiasi mano sąmonės pakraštėlyje. Taip, tas teisybė, aš juk skraidžiau.

Žvelgiu į žydras Mandelio akis. Jo lūpos kruta, bet žodžių negirdžiu. Purtau galvą ir, jau pradėjęs, suvokiu, kad nebegaliu sustoti.

– Aš sakiau, – aiškina jis, – kad *dabar mes jums parodysim kitokį skraidymo būdą*.

– Jis jūsų negirdi, – sako kažkas.

– Girdi, – atsako Mandelis. Nuima man nuo kaklo kilpą ir pririša prie virvės, kuria supančioti mano riešai. – Pakelkite jį.

Jei pajėgsiu tvirtai laikyti rankas, jeigu būsiu vikrus kaip akrobatas, užmesiu koją aukštyn ir užkabinsiu ją už virvės, galėsiu pakibti žemyn galva ir man nebeskaudės: vos spėju taip pagalvoti, jie jau mane kelia. Bet aš silpnas kaip kūdikis – vos tik kojos atsitraukia nuo žemės, rankos už nugaros iškart pakyla aukštyn ir pajuntu siaubingą skausmą pečiuose, sakytum plyšta raumenys. Iš burnos it byrantis žvyras išsprūsta pirmas graudus, sausas bliovimas. Du berniukai nušoka nuo medžio ir susiėmę rankomis nubėga nebeatsigręždami. Aš bliaunu nenutildamas, niekas negali to bliovimo sustabdyti, garsas sklinda iš kūno, suvokiančio, kad jis sumaitotas, galbūt nepataisomai, ir besistengiančio išbliauti savo siaubą. Net jei žinočiau, kad mane girdi visi miesto vaikai, nepajėgčiau nutilti: tad pasimelskim, kad jie nemėgdžiotų vyresniųjų žaidimų, kitaip rytoj čia ant medžių karos gausybė mažų kūnelių. Kažkas mane stumteli, ir aš, staugdamas ir klykdamas, pradedu sūpuotis pirmyn atgal, sulinkęs perpus, vos per pėdą nuo žemės, kaip didžiulis senas drugys, kuriam sukabino sparnus.

– Jūs girdite barbarų kalbą, – pareiškia kažkas.

Pasigirsta juokas.

V

Barbarai siautėja naktimis. Iki sutemus reikia suspėti suvaryti visas ožkas iki paskutinės, nuleisti vartų grotas ir visuose stebėjimo punktuose išstatyti sargybinius, kad skelbtų valandas. Sklinda kalbos, kad kiaurą naktį barbarai slampinėja aplinkui, tykodami ką nužudyti ir apiplėšti. Vaikai sapnuoja, kaip langinės prasiveria ir nuožmūs barbarų veidai spokso vidun. „Barbarai jau čia!" – klykia vaikai ir nėra kaip jų paguosti. Skalbiniai dingsta nuo virvių, iš gerai užrakintų podėlių išgaruoja maistas. Žmonės sako, kad barbarai iškasė tunelį po sienomis; jie atsėlina ir išsėlina kada užsigeidę, pasiima ką panorėję, niekas jau nebegali jaustis saugus. Ūkininkai vis dar dirba žemę, bet į laukus traukia būriais, niekada nebeina po vieną. Širdies į darbą nededa: barbarai tik ir laukia, kada derlius subręs, aiškina jie, tuomet jie vėl užplūs laukus.

„Kodėl kariuomenė nesutvarko tų barbarų? – skundžiasi žmonės. – Gyvenimas pasienyje tapo pernelyg sunkus." Jie kalba apie grįžimą į Tėvų Šalį, bet iš karto prisimena, kad dėl barbarų keliai tapo nebesaugūs. Arbatos ir cukraus nusipirksi tik iš po prekystalio, nes krautuvininkai slepia maisto atsargas. Tie, kurie valgo sočiai, prie stalo sėdasi užsirakinę duris, kad nesukeltų pavydo kaimynams.

Prieš tris savaites buvo išžaginta maža mergaitė. Užsižaidusios prie drėkinimo kanalų, draugės nepasigedo jos, kol ji nesugrįžo kruvina, bežadė. Keturias dienas ji gulėjo tėvų namuose įbedusi akis į lubas. Iš jos nebuvo galima išpešti nė žodžio. Kai lempa jau būdavo užgesinta, ji pradėdavo unkščioti. Draugės tikina, kad tai padarė barbaras. Jos matė jį bėgant į nendryną. Iš to, koks jis buvo bjaurus, atpažinusios jį kaip barbarą. Dabar visiems vaikams draudžiama žaisti už vartų, o ūkininkai, eidami į laukus, nešasi vėzdus ir ietis.

Juo aukščiau kyla neapykantos barbarams banga, juo giliau aš užsiglaudžiu savo kampe, tikėdamasis, kad niekas manęs neprisimins.

Praėjo jau daug laiko nuo tada, kai ekspedicinės kariuomenės būrys su besiplaikstančiomis vėliavomis, trimitais ir spindinčiais ginklais, puikuodamasis ant arklių, narsiai leidosi į antrą žygį, kad iššluotų barbarus iš slėnio ir duotų jiems pamoką, kurios jie patys, jų vaikai ir vaikaičiai niekada nepamirš. Nuo tada miestas negavo jokių depešų nei pranešimų. Seniai praėjo tie džiugūs laikai, kai aikštėje kas dieną vykdavo kariniai paradai, parodomieji jojimai, būdavo demonstruojamos muškietos. Užtat oras pritvinko neramių gandų. Vieni sako, kad į konfliktą įsitraukė visas tūkstančio mylių ilgio pasienis, kad šiauriniai barbarai susivienijo su vakariniais, kad Imperijos pasienio kariuomenė išsidėsčiusi pernelyg siauru ruožu ir netrukus bus priversta atsisakyti ginti tokias tolimas tvirtoves, kaip ši, kad galėtų sutelkti jėgas centrinių provincijų gynybai. Kiti sako, kad mes negauname žinių iš fronto tik todėl, kad mūsų kareiviai įsiveržė toli į priešo teritoriją ir, kirsdami mirtinus smūgius, neturi kada siųsti depešų. Netrukus, tvirtina jie, kai jau visai to nebesitikėsime,

mūsų vyrai paržygiuos namo išsekę, bet iškovoję pergalę, ir mes dar pasidžiaugsime ramiu gyvenimu.

Dar niekad nesu matęs, kad būtų taip girtaujama, kaip girtauja nedidelė įgula, palikta saugoti miesto, kad kareiviai su gyventojais elgtųsi taip arogantiškai. Buvo atsitikimų, kai jie atėjo į parduotuves, pasiėmė, ką norėjo, ir išėjo nesumokėję. Kokia prasmė šeimininkui kelti triukšmą, kai nusikaltėliai – tie patys miesto civilinės sargybos kareiviai? Krautuvininkai skundžiasi Mandeliui: jam suteikti įgaliojimai valdyti miestą ypatingosios padėties metu, kol Džolas su kariuomene išvykęs. Mandelis duoda pažadus, bet nieko nedaro. Ir kodėl turėtų ką nors daryti? Jam rūpi tik viena – būti mėgstamam savo vyrų. Tačiau nors tvirtovės pylimo sargyba tikrinama reguliariai, o paežerė šukuojama kartą per savaitę (ieškant pasaloje tykančių barbarų, nors nė vienas taip ir nebuvo pagautas), drausmė šlubuoja.

Tuo tarpu manęs, seno juokdario, praradusio paskutinę autoriteto kruopelytę tądien, kai karojau ant medžio vilkėdamas moteriškais apatiniais ir šaukiausi pagalbos, bjauraus padaro, kuris visą savaitę kaip šuo laižė ėdalą nuo akmeninių grindų, nes jam buvo atėmę rankas, manęs jau nebelaiko užrakinto. Aš miegu kareivinių kiemo kampe, slampinėju po miestą, vilkėdamas tais nešvariais moteriškais apatiniais, susigūžiu, kai prieš mane pakeliamas kumštis. Gyvenu prie užpakalinių durų kaip badaujantis gyvulys, kurį paliko gyvą, ko gero, tik kaip įrodymą, kad kiekvienas barbarų gerbėjas – iš prigimties gyvulys. Žinau, kad nesu saugus. Retkarčiais pajuntu, kaip mane prislegia pasipiktinimo kupini žvilgsniai; tuomet nepakeliu akių; žinau, kad yra ir tokių, kurie neatsilaikytų prieš pagundą apvalyti kiemą įvarant man į pakaušį kulką iš antrojo aukšto lango.

Į miestą plaukia pabėgėliai – upiniai iš mažulyčių palei upę išsibarsčiusių gyvenviečių ir nuo šiaurinių ežero krantų, jie kalba niekam nesuprantama kalba, visą mantą neša susikrovę ant nugaros, o paskui juos velkasi perkarę šunys ir rachitiški vaikai. Kai pasirodė patys pirmieji, minia apspito juos. „Ar jus išvarė barbarai?" – klausinėjo miestiečiai, nutaisę nuožmius veidus, įtempdami menamus lankus. Niekas nepaklausė apie Imperijos kareivius ir jų sukeltus gaisrus.

Iš pradžių miestiečiai tų laukinių gailėjo, atnešdavo jiems maisto ir senų drabužių, bet netrukus anie pradėjo statytis šiaudines pašiūres prie aikštės sienos po riešutmedžiais, jų vaikai įsidrąsino landžioti į svetimas virtuves ir kniaukti maistą, o vieną naktį jų šunų gauja įsibrovė avidėn ir išpjovė tuziną ėriukų. Tuomet į juos pradėta žiūrėti priešiškai. Kareiviai puolė veikti: šaudė šunis, vos juos išvydę, o vieną rytą, kai upiniai dar buvo prie ežero, nuvertė visas jų pašiūres. Kelias dienas upiniai slapstėsi nendrėse. Paskui šiaudinės jų lūšnelės vėl ėmė dygti viena po kitos, dabar jau anapus miesto, prie šiaurinės sienos. Lūšneles buvo leista palikti, bet sargybiniams prie vartų buvo duotas įsakymas neįsileisti jų į miestą. Pamažėle į įsakymą pradėta žiūrėti pro pirštus, ir štai dabar rytais gali matyti juos vaikštant nuo vienų durų prie kitų ir siūlant pirkti žuvies. Kas yra pinigai, jie nežino, miestiečiai juos begėdiškai apgaudinėja, jie atiduos tau bet ką už gurkšnelį romo.

Jie prakaulūs, su atsikišusia kaip balandžio krūtine. Jų moterys, regis, visą laiką nėščios, vaikai – neūžaugos, viena kita mergina dvelkia trapiu, vilkšnaakiu grožiu, o visi kiti atrodo man neišprusę, klastingi, apsileidę, ir tiek. O kuo gi jie laiko mane, jei išvis mane mato? Gyvuliu, spoksančių iš už vartų, bjauria išvirkščiąja puse šios gražios oazės, kur jie rado nepatikimą saugumą.

Kartą, kai snaudžiu kieme, ant veido užkrinta šešėlis, kažkieno koja baksteli mane, aš pakeliu galvą ir išvystu žydras Mandelio akis.

– Ar mes gerai jus maitiname? – klausia jis. – Ir vėl pradėjote storėti?

Sėdėdamas prie jo kojos, linkteliu galvą.

– Klausiu todėl, kad mes negalime maitinti jūsų amžinai.

Mudu ilgai tylomis spitrijam vienas į kitą.

– Kada ketinate pradėti dirbti, kad atsilygintumėte už jūsų išlaikymą?

– Aš – kalinys, laukiantis teismo. Laukiantys teismo kaliniai neprivalo dirbti už išlaikymą. Toks įstatymas. Jie išlaikomi visuomenės lėšomis.

– Bet jūs – ne kalinys. Jums leidžiama vaikščioti kur tinkamam. – Jis laukia, kad užkibčiau ant šiurkščiai pasiūlyto masalo. Aš tyliu. Jis kalba toliau: – Kaip jūs galite būti kalinys, jei jūsų nėra mūsų sąrašuose? Ar manote, kad mes nerašom protokolų? O jūsų protokolo nėra, tad jūs – laisvas žmogus.

Atsistoju ir einu paskui jį per kiemą prie vartų. Sargybinis paduoda jam raktą, ir Mandelis atrakina vartus.

– Matote? Vartai atviri.

Valandėlę padvejojęs, žengiu pro vartus. Noriu šį bei tą sužinoti. Žvelgiu į Mandelio veidą, į šviesias akis – jo sielos langą, – į burną, kuria jo siela byloja pasauliui.

– Ar galėtumėte skirti man valandėlę? – klausiu. Mudu stovim tarpuvartėje, sargybinis stypso atokiau ir dedasi nieko negirdįs. Sakau: – Aš jau nebejaunas žmogus, jei ir turėjau čia kokią nors ateitį, dabar ji sužlugdyta. – Apvedu ranka visą aikštę, parodau į dulkes, genamas karšto vėlyvos vasaros vėjo, atnešančio nelaimes ir bėdas. – Be to, aš jau buvau numiręs vieną kartą

ant to medžio, bet jūs nusprendėte mane išgelbėti. Todėl prieš išeidamas norėčiau šį bei tą suprasti. Jei, žinoma, dar nevėlu, nes barbarai jau stovi prie vartų. – Jaučiu, kaip mano lūpas kirbina pašaipi šypsenėlė, kurios sutūrėti nepajėgiu. Pakeliu akis į tuščią dangų. – Atleiskit, jeigu mano klausimas pasirodys akiplėšiškas, bet būkit malonus, pasakykit, kaip jūs galite po to valgyti, po to... kai pasidarbuojate su žmonėmis? Aš visada to save klausdavau, kai turėdavau reikalą su budeliais ir panašiais į juos žmonėmis. Palaukite! Išklausykite iki galo, aš kalbu nuoširdžiai, jūs net nežinote, kiek man kainavo apie tai prabilti, nes jūs keliat man šiurpą, neverta nė aiškinti, esu tikras, jūs ir pats suprantat. Ar jums lengva po to nuryti kąsnį? Įsivaizduoju, kad po to kyla noras nusimazgoti rankas. Nors paprasto nusimazgojimo ir nepakaktų, reikėtų kokios nors bažnytinės apeigos, apsišvarinimo ceremonijos, ar jums taip neatrodo? Reikia savotiškai išsivalyt ir sielą – aš taip matau tą reikalą. Kaipgi kitaip galėtumėte sugrįžt į kasdienybę – pavyzdžiui, atsisėst prie stalo ir laužti duoną su šeimos nariais arba draugais?

Jis pasigręžia ketindamas eiti, bet aš spėju sugriebti jį už alkūnės savo į žnyples panašia ranka.

– Ne, išklausykite! – sakau. – Supraskite mane teisingai, aš jūsų nesmerkiu ir nekaltinu, aš su tuo jau seniai susitaikiau. Nepamirškite, juk ir aš paskyriau gyvenimą įstatymui, tad žinau, kaip tai vyksta, žinau, kad teisingumas dažnai pasuka tamsiais keliais. Aš tik noriu suprasti. Noriu suprasti, kokioje atmosferoje jūs gyvenate. Mėginu įsivaizduoti, kaip jūs kvėpuojate, valgote ir gyvenate diena iš dienos. Bet man nepavyksta! Šitai ir jaudina mane užvis labiausiai! Sakau sau: jei būčiau jis, mano rankos atrodytų man tokios purvinos, kad užtrokščiau...

Jis išsilaisvina ir trenkia man į krūtinę taip smarkiai, kad aikteliu ir klupdamas žingteliu atgal.

– Išgama! – sušunka jis. – Sumautas senas kvėša! Lauk iš čia! Dink ir dvėsk patvory!

– Kada pradėsite mano teismą? – šaukiu jo tolstančiai nugarai. Bet jis net neatsigręžia.

* * *

Pasislėpti neturiu kur. Ir kurio galo turėčiau slėptis? Nuo aušros iki sutemų visų akyse slampinėju po aikštę aplink prekystalius arba sėdžiu medžių šešėlyje. Ir pamažėle, kai pasklinda gandas, kad senasis teisėjas buvo pakliuvęs į bėdą ir iš jos išsikapstė, žmonės nebenutyla ir nebeatsuka nugaros, kai prisiartinu. Supratau, kad turiu draugų, ypač tarp moterų, kurioms sunku nuslėpti didžiulį norą išklausyti manąją tos istorijos versiją. Kartą, klajodamas po gatves, praeinu pro rubuilę intendanto žmoną, kabinančią skalbinius. Mudu pasisveikiname.

– Kaip laikotės, pone? – klausia ji. – Girdėjome, jums teko daug išgyventi. – Akys net žiba iš godaus, bet apdairaus smalsumo. – Gal užeisit išgerti arbatos?

Ir štai mudu sėdime drauge prie virtuvės stalo, vaikus ji išsiuntė žaisti į kiemą ir, man geriant arbatą ir nesiliaujant čiaumoti nuostabių jos keptų avižinių sausainių, daro pirmuosius ėjimus pradėdama gudrų apylankomis pateikiamų klausimų ir atsakymų žaidimą.

– Jūs buvote išvykęs taip ilgai, netgi manėme, kad nebegrįšite... O paskui jus užgriuvo tiek bėdų! Kaip viskas pasikeitė! Kai jūs buvote atsakingas, tokios netvarkos nebuvo. O visi tie atvykėliai iš sostinės, visi tie nesusipratimai!

Dabar mano ėjimas, aš atsidūstu:

– Na, žinoma, juk jie nesupranta, kad mes, provincialai, gyvename kitaip. Visas tas triukšmas dėl kažkokios merginos... – Sušveičiu dar vieną sausainį. Kvaili įsimylėjėliai visad išjuokiami, tačiau galiausiai jiems atleidžiama. – Man atrodė savaime suprantama, kad reikia grąžinti merginą į šeimą, bet kaipgi juos priversi tai suprasti? – Kalbu toliau kas užeina ant seilės, o ji klausosi tų pusiau tiesų linksėdama galvą, įbedusi į mane akis kaip vanagas; mudu vaidiname, kad balsas, kurį ji girdi, – toli gražu ne balsas vyro, kuris karojo ant medžio ir klykė, kad jo pasigailėtų, taip garsiai, jog būtų bet ką prikėlęs iš numirusių. – ...Šiaip ar taip, tikėkimės, kad viskas jau baigėsi. Tik man skauduliai dar nepraeina, – paliečiu petį, – į senatvę viskas taip lėtai gyja...

Taip ir suokiu, užsidirbdamas duonos kąsnį. O jeigu į dienos pabaigą dar jaučiuosi alkanas, palaukiu prie kareivinių vartų, kol švilpukas pašauks šunis, ir patyliukais įsliūkinu vidun. Dažniausiai man pavyksta prisigerinti prie virėjų ir gauti kareivių vakarienės likučių: dubenėlį šaltų pupų ar sočių nuograndų iš sriubos puodo, ar pusę kepaliuko duonos.

Rytais galiu nuslimpint iki smuklės ir, atsirėmęs į apatinę virtuvės durų sąvarą, stovėti ir kvėpuoti visais tais nuostabiais kvapais: mairūno, mielių, traškių supjaustyto svogūno griežinėlių bei dūmais atsiduodančių avies taukų. Virėja vardu Mėja tepa keptuves taukais: žiūriu, kaip jos mitrūs pirštai panyra į taukų puodą, paskui, apsukę tris skubrius ratus, lygiai ištepa keptuvių dugną. Tada prisimenu jos pyragus, garsiuosius pyragus su kumpiu, su špinatais, su sūriu, ir pajuntu, kaip burnoje man prisirenka seilių.

– Šitiek žmonių išvyko, – aiškina ji, pasisukdama į didžiulį neminkytos tešlos kamuolį. – Net apsakyti negaliu. Daugybė

jų iškeliavo vos prieš kelias dienas. Ir viena mūsų mergina – ta mažiukė ilgais tiesiais plaukais, tikriausiai prisimenate, ji buvo viena iš tų, ji išvyko su savo vaikinu. – Tas naujienas ji praneša ramiu, lygiu balsu, ir aš dėkingas jai už taktą. – Ir, žinoma, jie gerai daro, – aiškina toliau, – jei jau nori dingti iš čia, turi iškeliauti dabar, juk kelias ilgas, pavojingas, o naktys darosi vis šaltesnės. – Ji kalba apie orą, apie praėjusią vasarą, dejuoja dėl artėjančios žiemos, sakytum ten, kur lindėjau, savo vienutėje, vos už trijų žingsnių nuo čia, kur mudu stovime, buvau atskirtas nuo karščio ir nuo šalčio, nuo sausros ir nuo drėgmės. Suvokiu, kad jai aš buvau išnykęs, paskui ir vėl atsiradau, o tame tarpe manęs tiesiog nebuvo pasaulyje.

Kol ji kalba, aš klausau, linksiu galvą, galvoju, kas man užeina ant seilės. O jai nutilus prabylu.

– Žinai, – sakau, – kai sėdėjau kalėjime, ne naujajame, o kareivinėse, tame mažame kambarėlyje, kur jie laikė mane užrakinę, būdavau toks alkanas, kad moterų net ir neprisimindavau, galvodavau tik apie maistą. Gyvenau nuo vieno valgymo iki kito. Man visą laiką buvo negana. Viską prarydavau nekramtęs, kaip šuo, ir norėdavau dar. Be to, labai skaudėdavo, tai tą, tai aną: ranką, pečius ir čia... – Paliečiu ištinusią nosį, bjaurų randą po akimi, kuriuo, kaip pradedu suprasti, žmonės vogčia žavisi. – Kai susapnuodavau moterį, tai būdavo sapnas, kad kažkas naktį ateina ir numalšina skausmą. Toks vaiko sapnas. Nors nežinojau, kad troškimas gali susitvenkti kažkur žmogaus kaulų ertmėje, o paskui, netikėtai, patvinęs ištekėti lauk. Pavyzdžiui, tu ką tik paminėjai tą merginą... ji buvo man labai brangi, tikriausiai žinai, nors iš delikatumo ir neprasitarei... Kai pasakei, kad ji išvyko, dievaž, man tarsi kažkas trenkė va čia, į krūtinę. Tarsi kas sprogo.

Jos rankos mikliai bėgioja, dubenėlio briauna spausdamos skritulius iš tešlos lakšto, rinkdamos atraižas ir kočiodamos jas į vieną ritinį. Jos akys vengia mano akių.

– Vakar vakare užkopiau į jos kambarį, bet durys buvo užrakintos. Numojau ranka. Ji turi daug draugų, aš niekad nemaniau, kad esu vienintelis... Bet ko gi aš norėjau? Žinoma, kad pernakvoti, bet ne tik. Kurio galo vaidinti? Juk visi žinome, kad seniai trokšta atgauti jaunystę jaunų moterų glėbyje.

Ji daužo tešlą, minko ją, kočioja: ji irgi jauna moteris, gyvena su vaikais pas griežtą motiną; ko aš noriu iš jos, svaičiodamas apie skausmą, vienatvę? Suglumęs klausausi iš lūpų besiliejančios kalbos. „Išklok viską! – pasakiau sau, pirmą kartą susidūręs su savo kankintojais. – Sėdėti sučiauptomis lūpomis – kvaila. Tu neturi paslapčių. Tegu jie žino, kad turi reikalą su žmogumi iš kūno ir kraujo! Paskelbk apie savo siaubą, klyk, kai skauda! Atkaklus tylėjimas juos tik dar labiau kursto: jis tik patvirtina, kad kiekviena siela – tik spyna, kuriai jie turi parinkti raktą. Atsiverk! Atverk savo širdį!“ – Taip aš šaukiau ir klykiau, kartodamas, kas užeidavo ant seilės. Klastinga logika! Juk dabar, girdėdamas, ką mala mano liežuvis, kai jį paleidžiu, suvokiu, kad tai tik elgetos dejonės.

– Ar žinai, kur nakvojau vakar? – girdžiu savo paties balsą. – Žinai tą mažą priestatą už klojimo?

Bet užvis labiausiai aš geidžiu valgyti ir su kiekviena savaite tas geidulys didėja. Noriu vėl būti storas. Alkis mane kankina dieną naktį. Nubudęs gurgiančiu pilvu, nekantriai laukiu, kada išeisiu į kasdienę maisto medžioklę, slampinėsiu palei kareivinių vartus, kvėpdamas prėską vandeningą avižinės košės kvapą, kol man paduos išgramdytus degėsius, prikalbinsiu vaikus, kad man numestų šilkmedžio uogų, lenkdamasis per tvorą nukniauksiu

vieną kitą persiką ir keliausiu nuo vienų durų prie kitų – toks sėkmės išduotas žmogus, įsimylėjimo auka, nors jau ir išsigydęs, pasirengęs su šypsena paimti, kas jam siūloma: riekę duonos, pagardintos uogiene, puodelį arbatos, vidurdienį gal kokį dubenį troškinio arba lėkštę svogūnų ir pupelių, ir visad vaisių – abrikosų, persikų, granatų – dosnios vasaros gėrybių. Valgau kaip elgeta, šlamšdamas viską su tokiu apetitu, išlaižydamas lėkštę taip švariai, kad miela malonu į ją žiūrėti. Todėl nenuostabu, kad diena po dienos pamažėle atgaunu tėvynainių palankumą.

O kaip aš moku meilikauti, kaip moku įsiteikti! Ne kartą tik dėl manęs buvo paruoštas gardus užkandis: avienos muštinis, keptas su saldžiosiomis paprikomis ir laiškiniais česnakais, ar sumuštinis su kumpiu ir pomidoru bei ožkos sūrio skiltele. Kai atsidėkodamas galiu atnešti vandens ar malkų, mielai tai padarau, nors nebesu toks stiprus, kaip anksčiau. O jei mieste jau būnu apėjęs visus – juk turiu būti apdairus ir netapti savo geradariams našta, – visada galiu nusileist žemyn į upinių stovyklą ir padėti jiems skusti žuvis. Išmokau kelis jų kalbos žodžius, nekeliu jiems jokių įtarimų, jie supranta, ką reiškia būti elgeta, ir dalijasi su manim valgiu.

Noriu būti vėl storas, storesnis, nei kada nors buvau. Noriu, kad pilvas, kai sudedu ant jo rankas, gurgtų iš pasitenkinimo, noriu turėti du pagurklius ir kad krūtinė man einant liūlėtų. Noriu gyventi paprasčiausiais malonumais. Noriu (tuščios viltys!) niekad nebepatirti alkio.

* * *

Ekspediciniai pulkai išvyko beveik prieš tris mėnesius, bet iš jų vis dar nėra jokių žinių. Užtat kur tik bepasisuksi – visur

prisiklausai šiurpių gandų: kareiviai buvo įvilioti į dykumą ir visi iki vieno sunaikinti; paslapčia nuo mūsų jie buvo atšaukti ginti centrinių provincijų, o pasienio miestai palikti barbarams, kad šie juos nusiraškytų kaip vaisius kada tik panorėję. Kiekvieną savaitę vilkstinė apdairiųjų palieka miestą ir traukia į rytus, dešimt dvylika šeimų susimeta į krūvą ir vyksta „aplankyti giminaičių", kaip tai dabar vadinama, „kol viskas vėl susitvarkys". Jie iškeliauja vesdamiesi nešulinius gyvulius, stumdami karučius, su ryšuliais ant nugarų ir net vaikus apkrauna kaip mulus. Kartą netgi esu matęs, kaip į ilgą keturratį vežimą buvo įkinkyta avis. Juk nešulinių gyvulių jau nebenusipirksi. Išvykstantiesiems nestinga nuovokumo: vyrai su žmonomis guli lovoje ir šnibždasi, kuria planus, svarsto, kaip sumažinti nuostolius. Jie palieka savo jaukius namus, juos užrakina, „iki sugrįšime", ir pasiima raktus atminimui. Jau kitą dieną vidun įsilaužia kareivių būriai, apiplėšia namus, sulaužo baldus, apšnerkščia grindis. Į tuos, kurių pasirengimas kelionei neprasprūsta pro akis, žiūrima su pagieža. Jie viešai įžeidinėjami, užpuolami arba nebaudžiamai apgrobiami. Kai kurios šeimos dabar pradingsta tiesiog vidury nakties: papirkusios sargybinius, kad šie atvertų vartus, traukia į rytus ir pirmoje arba antroje smuklėje palaukia, kol susirinks pakankamas pabėgėlių būrys ir bus saugu keliauti.

Kareivija mieste siautėte siautėja. Aikštėje buvo surengtas mitingas su deglais siekiant pasmerkti „bailius ir išdavikus" ir patvirtinti masių atsidavimą Imperijai. Ištikimųjų šūkiu tapo MES PASILIEKAME: juo ištepliotos visos sienos. Stovėjau tą vakarą patamsy didžiulės minios pakraštyje (niekam neužteko drąsos likti namie), klausydamasis, kaip šiuos žodžius skanduoja tūkstančiai balsų. Nugara nuėjo pagaugais. Po mitingo kareiviai patraukė gatvėmis procesijos priekyje. Spardė duris,

daužė langus, padegė kažkokį namą. Iki vėlios nakties aikštėje buvo girtaujama ir ūžaujama. Dairiausi Mandelio, tačiau jo nesimatė. Galimas daiktas, kad įgula ištrūko iš jo kontrolės, nors kareiviams, matyt, nuo pat pradžių buvo atgrasu vykdyti kažin kokio policininko įsakymus.

Kai tie kareiviai, be galo svetimi mūsų gyvenimo būdui, surinkti iš visų Imperijos kampelių, buvo įkurdinti mieste, gyventojai sutiko juos labai šaltai. „Mums jų nereikia čia, – sakė miestiečiai, – juo greičiau jie išeis ir susikaus su barbarais, juo bus geriau." Parduotuvėse jiems nebuvo parduodama skolon, motinos rakindavo nuo jų savo dukteris. Bet vos tik barbarai išdygo ant mūsų slenksčio, požiūris pasikeitė. Dabar, kai šitie svetimi kareiviai jau tapo, regis, vieninteliais mūsų gynėjais, jiems uoliai stengiamasi įsiteikti. Miestiečių komitetas kas savaitę renka pinigus, kad iškeltų jiems puotą, ant iešmo kepami didžiuliai avinai, pastatomos statinės romo. Miesto merginos eina paskui juos, vos jie pamoja pirštu. Jiems leidžiama daryti viską, ką jie nori, kad tik liktų mieste ir saugotų mūsų gyvybes. Ir juo labiau jiems pataikaujama, juo jie darosi įžūlesni. Žinome, kad pasikliauti jais negalime. Juk aruodas beveik tuščias, o pagrindinė kariuomenė išgaravo kaip dūmas, tai kas juos sulaikys čia, kai puotos baigsis? Vienintelis dalykas, kurio galime tikėtis, – kad jie nedrįs palikti mūsų žiemą, kai taip sunku keliauti.

Na, o žiemos artumas jaučiamas visur. Iš šiaurės ankstų rytą pakyla šaltas vėjelis: langinės girgžda, miegantieji glaudžiasi viens prie kito lovoje, sargybiniai tvirčiau susisupa į apsiaustus, atgręžia vėjui nugarą. Kartais nubundu drebėdamas savo guolyje, susikurptame iš maišų, ir nebegaliu užmigti. Kai saulė pateka, ji sulig kiekviena diena atrodo šviečianti vis toliau, žemė atšąla jai dar nenusileidus. Galvoju apie tas mažutes išvykusiųjų

vilkstines, išdrikusias keliuose per šimtus mylių, traukiančias į tėvynę, kurios daugumas niekada nematė: žmonės stumia vežimus, ragina arklius, neša vaikus, saugo maistą ir kasdien palieka pakelėje visokių įrankių, virtuvės rykų, portretų, laikrodžių, žaislų, – visko, ką nugriebė iš savo sugriautų sodybų, vildamiesi išgelbėti, kol dar nesuprato, kad daugiausia, ko galima tikėtis, tai išsigelbėti patiems. Po savaitės kitos vėjas taps dar klastingesnis ir iškeliauti ryšis tik drąsiausieji. Žvarbus šiaurys kauks, stūgaus kiaurą dieną ir naikins visa, kas spėjo prasikalti, plačia aukštikalne gins dulkių debesis ir atvarys nelauktus krušos bei sniego šuorus. Su savo skarmalais ir nudrengtais sandalais aš tos ilgos kelionės neištverčiau, tad neįsivaizduoju, kad galėčiau paimt į rankas lazdą ir, užsimetęs ant pečių kuprinę, leistis į kelią. Jeigu ir pasiryžčiau tam, tai tik ne savo noru. Kokio gyvenimo galiu tikėtis toli nuo šios oazės? Skurstančio sostinės sąskaitininko, kasdien, vos tik sutemsta, pargrįžtančio į išnuomotą kokiame nors užkampyje kambarį, vieną po kito prarandančio dantis ir besiklausančio, kaip už durų šnarpščia šeimininkė? Jeigu man reiktų prisidėti prie pabėgėlių, greičiausiai būčiau toks, kaip tie į akį nekrintantys senukai: vieną dieną jie pasišalina iš traukiančiųjų srauto, įsikuria kur po uola ir laukia, kol paskutinė didelio šalčio banga ims šliaužti aukštyn jų kojomis.

* * *

Kiūtinu plačiu keliu ežero link. Priekyje horizontas jau papilkėjo ir liejasi su pilku vandeniu. Man už nugaros leidžiasi saulė, dažydama dangų auksiniais ir tamsiai raudonais dryžiais. Iš griovių atsklinda pirmosios svirplių giesmės. Šitą pasaulį aš pažįstu, myliu ir nenoriu jo palikti. Nuo jaunystės vaikštinėdavau

naktimis šiuo keliu ir niekad nieko blogo nenutikdavo. Tai kaip man patikėti, kad naktis pilna šmėkšančių barbarų šešėlių? Jeigu čia būtų svetimų žmonių, pajusčiau tai savo kaulais. Barbarai su bandomis pasitraukė į tolimiausius kalnų slėnius ir laukia, kol kareiviai pavargs ir pasišalins. O kai tai įvyks, barbarai vėl sugrįš. Ganys savo avis palikę mus ramybėje, o mes dirbsime savo laukus palikę juos ramybėje, ir po kelerių metų pasienyje vėl įsiviešpataus taika.

Einu pro pražudytus laukus, jau nuvalytus ir vėl suartus, praeinu pro drėkinimo kanalus ir pylimą. Žemė po kojomis minkštėja; netrukus jau žengiu tižia pelkynės žole, braunuos pro nendrių tankmę, paskui vanduo jau siekia kulkšnis ir mirga paskutiniai violetinės sutemų šviesos atšvaitai. Priešais mane į vandenį šokčioja varlės, greta nugirstu šlamant plunksnas – tai pelkių paukštis gūžiasi prie žemės prieš pakildamas.

Brendu gilyn, rankomis skirdamas nendres, tarp kojų pirštų žlegsi vėsus dumblas, vanduo, ilgiau nei oras išsaugantis saulės šilumą, priešinasi kiekvienam mano žingsniui, paskui pasiduoda. Upiniai čia ankstų rytą išplaukia plokščiadugnėmis valtimis, stumiasi kartimis per tą ramų paviršių, spendžia tinklus. Koks taikus būdas užsidirbti duoną! Gal man vertėtų atsisakyti elgetos amato, persikelti į jų stovyklą kitapus miesto sienos, nusidrėbti lūšnelę iš molio ir nendrių, vesti kurią nors iš dailių jų dukterų, puotauti žūklei nusisekus, veržtis diržą jai nepavykus.

Iki blauzdų paniręs į raminantį vandenį, mėgaujuos ta ilgesinga vizija. Puikiai žinau, ką reiškia tokios fantazijos, svajonės, kur aš tampu nemąstančiu laukiniu, traukiu įšalusiu keliu atgal į sostinę arba kiūtinu į dykumos griuvėsius, grįžtu į savo kalėjimo vienutę arba susirandu barbarus ir pasisiūlau jiems pasinaudoti manimi kaip tinkamiems. Ir visos jos be jokios išimties – svajonės

apie gyvenimo galą: svajonės ne apie tai, kaip aš gyvensiu, o apie tai, kaip mirsiu. Žinau, kad tame mūru apjuostame mieste, dabar jau grimztančiame į tamsą (girdžiu du negarsius trimito šaukinius, skelbiančius, kad vartai užsidaro), visi galvoja tą patį. Visi, išskyrus vaikus! Vaikams nė nekyla abejonių, kad tie didžiuliai seni medžiai, kurių paunksnėje jie žaidžia, stovės amžiais, ir kad ateis diena, kai užaugę berniukai bus tokie pat stiprūs, kaip jų tėvai, o mergaitės tokios pat daugiavaikės, kaip jų motinos, kad jie gyvens, klestės, augins vaikus ir pasens ten, kur gimė. Kodėl mes praradome gebėjimą gyventi laike taip, kaip žuvys gyvena vandeny, kaip paukščiai gyvena ore, kodėl mes nebemokame gyventi kaip vaikai? Dėl to kalta Imperija! Imperija sukūrė istorinį laiką. Užuot paklususi ramiai atsikartojančiam, ratu besisukančiam pavasario, vasaros, rudens ir žiemos laikui, Imperija pasirinko netolygų pakilimų ir kryčių, pradžios ir pabaigos, katastrofų laiką. Ji pasmerkė save gyvent istorijoje, kėsindamasi į jos dėsnius. Paskendusiam jos protui rūpi viena: kaip nesibaigti, kaip nemirti ir kaip pratęsti savo erą. Dieną ji persekioja savo priešus. Sukta, negailestinga, ji visur siunčia savo pėdsekius šunis. Naktį ji minta negandų reginiais: nusiaubti miestai, išžaginti gyventojai, piramidės iš kaulų, beribiai nuniokoti žemės plotai. Beprotiška haliucinacija, tačiau užkrečiama: aš, brendantis per dumblą, ja užsikrėtęs ne mažiau nei ištikimas Imperijos bičiulis pulkininkas Džolas, besivaikantis jos priešus po beribę dykumą, išsitraukęs kardą ir pasirengęs naikinti barbarą po barbaro, kol suras ir perskros tą, kuriam lemta (jeigu ne jam, tai sūnui ar dar negimusiam vaikaičiui) užkopti bronziniu taku į Vasaros rūmus ir, apačioje draugams džiūgaujant ir šaudant į orą iš muškietų, nuversti tą rutulį su piestu pasistojusio tigro figūra, kuri simbolizuoja amžiną viešpatavimą.

Naktis be mėnulio. Patamsyje apgraibomis surandu kelią atgal į sausumą ir susisupęs į apsiaustą užmingu ant žolės. Nubundu iš painių sapnų antplūdžio sustingęs, persmelktas šalčio. Raudona žvaigždė danguje beveik nepasislinko.

Man traukiant keliu į žvejų kaimelį pradeda loti šuo; netrukus prie jo prisideda dar vienas ir naktis pratrūksta garsais: lojimas, pavojaus šauksmai, klyksmas. Sutrikęs rėkiu visa gerkle: „Nieko neatsitiko!", bet niekas manęs negirdi. Stoviu bejėgis vidury kelio. Kažkas prabėga pro mane ežero link, paskui į mane smarkiai atsitrenkia kitas kūnas – moteris, suprantu iškart: ji aikčioja iš siaubo mano glėbyje, paskui išsivaduoja ir dingsta. Mane apspinta urzgiantys šunys: kai vienas įsikimba dantimis į koją, įdreskia odą, atšoka, imu suktis vilkeliu ir rėkti. Aplink mane – vien tik nirtus amsėjimas. Miesto šunys už sienos atsakydami įsitraukia į chorą. Susigūžiu ir laukiu kito puolimo. Varinės trimitų aimanos raižo orą. Šunys loja garsiau nei paprastai. Pamažu šliurinu stovyklos link, kol pagaliau dangaus fone pasirodo viena iš lūšnų. Nustumiu ant durų angos užkabintą demblį ir įžengiu į prakaitu tvoskiančią šilumą, kur žmonės vos prieš kelias minutes dar miegojo.

Triukšmas aplink nuščiūva, bet į stovyklą niekas negrįžta. Troškus oras migdo. Norėčiau užmigti, bet mane vis dar jaudina minkšto kūnų susidūrimo ant tako atbalsis. Mano kūnas tarsi mėlynę saugo atspaudą to kūno, kuris buvo į mane įsirėmęs kelias sekundes. Man darosi baisu vos pagalvojus, ką aš galiu padaryti: grįžti ten rytoj dienos metu ir – vis dar kankinamas saldžių prisiminimų – pradėti klausinėti kiekvieną sutiktąjį, kol sužinosiu, kas į mane atsitrenkė patamsyje, kad paskui įviliočiau ją, mergaitę arba moterį, į dar paikesnę erotinę avantiūrą. Mano amžiaus vyrų kvailumui nėra ribų. Ir pasiteisinti galime tik tuo, kad nepaliekame jokios žymės toms merginoms, kurios

pereina per mūsų rankas: įmantrūs mūsų geiduliai, ritualu tapusios glamonės, drambliškos ekstazės kaipmat pamirštamos – strėlės greičiu įlėkusios į glėbį vyrų, kuriems gimdys vaikus, jaunų, energingų, nuoširdžių, jos staigiai nusipurto negrabų mūsų meilės šokį. Mūsų mylėjimasis nepalieka jokių pėdsakų. Kurį iš mudviejų prisimins ta mergina neregės veidu: mane su šilkiniu chalatu, su kvepalais, aliejais ir niūriomis glamonėmis prigesintoje šviesoje, ar aną šaltakraujį vyrą su kauke ant akių, įsakinėjusį ir mąsliai tirdavusį slapto jos skausmo garsus? Ar ne jo veidas buvo paskutinis, kurį ji aiškiai matė mūsų pasaulyje už tos švytinčios įkaitintos geležies? Ir nors aš visas susigūžiu iš gėdos net dabar ir čia, turiu savęs paklausti, ar kai gulėdavau galva prigludęs prie jos kojų, kai glostydavau ir bučiuodavau sumaitotas kulkšnis, ar tuomet slapčiausioje širdies kertelėje nesigailėdavau, kad vis dėlto man nepavyko įspausti jai savo pėdsako taip pat giliai. Kad ir kaip švelniai elgtųsi su ja gentainiai, jos niekas niekada nemergins ir neves taip, kaip kitų, – ji jau visam laikui paženklinta kaip svetimšalio nuosavybė, ir jeigu kas su ja ir suartės, tai tik iš gailesčio, atmiešto gašlumu, kurį jinai pajuto manyje ir atmetė. Nenuostabu, kad ji dažnai užmigdavo, nenuostabu, kad laimingesnė jausdavosi skusdama daržoves nei mano lovoje! Tą pačią valandėlę, kai sulėtinęs žingsnį sustojau priešais ją prie kareivinių vartų, ji, žinoma, pajuto, kaip į ją ėmė skverbtis melo miazmos: pavydas, gailestis, žiaurumas – viskas tilpo po geismo kauke. Ir mano meilės triūse ji jautė ne aistrą, o tik sunkų aistros slopinimą! Prisimenu jos rimtą šypseną. Nuo pat pradžių jinai suprato, kad suvedžiotoju aš tik apsimetu. Klausėsi mano žodžių, o paskui įsiklausė į savo širdį ir gerai padarė paklusdama jos balsui. O kad ji būtų radusi žodžių man šitai pasakyti! „Viską darai ne taip, kaip reikia, – turėjo pasakyt

ir sustabdyti mane. – Jei nori sužinoti, kaip tai daroma, paklausk to savo draugo su juodais stiklais." Paskui turėjo pridurti, kad neatimtų paskutinės vilties: „Bet jeigu nori mane mylėti, turi atgręžt jam nugarą ir pasimokyti kitur." Jeigu ji būtų tai man tuomet pasakiusi, jeigu būčiau ją supratęs, jei būčiau sugebėjęs ją suprasti, jei būčiau ja patikėjęs, jei būčiau sugebėjęs ja patikėti, gal ir nebūčiau visus metus painiai ir bergždžiai stengęsis išpirkti kaltę.

Juk nebuvau toks atlaidus malonumų mėgėjas, kokiu mielai save laikiau, toks priešingybė šaltam ir nepalenkiamam pulkininkui Džolui. Aš tik įkūnijau tą melą, kurį Imperija kartoja sau ramiu oru, o jis – tą tiesą, kurią Imperija kartoja, kai pučia žvarbus vėjas. Dvi Imperijos valdymo pusės, nei daugiau, nei mažiau. Bet aš stengiausi prisitaikyti: žvalgydavaus po tą mažai kam žinomą pasienį, po tą mažytį gūdų užkampį su dulkinomis vasaromis ir abrikosų prikrautais vežimais, su ilgomis siestomis ir vangia įgula, su vandens paukščiais, kasmet atskrendančiais, kasmet išskrendančiais, lakiojančiais pirmyn atgal virš akinančio, lygaus kaip veidrodis ežero paviršiaus, ir sau sakydavau: „Pakentėk, ateis diena, kai jis išvyks, ateis diena, kai vėl viskas aplinkui bus ramu: tuomet mūsų siestos pailgės, mūsų kardai pagels nuo rūdžių, sargybinis išsliūkins iš bokšto leisti naktų su žmona, plytos po mortyra sutrupės ir ten susisuks lizdus driežai, iš varpinės skraidys pelėdos, o sienos linija Imperijos žemėlapiuose apsitrins, išbluks ir galiausiai mes, ačiū Dievui, būsim užmiršti." Taip gundžiau save ir jau ne pirmąsyk pasukau ne ten, kur reikia, eidamas tuo keliu, kuris atrodė pasirinktas teisingai, bet nuvedė mane į patį labirinto vidurį.

Ir vėl sapnuoju, kad einu prie jos per apsnigtą aikštę. Iš pradžių tiesiog einu. O paskui vėjas įsisiautėja ir mane neša priekin

sniego sūkurys: apsiaustas išpūstas kaip burė, rankas tiesiu į šonus. Lekiu vis greičiau, kojos nesiekia žemės, staiga neriu žemyn ant vienišos figūros aikštės vidury. „Ji nespės atsigręžti ir atšokti!" – galvoju. Prasižioju ketindamas surikti, įspėti ją. Išgirstu tylią aimaną, kurią nušluoja vėjas ir nuneša aukštyn į dangų it popieriaus skiautę. Tuoj nukrisiu ant jos, tad susigūžiu, ruošdamasis susidūrimui, bet ji atsisuka ir mane pamato. Akimirką regiu jos veidą, vaiko veidą, švytintį, sveiką, šypsantį man be baimės, paskui mudu susiduriam. Jos galva trenkiasi į mano pilvą, paskui aš išnykstu, nuneštas vėjo. Tas smūgis lengvas, kaip drugelio kepštelėjimas. Mane užlieja palengvėjimo banga. „Vadinasi, veltui baiminaus!" – mąstau. Mėginu atsigręžti, bet viskas jau pradingę sniego baltume.

Burna sudrėko nuo šlapių bučinių. Aš spjaudausi, purtau galvą, atsimerkiu. Šuo, laižęs mano veidą, traukiasi atgal, vizgina uodegą. Pro demblį sunkiasi šviesa. Išsliaužiu į aušrą. Ir dangus, ir vanduo – vienodai rausvi. Ežeras, kur jau buvau įpratęs kas rytą matyti bukanoses žvejų valtis, – tuščias. Stovykla, kur stoviu, irgi tuščia.

Tvirčiau susisupu į apsiaustą ir, aplenkęs pagrindinius vartus, – jie vis dar uždaryti, – išeinu į kelią, nupėdinu iki šiaurės vakarų sargybos bokšto, kur, regis, žmonių irgi nė kvapo; paskui suku atgal ežero link ir, trumpindamas kelią, kertu laukus prie pylimo.

Po kojomis iššoka zuikis ir kilpuodamas dumia tolyn. Lydžiu jį žvilgsniu, kol jis, apsukęs ratą, grįžta ir pradingsta tarp jau subrendusių kviečių tolimuose laukuose.

Už kokių penkiasdešimties jardų nuo manęs vidury kelio stovi mažas berniukas ir siusioja. Stebėdamas mane akies krašteliu, jis nenuleidžia akių nuo savo čiurkšlės lanko, net išriečia

nugarą, kad paskutinė čiurkšlė nudryktų kuo toliau. Paskui, ore dar nespėjus išnykti auksiniam jos pėdsakui, berniuko staiga nelieka – jį sučiumpa iš nendrių išlindusi tamsi ranka.

Sustoju ten, kur jis ką tik stovėjo. Bet matau tik siūruojančias nendrių viršūnes, pro kurias švysčioja akinantis saulės pusrutulis.

– Jūs galite išeiti, – sakau pusbalsiu. – Jums nėra ko bijoti. – Atkreipiau dėmesį, kad kikiliai vengia šito nendrių plotelio. Neabejoju, kad mane girdi kokios trys dešimtys ausų porų.

Apsisuku ir traukiu miesto link.

Vartai atviri. Iki dantų apsiginklavę kareiviai šukuoja upinių kaimelį. Mane išbudinęs šuo bidzena paskui juos nuo trobos prie trobos, pakėlęs uodegą, iškišęs liežuvį, pastatęs ausis. Vienas kareivis stumteli stovą, ant kurio džiovinama išdarinėta pasūdyta žuvis. Girgžtelėjęs stovas nuvirsta.

– Nedaryk to! – šaukiu paspartindamas žingsnį. Kai kurie tų vyrų man pažįstami iš ilgų kankinimo kareivinių kieme dienų. – Nedaryk to, jie niekuo dėti!

Dabar tas pats kareivis parodomai atsainiai nuslimpina prie didžiausios lūšnos, visas įsitempia priešais du išsikišusius stogo ramsčius ir mėgina nukelti nendrių stogą. Kad ir kaip įsiręžęs, padaryti to nepajėgia. Aš esu matęs, kaip statomos tos iš pažiūros trapios lūšnos. Jos statomos taip, kad atlaikytų vėją, per kurį nepaskristų joks paukštis. Stogo rėmas būna pririštas prie statramsčių odiniais diržais, pravertais pro pleišto pavidalo įrantas. Tų diržų nenupjovęs stogo nenukelsi.

Prašau kareivio:

– Aš jums papasakosiu, kas nutiko aną naktį. Vaikščiojau čia patamsy, ir šunys pradėjo ant manęs loti. Žmonės išsigando, pametė galvas, juk žinote, kokie jie. Matyt, pamanė, kad atėjo

barbarai. Pabėgo prie ežero. Jie slepiasi tarp nendrių – mačiau juos ką tik. Negalite jų bausti dėl tokio kvailo nesusipratimo.

Jis manęs visiškai nepaiso. Draugas padeda jam užsiropšti ant stogo. Balansuodamas ant dviejų statramsčių, jis pradeda kulnu kirsti skyles nendrių stoge. Girdžiu, kaip, atsimušdami į grindis, dunksi tinko luitai iš žolės ir molio.

– Liaukitės! – šaukiu. – Juk jie jums nepadarė nieko blogo! – Noriu sučiupti jį už kulkšnies, tačiau jis stovi per toli. Aš toks įsiutęs, kad nusukčiau jam sprandą.

Kažkas įsispraudžia priešais mane – draugas, kuris padėjo jam užlipt ant stogo.

– Dink iš čia, – murma jis. – Dink iš čia! Eik šalin ir nudvėsk kokiame kampe.

Girdžiu, kaip stogo ramsčiai trakštelėjo po nendrėmis ir moliu. Kareivis ant stogo skėsteli rankomis ir neria žemyn. Viskas vyksta žaibiškai: ką tik jis dar stovėjo išpūtęs akis iš nuostabos, o štai beliko tik dulkių debesėlis ore.

Demblys durų angoje nustumiamas į šalį, ir kareivis išsvirduliuoja lauk sukabinęs rankas, nuo galvos iki kojų aplipęs geltonomis dulkėmis.

– Po perkūnais! – keikiasi jis. – Po perkūnais, po perkūnais. Po perkūnais! – Jo draugai leipsta juoku. – Nėr ko juoktis! – šaukia jis. – Susimušiau sumautą nykštį! – Suspaudžia delną tarp kelių. – Velniškai skauda! – Spiria koja į sieną, ir vėl girdžiu, kaip krinta tinkas. – Tie sušikti laukiniai! – nusikeikia. – Seniai reikėjo sustatyti juos visus prie sienos ir sušaudyti... su jų bičiuliais!

Žiūrėdamas virš manęs, kiaurai mane, atkakliai stengdamasis manęs nematyti, kareivis nusvirduliuoja tolyn. Žingsniuodamas pro paskutinę lūšną, nutraukia nuo durų angos demblį. Jį puošę vėriniai karoliukų, raudonų ir juodų uogų, džiovintų moliūgų

sėklų, pažyra kaskadomis. Stoviu vidury kelio ir laukiu, kol apmalš mane purtantis pyktis. Prisimenu jauną valstietį, atvestą pas mane dar tuomet, kai įgula priklausė mano jurisdikcijai. Teisėjas iš tolimo kaimelio priteisė jam atitarnauti trejus metus kariuomenėje už tai, kad pavogė kelis viščiukus. Po mėnesio jis pamėgino dezertyruoti. Jį pagavo ir atvedė pas mane. Jis paaiškino, kad pasiilgo motinos ir seserų. „Mes negalime elgtis kaip užsigeidę, – pamokslavau. – Visi paklūstame įstatymui, kuris už mus viršesnis. Jus čia atsiuntęs teisėjas, aš, jūs – visi mes pavaldūs įstatymui. – Jis bukai žvelgė į mane, laukdamas nuosprendžio, už nugaros surakintomis rankomis, du bejausmiai sargybiniai stovėjo už jo. – Suprantu, manai, jog neteisinga būti nubaustam už švelnius gero sūnaus jausmus. Tau atrodo, kad tu žinai, kas teisinga ir kas neteisinga. Suprantu. Visi mes manome, kad žinome. – Tuomet nė neabejojau, kad mes visi: vyras, moteris, vaikas, gal net ta vargana kumelė, kur suka malūno ratą, visada žinome, kas teisinga, kad visi padarai ateina į pasaulį atsinešdami teisingumo prisiminimą. – Bet mes gyvename įstatymų pasaulyje, – aiškinau savo vargšui kaliniui, – netobulame pasaulyje. Ir nieko nepadarysi. Mes – puolusi kūrinija. Ir galim tik palaikyt įstatymus, visi kartu, neleisdami išblukti teisingumo prisiminimui." Atskaitęs paskaitą jį nuteisiau. Jis išklausė nuosprendį nė nemurmtelėjęs, ir sargybiniai išvedė jį. Prisimenu, kaip tokiomis dienomis degdavau iš gėdos. Pargrįždavau namo iš teismo rūmų ir visą vakarą sėdėdavau patamsy supamojoje kėdėje, be vakarienės, kol ateidavo metas gultis. „Kai žmogus kenčia neteisingai, – sakydavau sau, – jo kančių liudininkams lemta kęsti gėdą." Bet ši apgaulinga paguoda manęs nenuramindavo. Ne kartą man buvo kilusi pagunda atsisakyti savo posto, pasitraukti iš viešojo gyvenimo, nusipirkti nediduką daržą,

auginti daržoves ir jas pardavinėti. Bet pamaniau: juk tuomet kuris nors kitas bus paskirtas kęsti teisėjavimo gėdą ir niekas nepasikeis. Todėl toliau ėjau savo pareigas, kol vieną dieną nuo manęs nepriklausantys įvykiai viską pakeitė.

* * *

Tie du raiteliai buvo pastebėti tik tada, kai juos nuo mūsų skyrė vos viena mylia, kai jie jau kirto tuščius laukus. Aš – vienas iš daugelio, kurie, išgirdę šūksnius nuo tvirtovės sienos, skuba pro vartus jų pasveikinti: juk visi atpažinome plazdančią virš jų žalią ir auksinę bataliono vėliavą. Žirglioju per ką tik suartą dirvą tarp lekiančių susijaudinusių vaikų.

Raitelis iš kairės, jojęs petys į petį su savo bendražygiu, staiga pasisuka ir nurisnoja ežero link.

Kitas toliau joja eidine prie mūsų, labai tiesiai sėdėdamas balne, išskėtęs rankas, tarsi ketintų mus apkabinti arba nuskrist į dangų.

Pasileidžiu bėgte kiek įkabindamas, mano sandalai kliūva už žemės grumstų, širdis plaka kaip pašėlusi.

Man dar liko koks šimtas jardų, kai už nugaros pasigirsta kanopų kaukšėjimas ir trys ginkluoti kareiviai prašuoliuoja pro mane, lėkdami prie tankaus nendryno, kuriame išnyko anas raitelis.

Įsilieju į žmonių minią, apspitusią tą vyrą (atpažįstu jį, nors jis ir pasikeitęs), kuris, vėliavai narsiai plazdant jam virš galvos, abejingai žvelgia į miestą. Jis pririštas prie tvirto medinio rėmo, prilaikančio jį balne. Nugarą, kad nesulinktų, paremia kartis, o rankos pririštos prie kryžmos. Musės dūzgia jam aplink veidą. Jo smakras parištas virve, veidas ištinęs, nuo jo sklinda šleikštus dvokas, jis jau kelios dienos negyvas.

Vienas vaikas timpteli man už rankos.

– Dėde, ar jis barbaras? – klausia pašnibždom.

– Ne, – atsakau jam irgi pašnibždom. Jis pasisuka į šalia stovintį berniuką.

– Ar aš tau nesakiau? – šnibžda.

Kadangi niekas kitas, regis, tam nepasiruošęs, mano daliai tenka pakelti pažeme besivelkančius pavadžius ir įvesti tą barbarų atsiųstą žinią pro didžiuosius vartus, pro nuščiuvusius stebėtojus į kareivinių kiemą, o tenai išlaisvinti žinios nešėją ir paguldyti laidotuvėms.

Kareiviai, nusiviję vienišą jo bendražygį, netrukus grįžta. Nušuoliuoja per aikštę į teismo rūmus, iš kurių Mandelis valdo miestą, ir ten pradingsta. Kai jie vėl pasirodo aikštėje, su niekuo nekalba.

Visos nelaimės nuojautos pasitvirtino, ir mieste pirmąsyk įsiviešpatauja tikra panika. Parduotuves užplūsta pirkėjai ir vienas kitą perrėkdami siūlo pašėlusias kainas už maisto atsargas. Kai kurios šeimos užsibarikaduoja namuose, užsirakina drauge su vištomis, antimis ir netgi kiaulėmis. Mokykla uždaryta. Iš vienos gatvės į kitą sklinda gandas, kad barbarų orda įsirengė stovyklą už kelių mylių, išdegintose upės pakrantėse, ir kad miesto apgultis neišvengiama. Įvyko nesuvokiamas dalykas: kariuomenė, kuri prieš tris mėnesius taip linksmai išžygiavo iš miesto, jau niekada nebegrįš.

Didieji vartai uždaryti, visos velkės užšautos. Maldauju sargybos seržantą įleisti vidun upinius.

– Jie numirs iš baimės, – aiškinu.

Nieko neatsakęs, jis atsuka man nugarą. Mums virš galvų, ant pylimo, kareiviai, tie keturiasdešimt vyrų, mūsų skydas nuo žūties, žvelgia virš ežero ir dykumos.

Vėlai vakare, grįždamas į pašiūrę prie klojimo, kur vis dar nakvoju, matau, kad kelias man užkirstas. Siaura gatvele driekiasi vilkstinė dviračių intendantūros vežimų, kuriuos traukia arkliai. Pirmasis vežimas prikrautas, kaip atpažįstu, sėklinių grūdų iš klojimo, kiti slenka tušti. Paskui juos eina vora pabalnotų ir gūniomis apdengtų arklių iš kareivinių arklidžių: spėju, kad visi jie buvo pavogti ar rekvizuoti per pastarąsias savaites. Triukšmo išbudinti, žmonės išlenda iš namų ir tyliai stovi, stebėdami tą akivaizdžiai senų seniausiai suplanuotą atsitraukimo manevrą.

Prašau, kad man leistų pasikalbėti su Mandeliu, bet sargybinis prie teismo rūmų toks pat medinis, kaip ir visi jo draugai.

Paaiškėja, kad Mandelio rūmuose nėra. Į aikštę sugrįžtu kaip tik tą minutę, kai jis viešai skaito pareiškimo „Imperijos vadovybės vardu" pabaigą. Atsitraukimas, sako jis, tik „laikina priemonė". Mieste liks „kariuomenė tvarkai prižiūrėti". Tikimasi, kad „žiemą karo veiksmai bus nutraukti visame pasienyje". Jis pats tikįsis grįžti pavasarį, kai kariuomenė „pradės naują puolimą". Jis norįs padėkoti visiems už „nepamirštamą svetingumą", kuris jam buvo parodytas.

Kol jis kalba, stovėdamas viename iš tuščių vežimų tarp dviejų deglus laikančių kareivių gretų, su prisiplėštu laimikiu grįžta jo vyrai. Du iš jų pūškuoja, kraudami į vežimą gražią ketaus viryklę, pavogtą iš tuščių namų. Kitas pergalingai šypsodamasis atsitempia gaidį ir vištą, juodas su aukso atšvaitais gaidys – stačiai nuostabus. Paukščių kojos surištos, kareivis laiko juos sučiupęs už sparnų, paukščių akys nuožmiai žiba. Kol kažkas laiko atviras orkaitės duris, kareivis įgrūda paukščius į orkaitę. Vežimas jau kaupinai prikrautas maišų ir statinių iš apiplėštų parduotuvių, jie net atsigabeno staliuką ir kėdes. Išvynioję sunkų raudoną kilimą uždengia juo krovinį, paskui kilimą pririša.

Miestiečiai, kurie stovi ir stebi šituos metodiškai veikiančius išdavikus, neprotestuoja, bet aplinkui jaučiu bejėgio pykčio sroves.

Štai jau pakrautas paskutinis vežimas. Atidaromi vartai, kareiviai sėda ant arklių. Girdžiu, kad kolonos priekyje kažkas ginčijasi su Mandeliu.

– Tik valandą ar panašiai, – sako kažkas, – po valandos jie bus jau pasirengę.

– Apie tai negali būti nė kalbos, – atsako Mandelis, kitus jo žodžius nusineša vėjas. Kažkoks kareivis nustumia mane ir prie paskutinio vežimo priveda tris moteris, nešinas krūva ryšulių. Prisidengusios veidus šydais, jos įsiropščia į vežimą ir susėda. Viena neša mažą mergaitę ir pasodina ją ant nešulių krūvos. Supliaukši bizūnai, kolona pajuda iš vietos, arkliai įsitempia, ratai girgžda. Kolonos gale du vyrai lazdomis varo tuzino avių bandą. Avims traukiant pro šalį minia jau pradeda murmėti. Kažkoks jaunas vyrukas iššoka į priekį, mojuoja rankomis, šaukia: avys išsilaksto patamsy, o minia riaumodama vėl susilieja. Beveik iškart pasigirsta pirmieji šūviai. Žmonės šaukdami puola masiškai bėgti, aš sprunku drauge su jais, ir iš to bergždžio minios puolimo mano atminty išliko tik vienas vaizdas: paskutiniame vežime vyras grumiasi su moterimi, plėšia nuo jos drabužius, o maža mergytė žiūri į juos išpūtusi akis, įsikišusi į burną pirštą. Paskui aikštė vėl ištuštėja ir paskęsta tamsoje, paskutinis vežimas išrieda pro vartus, įgula paliko miestą.

Vartai kiaurą naktį žioji atviri, ir pavienės šeimos, didžiuma pėsčios, sulinkusios po sunkiais nešuliais, skuba pasivyti kareivius. O dar nespėjus išaušti upiniai įsliūkina atgal į miestą, nesutikdami jokio pasipriešinimo: jie vedasi ligotus vaikus, nešasi savo apgailėtiną mantą, ryšulius karčių ir kūlius nendrių, pasirengę ir vėl statytis namus.

* * *

Mano senojo buto durys atviros. Oras jame suplėkęs. Niekas netvarkė jo jau ilgą laiką. Mano kolekcijos – akmenys, kiaušiniai ir dirbiniai iš griuvėsių dykumoje – dingo. Baldai svetainėje sustumti prie sienų, kilimo nebėra. Mažojoje svetainėje, regis, niekas nepaliesta, bet visos užuolaidos tvoskia aitriu pelėsių kvapu.

Miegamajame antklodė atmesta tuo pačiu judesiu, kokiu ją atmetu aš, lyg būčiau pats čia miegojęs. Bet neskalbtų lovos baltinių kvapas man neįprastas.

Naktinis puodas po lova puspilnis. Spintoje mėtosi sulamdyti marškiniai: ant apykaklės iš vidaus – rudas ruožas, po pažastimis – geltonos dėmės. Mano drabužių nė padujų.

Nuvelku patalus ir atsigulu ant pliko čiužinio, manydamas, kad bus nejauku kito žmogaus šmėklai slankiojant tarp jo paliktų kvapų ir netvarkos. Tačiau toks jausmas manęs neaplanko: kambarys lygiai toks pats savas, koks ir buvo. Užsidengiu ranka veidą ir pajuntu, kaip mane ima snaudulys. Ko gero, teisybė, kad pasaulis, toks, koks yra, – ne iliuzija, ne nakties slogutis. Ko gero, mes neišvengiamai jame nubundame ir negalime jo nei pamiršti, nei be jo išsiversti. Bet man vis tiek, kaip ir anksčiau, sunku patikėti, kad galas jau arti. Jei staiga barbarai įsiveržtų į mano kambarį, žinau, numirčiau savo lovoje toksai pat kvailas ir naivus, kaip kūdikis. Todėl labiau pritiktų, jei barbarai mane sugautų podėly apačioje su šaukštu rankoje ir pilna burna figų uogienės, nukniauktos iš paskutinio stiklainio ant lentynos: nukirsta mano galva būtų nusviesta ant galvų krūvos miesto aikštėje, o veide liktų įsirėžusi skriauda ir kaltės kupina nuostaba, kad istorija taip šiurkščiai įsiveržė į nejudantį mūsų oazės laiką. Kiekvienam sava, labiausiai pritinkanti mirtis. Vieni bus

jos užklupti slėptuvėse po savo rūsiais, prisimerkę, spaudžiantys prie krūtinės brangenybes. Kiti pragaiš kelyje, parblokšti pirmųjų žiemos pūgų. Kai kas – tokių bus nedaug – žus kaudamiesi šakėmis. Sutvarkę mus, barbarai nusišluostys užpakalius mūsų miesto archyvais. Mes taip ir numirsime nieko neišmokę. Giliai visuose mumyse slūgso kažkas tvirto kaip granitas, ko niekaip neišmokysi. Nors gatvėse siaučia isterija, niekas iš tikro netiki, kad ramių, nenuginčijamų dalykų pasaulis, kuriame mes gimėme, netrukus išnyks. Niekas negali susitaikyti su mintimi, kad Imperijos kariuomenė buvo sutriuškinta žmonių, apsiginklavusių lankais, ietimis ir surūdijusiomis muškietomis, žmonių, kurie gyvena palapinėse ir niekad nesiprausia, nemoka nei skaityti, nei rašyti. Ir kas gi aš toks, kad taip šaipyčiaus iš gyvybingumo teikiančių iliuzijų? Kuo gi pagražinti paskutines dienas, jei ne svajonėmis apie išganytoją su kardu, kuris išvaikys priešų minias ir atleis mums klaidas, kurias mūsų vardu padarė kiti, ir duos mums dar vieną galimybę sukurti rojų žemėje? Guliu ant pliko čiužinio ir susikaupęs stengiuosi persikūnyt į plaukiką, kuris ritmingai, nepailsdamas plaukia per laiko terpę, terpę, inertiškesnę už vandenį, be jokių ribulių, prasismelkiančią visur, bespalvę, bekvapę, sausą kaip popierius.

VI

Kartais rytais laukuose pasirodo švieži kanopų pėdsakai. Sargas sako, kad tarp pakrikų krūmų, žyminčių tolimą arimo ribą, jis matė siluetą, kurio, jis galįs prisiekti, prieš dieną ten nebuvo ir kuris po dienos pradingo. Upiniai nerizikuoja leistis į žūklę prieš saulėtekį. Jie besugauna taip mažai žuvies, kad beveik badauja.

Per dvi dienas, nesiskirdami su ginklu, bendromis pastangomis nuėmėme tolimųjų laukų derlių, viską, kas liko juos užliejus. Kiekvienos šeimos dalis – mažiau nei keturi puodeliai grūdų per dieną, bet vis tiek geriau nei nieko.

Nors aklas arklys ir toliau suka ratą, pripildantį cisterną prie ežero, iš kurios drėkinami miesto sodai, mes žinome, kad vamzdis bet kurią akimirką gali būti perrėžtas, tad pradėjome kasti naujus šulinius pačiame mieste.

Aš paskatinau savo bičiulius miestiečius užveisti daržus ir auginti žiemos šalčiams atsparius šakniavaisius.

– Mums svarbiausia ištverti žiemą, – sakau jiems. – Pavasarį jie atsiųs pagalbą, nėra ko abejoti. O po pirmojo atlydžio galėsim pasėti greitai prinokstančių sorų.

Mokykla vis dar uždaryta, ir vaikai gavo užduotį gaudyti tralu smulkius raudonus vėžiagyvius, kurių gausu druskingų pietinių ežero įlankėlių seklumose. Mes juos išrūkome ir supresuojame į pusės svaro briketus. Jie nemalonaus aliejingo skonio,

šiaip jau juos valgo tik upiniai, bet įtariu, kad dar nepasibaigus žiemai visi mes būsime laimingi galėdami čiaumoti žiurkes ar tarakonus.

Per visą šiaurinės sienos ilgį iškabinome šalmus ir įbedėme į žemę ietis. Kas pusvalandį vaikas praeina pro jų gretą ir šiek tiek pakeičia kiekvieno šalmo padėtį. Taip mes tikimės apgausią budrias barbarų akis.

Mandelio mums palikta įgula susideda iš trijų vyrų. Jie pakaitomis stovi sargyboje prie užrakintų teismo rūmų durų, bet niekas mieste nekreipia į juos dėmesio ir jie bendrauja tik tarpusavyje.

Visoms mūsų gelbėjimo priemonėms vadovauju aš. Niekas tam neprieštaravo. Mano barzda nukirpta, drabužiai švarūs, ir apskritai aš susigrąžinau įgaliojimus, kurių netekau prieš metus atvykus Civilinės saugos tarnybai.

Mums reikia prisikirsti medžių ir pasirūpinti malkų atsargomis, bet niekas nenori rizikuoti eiti į išdegusį mišką prie upės, kur upiniai prisiekia matę šviežius barbarų stovyklavietės pėdsakus.

* * *

Pabundu nuo garsaus beldimo į buto duris. Priešais stovi vyras su žibintu, vėjo nugairintas, sulysęs, uždusęs, vilkintis dukslia kareiviška miline. Jis žiūri į mane sutrikęs.

– Kas jūs toks? – klausiu.

– O kur viršila? – atsako jis klausimu, gaudydamas kvapą, stengdamasis pažvelgti man per petį.

Dabar antra valanda nakties. Vartai buvo atverti, kad įleistų pulkininko Džolo karietą. Dabar ji stovi vidury aikštės su

nuleistomis ienomis. Už jos nuo atšiauraus vėjo slepiasi keletas vyrų. Nuo sienos žemyn spokso sargybiniai.

– Mums reikia maisto, pailsėjusių arklių, pašaro, – sako mano svečias. Jis skubiai mane aplenkia, atidaro karietos dureles, išpyškina: – Viršilos mieste nėra, jis išvyko.

Mėnulio šviesoje spėju išvysti paties Džolo veidą. Jis irgi mane pamato: durelės užsitrenkia, trinkteli iš vidaus užšaunama velkė. Įtempęs akis įžiūriu jį pro stiklą, sėdintį atokiai tamsiame kampe, sustingusiu veidu. Pabarbenu į langelį, bet jis nekreipia dėmesio. Paskui jo parankiniai nustumia mane šalin.

Iš tamsos sviestas akmuo nukrinta ant karietos stogo.

Atbėga dar vienas žmogus iš Džolo palydos.

– Ten nieko nėra, – pareiškia jis gaudydamas kvapą. – Arklidės tuščios, jie išsivedė visus arklius iki vieno.

Kareivis, kuris iškinkė apsiputojusius arklius, pradeda keiktis. Kitas akmuo į karietą nepataiko ir kone kliudo mane. Akmenys mėtomi iš viršaus, nuo miesto sienų.

– Žinote, – sakau, – jūs sušalę ir pavargę. Nuveskite arklius į arklidę ir užeikite vidun, pavalgysit ir mums papasakosit, kas nutiko. Mes neturime jokių žinių nuo tada, kai jūs išvykote. Jei tas beprotis nori sėdėti savo karietoje, tegu sėdi.

Bet jie vargu ar girdi mane: išbadėję, išsekę vyrai, kurie atliko daugiau nei savo pareigą, ištraukdami iš barbarų nagų šitą policininką, kažką šnibžda vienas kitam, jau vėl kinkydami nusivariusius nuo kojų arklius.

Stebeiliju pro langelį į vos įžiūrimą tamsoje dėmę, vadinamą pulkininku Džolu. Mano apsiaustas plaikstosi vėjyje, drebu ne tik iš šalčio, bet ir iš vos sulaikomo įsiūčio. Mane draskyte drasko noras išdaužti stiklą, įkišti ranką ir ištraukti tą žmogų lauk pro

šukėtą skylę, jaučiant, kaip kūnas kliūva už šukių ir dryksta, nusviesti jį ant žemės ir spardyti, kol jis pavirs tyre.

Sakytum paveiktas tų mano kraugeriškų troškimų, pulkininkas nenoriai pasisuka į mane veidu. Paskui šonu pasislenka arčiau lango ir žvelgia į mane pro stiklą. Jo veidas atrodo nuogas, visiškai švarus, gal dėl tos mėlynos mėnesienos, o gal dėl fizinio išsekimo. Spoksau į jo aukštus blyškius smilkinius. Motinos švelnios krūties ir to, kaip ranką veržė pirmojo paleisto aitvaro virvelė, prisiminimai glūdi tos kaukolės koryje drauge su iškreipto žiaurumo, dėl kurio aš jo nekenčiu, prisiminimais.

Jis žiūri į mane, jo akys tiria mano veidą. Tamsių stiklų nebėra. Ar ir jis turi tramdyti atkaklų norą ištiesti ranką, sučiupt mane, apakinti stiklo šukėmis?

Turiu ką jam pasakyti: ilgai galvojau rinkdamas žodžius. Ištariu juos be garso ir stebiu, kaip jis juos skaito iš mano lūpų. „Mumyse slypintį nusikaltimo geismą turime nukreipti į save pačius, – sakau. Vis linksiu ir linksiu galvą, kad žodžių prasmė jį pasiektų. – Ne į kitus", – priduriu. Dar pakartoju tuos žodžius, rodydamas į savo, paskui į jo krūtinę. Jis nenuleidžia akių nuo mano lūpų, plonos jo lūpos juda kartodamos, o gal šaipydamosi. Nežinau. Dar vienas akmuo, sunkesnis, gal plyta, su griausmu atsimuša į karietą. Jis krūpteli, arkliai pasipurto.

Kažkoks žmogus atbėga per aikštę.

– Važiuokit! – šaukia. Nustumia mane, daužo į karietos dureles. Glėbyje laiko krūvą duonos kepalų. – Turit važiuoti! – šaukia. Pulkininkas Džolas atitraukia velkę, vyras suverčia vidun duonos kepalus. Durelės garsiai užsitrenkia. – Greičiau! – ragina jis. Karieta pajuda iš vietos, lingės sugirgžda.

Sučiumpu tą vyrą už peties.

– Palauk! – šaukiu. – Aš tavęs nepaleisiu, kol nepasakysi, kas nutiko!

– Ar patys nematote? – šaukia jis atsimušdamas kumščiais.

Mano rankos dar per silpnos; kad jį išlaikyčiau, turiu tvirtai apkabinti.

– Paaiškinsi, tada paleisiu! – pažadu gaudydamas kvapą.

Tuo metu karieta artinasi prie vartų. Du raiti kareiviai pro juos jau prasmuko, kiti vyrai bėga iš paskos. Iš tamsos į karietą lekia akmenys, liejasi riksmai ir prakeiksmai.

– Ką aš turiu paaiškinti? – klausia jis stengdamasis ištrūkti.

– Kur visi kiti?

– Dingo. Išsibarstė. Kas kur. Aš nežinau, kur jie. Mes vos nepasiklydom. Laikytis visiems kartu buvo neįmanoma. – Matydamas, kaip jo draugai pranyksta tamsoje, jis muistosi dar labiau. – Paleiskite! – kūkčioja. Jėgų jis turi ne daugiau kaip vaikas.

– Tuoj paleisiu. Kaip atsitiko, kad barbarai jus taip sutvarkė?

– Mes šalom kalnuose! Mes badavom dykumoje! Kodėl niekas neįspėjo, kad bus šitaip? Jie mūsų nesumušė – jie išvedė mus į dykumą ir pradingo!

– Kas jus vedė?

– Jie – barbarai! Viliojo mus vis gilyn ir gilyn, mums taip ir nepavyko jų pavyti. Pasigaudavo atsilikėlius, naktimis atrišdavo ir paleisdavo mūsų arklius, į mūšį su mumis nestojo nė karto!

– Tad jūs nebeištvėrėte ir leidotės atgal?

– Taip!

– Manai, aš patikėsiu?

Jis žiūri į mane apimtas nevilties.

– Kodėl turėčiau meluoti? – sušunka. – Aš nenoriu atsilikti nuo saviškių, ir tiek!

Išsivaduoja iš mano gniaužtų. Prisidengęs rankomis galvą išlekia pro vartus į tamsą.

* * *

Darbas trečiojo šulinio kasimo aikštelėje sustojo. Kai kurie kasėjai grįžo namo, kiti slampinėja aplinkui laukdami nurodymų.

– Kas nutiko? – klausiu.

Jie parodo į kaulus, gulinčius ant ką tik iškastų žemių: vaiko kaulus.

– Matyt, čia buvo kapas, – sakau. – Keista vieta kapui. – Mes stovime tuščiame sklype už kareivinių: tarp kareivinių ir pietinės sienos. Kaulai seni, jau persiėmę raudono molio spalva. – Ką nusprendėte? Galime vėl pradėti kasti arčiau tvoros, jei norite.

Jie padeda man įlipti į duobę. Stovėdamas joje iki krūtinės, gramdau žemes nuo išsikišusio iš duobės sienelės žandikaulio.

– O štai ir kaukolė, – sakau. Bet ne, kaukolė iškasta jau anksčiau, jie rodo ją man.

– Pažvelkite sau po kojomis, – pataria kasėjų vadovas.

Duobėje tamsu, nieko nematyti, bet iš lengvo brūkštelėjęs kauptuku pataikau į kažką kieta: pirštai sako, kad tai kaulas.

– Niekas šitaip nelaidoja, – sako jis ir atsitupia prie duobės krašto. – Jie nežinia kiek metų guli sumesti vienas ant kito.

– Taip, – atsakau. – Čia negalima kasti, ar ne?

– Negalima, – atsako jis.

– Reikia užpilti duobę ir pradėti iš naujo arčiau sienos.

Jis tyli. Ištiesia ranką ir padeda man išlipti iš duobės. Stovintieji šalia irgi tyli. Gaunu sumesti kaulus atgal ir užberti žemėmis, tik tuomet jie paima į rankas kastuvus.

* * *

Sapnuoju, kad vėl stoviu toje duobėje. Žemė drėgna, iš jos sunkiasi tamsus vanduo, mano kojos klimpsta, turiu gerokai pasistengti, kad jas ištraukčiau.

Grabalioju po vandeniu, ieškau kaulų. Ranka užčiuopia džiuto maišo kampą, juodą, sutrešusį, jis subyra tarp mano pirštų. Vėl kapstausi dumble. Šakutė, sulenkta, pajuodusi. Negyvas paukštis, papūga. Laikau ją už uodegos, susitaršiusios plunksnos nulinkusios žemyn, šlapi sparnai nukarę, akiduobės tuščios. Kai ją paleidžiu, ji nugrimzta į vandenį net nepliaukštelėjusi. „Vanduo užnuodytas, – samprotauju. – Turiu pasisaugoti ir iš čia negerti. Dešine ranka turiu neprisiliesti burnos."

* * *

Nesu miegojęs su moterimi nuo tada, kai grįžau iš dykumos. Ir štai dabar, pačiu netinkamiausiu metu, mano lytis pradeda reikalauti savo. Miegu prastai, rytais nubundu su išburkusia lytim, kyšančia man iš slėpsnų kaip šaka. Su geismu tai neturi nieko bendra. Guliu tarp suglamžytų paklodžių, bergždžiai laukdamas, kol tai praeis. Stengiuosi prisimint merginą, kuri miegojo čia su manimi daug naktų iš eilės. Regiu ją stovint basą: ji vilki ta laisva suknele, viena jos koja jau dubenyje, ji laukia, kada pradėsiu ją mazgoti, ranka atsirėmusi man į petį. Paskui nusivelka per galvą suknelę. Aš išmuilinu jos šlaunis, tada padedu muilą į šalį, apkabinu jos klubus, veidu trinuosi į pilvą. Užuodžiu muilą, jaučiu, koks šiltas vanduo, kaip tvirtai ji įsikibusi į mane rankomis. Giliai nugrimzdęs į tuos prisiminimus liečiu save pirštais. Jokio atsako. Lyg liesčiau savo riešą: tai mano kūno

dalis, bet sukietėjusi, atbukusi, lyg kokia galūnė be gyvybės. Stengiuosi ją išjudinti: tuščias reikalas, aš nieko nejaučiu. „Esu pavargęs", – sakau sau.

Valandą sėdžiu krėsle laukdamas, kol šitas kraujo pritvinkęs gumulas susitrauks. Pagaliau tai įvyksta. Tada apsirengiu ir išeinu iš namų.

Naktį tai vėl pasikartoja: iš manęs išlenda ta strėlė, nusitaikiusi į niekur. Vėl stengiuosi suteikti jai peno vaizdais, bet nesulaukiu jokio gyvo atsako.

– Išmėginkite duonos pelėsius ir pieno šaknį, – pataria man žolininkas. – Gali padėti. Jei nepadės, ateikite dar kartą. Štai jums truputis pieno šaknies. Sumalkite ją ir sumaišykite su duonos pelėsiais, atskiedęs šiltu vandeniu. Po du šaukštus po kiekvieno valgio. Skonis labai nemalonus, labai kartus, bet nebijokite, nepakenks.

Sumoku jam sidabru. Varinių monetų niekas nebeima, nebent vaikai.

– Bet jūs man paaiškinkit, – sako jis, – kodėl toks šaunus sveikas vyras, kaip jūs, nori atsikratyti geidulių?

– Geiduliai čia nieko dėti, tėve. Tai tik paprasčiausias sudirginimas. Sukietėjimas. Kaip sergant reumatu.

Jis nusišypso. Aš atsakau jam šypsena.

– Jūsiškė – vienintelė parduotuvė visame mieste, kurios jie neapiplėšė, – sakau. Iš esmės tai netgi ne parduotuvė, tiesiog niša po stogine su lentynomis, prikrautomis dulkinų stiklainių ir nuo vagių karančių šaknų bei sudžiovintų lapų ryšelių – vaistų, kuriais jis jau penkiasdešimt metų gydo miestiečius.

– Taip, mane jie aplenkė. Pasiūlė man palikti miestą savo paties labui. „Barbarai pasikeps tavo pautus ir suvalgys", – pasakė jie, štai taip ir pasakė. O aš atkirtau: „Na jau ne, aš čia gimiau,

čia ir numirsiu. Dabar jų nebėra ir, pasakysiu jums, be jų čia kur kas geriau.

– Taip.

– Išmėginkite pieno šaknį. Jei nepadės, ateikit vėl.

Geriu tą kartų gėralą ir šlamščiu, kiek galiu, salotų lapus, nes žmonės sako, kad jie esą mažina vyro galias. Bet darau visa tai nelabai tikėdamas sėkme, suvokdamas, jog tai, kas su manimi dedasi, reikėtų aiškinti kitaip.

Užsuku ir pas Mėją. Smuklė uždaryta: pernelyg jau mažai klientų; dabar ji ateina į kareivines padėti motinai. Užtinku ją virtuvėje, guldančią miegoti savo kūdikį į lovelę prie krosnies.

– Man labai patinka jūsų didžiulė sena krosnis, – sako ji. – Ji taip ilgai išsaugo šilumą. Tokią malonią šilumą. – Ji užpliko arbatos; mudu sėdime prie stalo ir žiūrime, kaip už grotelių žėri įkaitusios anglys. – Neturiu jums pasiūlyti nieko skanaus, – teisinasi ji, – kareiviai iššlavė visą podėlį, beveik nieko nepaliko.

– Gal galėtum užlipti su manimi viršun, – pasiūlau. – Ar gali palikti čia vaiką?

Mudu – seni draugai. Prieš daugelį metų, kai dar nebuvo ištekėjusi antrą kartą, ji dažnai apsilankydavo popietėmis mano bute.

– Verčiau jau pasiimsiu jį, – sako, – kad kartais nenubustų čia vienas.

Palaukiu, kol ji suvysto kūdikį, tada užkopiu laiptais paskui ją: tai vis dar jauna moteris, nors kūnas jau apsunko, šlaunys išplatėjo ir prarado formą. Noriu prisiminti, ką jausdavau, kai būdavau su ja, bet nepavyksta. Tuomet man būdavo gera su visomis moterimis.

Ji paguldo kūdikį kampe ant pagalvės ir tyliai murma kažką, kol jis vėlei užminga.

– Tai tik nakčiai ar dviem, – sakau. – Viskam ateina galas. Turime gyventi, kaip galime. – Ji nusimeta kelnaites, trepsėdama kaip arklys, ir ateina pas mane vien su palaidiniu. Užpučiu lempą. Mano žodžiai nuliūdino mane patį.

Kai įeinu į ją, ji atsidūsta. Trinuosi skruostu į jos skruostą. Ranka suranda jos krūtį, ji uždeda savo delną ant viršaus, paglosto mano ranką, nustumia ją šalin.

– Man čia truputį skauda, – sušnibžda. – Nuo kūdikio.

Aš vis dar galvoju, ką čia pasakius, tik staiga pajuntu, kad artėja orgazmas, iš labai toli, vos juntamas, tarsi žemės drebėjimas kitoje pasaulio dalyje.

– Tai tavo ketvirtas vaikas, ar ne? – Mudu gulime greta vienas kito po antklode.

– Taip, ketvirtas. Vienas mirė.

– O tėvas? Ar jis padeda?

– Išeidamas paliko truputį pinigų. Jis juk išėjo su kariuomene.

– Neabejoju, kad jis sugrįš. – Jaučiu ramų jos svorį, prigludusį prie mano šono. – Žinai, aš labai pamilau tavo vyresnįjį sūnų, – sakau. – Jis atnešdavo man valgyti, kai kalėjau. – Kurį laiką gulime tylėdami. Paskui man pradeda svaigti galva. Išnirdamas iš miegų spėju išgirsti kriokteléjimą, išsprūdusį man iš gerklės, – senio knarkimą.

Ji atsisėda.

– Man metas eiti, – sako. – Aš negaliu užmigti tokiuose tuščiuose kambariuose, kiaurą naktį vis girdžiu kažką girgždant. – Stebiu, kaip juda blankus jos siluetas, kai ji rengiasi ir paima ant rankų vaiką. – Ar galiu uždegti lempą? – klausia. – Bijau nuriedėti nuo laiptų. O jūs miegokite. Iš ryto atnešiu jums pusryčius, sorų košės, jeigu jūs nieko prieš.

* * *

– Aš ją labai mėgau, – sako ji. – Visi ją mėgome. Ji niekad nesiskųsdavo, visada padarydavo ko paprašyta, nors žinau, kad jai skaudėdavo kojas. Buvo draugiška. Ir kai būdavome su ja, visuomet rasdavome iš ko pasijuokti.

Vėl esu atbukęs, tarsi medinis. Ji pluša drauge su manimi: didelės jos rankos glosto man nugarą, gniaužo sėdmenis. Pajuntu orgazmą: sakytum žiežirba blykstelėjo kažkur toli už jūros ir kaipmat užgeso.

Kūdikis pradeda knirkti. Ji išsilaisvina iš mano glėbio, atsikelia. Stambi, nuoga vaikšto pirmyn atgal mėnesienos pluošte su kūdikiu ant rankų, plekšnoja jį, tyliai niūniuoja.

– Jis tuoj užmigs, – sukužda.

Aš ir pats jau beveik užmigęs, kai pajuntu, kad vėsus jos kūnas vėl įsitaiso šalia manęs, lūpos glaudžiasi man prie peties.

* * *

– Aš nenoriu galvoti apie barbarus, – sako ji. – Gyvenimas per trumpas, kad gaištum laiką nerimaudamas dėl ateities.

Neturiu ką jai atsakyti.

– Aš jūsų nepatenkinu, – sako ji. – Žinau, kad nesuteikiu jums malonumo. Jūs visąlaik kažkur kitur.

Laukiu tolesnių jos žodžių.

– Ji sakė man tą patį. Sakė, kad jūs būdavote kažkur kitur. Ji nesuprato jūsų. Nesuprato, ko iš jos norite.

– Nežinojau, kad jūs buvote artimos draugės.

– Aš dažnai būdavau čia, apačioj. Tad mudvi ir pasidalindavome savo rūpesčiais. Kartais jinai pravirkdavo ir nesiliaudavo verkusi. Su jumis ji jautėsi labai nelaiminga. Ar jūs tai žinojote?

Ji tarsi praveria duris, pro kurias mane nutvilko begalinės nevilties vėjas.

– Tu nesupranti, – sakau kimiai. Ji gūžteli pečiais. – Šitoj istorijoj – krūva dalykų, kurių nežinai, kurių ji negalėjo tau papasakoti, nes pati nežinojo. Nenoriu dabar apie juos kalbėti.

– Tai ne mano reikalas.

Mudu tylime ir abudu galvojame apie merginą, kuri šiąnakt miega toli nuo čia po žvaigždėmis.

– Kas žino, gal, kai barbarai atjos, ji bus drauge su jais, – sakau. Įsivaizduoju ją įjojančią pro atvirus vartus raitelių būrio priekyje, tiesią balne, blizgančiomis akimis, lyg kokią šauklę, vedlę, rodančią savo draugams, kaip išsidėstęs šis svetimas miestas, kuriame ji kitados gyveno. – Tada viskas pakryps kitaip.

Mudu gulime tamsoje mąstydami.

– Man taip baisu, – sako ji. – Man net baisu pagalvoti, kas mums nutiks. Mėginu tikėtis visų geriausio ir gyvenu diena po dienos. Bet kartais nei iš šio, nei iš to įsivaizduoju, kas gali nutikti, ir mane sukausto siaubas. Nebežinau, ką daryti. Apie nieką nebegalvoju, tik apie vaikus. Kas bus su jais? – Ji atsisėda lovoje. – *Kas bus su vaikais*? – karštai klausia ji.

– Vaikų jie nenuskriaus, – sakau. – Jie nieko nenuskriaus. – Glostau jai plaukus, raminu ją, tvirtai suspaudžiu glėbyje, ir mudu taip gulime, kol ateina metas maitinti kūdikį.

* * *

Ji sako, kad apačioje, virtuvėje, ji miega geriau. Jaučiasi kur kas saugesnė, kai nubudusi mato už grotelių žėrint žarijas. Ir dar jai patinka miegoti vienoje lovoje su vaiku. Be to, geriau būtų, kad motina nežinotų, kur ji leidžia naktis.

Aš irgi jaučiu, kad tai buvo klaida, ir nebeužsuku pas ją. Miegodamas vienas ilgiuosi čiobrelių ir svogūnų kvapo, sklindančio nuo jos pirštų galiukų. Pirmuosius kelis vakarus man taip ramiai, permainingai liūdna, paskui pamažėle viskas užsimiršta.

* * *

Stoviu atviroje vietoje, stebiu, kaip artinasi audra. Dangus tolydžio blanko, ir dabar jis jau baltas kaip kaulas, tik šiaurėje ribuliuoja rausvais tonais. Tomis paskutinėmis akimirkomis mirga gelsvai rudos stogų čerpės, oras ima švytėti, miestas be šešėlių spindi paslaptingu grožiu.

Užlipu ant sienos. Žmonės stovi tarp butaforinių karių ir žiūri į tolį, kur jau verda dulkių ir smėlio debesis. Niekas neprataria nė žodžio.

Saulė nusidažo vario spalva. Valtys visos iki vienos paliko ežerą, paukščiai liovės giedoję. Kurį laiką viešpatauja mirtina tyla. Paskui ją nutraukia vėjas.

Glausdamiesi namuose, kur langai aklinai uždaryti ir visos durys apkamšytos, bet smulkios pilkos dulkės jau smelkiasi pro stogą bei lubas ir nugula kiekvieną neuždengtą paviršių, aptraukia plėvele geriamąjį vandenį ir gurgžda tarp dantų, sėdim galvodami apie bičiulius, likusius lauke, kurie tokiu metu, kaip šis, neturi jokio kito išsigelbėjimo, kaip tik atsukti vėjui nugaras ir tverti tol, kol išgali.

* * *

Vakarais, valandą ar dvi, kurias galiu sau leisti pasėdėti priešais židinį, kol sudega dienai skirtos malkos ir jau turiu šliaužti į

lovą apsikloti, atsiduodu seniai pamėgtiems užsiėmimams: taisau kaip išmanydamas savo akmenų kolekcijos vitrinas, kurias radau sulaužytas ir išmestas teismo rūmų parke, ar smagiai leidžiu laiką, stengdamasis iššifruoti tuos archajiškus rašmenis ant tuopų skalų.

Iš pagarbos tiems, kurie kitados gyveno tuose griuvėsiuose dykumoje, mes irgi turėtume palikti būsimosioms kartoms savo gyvenvietės aprašymą, palaidotą po miesto sienomis; ir niekas tokios istorijos neparašytų geriau nei paskutinis mūsų teisėjas. Tačiau kai atsisėdu prie rašomojo stalo, susisupęs į seną lokeną, kad apsiginčiau nuo šalčio, su vienui viena žvake (nes lajus dabar irgi normuojamas) ir pageltusių dokumentų šūsnimi prie šono, suvokiu, kad pradedu rašyti ne Imperijos pasienio posto metraštį ir ne ataskaitą to, kaip žmonės čia praleido paskutinius metus drąsindami save ir laukdami ateinant barbarų.

„Nėra žmogaus, apsilankiusio šioje oazėje, – rašau, – kurio nebūtų pribloškęs čionykščio gyvenimo žavesys. Visi gyvenome metų laikais, derliaus nuėmimu, vandens paukščių viešnagėmis ir jų išlydėjimu. Niekas neskyrė mūsų nuo žvaigždžių. Mes būtume sutikę su bet kokiomis nuolaidomis, jei būtume žinoję, ko iš mūsų norima, kad ir toliau galėtume čia gyventi. Tai buvo žemės rojus."

Ilgai žiūriu į savo parašytą pareiškimą. Kaip būtų apmaudu, jei paaiškėtų, kad tuopų skalose, kurias šifruodamas sugaišau tiek laiko, glūdi toks pat vingrus ir toks pat dviprasmiškas, peiktinas pranešimas, kaip maniškis.

„Gal žiemai baigiantis, – mąstau, – kai iš tikrųjų graušime kumštį, kai būsime visai sušalę ir išbadėję arba kai barbarai išties stovės prie vartų, gal tuomet atsisakysiu valdininko, turinčio literatūrinių ambicijų, gražbylystės ir pradėsiu rašyti tiesą."

Ir dar galvoju: „Aš norėjau gyventi, apeidamas istoriją. Aš norėjau gyventi, apeidamas istoriją, kurią Imperija primeta savo valdiniams, net savo prarastiems valdiniams. Aš niekad nenorėjau, kad barbarus užgriūtų Imperijos istorijos našta. Tai kodėl gi turėčiau šito gėdytis?"

Ir dar galvoju: „Nugyvenau metus, per kuriuos daug kas įvyko, bet suprantu visa tai ne daugiau nei kūdikis. Iš visų šito miesto žmonių aš mažiausiai tinkamas prisiminimams rašyti. Verčiau jau tai darytų mūsų kalvis su savo tūžmingais, sielvarto kupinais riksmais."

Ir dar galvoju: „Tačiau kai barbarai paragaus duonos, šviežios duonos su šilkmedžio uogų uogiene, duonos su agrastų uogiene, mūsų gyvenimo būdas juos pakerės. Ir jie supras nebegalį gyventi kaip tuomet, kai jų vyrai dar nemokėjo auginti švelnių javų, o moterys dar nebuvo išmokusios sveikatingų vaisių paruošimo meno."

Ir dar galvoju: „Kai vieną gražią dieną žmonės ateis čionai kasinėti griuvėsių, jiems kur kas įdomiau bus dykumos senienos nei bet kas, ką galėčiau palikti aš. Ir tai bus teisinga." (Taip pamąstęs, visą vakarą tepu skalas sėmenų aliejumi vieną po kitos ir vynioju į klijuotę. Vėjui nuščiuvus, pasižadu, nueisiu ir vėl užkasiu jas ten, kur radau.)

Ir dar galvoju: „Kažkas žiūrėjo man į veidą, o aš to vis dar nematau."

* * *

Vėjas nuščiuvo, ir dabar žemyn plevena snaigės, pirmosios šių metų snaigės, nuklodamos baltai stogų čerpes. Kiaurą rytą stoviu prie lango ir žiūriu į krintantį sniegą. Kai žengiu per kareivinių

kiemą, jau prisnigę per kelis colius ir sniegas paslaptingai, lengvai gurgžda po mano kojomis.

Vidury aikštės žaidžia vaikai – lipdo senį besmegenį. Bijodamas juos išgąsdinti, bet apniktas nepaaiškinamo džiaugsmo, artinuosi prie jų per sniegą.

Jie nė trupučio neišsigandę, jie tokie užsiėmę, kad neturi kada net žvilgtelt į mane. Jie jau nulipdė didžiulį apvalų liemenį, dabar ridena kamuolį galvai.

– Vienas iš mūsų turi paieškot ko nors burnai, nosiai ir akims, – pareiškia vaikų vadas.

Man topteli, kad seniui besmegeniui reikės ir rankų, bet nenoriu kištis.

Vaikai uždeda galvą ant liemens, o vietoj akių, ausų, nosies ir burnos įspaudžia akmenėlius. Vienas jų užmaukšlina seniui savo kepurę.

Išėjo visai neprastas senis besmegenis.

Bet aš ne tai svajojau pamatyti. Kaip ir daugelis kitų šiais laikais, nueinu pasijutęs labai kvailai, kaip žmogus, kuris jau seniai pasiklydo, bet atkakliai žengia keliu, kuris, ko gero, niekur nenuves.

J. M. Coetzee
Barbarų belaukiant

Iš anglų kalbos vertė
Violeta Tauragienė

Redagavo
Diana Bučiūtė

Viršelio dailininkas
Zigmantas Butautis

Maketavo
Audris Šimakauskas

Tiražas 1 200 egz.

Išleido UAB „Baltų lankų" leidyba
Palangos g. 4, LT-01402 Vilnius
leidykla@baltoslankos.lt
www.baltoslankos.lt

Spausdino AB „Spauda"
Laisvės pr. 60, LT-05120 Vilnius
www.spauda.com

Johnas Maxwellas Coetzee (Džonas Maksvelas Kutsė, gim. 1940) – PAR rašytojas, išleidęs apie dvidešimt knygų ir apdovanotas daugiau kaip dešimčia garsių premijų, tarp jų du kartus Bookerio premija: 1983 m. už romaną *Maiklo K gyvenimas ir laikai* (liet. 2005) ir 1999 m. už romaną *Nešlovė* (liet. 2002). Lietuvių kalba dar išleistas J. M. Coetzee romanas *Lėtas žmogus* (2012).

Barbarų belaukiant – vienas geriausių rašytojo romanų.

Romano *Barbarų belaukiant* pasakotojas, lojalus neįvardytos Imperijos pareigūnas, tarnaujantis mažame pasienio mieste, gyvena ramų gyvenimą, kolekcionuoja akmenis, kasinėja griuvėsius dykumoje ir šifruoja paslaptingus rašmenis ant tuopos skalų. Bet kartą mieste pasirodo pulkininkas Džolas ir stoja į žūtbūtinę kovą su barbarais, kurie laikomi pavojingais Imperijai. Suvokęs, kaip žiauriai ir neteisingai elgiamasi su belaisviais, miestelio teisėjas pajunta užuojautą aukoms ir įvykdęs protesto aktą pats tampa Imperijos priešu. Būdamas paprastas žmogus, graužiamas sąžinės tolimais laikais nežinomoje šalyje, jis tarytum įkūnija visus žmones, kurie gyvena totalitarinėse valstybėse, nepripažįstančiose teisingumo ir padorumo.

Aš visiškai neketinau veltis į šitą reikalą. Esu miestelio teisėjas, Imperijai tarnaujantis atsakingas pareigūnas, nekantriai stumiantis šitame tingiame pasienyje dienas, kol sulauksiu pensijos. Renku Bažnyčios dešimtines ir mokesčius, administruoju bendruomenės žemes, prižiūriu, kad įgulai nieko netrūktų, vadovauju jaunesniesiems karininkams – kitokių čia nėra, – nenuleidžiu akių nuo prekybos ir dusyk per savaitę pirmininkauju teismo posėdžiams. O visa kita – grožiuosi saulėtekiais ir saulėlydžiais, valgau, miegu ir jaučiuosi patenkintas. Kai numirsiu, tikiuosi pelnyti tris smulkaus šrifto eilutes Imperijos laikraštyje. *Nieko daugiau ir nenorėjau – tik ramaus gyvenimo ramiais laikais.*

Bet pernai iki mūsų iš sostinės jau atsklisdavo pasakojimai apie barbarų keliamus neramumus...

J. M. Coetzee, *Barbarų belaukiant*